

B
R. XIV, 1365 a.

16
Lefona. Br. An.

R
3516

Desiderius Erasmus
de ratione conscribendi epistolas.
Basileae 1522.

B

4-XII-4
2819

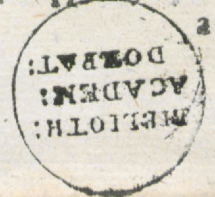
152387525

ERAS. NICOLAO BERAL.

to. Aliquanto post, amici quidam, qui, nescio
quo casu, nacti nugas eas descriperant, precibus
adegerunt me, ut operis rudimentum ab-
soluerem. Erat enim non solum rude, uerum
etiam truncum ac mutilum. Receperam in
manus, sed cum ne retractanti quidem arrideret,
in totum abieci, nequaquam fore suspicans quen-
quam tam effrontem, qui me uiuo & reclama
te schedas meas euulgaret. Verum (ut uideo)
nihil iam pudet typographos, posteaquam ex-
periuntur nihil auidius rapi, quam nugacissi-
mas quasque nenas, neglectis interim priscis ac
probatis autoribus, perfricta fronte sequun-
tur illud e Satyra: Lucri bonus est odor ex re
Qualibet. Proinde nos tametsi sic essemus af-
fecti, ut nunquam antehac aequae senserimus,
quomodo fuerit animatus Flaccus, cum scri-
beret carmen illud: Vt nox longa quibus, &c.
nam agnoscis reliqua: tamen sepositis ope-
ris sacrationibus, quae ut magis decent hanc a-
tatem, ita magis iuuant hunc animum, dies ali-
quot in recognoscendis quae iam exierant, per-
didimus, nescio quanta iactura studiorum gra-
uiorum, certe maximo meo taedio. Quod ne
mihi saepius accidat, etiam atque etiam te ro-
go mi Beralde, effice quouis pacto, ut iuuenis
iste nimium (ut apparet) amans mei, librum
que

Iuuenalis
Satyra 14.

Epist. 1.
lib. 1.

ERAS. NICOLAO BERAL,

quem (uti scribis) à callido uenditore magno emit, aut aboleat, aut certe tibi tradat ad me transmittendum, q̄ mihi liberū sit de eo statuere. Typographis quid imprecer, nisi mentem meliorem ipsis dari? Cæterum iuuentutem studiorum cultricem, libens admonuerim, ut in hisce nugis quàm minimum operæ perdat. Video discurtioreq; animo, bellum hoc inter Germanos & Gallos indies magis ac magis incrudescere. Quanta totius rei Christianæ calamitas, duos potētissimos orbis monarchas, sic feralibus dissidijs inter se conflictari? Tolerabilius esset, si res eorum quorū interest monomachijs finiretur. Sed quid commeruere ciues & agricolæ, qui spoliantur fortunis, exiguntur sedibus, trahuntur captiui, trucidantur ac laniantur? O ferreos principum animos, si hæc perpendunt, ac ferunt: o crassos, si non intelligunt: supinos, si non expendunt. Erat nonnulla spes in hoc uno pontifice, primum theologo, deinde spectatæ à primis annis integritatis. Verum haud scio quo pacto fit, ut pontificum autoritas longe plus ualeat ad excitandum inter principes bellum, quàm ad componendum. Sed hi tumultus non dirimunt Musarnm fœdera, nec hæc commercia nobis intercipere possunt bellorū leges. Non cōuenit

ERAS. NICOLAO BERAL.

conuenit Cæsarianis & Gallis, sed pulchre cōuenit honestissimorum studiorum sodalibus. Quare ualebis uir humanissime, simulq; cum dabitur opportunitas, Budæum, Deloium, Brixium, ac reliquos amicos meo nomine salutabis diligēter. Basileę VIII.

Calendas Iunias.

AN. M. D.

XXII.

a 3 INDEX

INDEX

RERVM SCITV DIGNARVM

que in hoc de Conseribendis Epistolis

opere continentur.

A

Abruptum epistolæ initium	112
adoptiua nomina	22
ad præpositio an semper tempus reddat incertum	28
affectatio	17
affectio	177
affectus	112
agrorum descriptio	315
amatoria epistola	310. & 311
amatoriæ sylua	313
amatoria themata	21
ammiraldus	73
amplificatio	131
ἀνθύπατος	72
apologi	227
apuleiani	9
assumptio	172
atricifinus	7
αὐτογράφως	73

B

Barbare loquendi mille formæ	10
benevolentia parandæ ratio	107
&	108
&	109
&	109
breuitas epistolæ quomodo constabit	16

C

Caduceator	73
Caroli epistolæ	21
catholicon	21
&	71
causa	

INDEX.

causa duplex	173
character epistolæ	1
character epistolæ peculiaris	14
ciceronis cum Roscio certamen	52
ciuium magister	73
clementia	160
cognatorum & affinium epitheta	78
cohortatoriæ epistolæ exemplum	137
collectio	168
commendatitia epistola	275
commendatitia ex suasorio & demonstratiuo generibus miscetur	277
commendationis triplex tractatio	277
commendatitiæ exemplum	278
commendatitiæ sylua	281
&	286
complexio	162
complexio falsa	162
compositio	12
comprehensio	181
conciliatoria epistola	378
&	Ibidem
conciliatoriæ exemplum	310
conclusio simplex	164
confutatio argumentorum	187
&	188
consilium	178
consolatio familiaris cum obiurgatione	257
consolatio iocosa & familiaris	258
consolatoria epistola	222
consolatoriæ sylua	249
&	255
&	254
consuetudo	160
consuetudo unum multitudinis numero compellâdi	54
continentia	160
contraria exempla	120
criminatoria epistola	316
criminatoriæ exemplum	317

D

4 Decimus

I N D E X.

D edmus liber epistolarum Plinij	38
de emendando	45
definitio	33
dehortatorium genus	142
dehortatio	148
&	156
delenienda exhortatione	129
dæmones	36
demonstratiui generis epistola	313
deprecatoria epistola	340
deprecatoriæ exemplum	345
&	343
	Ibidem
deprecatoriæ sylua	344
differentia quid	182
disputatoria epistola	390
dissuasorium genus	218
dominus conditionis nomen	83
domini parlamentares	73
domitianus imperator	59
duodecim uerficulorum epistola	4
E	
E legantia	17
energia	130
Engelbertus	21
enthymema	180
enumeratio	163
epenthymema	180
epitheta	105
epistola	5
epistola à Turpilio definita	15
epistola hominum ingenij accommodanda	13
epistolarum genera	97
epistolarum genera apud Græcos quomodo diuisa	100
epitheta & nomina adoptiua	76
epitheta orationem augent	131
epitheta quomodo transfigurantur	80
epithetis ubi & quomodo potissimum utendum	79
exempla quomodo tractanda	119
exemplar à se elaboratum proponet præceptor	25
exemplū	

I N D E X.

exemplum epistolæ consolatoriæ exiliij	227
exemplum aliud consolationis	235
exemplum ultra contumeliæ de singularis numeri saluta tione	61
exercitatio & imitatio	18
exhortatoria epistola	312
exhortatio	145
&	155
	à laude
	112
	à spe & metu
	114
	ab amore, odio, miseratione
	115
Exhortatio	ab æmulatione
	136
	ab expectatione duplici
	118
	ab inimicorum expectatione
	Ibidē
	ab exemplis
	119
exordium à communi sententia	110
exordium epistolarum	103
exordiorum epistolæ libertas	105
expostulatoria epistola	321
expostulatoriæ exemplum	322
&	323
expostulatoriæ sylua	324
&	326
exprobratoria epistola	334
exprobratoriæ exemplum	335
exprobratoriæ sylua	338
extraordinaria genera epistolarum	345
F	
F abulosa exempla	126
facile	190
facta, casus, & rationes	177
familiare genus epistolarum	99
fidentia	160
figuræ ad grauitatem pertinentes	136
fluminis aut lacus descriptio	315
formulæ quibus utimur post uale	83
fortitudo	160
fortuna	177
G	
	à s
	Genus

INDEX

G enus	181
gratia	159
gratiarum actio	354
gratiarum actio pro libera admonitione	362
gratias agendi exemplum	356
&	357
gratias agendi sylua	358
&	360
gratulatoria epistola	370
gratulatoriæ exemplum	372
gratulatoriæ sylua	373
&	374
grauitas epistolæ	6
H	
H abitus	177
habitus epistolæ	12
hebræi pacem optant salutantes	65
hirdus	73
honestum	159
honoris gratia numero abutentes	56
I	
I llaborata epistola	5
impulsio	178
incrementum	132
inductio	168
in epistola quid liceat	11
inaqualitas exemplorum	120
infames materiæ pueris proponendæ	218
insinuatio	105
intelligentia	159
inuestiua epistola	339
inuestiuæ sylua	340
inuentio confirmationum	179
inuentio expolitionis	Ibidem
iocosa commendatio	277
&	28
iocosa exempla	377
iocosa sylua	Ibidem
iocus in consolando fugiendus	226
iucundum	190
iudicatum	Ibidem

INDEX.

iudicatum	160
iudicialis generis epistolæ	316
iustitia	159
L	
L aconismus	4
lamentatoria epistola	362
lamentationis exemplum	Ibidem
lamentatoriæ sylua	364. & 370
laudabile	161
laudationes principum quo consilio repetæ	288
laudatoriæ sylua	379
lex	160
loci communes	30
&	218
à genere	182
à specie	Ibidem
à differentia	Ibidem
à proprio	Ibidem
à definitione	185
à descriptione	Ibidem
ab etymologia	184
à toto	Ibidem
à causa	Ibidem
à materia	185
à forma	Ibidem
à fine	Ibidem
ab usibus	Ibidem
à generatione	Ibidem
ab adiunctis	Ibidem
à iudicatis	186
à simili	Ibidem
à maiori	187
à minori	Ibidem
à pari	Ibidem
à proportionem	188
à priuatiue oppositis	189
à negatione	Ibidem
à relatiue oppositis	Ibidem
à contrarijs	Ibidem
à disparatis	Ibidem
à trans-	Ibidem

I N D E X.

à transumptione	Ibidem
à coniugatis	190
à casibus	Ibidem
à diuisione	Ibidem
M	
M agister noster	84
magistratus cognitus quò circuitione norandus.	74
magistratum ciuiliu epitheta	77
magnificencia	160
mammæ rectus	21
&	71
mandatoria epistola	352
mandatoriz exemplum	Ibidem
mandatoriz sylua	353
&	354
marcio	73
materia	178
memoria	159
mixta epistolæ exemplum	92
modestia	160
modus	178
modus repetendę lectionis	299
monitoria epistola	288
monitoria epistola de ratione studiij	292
monitoria exemplum	291
monitoria exemplum de uita aulica	297
monitoria exemplum cum admixta obiurgatione	301
monitoria sylua	302
&	307
montis descriptio	315
myrothecia	5
N	
N atura	150
&	176
necessarium	190
nihil est in rerum genere quod literis non committat	98
nomen	176
nominibus salutare religiosum antiquitus	65
nominis proprii appellatio blandum quid habet	62
noxe salutandi formulæ	74
nuncia	

I N D E X

nunciatoria epistola	345
nunciatoriz exemplum	346
nunciatoriz sylua	348
&	351
O	
O bseruantia	159
Obtestatio	128
officium	159
officiosa exempla	382
officiosa sylua	383
&	388
oppositio	165
optima epistola	13
optimus maximus	77
ordo epistolaris	39
P	
P actum	160
palinodis exercendi pueri	53
&	54
par	160
patientia	Ibidem
perseuerantia	Ibidem
persona	175
perspicuitas epistolæ	7
petitionis obliquæ exemplum	263
petitio rei parum honestæ	264
petitionis honestæ exemplum	265
petitoria epistola	260
petitoria sylua	267
&	273
Philostratus de caractere epistolæ	101
phinantiarij	73
pietas	159
plagosi literatores	49
&	51
principum epitheta	77
propositio	172
propositionis exornatio	175
propositionis excogitatio	32
propositionis inuentio	174
proprium	

I N D E X.

proprium	128
prouidentia	159
prudencia	148
purgatio	327
purgationis exemplum	Ibidem
purgatoriae sylua	329. & 332

Q

Quae consideranda in unaquaq; propositioe	174
quaestor ararius	73
quaestor paricius	Ibidem
quibus respondendum exhortatori	156
quid inter commendationem & conciliationem	379
quid inter exhortationem & suasionem	102
quid post uale	87
quis exhortatorio generi character pprie cōueniat	130
quomodo dicendum uale	84
quomō exercenda iuuentus in epistolicis argumentis	21
quomodo lenienda exhortatio	129
quomō per alium salutandum aut resalutandum	75
quomodo proponenda materia	28

R.

R atiocinatio	172. & 178
ratio	172
rationales	72
rationum inuentiones à circumstantiis	175
rectum	159
reddita salutatio per alios	76
redituarius	73
feligio	159
res	178
responsio ad commendationem	287
responsio ad consolationem	259
responsio ad gratiarum actionem	361
responsio ad gratulationem	376
responsio ad laudem	381
responsio ad monitionem	309
responsio ad petitionem	274
responsio ad purgationem	333
ridendum salutandi genus	70

S

Salutatio

I N D E X.

S alutatio	63
salutationem prodigiosis assentionibus facientes	68
schola	49
scoltetus	73
secretariis quid obseruandum in scribendo	102
senatores seu selecti iudices	73
simplex epistolę tenor non semper probandus	2. & 3
simplicis salutandi formulę	72
secraticę inductiones	128
studium	177
suasoria epistola	158
suasoria exemplum	191
subiectio	164
superstitio epithetorum	82
Σωμα	34

T

T Empus publicum quomodo epistolis additur	87
temperantia	160
thema nudum aliquocius proponendum	52
Thomę Linacro epistola metro scripta	8
transitiunculę unde petende	90
tres omnium generum fontes	98
tribunus plebis	73
triplex ratio tractandę consolationis	223
tutum	190
<i>τὸ σωμ</i>	55

V

V aledicendi formulę	84
ualedicendi formulę apud Christianos	86
uaria petendi ratio	268
uarietas phraeos & argumentorum in epistolis habent gratiam	41
ueritas	160
uictus	177
uindicatio	159
uiolatio	167
uirtus	159
uitia quę in adolescentibus displicere non debeant	46
unde transata consuetudo statim in fronte epistolę salutandi	64
unico solacissimo non contenti uosificatores	59
uocabula	

I N D E X.

Vocabula barbara & sono absurda quomō mutanda	67
uolumen	5
uossiffatores	55
urbis & ædificij descriptio	314
urbis præfectus	73
usitata	9
utile	161

Y

73

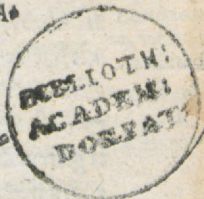
ΥΠΟΤΕΣ

FINIS.

DES ERASMVS

ROTERODAMVS, DE RA-
TIONE CONSCRIBEN-
DI EPISTOLAS.

QVIS EPISTOLAE CHA-
RACTER.

VI in epistolis unum aliquem cha-
racterem uel requirunt, uel præ-
scribunt, id quod ab eruditioribus
etiam quibusdam uideo factum: ij
mibi nimirum de re tam multipli-
ci, propeq; in infinitum uaria ni-
mis anguste atq; arte uidentur agere. Neque sanè ita
multo minus absurde facere eos existimo, quàm si sutor
omni pedi ad eandem formam crepidam uelit consue-
re: aut si pictor quoduis animal ipsam liniamẽtis, ipsamq;
coloribus conetur effingere: aut sarcinator consimilem
uestem pumilioni ac giganti tribuere studeat. Negat epi-
stolam ferendam esse, nisi quæ intra exilem dicendi figura
ram sese contineat: nisi quæ illaborata dissolutaq; fluat,
& omnibus contentionis neruis careat: nisi quæ uulgo
mutuatis uerbis contexta: nisi deniq; quæ breuitate ipsa
epistole nomen mereatur, potius quàm uoluminis. Hanc
formam si quis suo quodam instituto sequi maluit: ut se-
penumero pro ingeniorum uarietate, aliud scribendi ge-
nus, alij magis arripet: cum hoc equidem non admodum

De his q in unâ regu-
lâ epistolâ cõstringũt

⚭ pugnabo

Simplicē
epistole te
norē non
semper p
bandum.

pugnabo. Sit enim per me suam cuique pulchrum. Vē
rum si eam nobis ita præscribit, ut uel solam uel opti
mam haberi uelit, cum argumentorum species non mi
nus sint innumerabiles, quàm mundi illi Democritici:
& nullum ferè argumenti genus non recipiat epistola:
& nusquam oporteat orationis habitum cum argumen
ti genere dissidere: & qui queso potest tam infinite res
rum uarietati, simplex sermonis character accommoda
ri? Quam quidem, ut uel maxime alioqui per se opti
mum deligas, fieri tamen non potest, ut idem ubique op
timum esse uideatur. Ego tum unamquamque orationis
figuram optimam existimo, cum maxime in loco adhi
betur: tum pessimam, quoties iuxta priscum Græco
rum adagionem, τὸ ἐν φρεσὶ μύρον, hoc est, in lente
unguentum admisuerimus. Atque hæc quidem erudi
tis abunde satis in summa dicta fuerint. Cæterum lites
ratoribus istis quibusdam triuialibus, ut multo indocto
ribus, ita non paulo magis importunis, pinguiore (quod
aiunt) Minerua, & per partes satis faciendum est. Qui
bus etiam si (ut solent esse pertinaces) fieri satis non
poterit, tamen eos coargui uel puerorum interest, ne
horum autoritate decepti, ea rudibus annis discant, atq;
imbibant, quæ grandes iam dediscere, aut pudeat aut
nolint, & ut maxime uelint non possint. Atqui hoc indo
ctum doctorum genus, & illiterata literatorum turba,
literarijs in ludis hodie præcipue regnat, & tanquam
in sua tyrannide Phalarismum quendam exercet. Illic
mibi blatero quispiam arrepta censoria uirgula, Solanis
leges

leges dictabit, clamabitque delendam esse epistolam,
quæ non intra duodecim uersiculos consiterit: hanc
enim epistolari modo præfixam esse metam. Oblitere
mus igitur hoc censore plerasque Platonis, Ciceronis,
Plinij, Senecæ, D. Hieronymi epestolas, ἵπες τὰ ἔσ
καυμένα καὶ ὠσαε, & contemptis istorum limiti
bus, in iustum usque uolumen porrectas. Quid si argu
mentum uarium & amplum obiectum erit, tu nihilo mi
nus ne cohibebis, & circulum istum tuum magicum es
gredi uetabis? Age silaus haud quaquam probum cerdo
nem sibi uideri dicebat, qui paruo pedi magnum induce
ret calcem: at quanto molestior, qui magnum pedem ar
ctiore calce stringit, torquetq;. Recte Fabius scribit,
absurdum fore, si quis Hercules personam, & cothurnos
infanti tribuat: uerum multo uidetur absurdius, si infan
tis fasciolas calæolosq; Herculi coneris accommodare.
Neque paulo grauius est tum flagitium, tum etiam peri
culum, in re copiosa contrahi, quàm in re non ampla co
pioiorem fieri: propterea, quod superuacua fortasse cū
tædio leguntur: certe necessaria non nisi magno utriusq;
dispendio prætereūtur. Porro si omnino propositū est,
delicatis quorundam ingenijs consulere, quibus omnis
epistola longa est, nihil esse scribendum præcipiamus.
Neque rursus hæc dixerim, quod eos probem, qui ridicu
le copiam affectantes, emendicatis uoculis & male con
sulis sententiarum cætonibus, epistolam infarciant: quiq;
cum omnino scribere nesciant, tamen scribendi finem in
uenire nunquam possunt. Nihil enim infantia loquacius.

Hoc est, ut
tra septa
trāfilietes

L. 6 ca. 2.

De cætone
lege puer.
farcire cæ
tones.

Sed ut puerorum causa, eorum stultitiam refellam, qui suam infantiam Laconismi nomine prætexit, cum in-
 terim nec ipsa breuitatis ac copia uocabula, quid sibi ue-
 lint intelligant, cum unius atque eiusdem artificis sit us-
 trunque. Etenim quemadmodum apud Platonem Socra-
 tes, cum demum optime uerum dicere posse colligit, qui
 sit idem artifex mentiendi optimus: ita nemo breui-
 tatis nomine recte laudabitur, qui non idem quam copiosissi-
 me scribere possit. Nam quid tandē est, breuitatem præ-
 stare? Nempe maximam rerum uim, quoad fieri pos-
 test, in pauca conferre: non pauca scribere, quod alioqui
 uel indoctissimus quisque, desidiosissimusque, facillime possit.
 Omnem igitur ad copiose dicendum supellectilem in
 animo præpararis oportet, si Laconismi, hoc est, breui-
 loquentiæ laudem auferre uoles. Ea autem pro argu-
 menti oblato modo, utque sese dabit ocium uel scribenti
 uel lecturo, ita utemur: modo rei satis fiat. Neque inte-
 rim ulla epistola non breuis uidebitur, in qua præter ar-
 gumenti dispendium nihil adimere queas: quæ sic est scri-
 pta, ut iterum atque iterum relecta, tamen non satiet, cum tua
 interim, uel intra duodecim uersiculos consistens, adeo
 breuis non sit, ut Iliade quoque uideatur prolixior. Quan-
 doquidem in hac, tametsi longissima, nullus ex tot uer-
 suum milibus redundat, cum ex tuis illis undecim uersu-
 culis, septem possint rescari: atque ita sanè rescari, ut
 reliqui quoque ob sermonis ineptiam, immensæ prolixita-
 tatis nauisem faciant. Quare si quem in scribendis lita-
 ris impendio delectat hic laconismus, per me quidem li-
 cebit,

In Hippia
 minore.

Breuius
 dicere.

Prover-
 bium.

cebit, si rei cuique modo, non chartarum spatij, ac uer-
 siculorum numero breuitatem metiatur. Nec ita scri-
 bat paucissima, ut ex ijs ipsis supersint quædam, sed
 ut uelut è diuite rerum aceruo optima quæque decer-
 pta fuisse appareat. Meminisse tamen debemus, non ni-
 hil interesse inter uolumen & epistolam, propterea
 quod hæc ad temporis, rerum, personarumque præsen-
 tem rationem, quantum licet, est accommodanda. Volu-
 men quoniam omnibus scribitur, ita temperandum est,
 ut optimis atque doctissimis placeat.

Epistola.

Volumen

DE ILLABORATA

epistola.

SUNT qui non ferant epistolam nisi inelabora-
 tam, & hæc de causa figuratam esse nolint: ne si
 quid in ea phaleratum fuciue appareat, lucernam olere
 dicatur. At ego citius feram epistolam, quæ lucernam
 oleat, quam quæ temetum, quæ myrothecia, quam quæ
 hircum. Quis porro tam iniquus censor, qui non eas ue-
 rerum epistolas optimas iudicet, quæ sint omni cura ar-
 teque elaboratæ? Quid unquam exquisitius accuratiusque
 scripsit Cicero, quam illam prolixam ad Lentulum: rur-
 sus illam, qua Curioni commendat Milonem, & pleraque
 que ad M. Varronem: præcipue uero eam, qua Luccio
 persuadere conatur, ut res ab se gestas literis mandet:
 quam ipse uelut accurate feliciterque scriptam, Atticum
 uti legat hortatur? An lector his anteponat eas, quas
 scripsit ad Terentiam, Ciceronem, Tironem, aut Acilia-
 um? An Plinius, dum Ariano suo scribit, quid sit actum

Myrothe-
 cia pixis
 ungueta-
 ria, quæ Ci-
 cero nar-
 thecium.

in causa Marij Prisci: dum Gallo Laurentinum suum de-
scribit: dum Minitiano narrat, quid rerū gesserit in pro-
vincia Betica: dum Apollinari Tuscos agros suos des-
pingit, num decem uersibus absoluit epistolam? Atque
is testatur eas potissimum à se collectas, quas scripsisset
accuratius, nimirum ut posteritate digniores. Sed in-
terim habenda ratio, cui scribas. Sunt qui neglectam
& illaboratam epistolam, sui contemptum interpretan-
tur. Sed ut dicam in genere, quemadmodum incide-
re potest, ut pro persona cui scribis, proq; argumen-
ti ratione, nullum ornamentorum aut dignitatis genus
non deceat epistolam: ita ferè congruit simplicitas qua-
dam orationis, sed elegans, Non effragito phalcras,
sed idem non sero pannos. Non desidero calamistros,
modo adsit mundicies. Pigmenta negas, at sordes ut ab-
sint facito. Non requiro curam anxiam ac morosam, sed
rursum nolo scopas dissolutas. Postremo, si libet, scribito
extempore, scribito quicquid in buccam uenerit, sed ita,
ut ad Atticum fecit Cicero.

Proverb.

DE GRAVITATE EPI- STOLÆ.

Nam istos qui nusquam uolunt assurgere epistola
phrasim, sed quotidiano sermone proximam es-
se oportere contendunt, uel una Ciceronis epistola fa-
cile reuicerit: nimirum ea, quam scripsit ad Octauium
Augustum: quæ adeo non repit humi, ut non solum attol-
latur ad orationum procellas, uerum etiam in tragœ-
diam exeat, Et arbitror atrocissimam eius epistolæ par-
tem

Epistolā
quandoq;
nō infelici-
ter assur-
gere.

tem esse ressectam ab ijs, qui hoc uel Octauij, uel Cicero-
nis interesse putabant. Quid enim illa, quid illis interro-
gantibus, quid agat nunc Resp. respondebit aliquis nos-
trum, qui proximus in illam æternam domum discesse-
rit: à quo accipient de posteris suis nuncium, ueteres illi
Aphricani, Maximi, Pauli, Scipiones, quid de patria sua
audierint, quam spolijs triumphisq; decorarunt, & ces-
tera quæ consequuntur. Num remissiora tibi uidentur, Ex Milo-
illa Albanorum tumulorum obtestatione, qua nihil in ora-
tione uehementius inueniri posse putat Fabius? Effer-
uescet igitur uel in tragicam usq; uociferationem episto-
la, si quando res ita postulabit, sumetq; ampullas, et sese qui-
pedalia uerba. Neq; de bello pacq; simili stilo loquetur
eruditus magnatibus, quo de macerandis salsamentis, aut
coquendis holeribus mandaret famulo. Caterum in me-
diocribus argumentis, si non incidet quod aliud suades-
at, non displicebit Atticismus in epistola: nec hic requi-
ram fulmina aut tonitrua Periclis, si modo sermo uelut
è fonticulo lympidis aquis, gratoleniq; murmure pers-
strepentibus fluat, non uelut mortuus, stagni in morem
torpeat, omnium expers affectuum.

Ex Milo-
niana.

L. 12. c. 10.

Atticismū
Cicero uo-
cat quicqd
fice, et in
tegre, &
ample, et
ornate, &
copiose,
postremo
quicquid
bene dicū
De pericle
Plini. Iu.
L. 1. episto-
la. nō lon-
ge à fine.

DE PERSPICUITATE EPISTOLÆ.

ECCE autem maxima pars eorum, qui hoc iuris,
uel etatis, uel fortune prerogatiua sibi uin-
dicant, ut de literis quas non didicerunt, censuram
agant, magnis etiam conuicijs à nobis efflagitant pers-
picuitatem. Graue flagitium esse clamitant, si uerbum

A 4 ullum

illum misceatur epistole, quod legentem uel tantisper ro-
moretur. Memini quum ipse puer annos natus quatuor-
decim, scripsissem tutori cuidam meo, quem magis es-
tiam puer habueram institutorem, & ex lectione libro-
rum, qui tum suppetebant, admiscuissem nonnihil: re-
scripsit homo, non minus superciliosus, quam indoctus,
ut si post hac esset animus tales epistolas mittere, ea-
dem opera commentarium adiungerem: sibi semper
hunc fuisse morem, clare, & punctuatim scribere. nam
his fosculis sibi placebat. Non hæc dico, quod negem in
quauis oratione præcipuam esse laudem perspicuitatis.
Quid enim est oratio, quæ non intelligitur? Sed quem-
admodum pro re non solum probanda, uerum etiam ne-
cessaria est perspicuitas, facilitasque sermonis: ueluti,
quoties seruum quippiam petitur ab homine semido-
cto, moroso uel, aut etiam uehementer occupato: ita inci-
dit nonnunquam, ut non aliud genus excusatius admit-
tat obscuritatem: uelut cum eruditus cum erudito ueli-
tatur literatis iocis, quos nolit à quouis intelligi. Quem
admodum nos olim lusimus cum eruditissimo uiro Tho-
ma Linacro, cui scripsimus epistolam metro trochaico tes-
trametro, sed ita temperata compositione, ut aliud agen-
ti non suboleret esse carmen. Admonueram in epistola
frontispicio, ut sibi cauere: nam mihi in animo esse,
ipsum hac epistola fallere: & in calce adieci iam me fesse-
lisse, ni falleret ipse. Non sensit homo fraudem, nisi mo-

Vide Gel. nitus à me. Mihi non displicet illud Octauij Cæsaris, non
ca. 10 lib. 1 aliter in sermone fugiendum uerbum insolens, quàm
in cura

in cursu scopulum. Et merito ridentur hoc nostro secus
lo quidam Apuleiani, & obsoletæ antiquitatis affectato-
res. Arridet usitatis uerbis contexta oratio, sed ab istis
lubens quæsierim, quæ tandem appellent usitata. Num è
cõpitis, ac triuijs sumpta? Recte sanè si Gallice, aut Ger-
manice scribendum erit. Verum si Græce aut Latine, quid
minus conuenit, quàm eius sermonis mundiciem ab his
autoribus petere, apud quos præter meras sordes nihil
est? Olim hoc iuris erat cõsuetudini publicæ, ut quædam
uoces antiquaret, alijs gratiã nouitatis adderet. Quan-
quam ne tum quidem omnia placebant doctis, quæ uulgo
in conciliabulis, theatris, aut castris iactarentur: et erant
in libris eruditorum, ad quæ resisteret plebeius lector.
Nunc uero Latine loquendi consuetudo, non à foris aut
conciliabulis idiotarum, sed à probatis autoribus petitur.
Itaq; nullum uerbū inusitatum uideri debet, quod extet
in elegantis mundi; scriptoris literis. Quid Ciceronis
oratione candidius, quid apertius? At hic nonnullis uide-
tur Cimmerijs tenebris obuolutus. Quid Terentiano ser-
mone luculentius? At hunc ne commentarijs quidem ad-
iuti, complures intelligunt. In sordidis autoribus uersa-
tus, si quando inciderit in Quintilianum, clamat omnia
sibi uideri Græca, aut Arabica. Danda est opera, ut si-
mus aperti, sed eruditus. Neq; quenquam commoueat ob-
scuritatis crimē, quod sit illi cum Cicerone, aut Tito Li-
uio commune. Clamitas tenebricosam esse Flacci dictio-
nem, sed eruditus uel in primis admirabilis est erudita
perspicuitas. Proinde colligis, opinor, in te tenebras esse

Prouerbi-
um.

NS

Prouer-
bium.

se non in auctore. Tu in quęcunq; scriptorē incidēris, modo laudatum, non etem istam tecum circumsers. Vocifereris spinosum esse librum, sed tui pedes spinas habēt, non locus: caligas in sole, et lux ipsa tuis oculis nocturnis pro caligine est. Mutandus est, inquis, stilus: qui quoquo modo accidat, tamen non intelligitur. At quanto iustius est, et tibi etiam utilius, tuum mutare uitium, quā cruditos oēs suam orationem tuo uitio accommodare. Barbare loquēdi mille sunt species, ac subinde exoriuntur nouę. Itaque simplicius est ac facilius, ut unam emendate loquēdi rationē discant omnes, quā ut omnes barbare dicēdi formas singuli. An æquum cenſes, ut docti Romanam linguam, cui tot egregie disciplina, cui Christiana religio concredita est, sinant intermori, ne quid offendat istorum indoctam arrogātiā? Num par esse iudicis cōmittere ut intereant: non dicā Cicero, Quintilianus, et huius generis ceteri: sed Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, ut pro his legatur, Cat holicō, Holcot, Bricot, et Gorra? An luscina cōmutabit cum cuculo modulos suos, propterea quod a se illo iudici planius et intelligibilius canit cuculus? At iniquius sit, si docti cogātur rectū sermonē dediscere, ut cum istis fcedē balbutiāt: præsertim cum eis in manu sit, imō cum eis tot nominibus expediat ea discere, quę suo magno malo fastidiūt. Ego uero qui semper discēdi sum cupidus, nec his succensere soleo, qui priscas uoces et in Ciceronis etiā consuetudine semotas erūt. Fortassis et his usus erat Cicero, si extaret quicquid scripsit. Non in nobis dignor obiectum esse, quod non intelligam, sed oblatum

gano

gaudeo quod discā. Tu contra mauiſ alienā eruditionē reprehēdere, quā tuā ipsius inſcitiam uel agnoscere modeſte, uel mutare prudenter. Mauiſ solē in crimē uocare, quā lippientes oculos tonsori Licino committere. Ac uide interim, quā studioſe in nos iniquus sis: tu qui tuis in literis sordidissimi sermonis portenta inculcas, quū uere tenebricosus sis, sanis etiam oculis: dilucidus tamē uideri potestas, et alios obscuritatis accusas. Paria certe facere debueras: et si oculis tuis irasci non potes, saltē nostras falsas dissimulare tenebras, quū tuas, quę teterrimę, uerissimeque sunt, cupias et laudari. Non dignatur tua prudentia Latinam linguam discere, quo possis D. Hieronymum (nam unum hunc plurimorū uice nomino) intelligere, et nos uis fecem istam sermonis in tua culina nati, perdiscere, ut te tuosque sodales delirantes, ac misere balbutientes intelligamus. Non uero hæc, optime lector, in hoc tot uerbis differimus, quod eruditam sermonis simplicitatem contemnamus: quę mea sententia, sæpenumero plus habet artis, quā operosa structura: sed ut ueram perspicuitatem, a ueris tenebris separemus. Seruiendum est auribus, sed eruditis: in his duntaxat, quę cupimus ab eruditis legi. Quod huic obscurum est, illi dilucidum est. Sed hic lusciosus, ille puris oculis. Est tamen aliquid suapte natura dilucidum, ad cuius sensum repurgandę sunt oculi. Ceterum, ut ad institutum sese referat oratio, quanquā obscuritas quoties officit, ubique uitanda est uel dicenti, uel scribenti, tamen haud scio, an ullo in genere plus inueniat uenia, quā in epistolis: modo non indocta,

Tōſor Au-
guſti Cęſ-
ſuit Lici-
nus de q̄
Horatius.

ſerem.

In episto-
la quid li-
ceat.

in quiſ

in quibus uel Ciceronis exemplo, licet subinde *Græcæ mi-
scere Latinis*: obscuris allusionibus uti, amphibologijs, si-
gnificationibus, paræmijs, ænigmatibus, clausulis de re-
pente præcis. Tantum habeda ratio, qua de re, cui scri-
bas. Non damnabitur libertas, si non destituat nos consi-
lium, cui decet artem ubique cedere.

De cõposi-
tione lege
Fab. li. 9
cap. 4.

DE COMPOSITIONE.

Porro qui compositionem in hoc genere damnant,
equidem non adeo demiror, quum uideam fuisse
permultos, qui eam ne in orationibus quidem æquo ani-
mo tulerint. Quanquam mihi nunc cum ijs potissimum
res est, qui quid sit in oratione compositio, prorsus igno-
rant. Ceterum quum eiusdem sit artificis, orationis nu-
merum uel adhibere in tempore, uel negligere. & hanc
partem scriptoris arbitrio relinquo: nisi quod uelim ad o-
lescentem, qui tantum exercendi stili gratia scribit, ali-
quã diu compositionem etiam elaborare. Ita fiet, ut si res
postulet orationem numerosam, apte moduletur: sin ne-
glectam, tamen uitet illud Ciceronis conuicium, *scope
dissolutæ*.

Habitus i-
psa forma
ac facies
dictionis.
L. 12. C. 10.

DE HABITU EPISTOLAE.

Magna olim inter eruditos sententiarum uarie-
tas fuit, quod dicendi genus maxime probare-
tur, Atticum, Rhodiense, an Asiaticum. At Fabius exi-
stimat cum optimum dicendi genus sequi, qui pro re, pro
loco, pro tempore, pro qualitate auditorum quàm appo-
sitissimè

fitissime dicit: ut inepte faciant, qui dictionem ad cer-
tas leges astringunt. Itidem & ego eam epistolam opti-
mam iudico, quæ à uulgato hoc & indocto literarum
genere quàm longissime recedat: quæ sententijs exquisi-
tissimis, uerbis electissimis, sed aptis constet: quæ argu-
mèto, loco, tempore, personæ, quæ maxime sit accommodata:
quæ amplissimis de rebus agens, sit grauissimæ de me-
diocribus, concinna: de humilibus, elegans & faceta: in
iocis acumine delectet ac lepore, in encomijs apparatus:
in exhortando uehemens sit, & animosa: in consolando,
blanda sit, et amica: in suadendo, grauis sit, & sententio-
sa: in narrando, lucida, et graphica: in petendo, uerecun-
da: in commendando, officiosa: in rebus sequendis, gra-
tulabunda: in afflictis, seria. Denique (ne quæ sunt infini-
ta persequar) sit uersipellis, ac polypus quemadmodum
semet ad omnem subiecti soli habitum, ita sese ad quem-
uis argumenti, reliquarumque circumstantiarum habitum
attemperet. Neque enim rei solum obsequundabit episto-
lae stilius, uerum ut dignum est egregio quopiam Mercurio
(nam nunciij uice fungitur epistola) temporum perso-
narumque rationem habeat: nec eadem de re quouis tem-
pore, nec apud quosuis loquetur: alia specie sese offeret
senibus, alia iuuenibus, alia tetricis ac seueris: alia ijs,
qui festiuore sunt ingenio: alia aulicis, alia philosophis:
alia familiaribus, alia ignotis: alia uacuis, alia negotio-
sis: alia fidis sodalibus, alia fictis amicis, ac parum bene-
uolentibus. Sed interim & illud spectabit, unde ueniat,
non solum ad quem ueniat, aut quibus de rebus legata.

Ingeniis
hominum
epistolam
accomo-
danda
esse.

Proinde

Nam ille
nunc nunc
ci, nunc
mercato-
ris, nunc
furis habi-
tū gerit.

14

ERAS. DE RATIONE

Proinde Mercurium quendam aget, semet pro re præ-
senti in omnem transfigurans habitum: sed ita tamen,
ut in tanta uarietate, unum quendam tenorem obtineat:
uidelicet ut semper munda sit, semper erudita, semper
sana. Ab his si non fuerit recessum, nullum est præterea
delictum in epistola, cui non sit parata uenia. Erit loqua-
cior, scripta dicetur tum auido, tum ocioso. Elaboratio-
rior erit, & lucernam olens, scripta est erudito. Habe-
bit artificium, talem decebat mittere artificii. Carebit ar-
tificio, scripta putabitur ei, cui placebat simplicitas, aut
imperitiori. Laconismum habebit, occupatus scripsisti
occupato. Fucatio erit, ac picturatio, scripta dicetur
curioso: priscis uerbis, antiquario: blandior, amico: li-
centior, familiari: asperior, improbo: adulantior ambis-
tioso putabitur. Denique quicquid alibi non uacasset cri-
mine, hic uel à re, uel à persona scribentis, uel à mori-
bus, fortunâque uel ætate eius cui scribitur defensionem
inueniet. Quin & aliâs damanda phraseos, & argu-
mentorum uarietas, & inæqualitas, hic uel præcipuam
habet gratiam. In noctibus ac Miscellaneis argumento
subinde nouo datur uenia, stilo subinde diuerso non das-
tur. In epistolis iuuat etiam uidere, quantum oratio iuue-
nilis differat à senili, quid uel ætas stilo uel adiecerit, uel
detraxerit. Quare qui unam quampiam formam ac fa-
ciem huic generi tribuere conantur, hi non solū inanem,
uerumetiam ridiculam operam sumunt.

PECULIARIS EPISTOLAE

character.

Fortasa

Qualia
Gellio &
Politiano
scripta
sunt.

CONSCRIBEN. EPIST.

15

Fortassis erunt, qui quasdam epistolas semouebunt
ab hoc ordine: quod genus sunt epistole ad exerci-
tationem, uel ostentationem ingenij confictæ: ueluti Pha-
laridis, quas eruditi tribuunt Luciano: & amatorie
Philostrati sanè quàm elegantes, si perinde essent castæ:
ad hæc heroinarum, autore Nasone, aliæq; consimiles.
quas si quis uelit appellare declamatiunculas, e quidem
non admodum refragabor. Sunt in quas magis libri no-
men uidetur competere: quales sunt aliquot Platonis,
Senecæ omnes: pleræq; Hieronymi, Cypriani, & Augu-
stini: Tertulliani pauca. Sunt quas aliquis uelit oratio-
nes appellare, nimirum quæ ad principes aut magistras-
tus, arduis ac perplexis de rebus prolixè scribuntur. Tunc
enim epistola, non cōfabulatio, aut nūcij, sed oratoris uir-
tutem fungitur. Quod si quis non dignatur epistole uocabu-
lo, nisi quæ priuatis de rebus inter amicos obambulet:
quanti ne hic quidem certa forma præscribi potest: tamē
si qua peculiaris est huic generi, uideor mihi non maio-
re compendio quæ sit indicare posse, quàm si dixerō talem
oportere esse dictionem epistole, quales sunt amicorum
inter ipsos confabulationes. Est enim quod scite scriptū
est à Turpilio comico epistola absentium amicorum, quasi
mutuus sermo, quæ neq; agrestem, aut asperum, neque fu-
catum esse oportet, neq; unum de se, neq; ad fastidium usq;
multum. Eoq; simplicitatem, cædorem, festiuitatem, argu-
tiam amat hoc epistolarū genus. In his igitur omnia lepō-
rū genera cōsectabimur, nisi quæ res, aut personæ diuer-
sa postulabunt. Neq; diu sermonem eundem urgebimus:
& quod

Sunt quæ
ad Liba-
nū tanq̃
ad germa-
num au-
torem re-
ferunt.

quod solemus cum amicis confabulantes, miscbimus, si uidebitur, non solum multa, uerum etiā uaria. Huic generi magis congruet Atticisus, ac stilus humilior, comœdiæ propior quā tragoediæ, aut si quid etiam humilior phrasi comica, modo docta sit humilitas: meminero musq; non inferioris esse facultatis, cum laude humiliter perere, quā cum Dædalo uolare per aera: et uicinum litus legere contractis uelis, quā sublatis antennis, medio ferri pelago. Amica est huic generi breuitas, maxime si uel de multis, uel de minutulis negotijs agetur: et si aut ipsi qui scribimus, aut ij quibus scribitur occupatio res erunt. Ceterum quibus rationibus præstanda sit breuitas, indicauimus in opere de Copia. Quod ad hoc institutum attinet, breuiloquentiam præstabimus, si quando, ita ut fit in comœdijs, statim mediam in rem aggredimur: si præfationes superuacanas uitabimus: si uerbis quā significantissimis utemur: si rerum exitus ita proponemus, ut ex his conijciantur ea quæ præcesserunt: si epistole, cui respondemus, argumentum recensere super se debimus, quæ res nonnunquam bonam epistole partem occupat: sed hoc è nostris diuinandum relinquemus. Quod genus sunt illa: Quid narras? Antonius episcopus? Quem lupo quod aiunt. Hæc tempestas magis desiderabat Aureliū. Ille quid aliud quā nullus magis malus piscis. Tu uerbo, sed absolutius totum hominem depinxisti. Occideras de ualetudine fratris: sed optimo medico quantum debeam, breui re ipsa declarabo. Fœcunditas uxoris mihi iucundior esset, si res unā cum prole

*Dædalus fuit
faber ingenio*

Breuitas
epistolæ
quomodo
constabit.

prole cresceret. Cum Laurentio homine furiose maledico, satius arbitror nullo pacto contendere. Quid enim aliud quā irritabis et abrohem, aut si quid crabrone pestilentius? Ex his enim uerbo notatis perpendet lector, quid ille scripserit, cui rescribitur. Sunt qui aliam epistolam penè totam recensent, ac propemodum uerbosius, quā is qui scripsit. Si res postulet, ut repetatur argumentum, id dextra quadam, ac commoda breuitate fieri conueniet. Qua quidem in re Politianus mirus est artifex, qui hoc in plerisque epistolis facere consueuit, nimirum lectori consulēs, ne quid desideraret, si forte non extarent epistole, quibus respondet: aut si tales essent, ut non liberet legere.

ELEGANTIA.

Iam admonere, ut sermonis uitijs careat epistola: tamen mihi uix operæ pretium uideatur. Nec enim tam ad rem attingit admonere, ne fiat, quā dedocere nostram ætatem, quæ passim id facit. Nihil breuius præcipitur, quā ut sit elegans epistola: at nihil maiore negotio discitur: nec usquam peccatur, aut turpius, aut frequentius. Hoc uitium intolerabile reddit infelix affectatio. Quid enim tam portentosum, quā oratio: quæ quum munda non sit, tamen ornata uideri uelit: et quum sana non sit, tamen formosa uideri gestiat, purpurissum hulceribus illinens, ueluti is qui nostra ætate maluit dicere, sagio quid portendas, quā sentio quid tibi uelis. Multa lectione, multis

Elegantiæ,
mūdiciēs,
& puritas
sermonis
Latini.

Affectatio.

B præ

prescriptionibus, accurata scriptorum obseruatione, multo scribendi, dicendiq; usu paratur sermonis mundicius. Erit hic igitur primus ac precipuus labor, si suppetet orationis puritas, atq; etiam ingenij sanitas. Artem in epistola non admodum efflagitabimus: sin deerit, risum etiam mouebit artis affectatio.

EXERCITATIO ET IMITATIO.

N illud quidem hominum genus errare sinemus, quos ipse non parū multos deprehendi, qui tribus præceptiunculis, ceu magicis uerbis recte scribēdi facultatem dari posse credant, quorū stultitiæ utinam olim non obtēperassent. Talis enim erat is, in cuius gratiam ante annos uiginti quinque opus hoc delinierā, non tam ex animo, quā me a facilitate cupiens obsequium dare efflagitanti: quem mox expertus sum, & ingratum discipulum, & perfidum amicum. Is in principum uilis meliorem ac maiore etatis partē contriuerat, nisi quod sacerdotijs opimis onustus, iam sero sapere cœpit, et de literis cogitare, quæ marsupium non cōsequuntur. Sed huius generis non parum multos cōperi, qui simul atq; à prophanis negocijs, et à sordidissimis coaceruadæ pecuniæ curis, ad literas sese appulerint, huiusmodi quasdam cōpendiarias recte scribēdi leges à nobis flagitare solent: quas & ita breues esse uolunt, ut tertiā paginā non totā impleāt: & ita efficaces, ut intra mēsem nō totū, è muta pecude reddāt oratorē eloquentē. Aiunt sibi opus esse omni cōpendio, propterea quod & sunt igni nisi

A quibus non licet sine periculo discere.

A illud est uulgatum Hieronymiano.

uissimi, ut quā minimū opere sumant in rebus honestis, & etatis bonam partem iam alijs in nugis perdidierunt: postremo quod ad sordida illa negocia redire festinant, literas igitur uelut obiter secum rapere studēt. Hos si redire libeat, iubebo semel ex musarū fonticulo bibere, atq; in Parnasso somniare, quo repente nobis prodeant ex asinis lusciniæ. Ceterum de quibus aliqua bona spes affulgebit, hos admonēdos censeo, ne errent. Neq; enim cōmittam, ut hæ præceptiones, quas studiosorum adolescentium industriæ promouēdæ paramus, aliorum stultitiam augeant. Augerent autem, si quis tantum his tribueret, ut citra uariam eruditionem, citra studium uigilantissimum, citra multum usum ex his sibi facultatem recte scribendi polliceretur. Ceterum delicatos istos, & indociles senes, quibus plures sunt pecuniæ, quā literarum quibus uacauit tot annis arcas onerare nummis, nec uacauit animum onerare honestis disciplinis, in Parnassum, ut dixi, mittamus: ut postquā illic unam noctē cum Ennio somniant, magno omnium stupore, subito pro Midis redeant Cicerones. Aut certe legemus illos ad talem præceptos In Rhetorem, qualem rhetorices doctorē depinxit Lucianus. Porro tunc, & iuuenes industrios, ac meliore mente præditos, ad uigilias, & exercitationis assiduitatem hortabimur: quā, quum in omni re, tum in hac potissimum tenere primas, & à grauioribus autoribus dictum est, quā ut sit dubitandum: & sepius repetitū est, quā ut hic sit admonendum. Neque tamen inficiabor, bonā laboris partē, doctoris cōmōditate posse detrahi: quæ ut assiduum et indefatigatum.

ita quam doctissimum esse uolo: ne quod præcipit, ipse præstare non queat: & iuxta prouerbium, *Sus suum do-
ccre incipiat.* Quod si ob nostrorum temporum infelici-
tatem, non temere talis contingit, ut exquisita doctrina
præpollat, serēdus tamen erit: modo ne sit ex horum nu-
mero, qui falsa persuasione doctrine turgidi, magna (ut
Li. 2. ca. 3. inquit Fabius) cōfidentia, stultitiā suā perdocent: illite-
ratiores, quā ut alios docere possint: elatiores, quā ut ab ali-
is doceri se patiantur. Cuiusmodi pestes procul ex ur-
bibus deportandas curaret ubique magistratus, si quidam
aut partes agnoscerent suas, aut ulla omnino Reip. cu-
ra tangeretur. Amplissimis salarijs aluntur tot tibicines
ac tubicines: at nemo potius erat amplissimo salario ac-
cersendus, quā eruditus ludimagister. Verū hoc salarium
nolim esse certum ac perpetuum, ne magnitudo mercedis
improbos inuitet, & indoctos, quibus semper minus est
frontis, & plus audacie, quā eruditio. Conueniet salarijs
arbitrio doctorum, et spectatæ fidei uirorum, pro meri-
to eius qui asciscitur, præstitui, atque etiā augeri, minus
uē, si is sua doctrina, suaque industria uinceret expecta-
tionē de se, aut contra. Alioqui periculum erit, ne usu ue-
niat, quod in amplissimis sacerdotijs uidemus accidere:
que quo sunt magis opima, hoc ab indignioribus occu-
pantur. Extant apud nos, si musis placet, etiā uolumina
non exigua de conscribendis epistolis, ad unamquamque
formā additis aliquot exemplis: sed o deū immortalē, cui-
usmodi. Sed hæc prodigiosa barbaries illi seculo impu-
tanda est, quo prorsus extinctis omnibus bonis literis, im-

pune

pune regnabat inscitia, publice simul ac priuatim: quū
grauis & copiosus autor esset Mammætrectus, opulen-
tum quoddam copie cornu Catholicon. Iam apud Italos
coeperant reuiuiscere bonæ literæ, quū Louanij magno
cū applausu legeretur epistola Caroli cuiusdam, qui mul-
tis annis moderatus est pædagogium Liliense, quas nunc
nemo dignetur sumere in manus. Apud Hollados, orbis
lumen habebatur Engelbertus quidam, qui suis epistolis
nihil aliud docebat pueros, quā inepte scribere. At nisi
me fallit animi præsagium, breui ueniet etas, quū nec his
monitis erit opus, nec meis præceptionibus iuuetus ce-
gebit. Sed interim ut mediocriter literatos didascalos
industria nostra non nihil adiuuemus, postea quam suis
tradiderit cōpeditio artis rhetoricæ præcepta, studebit
illos breuibus, et epistolaribus argumentis frequenter ex-
ercere. In his delectum habebit & curam, ut ea potissimum
proponat, quæ etati illi amcenitate uelut illecebræ blan-
diantur. In his enim pueri ut libetius, ita et utilius exer-
cebuntur. id fiet, si uel noua sint, uel faceta, uel alioqui
puerorum ingenijs affinia. Ea uel è poetarum fabulis, uel
ab historicis erūt petenda, nisi quid nouæ rei, ut serē fit,
suggererit uita mortalium. Frequenter enim et nostris te-
poribus eueniūt, indigna quæ nesciat posteritas. Et pri-
mi quidē generis sunt amatorie Nasonis, in quibus for-
tasse tutum non sit, rudē etatē exerceri. Quam̄ heroina-
rum sunt castiores, neque quicquā uetat et hoc genus caste
uerecundeque tractari. Vcluti si procius bladis literis ama-
biat nuptias puellæ. Si Helena Paridē ab amore nō per-

Mammæ-
trectus.
Catholi-
con.
Epistola
Caroli.Engelber-
tus.Quomo-
do exer-
cenda iu-
uentus in
epistoli-
cis argu-
mentis.Amato-
ria thema-
ta.

Homerus
Iliad. 1.

missio deterreat. Nam Penelope ad Vlysses epistola tota pudica est, quemadmodum & Acontij ad Cydippen. Si uxor marito peregre cessanti scribat, uti domum prope ret. Si Nestor uir natu grādis & facundus, hortetur Achille epistola, ut Briseida ereptā ab Agamēnone magnā animo serat: ostendens regi etiā improbo parendū esse, tum publicum commodum priuato dolori anteponendū: postremo uehementē indignum esse, Achillis uel genere clarissimo, uel animo generoso, uel factis egregijs, ob barbare ancille amorem, uirtutis obliuisci. Vbi simul etiā amoenus sese locus aperit, aduersus uoluptatē inhonestā: rursum alter pro immortalitate gestis eximijs apud posteros parāda. Si Phoenix eidē scribat, ut cum Agamēnone ne redeat in gratiā & periclitantibus Græcis subueniat. Aut si Antenor Priamo suadeat, ne grauetur raptā Helenā suo Menelao reddere, uel quia per se iustum sit, uel quā stultissimi regis sit, cōmittere, ut ob turpissimū effeminati iuuenis, et uix uiri Paridis amorē, tot fortissimi uiri dimicationē suscipiant: tot populorū fortunæ, simul & uita, in extremū discrimē pertrahantur. Aut si Agamemnon suadeat Menelao fratri, ut negligat potius Helenam, quā ut ob mulierculam uita indignā, tot procerū militia in uitæ periculum adducat, et eam totius orbis tumultu repetat: quæ etiā si ultero rediret, nō esset recipiēda.

Linus Hercules
doctus.
Lege Xenophonem.

Aut si Linus Hercule duabus conspectis deabus, utrā potius sequatur hesitantiem, ad uoluptatis contemptum, et uirtutem amplectendā extimulet. Aut si Menelaus Paridi uiolantū hospitium exprobret, Si Amphio fratrem ad

musica

musices studium adhortetur, cōtra ille ad suum inuitet. In hoc genere pleriq; Græci non infelicitate luserunt, sed nemo felicius Luciano. Ex his tamē deligēda cēseo, quæ non omnino sint otiosa, sed habeāt aliquid ad uitam communem conducibile. Otiosa sunt illa Luciani, de Ioue cerebro pregnantī, & implorante securim Vulcani. De Neptuno per Mercurium non admissio, cum recens Iupiter peperisset ē cerebro Palladē. Nā huius generis quæ sunt, ut sunt amœna, & ingenij felicitatem arguunt, ita non multū faciunt ad uitam communē. Huc propius cōducunt, quæ ē comicorum argumentis ducuntur. Quod genus fuerit: si Phædræ sodalis illi scribat, ut Thaidis amorem penitus excutiat ex animo, ac pristina sue seueritatis memoy, ineptire desinat: præsertim cū magno fama, rei q; dispendio sit alenda, quæ nec amet ex animo, nec uni sui copiam faciat. Si quis diuiti illi Plautino suadeat, ut Euclionē pauperem probū, potius quā diuitē illum prociū asciscat generum: aut contra, diuiti potius collocet filiam, quā pauperi. Si Demea fratrē ad suam uitæ institutum uocet, hoc est, ab urbana uita, ad rusticā caniam: à cœlibatu, ad matrimonium: ab indulgētī liberorum educatione, ad seueriorem. Si ē diuerso Mitio Demeam, ad suam uitæ genus adhortetur. Et hæc quidem pueris gratiora. At illa quæ ab historiographis sumuntur, propius etiā ad uerū accedūt, cōq; plus frugis adferūt, nec ita multo minus iucūditatis. Veluti si Horatius iam capitis damnatus, patris opem imploret, suamq; fortunam tam repente mutatam deplorat. Si Cicero Milo

Zethus
Amphionis frater
In dialogis minoribus.

nem, ut forti animo ferat exilium, hortetur. Si quis Catonē à literis Græcis, quas iam senex appetebat, deterreat. Si quis Ciceroni secum deliberanti, an mortem sibi consciscat: an fuga saluti cōsulere properet: an exustis Philippicis, uitā ab Antonio redimat: quodlibet horum trium, uel suadere, uel dissuadere conetur. Si quis **Qu.** Curtio gratuletur, tam fortē ac piūm animū, qui prius tam salutem posthabuerit suæ ciuitatis incolumitati. Si quis Delphicis sacerdotibus suadeat, ut Phalaridis taurū recipiant. Si quis Lucretiā ui constupratā à uolūtaria morte reuocet. Si Ionathas Sāulis filius, Dauid amicum regis metu latitantē, uergantēq; consoletur, ut promissi diuinitus imperij expectatione mentē in rebus tā afflictis fulciat. Si Plato Dionysiu regē ad philosophiæ studiū adhortetur. Rursus si alius quispiā dehortetur. Si Resp. Romana Camilli exulis uirtutē, aduersus Gallos extrema molietes, imploret. Si Aristoteles Calistheni ad Alexandrū Magnū proficiscenti rationē prescribat, qua debeat regis consuetudine uti, docēs, cum regibus, aut q̄ rarissime loquēdum, aut q̄ iucundissime: quo uel silētio tutior sit, uel sermone gravior. Si Calisthenes Aristoteli respōdeat, cōsiliū futurū fuisse philosopho dignius, si potius autor fuisset, nō proficiscēdi in eiusmodi principis aulā, in qua philosopho uel seruiliter esset tacendum, uel turpiter adulandū: sibi magis curæ fore, quæ sint honesta, quàm quæ utilia aut tuta. Si Alcibiades Socrati suadeat, ut uxorē rixosam ac procacem domino exigat. Aut si Callicratides, ut omisso philosophiæ

Lege de
clamatio-
nem
Luciani.

Hac de re
Laertius
in uita A-
ristotelis.

Lege Gel-
lium li. 1.
cap. 17.

perenni

perēni studio, ad mores communes, & Reip. administratiōem sese conferat. Si Crito eidem suadeat, ut elapsus ē carcere, uitā suæ consulat. Huiusmodi copiosissimā uim Valerius Maximus, alijq; scriptores, qui res memorabiles ex historicorum libris decerpserunt, citra uestigandū tādium suggerent. Quin ex una quapiam historia, uelut ē uita Catonis, aut Antonij, aut Iulij Caesaris, plurima themata duci possunt. Quare nos rem, & infinitam, & cuius promptam non persequemur plurimis uerbis. In hoc genere uarie, diligenterq; conuenit exerceri iuuentutem, q̄ præter stili fructum, uetustas ac memorabiles historias, hac ratione uelut aliud agentes imbibent, ac penitus insigent memoriæ: hominum & locorum nominibus assuescent: ad hæc decori uim, & probitatis naturam, præcipuas orationis uirtutes ita potissimum cognoscent. Quare doctoris erunt partes, prius quàm epistole formam proponat, rem gestam, unde necesse erit repetitam, et quemadmodum conueniet accuratissime pueris exponere, indicatis & temporum momentis, & personarum proprietatibus, reliquisq; circumstantijs: ne aut aberrent à decoro scribentes, aut parum consentanea dicant. Deniq; ut sint parati fontes, unde ducant, uel argumenta, uel argumentorum confirmationes, quam ad rem non uulgariter adiuuat circumstantiarū cognitio. Tum locos aliquot indicabit, ubi ea tractentur apud autores, ut ipsi uerborum ac sententiarum uim inde uel colligāt, uel imitentur, ex alijs similia coniectantes. Iam qualia argumenta suppediant historiæ, talia licebit & confinge

Li. 12. c. 1.

re: cuiusmodi pleraque sunt declamatoria, ueluti Lucianus de medico abdicato: & Auli Gellij de puerpera, cui suadet Fauorius, ut proprio lacte nutriat infantulum, de quo genere mox nonnihil attingemus. Sed est & illud breuius, ac puerorum ingenijs appositius exercitationis genus, uarios locos communes, aut excogitatos, aut ab auctoribus traditos, arte tractare. Hi ferè sumuntur, uel ab apophthegmatis ueterum celebratis, uel à puerbis, uel ab apologis, uel à similibus, ac metaphoris. Siquidem ex horum uno quolibet potest argumentum epistolæ compingi. De apophthegmate fit hoc exemplum: Socrates bibiturus cicutam, uxori Xanthippæ uociferanti, quod innocens esset moriturus: Quid ais, inquit, mulier, num me malles nocentem mori? Id ualebit in epistola consolatoria. Si unusquisque sapiam esses de turba uulgi, merito grauius serres exilium, quod longe aliter pro merito contigit: sed quoniam scio te uirum cordatum, ac philosophiæ quoque præceptis non uulgariter institutum, hoc ipso leniter ferre debes fortunam tuam, quod indigno obtigit. Ea demum grauis & acerba est calamitas, quæ accidit commérito. Nunc ista fortune procella, quid aliud, quam integritatem tuam, ac in Reip. merita illustrat? Sub hæc narrabitur apte, quod modo retuli, de Socrate. Prouerbij exemplum esto: Si me audies, desines cum tam multis coniuratis contendere. Nec tu Hercules es, nec res ista uirtute geritur. Et tamen si prouerbio credimus, ne Hercules quidem ad uersus duos, & tu cum tot cancriis, cum tot hydris congregieris unus? Apologi exemplum erit. Si quem admo-

nebimus

nebimus, ne periculoso negotio se temere admisceat, nisi prius perpensa ratione, qua cõfici possit, quod instituit, adhibebit apologum de capro, quem siti periclitantem uulpes pertraxit in puteum, unde postea non dabatur exitus. Item si quis admoñebit amicum, ne pendeat ex officio quorundam, qui magnifice polliceantur, sed ipse coram suum agat negotium, eleganter accommodabit fabulam autculæ castiæ, quam in Noctibus suis refert Aulus Gellius. Parabolæ uero fit hoc exemplum. Si quem admoñebimus, ne pertendat obstinate, quod per se quidem optimum esse iudicat, sed presentibus rebus semet accommodet: similitudinem adhibebimus de prudente nauclero, qui non semper eò dirigit clauum, quò recto cursu cuperet ire, sed frequenter obsequundat aestui, frequenter uentis: ac uelis flexis, cum portum petit, non quò cursum instituerat, sed quem præsens tēpestas cõcedit. Hæc mihi uidentur aliquanto plus conducere ad paradam orationis facultatem, quam quædam, quæ in suis progymnasticis tradit Aphthonius. Ceterum quod de apologis diximus, idem habebit locum in poetarum fabulis, adseriam rem uel confictis, uel detortis. Veluti si quem à negotio maiore, quam ut ipsius uiribus conueniat, deterre re pares, Icarus, aut Phaëtonis casum accommodes. Si quem à studio congerendæ pecuniæ reuocare studeas, in tempore adhibetur Tantali fabula. In huiusmodi thematicis præludat ætas illa rudis, ut, quod diligenter admonet Fabius, teneræ adhuc mentes ueluti sub nutricibus mollius alantur, & uberiore quodam iucundioris disciplinae, cibo

Li. 2. c. 29.

na, cibo lacteque saginentur. Ceterum adultiores iam, ad materias uero proximas paulatim sunt abducendi. Eas praeceptor uel aliunde sumptas proponet, uel ipse comminiscetur, ex omni genere causarum uarias, maximeque fecundas. Alioqui fiet, ut pueri nihil aliud discant, quam inepte scribere: si quemadmodum in plerisque ludis fit, literator indoctus pro themate proponet friuolum stulti capitis somnium, in quo neque sit ulla sententia, neque quicquam cohaereat, ne sermonis quidem ulla gratia. Porro in castigando tantum notantur insignes solocismi: ueluti si deprehendant, admonco uobis, pro admono uos, quum alia quae dissimulantur, magis etiam ad rem faciant. Nam ista uitia uel usu dediscuntur. Illa neglecta herent in omnem usque uitam.

QUOMODO PROPONENDA

materia.

AT doctor nec absolute pertractatam materiam proponet, ne nihil relinquatur inuentioni puerorum: neque nudam tamen, uerum circumstantiis aliquot circumscripam, ut affuscant uelut ad certum scopum dirigere sagittas, et ex his sententias, argumenta et argumentorum probationes, amplificationes, aliasque figuras comminisci. Veluti si quis suadeat puerperae, ut suo lacte alat quod peperit: addat, puerperae esse puellam, puerum elegantem, ac patri similitum. Quanquam uix aliud argumentum reperies, quod alienius sit a circumstantiis. D. Hieronymus in epistola, qua matri recolat filiam: nam ipse propemodum fatetur, hoc argu-

mentum

Argumen-
ta quae in-
ueniuntur.

mentum ab se scholastico lusu confictum: non nude proponit, filiam indecore diuulsam a matre, addidit matrem uiduam, filiam uirginem, cui frater esset monachus: filiam adolescentulam, corpore uegeto, relicta matre, contempto fratre, in monachi cuiusdam nulla propinquitate coniuncti, formosuli et adolescentis, domesticum contubernium concessisse, cum hoc coniunctissime uiuere: nec aliud incusare, quam maternorum morum difficultatem: cognatos suspectum conuictum grauius ferre, fratrem in primis, nec tamen adduci puellam, ut cum matre redeat in gratiam: fratrem contemptum, ordinem omnem Hieronymo denarrasse. qui sic proposuit, nonne eadem opera multa orationis suppellestem supeditauit? Ad hanc imaginem multa licebit confingere. Quod genus sit: Lucius et Antonius utriusque adolescentes, sed alter mediocri fortuna, alter beatissimis parentibus natus, a primis annis sese non secus ac fratres amarant. In lusu, in conuiuio, in computationibus, in amoribus, aliisque uoluptatibus, et uitijs, quibus ea ferre laborat etas, uterque alterum et conscium habuit, et sodalem. Natu maior Lucius, re male profligata, et infamiam prouulgata, et amoris infelicis taedio, clam patria profugit: Lutetiae, forte fortuna, quendam amicum paternum nactus, ab eoque excitatus, simul et aduersus, bonas literas non minus ardere coepit, quam antea scortorum amoribus estuauerat. Hic Antonio sodali Brugis relicto scribens, et sibi de mutato feliciter animo gratulatur, et ueterem sodalem a perdita uita ad-

litera

literarum studium pertrahere conatur. Sit hæc propositio totius argumenti, non sine circumstantijs. Mox ostendat argumenti genus, quod est suasorium. Deinde demonstratis partibus, quæ solent in hoc genus incidere cõmuniter, quæq; traduntur ab artis rhetoricæ scriptoribus, quæ sint huic themati peculiare, indicabit. Admonebit totius epistolæ caput in hoc esse, ut corruptæ illius uitæ turpitudinem, infamiam, pericula, incõmoda diligenter enumeret, atrociter exaggeret, dilucide subiiciat oculis Lucius. Tum innoxie uitæ, & honestorum studiorum commoda, cum amplificatione recenseat: quantum opere hominem deceant: quàm ad beatè uiuendum conducant: quantum item ornamenti, quantum solatiij in utraq; fortuna præstent: quàm sola nominis immortalitatem, ac nunquam intermorum honestæ famæ decus largiatur. Deinde per collationem doceat has ueras & solas esse opes: in his uera esse uitæ oblectamenta: ex his ueros honores proficisci. Et hæc erunt futuræ epistolæ, seu liniamenta quædam, ueluti carbone denotata. Addet deinde ad unamquamq; partem diuitem suppellectilem, rationum, confirmationum, similiarum, exemplorum, sententiarum. Ostendet qua parte possint commode succurrere loci communes, et quomodo tractari. Siquidem hic locus communis esse potest: Peregrinatione corrigi sæpenuero, quos patriæ delicia corrumpunt. Alter: Nihil homini felicius accidere posse, quàm fidum & amicum consiliũ. Deinde exordiendi rationes aliquot aperiet: Lucundissimi conuictus memoriam, cum uoluptate

Loci communes.

uoluptate renouabit. Dicit suam charitatem ob intermissam uitæ cõsuetudinem neutiquã refraxisse erga uerè sodalẽ, uerũ id optare se uotis ardentissimis, ut eadem charitas quæ puerilibus auspicijs, & ineptis uoluptatibus alita fuisset, quo uerior ac diuturnior esse possit, adamãtinis uinculis astringatur. Id futurũ, si quam in stultis uoluptatibus habuissent societate, & coniunctione animorũ, eam in honestis studijs obtineret. Et hic statim incidit locus cõmunis, de uera falsaq; de firma & infirma amicitia. Negabit se satis sibi etiam felicem uideri, quod ab illa insania respuerit, quod honestissimis disciplinis pro turpissimis delicijs fruatur, nisi & alteram sui partem, e similibus malis exemptã, suæ felicitatis participem uiderit. Nec id difficile futurũ: siquidẽ ille sodalem his auribus audiat, de cõmuni salute differentem, qui bus se penumero audiuit de suis flagitijs pueriliter garrientem. Rem agi neque leuem, neque summis auribus haurientem, sed in intima pectoris penitus demittendam. Et huiusmodi quidem exordiendi ratio poterit inquiri. Quod si quid erit cause, cur malit obliquo ductu uiti, finget se nihil dubitare, quin ille quoque totus sit immutatus: atq; illi ueluti ad meliorem frugem immutato pro suo in illum amore, gratuletur, prædicans ab eo fieri, quicquid ab eo fieri uellet. Tum suasoris ingressus quidam, ac ueluti transitus ostendetur. Negabit Lucius Antonium suũ mirari oportere, si quæ nunc scribit, longissime à pristina uita distidant: imò si frequenter in falsis bonis, uerisq; malis sociali gratulatus est errans erranti

De obliquo ductu in uita Trapezuntius.

erranti: nunc demum iustissimam esse gratulandi causam, qui stultissimas, ac pestiferas uoluptates, cum felicissimo studiorum amore permutarit. Deinde tanquam diuisione proponet, se duo quædam in ea epistola conari, alterum, ut prorsus illi persuadeat, quæta sit ipsi gratulandi causa, id est, quantum effugerit malorum, & quid felicitatis sit assequutus. Alterum utriusque interesse, ut Antonius, abiectis nugamentis, quibus iam nimium ætatis datum sit, ad eadem studia totum se conuertat, et ipse saluus, Perithoum suum tanquam ab inferis reuocatum, conspicitur. Id erit uelut argumentationi uestibulum. Sub hæc propositiones indicabit argumentationum, seu bases totius negocij. Quarum excogitatio, ut longe omnium difficilima est, ita cum primis necessaria: adeo, ut nisi his repertis, reliqua futura sint otiosa. Et non aliud est quod minus arte præscribi possit. Quæ de re peculiaris quædam tradidit Fabius Quintilianus, proposita controversia Thebanorum ac Thessalorum: et nos in commentarijs de copia, rem, si non eruãte, certe crasse explicamus. Huic igitur argumento huiusmodi propositiones generales constituere licebit. Liberalibus studijs nihil esse pulchrius. Ea sumitur ab honesto. Nihil gloriosius, ea sumitur à laudabili, quod natura quidem ab honesto separatum non est, sed persuadendi causa separatim tractatur. Nihil suauius. Ea sumitur à iucundo. Præsertim quæ generalis est, huiusmodi secundariæ subseruiunt. Maxime secundum hominis naturam esse scire, eoque nec hominis uocabulum mereri, qui literas nesciant.

Lege Plurarchum in uita Thephi.
Propositionum excogitatio

L. 5.

L. 2 de decima dilatandi ratione.

nesciant. Proinde si literæ nihil adferrent momenti ad famam honestam, nihil ad uitæ iucunditatem, nihil ad opes aut dignitates parandas, tamen propter sese expetendæ. Altera fuerit, ad perfectam uirtutem, solas literas esse duces, ac ueluti pædagogas. Cuius ut semina proficiuntur à natura, ita à literis petitur absolutio. Ab his præstari cognitionem rerum expetendarum, ac fugiendarum: has mederi morbis animorum, tranquillare mentes mortalium. Ab his compeisci sequundis in rebus insolentiam: ab iisdem peti lenimè ac robur in rebus afflictis. In priorum propositione confirmanda adhibebitur argumenti uicem, quod puelli quoque natura gaudemus, si proposito ænigmate sensum coniecimus, aut si quid nouæ rei discere contigit. Contra falli moleste ferimus. A philosophis ceu propriam notam tribui, rationalem esse: at hæc non in illis competit, qui nihil ratiocinatur, sed pecudum more sensibus et usu ducitur. Esse uero qui negent hominem à reliquis animalibus differre rationis specie, sed gradibus dumtaxat: ita fieri posse, ut paulatim adiectis inscitie stulticiæque incrementis, homo deducatur usque ad pecudem. In hoc natura finxit hominem erectum, et insensitum cognoscendi studium, ut in rebus à deo conditis philosopharetur: simulque et deum omnium opificem, et se ipsum, et reliquam huius mundi machinam contemplaretur. Ad hæc locupletanda poterunt adhiberi, quæ poetæ, Platonici, reliquique scriptores de hominis conditione proderunt. De luteo Promethei simulacro, cui igniculus ille celestis inditus fingitur: de luto, quod deus summus ille

Hesiodus in Theogonia.

figulus

figulus, afflatu suo animauit: de particula diuinitatis, iuxta quosdam corporibus humanis addita. Quidam enim arbitrati sunt animam nihil aliud esse, quam scintillam ex igni, aut radiolum e luce illa diuina. De mensuris est stellis petitis, aut certe e thesauro dei. Huc pertinet illud Platonis figmentum, de animabus in terra delapsis, quibus hic scire nihil est aliud, quam ceu per somnium reminisci eorum, que quondam libera corporibus uiderunt apud Iouem. Hæc, aliæq; multa, diuinitatem quandam animi declarant. Declarat et illud, quod unus animus exiguo corpusculo inclusus, tot, tam uarias ac difficiles disciplinas intellectu cõplectitur, memoria retinet. Id prodigiosum uidebitur, si quis perpendat, quot hominum ac rerum uocabula tenet, qui unam modo linguam didicit: quanto prodigiosius, quod Mithridates unam et uiginti linguas calluit. Et hæc est minima portiuncula mentis humanæ. Addendum his quod Plato negauit, corpus ad hominis naturam pertinere: nihil enim aliud esse, quam instrumentum, domicilium, aut uehiculum animi: animum esse totum hoc, quod hominem nominamus. Item illud quod dixit Seneca, ni fallor: Vita sine literis mors est, et uiui hominis sepultura. Quod minus est homo, quam hominis cadauer? Iam enim corpus, non corpus est, sed sepulchrum: animum etiã ipsum a natiuo uigore cohibes: et hinc philosophi $\sigma\omega\mu\alpha$ dicunt putant, quasi $\sigma\omega\mu\alpha$, hoc est, sepulchrum. Nec aliõ spectat, quod Plato scripsit philosophiam nihil aliud esse, quam mortis meditationem. Nam si abduci a corpore, dicitur

Plini^o li.
7. ca. 24.

$\sigma\omega\mu\alpha$ γὰρ
 $\sigma\chi\mu\alpha$ τὸ
X^{us}.

Plato in
Thegeto.

animæ mori: et philosophia abducit animam a rebus corporis et crasis, ad res æternas et intelligibiles: iam incipit animus uiuere, quum ab hoc sepulchro emicat. Ex historia sumi potest, quod Diogenes accensa in meridie lucerna, rogatus quid ageret, respondit se hominem querere. Rursus aduocata concione populi hac uoce: Audite homines, audite homines: quum iam satis magna multitudo congregata, rogaret, quid uellet dicere, respondit sese homines aduocasse, non illos qui nihil haberent hominis. Adhiberi poterat et illud Mimi cuiusdam dictum de homine crasso et indocto: Nullus, magnus, malus, piscis. Nullum appellabat nullius precij, nihilq; magnum, onustum obeso corpore, atq; abdomine pigrum: malum, nulla uirtute præditum: piscem, infantem et clingentem. Huc referri potest, quod uulgo quoq; iactatis pro uerbis stupidis et indoctis adimunt hominis uocabulum. Quid enim aliud sibi uult, quod stupidum et indoctum appellant statuam, ueluti figuram duntaxat hominis, non hominem. Item Asinum ad lyram, suam: Suam Bæoticum, asinum Antronium: nihilo dissimilem elephanto: ouem, beluam, pecudem, fungum, stipitem, caudicem, plumbum, somnium hominis, monstrum hominis. Adhibebitur et parabola: Vt aena uito soli in lolium degenerans: ut triticum simili de causa degenerans in siliqinam, nomen sui generis amittit: ita homo pecus esse incipit, si neglectis honestis studijs, uentris tantum et inguinis curam agere cœperit. Rursum alia: Et sicut materia sculpedo simulacro habilis, tamen signum non dicitur, nisi forma

Apud Laertium in uitis.

Prouerbe

2

Plin. li. 18
ca. 17.

C 2 artificis

artificis industria accesserit: ita natiuitas non facit hominem, sed humane nature capacem. Quod nascitur, ceu rudis quedam materia est: institutio formam inducit. Tertia fuerit: Vt maxime sequendum naturam est furculum insitum, eius arboris referre saporem, unde decerptus est: ita non oportet animum hominis, cuius est origo coelestis, à suo genere degenerare. Et ut natiuum est igni nostro sursum niti: trahitur enim ut genuina ad fontem originis: ita hominis ingenium, quanquam est his uaporibus corporeis immersum, tamen principij non potest obliuisci. Rursum alia similitudo: Vt ursus non esset ursus, si mens hominis sub urfi figura lateret: quemadmodum nec Apuleius uere asinus erat, quum in columi mente formam asini circumferret: ita nec homo diceretur, si mens pecudis humanam animaret figuram. Item si status figuram hominis per omnia representans, quales ferunt fuisse Dædali, non statim homo dicitur, quod mente uacet: nimirum figura non facit hominem, sed scientia. Hinc est quod Poëtæ ueteres, nimirum homines prudentissimi, fabulis non ociosis prodiderant: hos, quibus nulla colèdi ingenij cura fuisset sed pecuinis uoluptatibus sese totos dedidissent, in ferarum naturâ abiisse. Contra, qui sapientia cæteris præcelluissent, eos ut dijs genitos, in deorum consortium à morte reuerti.

Et demones, quos illi deos inferiores existimant, autumant dictos, quasi Δαίμονες, hoc est, doctos, aut scientes. Et Horatius imperitum hominem appellat corpus sine pectore. Huiusmodi suppellectilis uariâ copiam pueris supra

Lege pro
uerb. Dæ
dali statu

Vide Ma
crobiū in
Som. Sci
pionis.
L. i. epist.
ad Tibul.

ris suppedabit præceptor. Nam mihi interim satis est ratione ijs qui docent indicasse. Et quod nos in una propositione locupletanda tentauimus, id ille faciet in singulis: & in harum unaquaq; parte, si quid erit tractabile: non ut omnes pueri reddant omnia, sed ut ex multis suo quisq; ingenio consentanea rapiat: & ex his quæ tradita sunt, similia consuescat effingere. Sed iam nunc quosdam exaudire uideor, præceptiunculis meis obstrepentes. Hui, inquit, nã tu dura mones, & negocij plenatum autem puerorum animis, atque ingenijs maiora. At ego iam ab initio non asinum, sed præceptorem mihi requirebam, nec ineruditum, nec laboris fugitantem. Nam si indoctus est, quæ fronte doctoris nomen, ac locum occupat? Si ignauus, cur negocium tam operosum suscipit? Hæc est literatoris professio: hæc fabula quam agendam suscepit, Nemo uinctum colendum suscipit, nisi statim animum suum ad inexhausti, & ut inquit Virgilius, in orbem redeuntis laboris circulum præparet. Pueri uero quid possunt audire, uel iucundius, uel utilius? Ab his exercitamentis prodibunt, qui facunde concionentur in templis: qui prudenti eloquentia moderentur senatum: qui cum laude obeant publicis de rebus legationes: deniq; qui quauis in re, & iudicio ualeant, & oratione. At ista, inquit, nondum illis annis sapiunt. Vestro sanè uitio, à quibus honorum autorum loco, modos significandi, & id genus glossemata, non minus stolidâ, quàm proluxa didicerunt. At antiquitus pueri à nutricibus in ludum missi, statim ab optimis

Ecbole
antipho
ram.

In Geor.
Redit la
bor actus
in orbem.

Fabi. ii.

C 3 autoris

autoribus, literarum studium auspicabantur, neque detinebantur decem annis in dediscendis nenijs. Licet quæso, per uos, o molesti, uel adolefcētibus discere, quod uos pueros docere debueratis: sinite ut prima statim ætate hauriant, quod semper meminisse sit pulchrum. Ambibat testula recens, succum purissimum, quem diu respiciat. Discant ista in promptu habere, & in uarios usus, ut res hortabitur, accommodare. Quid enim docendo agitur, nisi ne semper sint docendi iuuenes? Quibus si quando optima traditurus es, quare non statim tradis? si nunquam, quid doces? An hoc agitur, ut tu semper doceas, illi semper sint docendi? Ne pegeat bonum uirum, ac de Repub. uel gratis benemereari cupientem: huius operæ discantibus quidem necessaria, cæterum nec ipsis qui docent, sterilis & infrugifera. Ergo postea quam totius operis, ad hunc modum imaginem quandam, ac sylvam subministrauerit, affectus denique & epilogum ostenderit: tum indicabit idem argumentum alia quoque ratione tractari posse. Quod genus sit, ne à proposito recedamus exemplo: Si docebit omnem literarum commendationem tractari posse per comparationem, itidem & inscitæ uituperatione. Huius generis hæc erit propositio: Inter omnes res quas mortales tantopere mirantur, ac per fas nefasque sequuntur, nihil est quod cum eruditione sit conferendum. Nam honores istos, in quibus ambitio mortalium finem boni constituit, multo periculo peti, maiore possideri, ne honores quidem ueros esse: quippe qui pessimo cui

Idem li. 2.
cap. 5.

Secunda ratio tractandi hoc argumenti.

Sallust. in proœmijs

que se

que sæpe numero contingere soleant, nec esse perpetuos, etiam si ueri sint: atque adeo non perennes, ut ne diuturni quidem sint: quippe quos fortunæ temeritas, ut interdum insperantibus obijcit, ita frequenter inopinato tollit. Contra, literas in ocio parari, summa tranquillitate possideri, non nisi sua cuique industria contingere, ueram & immortalem parare gloriam. Et hic primus differendi campus, multis locis communibus undique amœnus est: multa exemplorum, similibumque uarietate sæcundus. Deinde aperendus alter: Bonam mortalium partem, aurum, argentum, gemmas, & alias hoc genus opes, per saxa, per ignes, magno capitis & uitæ periculo persequi, quum ista sint aliena bona: quippe quæ & ociosis obueniant, & à cæca fortuna passim ut dantur indignis, sic etiam dignis adimantur. Proinde extra hominem esse, nec in hominis potestate: quippe quæ infinitis casibus intereant, ueluti naufragio, incendio, bello, furto, carie, situr: quorum si nihil accidat, certe usu consumi. Quod si non utaris, nihil habere pulchri, quamobrem sint expectande. Ad hæc ut affatim contingant, tamen non explere mentem hominis, sed tantum iritare miseram cupiditatem. Postremo nec animi, nec corporis morbo mederi posse, sed potius utrique hominis parti malorum omnium seminaria suggerere: & adeo per se non esse honestas, ut à uirtute uel in primis auocent: benignitate exhauriri, parsimonia putrescere: magno sudore cogeri, maiore cura congestas seruari, maximo dolore

C A dia

diu seruatam amitti. In literis contra hæc omnia. Nam ad
 teram contentionis partem omitto: partim ne sim æquo
 longior, partim ut aliquid aliorum inuentioni reliquum
 faciam. Atq; hic sequendus porrigitur campus, latissi-
 me patens & uarius, nec inamœnus. Tum tertio loco
 proponet: Formæ dotem plerisq; magnum quiddam uis-
 deri, & omnibus uotis expetendum: uerum hanc nemini
 sua cum laude contingere, ut neq; culpa negari. Ab ijs
 enim quæ nobis adsunt à natura, neq; laudem meremur,
 neque reprehensionem, neq; etiamnum sciri, si bona con-
 tingat, utrum ab irata natura, an propitia detur: pro-
 pterea quod multis eximia species corporis perniciem
 attulit, & ipsis qui possident, & ijs qui spectant. Nam
 possessori quid adfert formæ uenustas, præter sollicitu-
 dinem, metum, suspicionem, rumorem parum sequendum,
 materiam peccandi, libidinis fomitem, et copiã. Quod
 si hæc præditus, pudicus esse cupiet, hoc ipso miser est
 quod formosus. Multas enim pellicit in perniciem, solici-
 tatur ab innumeris. atq; hinc est quod legimus quosdã
 sibi faciem cicatricibus de scædasse, quod sentirent alios
 sua forma periclitari. Sin impudicus est qui forma præ-
 cellit, quid tandem debet suo bono, nisi ut facilius perdi-
 tiusq; pereat. Itaq; sua forma neminem pudicum dele-
 ctari: alienã qui amet, libidinosum esse. Tum ut hoc ma-
 gnum sit bonum, tamen corporis esse tantum, fluxum, ca-
 ducum, & adeo non perpetuũ, ut uel sebricula, uel ma-
 cic, uel alio quouis casu, subito marcescat: certe atatis
 progressu deflorescere, certe morte perire. Diuersa in lite-
 ris,

Aristote-
 les.

Autor
 Valerius.

Cœcilio.

ris, hoc est, animi bonis omnia. Vides et hic aperiri cane-
 pum mire fecundum, si quis conetur hanc partem omni-
 bus suis numeris tractare. Quarto loco proponet, non
 paucos mortalium corporis uoluptates, uti præcipuum
 quoddam uitæ bonum mire complecti: uerum istas in sa-
 nias esse, falsò iucundas, non uoluptates, nec aliud quàm
 risum, ut aiunt, Sardonium. Quir enim ei uoluptatis bo-
 nũ tribuas, qui sui sensu caret? Ad hæc obscenas esse be-
 luinas, ac prorsus homine indignas, quæ nos in feras trãs-
 ferant. Tum in synceras, multo plus aloes habere, quàm
 mellis: magno constare & rei, et fame dispendio, quibus
 admixtum sit fastidium, comes poenitudo: malorũ omni-
 um escas, laudis ac uirtutis inimicas: infidas his à qui-
 bus adamantur, quos tandem deserunt, etiam si non de-
 serantur ipsæ. Exhaustire loculos, offuscare famam, cor-
 poris ualetudinem atterere, ebibere succum uitalem, ac
 celerare senium, morborum omne genus adducere, sui
 iustissimas ultrices: denique totum hominem in tartara
 demergere. At longe feliciores oblectationes ex hone-
 stis studijs colligit: tanto nimirum meliores, quanto corpo-
 ri præstat animus, & homo beluis antecellit: tanto hone-
 stiores, quanto uirtutis decus turpitudinem superat. Fe-
 liciter parari, felicius possideri, quæ nos nobis non erip-
 piant, sed restituant: quæ nos non ex hominibus in feras,
 sed ex hominibus in deos transforment. Ad hæc synceras

Quid. de
 Põto: Ad-
 de quod
 ingenuas
 &c.

C S cum

cum pluribus communes: quæ nos ad extremum usq; ro-
gum non deserant: quæ annis quibus omnia deteruntur
& obsolescunt, efflorescant: naufragam satietatem ac pec-
nitudinem nesciant: quæ præstant, ut non uni aut alteri,
sed omni sexui, omni ætati, sumus iucundi: quæ præstât,
ut ipsi nobis etiam uoluptati simus: quæ faciunt, ut senec-
tus etiam molestia careat: quæ nos in omnem regionem,
in omnem fortunam comitantur. Deniq; quæ delectant
eam hominis partem, quæ uere sumus homines. Sed par-
cè hæc longius persequi. Neq; enim hæc sunt omnia,
& innumera sunt, quibus hæc locupletari possent. Neq;
nos aliud in præsentia, quàm uiam indicamus. Poterat
hoc genus & alio colore tractari: uidelicet ut literas
alijs honoris generibus anteponamus. Præclara res opti-
lentia ad quam mortales infatigabili studio contendunt:
quanto par est acrioribus studijs eniti ad honestas litera-
ras, quibus ditescit animus. Et in hunc modum de cæte-
ris partibus quas proposui, aut alijs his similibus: cuius-
modi sunt, iumentus, uires, nobilitas, & si quid aliud
sit, in hominum uita uehementer expetitur. Quin &
per fictionem tractari poterant. Eruditionem esse rem
per se præclaram ac magnificam, adeo, ut si nihil etiam
adferat emolumentum in hac uita, tamè sua ipsius causa sit
expetenda: quod attigimus in initio. Quis enim non
optet perfectam omnium rerum cognitionem, etiam si
nunquã esset uicturus inter homines? Nunc instrumenta
sunt ad iuuandam Remp. ac priuatim amicos, ut etiam
si citra doctrinam ipsi possemus feliciter uiuere, tamen

Tertia
ratio huius
argumenti
tractandi.

Quarta
ratio. Vi-
Fab. in am-
plificatio-
ne. Et
Eras. in
Cop.

quonia

quonia uir bonus non solū sibi nascitur, uel in hoc con-
paranda sit eruditio, ut alijs possimus esse subsidio. Ve-
rum in epistola seria nolim has partes nimium extare.
id quod etiam in orationibus nonnunquam expedit dissi-
mulare. Sed oportebit alia quadam epistolari facie obdu-
ci, nonnunq; data opera perturbari: sed tamen hic ordo
profuerit animo, magnam rerum ac uerborum uim con-
gerenti: ex quibus licebit optima seligere, si locus postu-
labit breuitatem. Ita fiet, ut non sit ieiuna breuitas. In
hoc argumento poterit & illud admoneri, blandiorem
oportere fingi epistolam, quàm adolescens adolecenti, con-
gerro congerroni, amans scribit amanti. Tum quod quæ
suadet, inde sibi plusculū fidei conciliabit, quo suum er-
rorem simpliciter agnoscat ac damnet: et ueterum uolu-
ptatum memoriam ita refricabit, ut declaret animū etiã
& commemoratione abhorrere. Ab ætate sumet occasio-
nem: quæ si grandior est, dicet cōuenire, ut plus sapiat,
qui uincat annis. Absurdū fore, si qui dux huius institutū
deberat esse, nunc recuset esse comes: sin minor, dicet
nullã ætatem magis idoneã disciplinis, propterea quod
sanguine calente, magis ingenio uigcat, quodq; tenacius
heret, quæ primis annis hauriuntur. Hoc magis esse pro
perandum, ne pars eius optima frustra effluat. A forma
itè: quæ si præstas est, dicet minime cōuenire, ut in for-
moso corpore, animus inhabitet de formis: sin minus, di-
cet hoc magis excolendū bonis studijs animū, ut cum cor-
poris forma paria fiant. A genere, quod si fingitur illu-
bre, dicet olim nullos magis incubuisse liberalib; studijs;

Plato in
epistola
ad Archy-
tam.

Quintil.
lib. 1. ca. 2.

quonia

quàm claro genere prognatos. In alijs aut latere, aut no-
glici doctrinam, fortunâq; sordibus obscurari, in bene-
natis habere suum decus. Tum obscuro hominis, literas
fortunæ adminiculis desitutas, perpaucis esse præsi-
dio: mobiles, quoniam serè ad ciuiles magistratus aut ec-
clesiasticas dignitates uocentur, maximam adferre per-
niciem, si ad tractandam Remp. citra doctrinam acce-
dant: si contrà, maximam adferre publice simul ac pri-
uatim utilitatem. Sin obscuro genere fuerit, excitandus
est, ut sibi suis ipsius præsidij pariat nobilitatem, non
paulo ueriores, quàm qua uulgo tument, claris orti na-
talibus. Ab opibus, si rem familiarem habeat amplam,
demonstrabit illi, tantum magis emitendum ad honesta
studia, ne quum fortuna cætera suppeditarit, ipse sibi
desuisse uideatur: magnum adiumentum ad consequen-
das liberales disciplinas esse diuitias: sed has tum de-
mum esse splendidas, ac salutaris, si possessor his norit
uti, atque hoc præstare doctrinam. Alios plerosque se-
licibus quidem ingenijs præditos, sed ob rei familiaris
angustiam, frustra consecrari liberalia studia: ipsi ob
rem amplissimam, nec ocium, nec librorum uim desutu-
ram, & optimi cuiusq; præceptoris futuram copiam.
Sin erit tenui fortuna, tanto enixius oportet incumbere
parandis literis, quæ & rem, & famam pariunt, sed
insignes. Nam diuitibus satis est, uel infra mediocritate
tem esse doctos. Hæc quidem à nobis fusius ac loquacius
dicta sunt, uerum in tantum necessaria, ut uerear ne mul-
tis hæc etiam tam multa non sufficiant. Fateor, ad do-
cendum

Cōclusio.

gendum sunt perpauca, sed ad rationem ac uiam indico-
candam, non inerti, nec indocto præceptoris arbitror
fore satis. Nam his doctorem magis instruximus, quàm
pueritiam.

DE EMENDANDO.

Iam uero in emendandis his quæ pueri reddunt, ex-
actissima diligentia est adhibenda. Neq; enim sat ha-
beat doctor, manifesta sermonis uitia castigare, uerum
si quod uerbum parum elegans, si minus ornatum, si sor-
didum, si durius translaturum, si qua contra ueterum con-
suetudinem orationis figura, si quid absurdius compo-
situm, si quid asperum, si quid hiulcū, id notatum emen-
dabit, mutabitq;. Tum si quid alio loco dictū, quod alio
magis quadrabat: si quid additum, quod non cohæreat:
si quid præteritum, quod in sermo oportebat: si quod ar-
gumentū futile, uanum, translaturum, aut alioqui uitio-
sum: si quod decus parum feliciter affectatum: si iocus
sit frigidior: si languidius dictum, quod acrius oportebat:
si cubi à decoro fuerit recessum: si tractationis con-
tor parum pudèter sit delectus: si uerbosius tractatum,
quod oportebat breuius: aut si breuius perstrictū, quod
fusius erat tractandum. Neq; simultamen omnia repre-
hendet præceptor, sed aliàs alia, ne pueri despondeant
animum. Quæ ferri non poterunt, ea non statim aspe-
re, & cum conuicio reprehendenda: & his uerbis, eo
ultu, quasi discipulum oderis. Nam ea res, teneros ani-
mos in odium studiorum trahit, sitq; ut prius oderint le-
teras.

Quintil.
lib. 1. ca. 4Lege Fab.
lib. 1. ca. 2.
& lib. 2.
cap. 2.

teras, quae norint cuiusmodi sint. Verum quae tolerari non poterunt, ea blandius quidem, sed tamen diligenter corrigenda: quae ferri utcumque poterunt, aut dissimulanda interim, aut ingenio collaudato uertenda in melius. Contra, quae scite excogitata tractatae uidebuntur, ea non minuatim probabit, et quamobrem placeant, exponet. Atque interim iubebit et reliquos omnes attentis auribus accipere thema cuiuslibet quod recitatur: ac diligenter obseruare, si quid animaduertant reprehendendum,

Lib. 2 cap. 5 aut etiam imitandum, neque illud in scite monet Quintilianus, pueros ipsos percontationibus excitandos esse et quid illis uideant uitij, et qua ratione mutandum: et quid sequutus sit, qui feliciter affectauit. Hoc satius est, quam si non periclitante illorum iudicio, tantum indicet ipse, quid damnet aut probet. At huiusmodi percontationibus, uide quantum commoditatum consequemur.

Lib. 2 ca. 5 Primum, audientibus securitas aberit, ut ait Fabius, neque perfluent aures quae dicuntur, simulque perducentur ad id, quod ex hac re queritur: nimirum ut aliquando haec inueniant citra indicem, et intelligant ipsi. Sunt autem quaedam uitia, quae praecceptoribus in adolescentulis non debeant displicere, ueluti sublimior spiritus, et orationis luxuries: quod haec indoles promittat perfectam ma-

Lege Fab. turitatem. Ego in nostris et alia pro tempore ferenda lib. 2 ca. 4. censeo, puta uoculas, aut etiam clausulas ex autoribus Cice. lib. 2. de Orato. subleatas: poetarum uersiculos, aut hemistichia subinde intertexta: translationum licentiam: apertio- rem artis affectationem; compositionem curiose numerosam, ac prope

Prope carmen exprimentem. Hec enim omnia, tamen si in adulto scriptore uitia sunt, in proficientibus tamen necessaria sunt. Porro siue quid laudes, siue reprehendas, utrumque et cum modo, et uarie faciendum. In alijs inuentionis nerui, in alijs argumentandi subtilitas probanda, in alijs sanitas, in alijs grauitas: in his lepos, in illis uarietas. In nonnullis dispositio, in nonnullis consilium, ut ad quamque uirtute quisque uidebitur accedere. Haec laudis ac reprehensionis dispensatio faciet, ut neque quisquam de se desperet, neque despiciat quenquam: tum emulatio quaedam inter omnes excitata, dum iritatis omnibus, alterius quisque laudem affectabit, dictu mirum, quantum calcar addet ad studium. Quorundam putidis ingenijs, et rustico pudori, priuatis ac blandis admonitionibus erit succurrendum. Profuerit et illud, praemio la quaedam puerilia proponere ijs, qui primas tulissent, Victores collaudare modice: uictos ad conandum hortari quasi industria, non ingenio sint praeteriti. Hic rursum mihi cachinnum tollet grammatista quispiam ex isto ordine, qui Michaellem Modistam pueris solent praeclegere, neque clamitabit, e ludo theatrum facere. At qui cum ipse e suoludo carnificinam faciat, mihi concedat, si ueterum consuetudinem renouare studeo, apud quos in scholis huiusmodi concertationibus iuuentutem exerceri solitam, uel ipse D. Aurelius Augustinus testis est. Siquidem is in libris, quibus titulum indidit, confessionum, narrat sibi frequenter acclamatum fuisse, ubi Iunonis apud Maronem in Troianos stomachantis,

Vide Fab. lib. 9 cap. ultimo.

Vide Fab. lib. 1 ca. 2.

Li. 1. Act. 5. Ges inuinc. ca. mhu. & cetera.

uerba

uerba & affectus ceteris feliciter adumbrasset. Agnosceis theatricum uerbum acclamandi in ludos literarios fuisse receptum, & tu putas scholæ nihil conuenire, nisi plagas, & ciuilatus. Fabius haud uulgaris formæ a pueritiae artifex, non uno in loco præcipit, iuuenum studia non asperitate deterrenda, sed blandis applausibus, modestisq; laudibus alenda, atq; exacuenda: uultq; doctorem in parentis abire affectum: contra discipulos, præceptorem non horrere ut carnificem, sed obseruare ueluti parentem. Nec obscurum, quid sibi uelit Horatianum illud:

Lib. 2. ca.
4. & lib. 1.
cap. eod.

Lib. 2. de
officio præceptoris.

Lib. 1. Ser.
mo. Sat. 1.

Quondam pueris dant crustula blandi

Doctores, clementia uelint ut discere prima.

At contra hic Arcadicus quispiam asinus, leonis indutus ex uiuo, quum & indoctior sit, quàm ut admiratione sui pueros habere possit attentos: & insuauior, quàm ut à quoquam possit amari, uel amare quenquam, tumultuosa carnificina mensis eximit: puerosq; ingenuos, quos neque meliores potest reddere, quippe uir stultus et improbus, neq; literatiores, ipse illiteratissimus, flagris excarnificat miseros: clamoribus & conuicijs obsurdificat, ut optimis illis annis sine fruge contritis, magnam crudelitatis suæ mercedem percipiat. Utinam tibi, o scelerice lege: nam barbari leuius ac dilutius est uocabulum: dignus tuis factis honos aliquando contingat, compellarisq; pileum istum, quem ut non promerueris, ita nec intelligis, cum cuculla permutare: pro ueste ista laciniosa, sagum aut renonem accipere: pro soleis ac sandaleis, pero

A uoto.

perones: pro serula ligonem, aut scuticam: istoq; ornatu & scholis, in quibus nihil aliud es, quàm canis in balneo, rursus extrudaris: aut stiuæ, cui natus es, alligandus: aut, quod malim, in compedibus fossurus: aut si omnino sine imperio durare non potes, boues & asinos ista tua uoce territaturus. Tū ne audes, o clurinum pecus, ut Plauti In Truca uerbis utar, docendi literas occupare munus, quum lento, nihil unquam didiceris: tū ne audes stolide carnifex, bene natos & ingenuos, atque ingeniosos adolescentes laniare flagris, quos citius occidere possis, quàm docere? Tū in eo loco, quem Græci ab ocio scholam, Lausoni ad Nepotini à uoluptate ludum appellandum censuerunt, plus quàm Phalaridis tyrannidem exerces? Tū hominis monstrum ab his etiam mercedem, si superis ita placet, exigis, de quibus peius sis meritis, quàm scelestus ille Faliscorum literator de sua pube? Siquidem ille dolo peccabat, tu palam & confidentissime perdis bonæ spei pueros. Ille clementi hosti tradidit, ueluti patris obsides, à quo sunt citra fraudem restituti. Tu hosti crudelissimo, teterrimoq; proditor: uidelicet in scitiae: à quo sermè nullus elabatur, qui semel in illius ius uenerit. Sed cfferri me uideo longius dolore iustissimo quidem, utinam perinde utili. Regnare iam passim uideas plagosum hoc & indoctum grammatarum genus: antra illa in quibus deblaterant, ceu furidarum regnum, misero ciuilatu undique personare. Et credimus istam uerberandi consuetudinem Quintiliano, uiro tum prudenti, tum erudito, adde etiam castissimo, sine causa

In Truca

Lausoni
ad Nepo-
tem.

Lege Liu-
um lib. 5.
decad. 1.
Valer. li. 6
cap. 5. Plu-
tarchū in
uita Ca-
milli.

Lib. 1. ca. 4

D tan

tant opere displicuisse. Et quod uir ethnicus ut *seuimus* ac pernitiosum explosit, nos Christiani libenter recipimus, *seuientes* non solum in pueros, uerumetiam in aetatem penè uirilem. Quod si plagoso illi compotatio contigerit largior, iam pueris etiam instat uitæ periculum. Rideatur hoc, nisi nostrâ aetate permulta sint exempla infelicitum, quos doctoris temulenta *seuitia* plagis occidit. Et postea diligimus equis nostris idoneum curatorem, liberos cuius a se committimus. Sed hanc cædendi, *seuienti*q; necessitatem in puerorum ingenia transferunt, qui cœu Phrygum filij, nisi plagis concisi, non emendantur. At quo tandem ore, dic quæso belua, tu flagris à pueris officium discipuli requiris, quum tu doctoris officium non præstes? Effice ut merito te amet grex tuus: ut miretur, primum studia, deinde te quoq; studiorum gratia: postremo utrunque alterius causa. Quod si nec amari potes, homo stolidus ac *seuus*, nec admiratio nem meretur triuialis ista, ne dicam, culinaria doctrina, uel infcitia potius, quid etiã in ludo sedes impudens? Sit ueterem morè tuo damnas instituto, age profer istos egregios artifices, quos tu nouus magister sic institueris, ut cū ueterū uel infimo certare possint. Quod si q; sunt ad literas indociles pueri, præstat eos ablegare rus, ac parentibus reddere. Sed interim doctori decrescunt reditus. Et ideo bonum uirum oportet esse, qui suscipiat erudiendam iuuentutem. Sed istis non alia ratio est, quàm tyrannis principibus, qui malunt imperio, quàm æquitate retinere populum: nō quod illud melius sit, sed quod

Prouerb.

quod hoc difficilius. Sed iam dudum tempus est, ut ad id quod instituerat, nostra recurrat oratio: iamq; finis sit cum istis *Boeoticis* suibus rixandi. Ergo præceptor idoneus, et istorū dissimilimus, postea quàm annotarit, quid in scriptis puerorum placeat aut displiceat: tum exemplar aliquod à se studiose elaboratū proponet, aut etiã dictabit: neq; pigebit in marginib. quid ipse sit sequutus annotare. Indicabitur ordinis ratio, transitus cōmodus: si quod schema speciosius: si quod argumentum noue tractatum: ut in eo perinde ac speculo uideant, quid ipsos suffugerit, quid assequi non quierint, ubi dormitauerint, aut cæcutierint. Alioqui quod isti faciunt, præuam epistolæ formam proponere, quid aliud est, quàm docere perperam scribere? Dicent, quotumque nq; reperias, cui sit stilus? Calceolariam non docet, nisi calcifex: coquum non instituit, nisi coquus: gubernandi ratios nem nemo tradit, nisi nauclerus, & miraris si literas docere non queas, quas nescis? Quid docet grammaticus, qui loqui nescit? Expediet aliquoties & nudum thema proponere, ac totum inuentionis laborem ipsorum ingenijs relinquere, quo uirium suarum periculum faciant. Magis autem blandiuntur etiã nobis, quæ ipsi quasi perimus ingenio: uerum id raro fieri uelim. Nos olim

A suo exemplo.

adoleſcenti ingenioſo, miræ que ſpei. Admiſſus eſt ſumma ui, fortaffe ſperans fore, ut tametſi ſermonis ubertate uinceretur, tamen ob ingenij uigorem, non multum eſſet à nobis relinquendus. Primum collaudabam hominis induſtriam, et paſſus ſum illum ſibi aliquandiu placere. Mox ubi indicaiſſem, quàm multa illum fugiſſent, quàm multa nõ ſuo loco dixiſſet, criſtas demiſit, et agnouit, quantum adhuc abeſſet à meta. Illud in genere meriti doctor, ut pro ſui quibuſque ingenij uiribus præſtat. Rudibus tota erit epiſtola præformanda: progreſſus ſat erit liniamenta quadam prænotare: adultis ſuffecerit nudum indicare thema: ut & hac in parte parentum curam doctor imitetur, qui primum inſantibus cubum præmanſum in os inferunt: deinde ſat habent in manum dare: mox menſis tantum admovent: poſtremo etiam domo extrudunt, ut ſuapte induſtria ipſi ſibi quæ rere conſueſcant, & quod dici ſolet, nare ſine cortice. Conducet & illud, ſi iam ad mediocritatem progreſſus, proponemus idem argumentum iterum ac tertio, alijs uerbis, aliq; ſermonis figura tractandum. Quæ res poſtiſſimum conferet ad parandam orationis copiam, ac felicitatem. Id autem commodius fiet in breuioribus thematijs. In hoc genere Ciceronẽ legimus cum Roſcio ſuo certare ſolitu, utrũ ille ſæpius eandem ſententiã, uariatis geſtib, repræſentaret, an ipſe mutatis uerbis offerret. Extant etiam nũ et Maronis in hoc genere progymnaſmata, ueluti de aurora, et anni partibus. ſed hac de re te peſtinius ac pluribus dictum eſt in libello de Copia.

Autor
Macrob.
lib. 3. Sa-
tur.

Lib. 1. ca. 2

Ceterum ad inuentionis facultatem pertinebit, ut pali nodijs exerceatur: ut quod modo ſua ſerint, rursus diſſuadeant: quod in cœli laudibus tuleris, id uituperando ad inferos deiicias: ad qd ſis adhortatus, rursus ab eo deterreas. Quæ quidẽ in facultate plurimũ ualuiffe fertur Carneades. Hæc erũt propemodũ ſimilia locis, quos rhetores cõmunes appellant, ut pro amore, quemadmodum apud Platonẽ dicunt, præter Socratẽ multi: & contra amorem, quemadmodum apud eũdem Lyſias: pro literis, contra literas: pro diuitijs, cõtra diuitias: pro modica uita, & contra: pro linguis, contra linguas: pro matrimonio, cõtra matrimonium: pro monarchia, cõtra monarchiã. Eiuſdem generis ſunt, quæ per collationem ſeu contentionẽ tractantur. Vtra uita præſtantior, ciuilibis, quã practicã uocant Græci: an contemplatiua, quam theoreticã illi uocãt. Cœlibatus potior, an coniugium? Ad dicendum utrum ars plus poſſit, an natura? Vtrum recens hoc Theologiæ genus præſtantius, an priſcũ illud. Vtrum plus ualeat ad parandam famam militia, an literarum ſtudiũ. Ad rem parandam, utiliõr ne ſit iuris prudentia, an ſtudiũ medicinæ. Idẽ ſit in perſonis. Vter dux melior, Hannibal, an Scipio. Vter philoſophus excellẽtiõr, Plato, an Ariſtoteles. Vter poëta doctior, Vergilius, an Heſiodus. Vtrius facundia mirabilior, Demotheus, an Ciceronis. Hæc incident in conſultationibus. uerũ quum deliberabit aliquis, utrũ Romæ citius paretur fortuna, an in patria: utrum ſatius ſit literarum gratia adire Italiam, quã Lutetiam, præter ea quæ ſunt locorum com-

De Carneade multis in locis apud Ciceronẽ in dialogo de Amore.

Lege Fabi lib. 2 ca. 4.

D 3 unium,

munium, ex proprijs circumstantijs multa ducet argu-
 menta. Vtrum expediat pueros statim admouere studia
 literarum, an parcere tenerioribus illis annis, donec eta-
 tis progressu nonnihil roboris collegerint. Neq; semper
 necesse est, ut præceptor se thematis inueniendi labore
 fatiget. Ex historijs, ut dixi, sumere poterit. Ex episto-
 lis eruditorū, si quas pueri nondū legerūt: ueluti ex epi-
 stolis Ciceronis, Plinij, Cæcilij, Symmachi, Apollonij, An-
 geli Politiani. Quir enim hunc in hoc genere non cum
 quolibet ueterū conferamus? Sed tamen è Symmacho rē
 peti malim, quā phrasin. Promptissimam huius gene-
 ris uim, epistolæ diuerse Græcorum suppeditabunt. Ex
 omnibus de gustatis præceptor, optima quæque propo-
 net. Semper enim ab absolutissimis exordicndum. Proire
 de Plinium illis statim obijci malim, quā Franciscum
 Nigrum, Marium Philelphum, etiamsi pater in epistolis
 nonnihil habet laudis: Aeneam, Gasparinum, Campa-
 num: multo minus Carolum Virulium Louaniensem: cui-
 us scripta cito gratiam exuerunt. Non quod negem in
 his esse, quod aliquis possit imitari, sed quod mediocri-
 bus, aut tolerabilibus tantum anteferri malim eximios.
 Ceterum cui palma debeat in hoc genere, non est hu-
 ius instituti pluribus uerbis persequi. Si quis omis-
 sis Græcis, patiatur quæquam ullo in genere anteponi, Ma-
 Tullio, Plinio, & Politiano primas detulerim. Sed hæc
 sanè in re fruatur suo quisque iudicio.

DE CONSVETVDINE VNVM

multitudinis numero compellandi.

Iam uero

IAM uero consuetudinem insulsissimam quidem il-
 lam, sed aliquot iam seculis mire receptam, unum ho-
 minem multitudinis numero compellandi, non tam de-
 docendi sunt iuuenes, quā animandi, ut ausint contem-
 nere: certe quoties cum his agitur, unde nihil sit peri-
 culi. Mea certe ætate iā hæc ineptia magna ex parte ob-
 soleuit, paulatim suboleſcētibus bonis literis. Quanquā
 supersunt & hodie nō pauci uosiffatores, qui quod pue-
 ri male didicerunt, non solum ipsi mordicus tenent, ue-
 rum etiam ab alijs exigunt. Inexpiablem contumelia se pu-
 tant affici, si quis unum singulari numero salutet: a epla-
 nē rem putant iniuriarū actione dignam, ac legibus uin-
 dicandam. Tu pro tua prudentia quid sit optimum dis-
 spicito. Hic mihi cōtinuo Tragicū uociferans in re nihi-
 li: Quid tu, inq̄, me tuiffas? tuiffa famulos tuos. ego sum
 et te, et tuis omnibus melior. Quid ais hominis mōstrū,
 tu sic appellari dedignaberis, quomodo olim reges suos
 appellabant parasiti: quomodo summos orbis monar-
 chas olim affabantur libertini, aut è plebe cerdo quili-
 bet? Deniq; quomodo tu ipse deū Opt. Max. compellas?
 Quir non ut unum alloquar, quum unum uideā, etiamsi
 Polyphemo maior esses? An ideo Athonem montes di-
 cam, non montem, quod ingēs sit? An ideo non est mare
 Oceanus, quod uaste pateat? Adeo qui uix sunt homines,
 ijs nō satis est, si unius hominis loco ducantur. Cæsari to-
 tius orbis monarchæ loquimur: Superi bene uertant quæ
 agis Cæsar. Et hic indignatur, nisi dixeris: Bene uer-
 tant quod agūt uestræ dominationes: perinde quasi non

D 4 unum

Symma-
 chus.

Sententia
 Quintil.

Obiectio.

Alia obiectio.

Dilutio ironica.

unum hominem, sed Hecaten quampiam triformem, aut Hermetem trimegistum, aut Geryonem tricorporem alio loquamur. Hoc fortassis in muliere grauida sit tolerabilius, aut etiam, si maui, in scropha. Quir à grammaticis distincti sunt numeri, singularis, dualis, & pluralis, nisi ut uteremur? Honoris, inquit, gratia abutimur: apte dictum abutimur. Nam istud est planè abuti, perinde quasi quis soleam utranque eidem inducat pedi. Sed quis istuc iuris uobis donauit? An equum putatis, ut honoris uestri gratia, præter ueterum consuetudinè barbaram loquantur homines? Quod si tyrannidem occupatis, ut nouæ etiam linguæ nobis sitis autores, quur non saltè constatis uobis? Etenim si numerus mutatus honorem habet, quur non eadem opera uidetur honorificum, plures singulari numero compellare? Quur non idem fit in tertijs personis? Honorificum est, si quis Marcolpho dicat, gratulor uobis: qui minus honorificum est, saluta eos, cum unum iubeas salutari, sed honorabilem? Quur hic honos tantum in pronomibus situs est? Honorificum est, saluta uos domine episcopi: qui minus saluta uos domini episcopi? Honorificum est, uidi uos ambulantes: quur non uidi uos ambulantes, si uni, sed honorato loquaris? Nimirum aucta pluralitate, crescit honos. Quur in re diuina, edituus non hunc in modum respondet sacrifico: & cum spiritu uestro? Quur is deo loquens, audet dicere, præsta quæsumus omnipotens deus. Quur nos homunculi non ucremur illi dicere: remitte nobis debita: & ne nos inducas, si tantum honoris est in abusu meriti?

meriti? Certè primus honos debetur deo. quur hunc tantofraudamus honore, quur huic præferimus homunciosum? Quid hic respondebunt isti? an nobis obijcient heterosini? Audio, sed hac non utuntur emendate loquentes, nisi in prima persona, uel modestiæ, uel festiuitatis, uel euphoniæ gratia. In sequenda nunquam, nisi quum genus significamus, non personam. Quale est illud Nasonis: Quæ uestra libido est. Taxat enim uirorum genus, ueluti si quis uni meretrici dicat, uos estis perniciæ adulescentum, non unam notans, sed totum ordinem. Huic si milimum est illud in tertia persona: Quum ad uxores uentum est, tum fiunt senes. Vnde quod olim modestiæ erat, aut inuidiosum, nunc repente honorificum esse cœpit? O imitatores seruū pecus, ut mihi sæpe Risum, sæpe iocum uestri mouere tumultus. Istos se fellit, opinor, quod ueterum quispiam magistratu fungens, hunc in modum scripserit: Consideramus, retulimus, statuimus, nimirum minus publicum cum suis collegis communicans, & potestatis inuidiam declinare uolens. Hoc ni fallor, exemplo reges & episcopi cœperunt et ipsi scribere: Nos Ioannes episcopus Cameracensis: Nos Carolus rex Gallorum. Nec dubium quin & hoc qui primi cœperunt, modestiæ causa fecerint, uidelicet quo tyrannidis speciem fugerent. Tyrannicum enim uidebatur, potestatem cum nullo prorsus habere communem. Verum is scribendi mos simul atque regius haberi cœpit, à nostris honorificentia causa certatim usurpatus est. Ridicule sanè, Nam si modestiæ laus est, ubi quis pro: ego Ioannes episcopus, scribit, nos

In prima epif. Amatori.

Teret. in Phormione.

O Hora. li. x episto. 20.

Ioannes: qui uos Ioannes dicit, pro, tu Ioannes, contumeliosus sit oportet. Nam se deicere, uirtutis est: alterum cōtēnere atq; extenuare, maligni est atq; inuidi, si id fiat in absentem: si in presentē, procacis & contumeliosi. Romanus pontifex in suis diplomatis, admiscet nonnumquam hāc Petri sedem, quā indigni tenemus. Quis seruat, si quis idem dicat illi: Cōfugimus ad istam Petri sedem, quam indignus tenes. Quod si hāc sermonis ineptiam idiotarum stulta ambitio commenta est, qui dedignentur orationem habere cum alijs cōmunem, cur eruditi hanc ineptam ac muliebrem inanitatem assentando alūt? Scio deberi honorem, magistratibus, parentibus, praceptoribus. Sed hic ridiculus est honos, quē praestat solocismus. Verum largiamur interim, ut tantum ualuerit consuetudo. Neq; enim me fallit in epistolis decimi libri, qui Plinianis per Aldum adiectus est. Legi semel atq; iterū sermonem huiusmodi: Vt primum me domine, uestra indulgentia promouit. Quanquam & hic tergiuersari licuit, eas epistolas non esse Plinij: deinde hoc ipsum tam raro fieri illic, ut mendam uideri possit. Postremo cum uestra dicit, uoluit senatus auctoritatem cum Caesaris uoluntate coniungere, quod sciret hoc esse gratum imperatori modestissimo. Sed ut omissa tergiuersatione, largiamur quod isti uolunt, sit sanē ciuilitatis hoc honore blandiri maioribus: sit rustici & inurbani, hoc honoris non reddere: certe nouum insolentiae genus est, non esse contentum, si quis cui decedat de uia: si caput aperiat: si genua flectat, nisi ridicule etiam loquatur honoris gratia.

Scripterit

Occupatio.

Scripterit aliquis Traiano, uestra indulgentia: at idem non offenditur, cum toties repetitur, tua pietas, pro, uestra pietas. Deniq; non sic illi loquitur Plinius, quā consul illius laudes praedicat, quā orationem oportuit quam maxime honorificam esse. Isti tam insolitum honorem etiam conuicijs, atq; adeo flagris exigunt a nobis. Domitianus imperator, uir prodigiosae arrogantiae, se deū ac dominum scribere solitus est in suis diplomatis, atq; ita se compelli in aliorum instrumentis edixit. At is nemi unquam successit, quod singulari numero compellatur. Ferri poterat res, si modo sint unico solocismo contenti: uix duplicatus istorum ambitioni satis facit. Nam oro uos, simplex erat solocismus, quem istorum insolentia iam dudum ut plebecium, nimisq; popularem fastidit ac renuit. Oro uestram humanitatem, se sequimendū erit: nihil adhuc nisi uulgaris honor. Oro reuerēdissimas humanitates uestras, bene congepinatum uitium: mediocris honor est, & ferendus. Adde tertium solocismum, & plenam inieris gratiam: Oro reuerēdissimas paternitates uestras, domine praestantissime. Cusmularissimam uis inire gratiam, quadrigem solocismorum facit o hunc in modum. Oro reuerēdissimas paternitates uestras, domine praestantissime, domine praesul. Euge euge. Iste demū honorificētissimus est sermo, dignusq; quo solēniter adēatur reuerēdissimi praesules, ac potētissimi monarchae. Magis enim ridiculū, quod quidā honoris gratia personam quoq; uertunt, dicētes: Māda uerat mihi reuerentia sua, pro, uestra, siue tua. Huius sermonis

Autor
Suetonius
in Domitiano.

sermonis ineptiam si quis non uidet, illiteratissimus sit oportet: si quum sentiat, non expuit, patientissimus: si tam absurdam assentationem libentibus etiam auribus haurit, gloriosissimus sit oportet. Et hæc sermonis portenta cuiusquam principis aures ferunt? Et huiusmodi non solum ferunt quidam, uerum etiam efflagitant Christianæ modestiæ columina: ac non parentibus homines se uerissimi grauius succensent: adeo ut quibusdam hæc de causa dicam fuisse scriptam sciam, non de asini umbra, quod dici solet, sed de iniuria non adhibiti solocismini. Nuper etiam quidam, graui nimirum exemplo, ulatus est huiusmodi contumeliam, ad hunc quidem modum, Ab amicis magnis studijs agebatur apud episcopum quendam, ut quidam spectatis moribus, egregia doctrina uir, sacerdotio, quod tum forte demortuus uacuum fecerat, in auctoraretur. Negabat uigilantissimus pastor, temere sacerdotia committi oportere inexploratis. Ipsum qui commedabatur, accersit iubet, uidelicet de doctrina, prudentiaque uiri periculum facturus. Adest ille uir sane antiqua literatura probe præditus, sed syncerus ac simplex, qui nondum nouum hunc eloquentiæ florem attigerat: postremo qui præsules omnes putaret didicisse literas. Salutatur numero singulari. Salue reuerende præsul. Vix totam salutationem dixerat, auertit se præsul atque abijt, indignabundus non aliter, quam si quis in faciem illius conspuisset. Admirantibus, et causam rogantibus qui salutatorem commendarant, negat se illos conspectu colloquioque dignari suo, à quibus sic in os contemnere-

Ironia.

Ironia.

tur.

tur. Frustra quidam rem purgare nituntur, planeque surdo canitur fabula. Iratus ille, sacerdotium in alium quendam disertiolem transtulit, qui quadruplicato solocismo humanissimas reuerentias domini domini salutaret: et qui unum hominem in multis, rursus in uno multos uideret. At quanto falsius isti nobis talionem reponerent, si ipsi singuli singulariter appellati, nos uicissim binos aut ternos singulari uoce conuenirent. Etenim si honorificum est, uni multitudinis appellationem tribuere, ueluti τοῦ ἁπλοῦ ἀντιθέτου ἁπλοῦ, quam erit insignis contumelia, plures singularibus uerbis alloqui: Tibi Paule, nos abbas dicimus, tanquam plures in unum conflati, uix efficiant hominem alicuius precij. sic erat par pari referendum. Dices optime lector: Rides tu quidem iam dudum, et nimis uncis naribus indulges. Quid aliud faciam in re tam ridicula? Nam si plane contendunt honoris significationem esse in catachresi numeri, cur frequenter unicam rem, eamque friuolam, nihilique, tricas, apinas, quisquillasque uocamus, multitudinis numero? Quir unicum instrumentum quo uerrimus pauimentum, multitudinis numero scopas uocamus? Non inuidendus honoris istorum, quem cum quisquillis et scopis habent communem. Hoc etiam interest, quod nisi multitudinis uocabulo, nemo scopas recte salutauerit, nisi dixerit, saluate scopæ: quum istis interim studiosa barbarie gratificemur, omnibus quidem grammaticis, ac grammaticorum filiis iratis. Quid quod interdum non sine periculo pluratiue conuiciamur etiam, nimirum assueti. Quid enim

Id est, multis præfati alijs.

Subiectio Persiana imitatio.

Irrisio.

enim

enim si strabus quispiam, dubijq; contuitus, uni e multis conuicium dicat, multitudinis numero: nonne quum oculis quem petit non distinguat, periculum erit, ne tanquam commune maledictum in se quisq; rapiat, & pro uno omnes in miserum strabum conuicia regerant? Id uero periculosius etiam fuerit caeco. Proinde genus hoc sermonis, quibus est hoc uitij, magnopere fugiendum cenfeo, ne forte oculorum morbo, plures pro singulis cernere putetur. Sic enim nuper quispiam istiusmodi salutatorem aperte derisit, & asperere potius, quam urbane: nisi forte uidebitur recte, malo nodo, malus quasi cuncus. Is enim solus cum esset in conclauis, & a strabo quodam multa cum pluralitate adiretur, iterum atque iterum circumspiciens, respondit, ceteros abiisse, se solum esse: si quid uellet, oportuniore tempore rediret, dum illi adessent. Ille uero negat se quenquam praeter ipsum unum quaerere. Tum alter hominem percotatur, quot illic lectos uideret. Quum unum duntaxat respondisset, Et quae tandem, inquit, intemperiae te agitant, aut e qua popina nobis probe potus ades, ut ego tibi non unus uidear, sed multi? Et sunt etiam qui rem tam absurdam tueri contentur rationibus philosophicis, ut aiunt. Siquidem Aristoteles scripsit, regem ut ceteris rebus praecellit populum, ita sermone quoque differre debere. Itidem par esse, ut quos conditio, dignitas, opes, cultus, & insignia discernant, discernat & sermo. Nec prorsus alia nota rectius dignosci, a priuato magistratum, quam abusu numeri, propterea quod ille unus sit e multis, hic

noti

non simplicem sustineat personam. Papae, accipio commentum: quanquam apud Graecos istud fiet commodius, quibus tres sunt numerorum differentiae. Ergo cui genus sit episcopatus, aut cuius episcopatum abbatia quam opima conduplicarit, huic dicemus, Χαίρετε. Quod si tres sint episcopatus, aut duobus addita abbatia, ternarium illum sacrum ac mysticum expleat, huic dicemus, Χαίρετε. Hac quidem lege, si τρεῖς ἄρα, aut εἰς δ' ἑκάστα, numero sacerdotiorum sint praetergressi, qui dent ueniam, si nostram distinctionem sua ambitione confuderunt. Nec uideo qui minus liceat ad hunc loquimodum: Nos episcopi, nos abbates, cui uni plures sint episcopi, aut abbatiae. Sed dubitari iam dudum potest, isti ne stultiiores, qui a re tam absurda, tamen abduci non queant: an ego qui in nugacissimis nugis tantum operae sumpsim, nisi quod ut hoc facerem, plurimae res me cohortabantur, sed duae potissimum: tum ut istos apertius irrisos, aliquando suae stulticiae pudeficeret: tum uti eos qui plane depudissent, iuuenes partim ueterum exemplis animati, partim nostris uerbis moniti, non dubitarent cum sua ambitione contemnere. Desinet offendere, postea quam desierit esse insolens: & aliquando placebit omnibus, quod nunc placet eruditis.

Id est, saluete uos duo.

Saluete. Quaternarium, Septenarium.

Cōclusio.

DE SALVTATIONE.

NUNC ad praecipiones huic argumento peculiariter res reuertemur: sed si paucis admonuerimus, quae sint in saluatione fugienda, unde solemus epistolam auspiciari

Trāsit a praecipione.

auspiciari, ne pessimi gubernatores uideamur, si statim in portu, quod aiunt, impegerimus. Est enim haec ceu prima frons epistolae, in qua delinquentem non solum imperitiae dedecus, uerum etiam religionis neglectae piaculum maneat. Nam à ueteribus superstitiose obseruatum uidemus, ut è primis illis forte congregentiam uerbis, futuri sermonis uelut omen quoddam arriperent. Eoque qui sibi forte fortuna uenirent obuiam, quicquid quaequam de re inter sese tractaturi cōgrederentur, quo faustus esset occurus, ac bene ominatus sermo feliciter utriusque uerteret, mutuam salutem dicebāt. Et sacerdos quoties prodibat ad populum, salutabat, ac resalutabatur.

Vnde trāf Ea consuetudo è medijs hominum moribus, in epistolam, lata cōsuetudo ut statim in frōte epistolae salutemur. *que, ut dixi, colloquium est inter absentes, trāslata est. Eamq; semper ueteres à dicenda salute sunt auspicati. Idq; tam à Græcis, quam à Latinis, tertia persona factitatum uidemus: siue quod usus sermonis rex, personam mutauit: siue quod studio festiuitas quaedam, quam adfert personae hypallage, uidetur affectata: siue quod olim salutatio non aderetur epistolae, sed in tergo tituli uice adderetur, uelut ab eo recitanda, qui literas perferret. M. Tullius Cicero Trebatio imperatori S. D. Græci sermè ad hunc modum, ὁράτωρ τῶ δ' ἰωὶ εἰ ὠσάτ τῆρ. Quae uerba non hoc sonant Græcis, quod quidam existimant, quasi iubeamus illos, quos ita salutamus bene uiuere, sed quod felicitatem precemur. Nam quibus res sunt secundae, ἡ Græcis εἰ ὠσάτ τῆρ dicuntur. Quidam pro εἰ ὠσάτ τῆρ dicunt χαίρειν, quod apud nos sonat gau-*

Id est, Platonio Dionibus agere.

nat gaudere. Vtrunq; uno uersu expressit Flaccus: Celfo gaudere, & bene rem gerere Albinouano. Li. 1. epi. 8

Latini in hunc sermè modum salutant: M. Tullius Cicero, M. Varroni S. D. Plinius suo more addit, suo, opinor, non scribat nisi amicis: C. Plinius Sabino suo S. D. Hebraei uulgato gentis suae more, pacem optant salutantes, siue quod sentiant bellum ac discordiam esse malorum omnium compendium: siue quod pacem appellant summam rerum prosperitatem, ubi nihil est quod offendit animum. Auctor est Plinius auunculus religiosum attiquitus fuisse, nominibus salutare, ne preces, opinor, ambiguae ad alienum auertantur: quemadmodum in deuotionibus nomen addebatur, uelut irrita futura excreatione, nisi urbis aut gentis uerum nomen apponcretur. Ergo ne dirum omen habeat epistola, utriusq; nomen in ipso statim ingressu praefandum est: priore quidem loco illius, unde uenit epistola, posteriore eius, ad quem mittitur: etiam si longe sit honoratior cui scribitur, quam qui scribit. Puerilis mihi uidetur illa nominum honoris gratia transpositio, nisi nobis placebit illa Gnaethonis salutatio: Parmenonem suum summum, plurima In Eunuchotiana. salute impartit Gnatho. Aut nisi si quis ad hunc modum loquatur: Idem equus portabat Caesarem & Augustam, existimemus hominem lese maiestatis reum peragendum, quod plus honoris habitum sit equo, quam Caesari, & eius uxori. Sed extra iocum, mihi probatur ueterum simplicitas, quam utinam per nostrae tempestatis corruptissimos mores ubiq; liceret emulari, ut nos inuicem

Epilogus huius loci

In Eunuchotiana.

nudis nominum titulis salutaremus: C. Plinius Caluo suo S. D. Quid enim erat uerius aut purius? Siquidem ubi quis nomen audit, omnes pariter uirtutes suas audit cōpendio. Habet præterea nescio quid peculiariter blandum proprii nominis appellatio, quo audito delectari uidentur & animantia bruta. Quo magis istos admiror, qui uocabulum suum quod inditum est in baptismo, non alijs auribus accipiunt, quàm si atrox ingereretur conuicium. Stultius, quod aulici quidam non ferunt, ut liberi patrem patris, aut matrem matris appellent uocabulo. dominus ac domina malunt audire, quum illis uocabulis neq; sit quicquam honorificentius, neq; charius affectibus: adeo nihil illis placet cum plebe commune. Porro nominum uocabulo, prænomena, agnomina, cognominaq; complectimur. Prænomena ferè à maioribus mutamur, Marcus Tullius. Cognomina pleraque gentilia sunt, Bruno Amorbachius. Agnomina solent ex euentu quopiam accrescere, Scipio Africanus, Cato Uticensis. Hodie cognomina aut gentilicia sunt, quemadmodum apud Italos, Medicum, Baptistarum, Balborum. Aut à loco ducuntur, Angelus Politianus. Nam præter ueterum consuetudinem faciunt, qui paternum nomen cognominis uice subiiciunt, ut si quis Antonium Dionysij filium, Antonium Dionysium appellat. Ceterum qui parentis uocabulum gignendi casu subnectunt, magis referunt Hebræorum consuetudinem, quàm Romanorum: Iacobus Alphei, Ioannes Zebedæi, Petrus Simonis. Iam barbara, nonnunquam & sono absurda uocabula,

Notat eos qui propriū nomē tāq̄ cōuictū aspiciant.

uel hominum, uel locorum, uel familiarum, aut Latinis Græcisue uocibus reddenda sunt, aut in Latinam faciem commode deflectenda, ut ab idiotis etiam uulgatum nomen agnoscat: ut quum pro barbir, quod uulgo tonsorem sonat, Barbirium dicimus, pro Busleid, Buslidium, aut pro Lang, Langium. Quod idem in Græcis & Hebræis sibi permittunt eruditi: ueluti cum pro elephas, dicunt elephantus, pro Adam Adamus, pro Abraham Abrahamus. Quibusdam religio est, cognomen gentis immutare. Sed sunt quædam adeo barbara, ut stridores sint uerius, quàm uoces: præsertim nonnunquam apud Germanos monosyllaba quicquid conferta cōsonantibus, quæ ne sonari quidem possint ab eius lingue rudibus, quæ si molliri non poterunt, in Græcas aut Latinas uoces uertentur. Cognomentis quæ ducuntur à loco, uel originis, uel dominij, quidam dure addunt præpositionem, Picus de Mirandula: Latinius est, Picus Mirandulanus: tolerabilius putant, Picus à Mirandula. Ac fortasse licebit unum aut alterum exemplum apud autores inuenire, ubi addatur, de. sed pueri quod optimum est primum assuescant imitari. Non abhorret à ueterum consuetudine, nonnunquam ijs quæ diximus, magistratus, professionis, cognationis, aut etiam affinitatis cognomen annexere: idq; contra recentium morem, qui honoris gratia proponunt dignitatū uocabula: Beatissimo papæ Alexandro sexto. Veteres contra Trebatius M. Tullio Ci. imperatori. Hieronymus Damasus papæ. Budæus Copo medico regio. Erasmus Ioanni

Colecto theologo, M. Cato Bruto consuli. M. Tullius Quinto fratri, M. Brutus Portiæ uxori. Optarim, si fieri possit, nihil adulationis admisceri titulis. Erras autem, si te laudari putas, quum episcopus scriberis, aut theologus, professionis ista sunt nomina, non gloria. Is demum te laudaret, qui bonum episcopum, aut crudelitum theologum scriberet. Tolerabile fuerit, si uxorem charissimam, aut liberos dulcissimos appellemus, aut patrem optimum. Porro quoties docti plusculum admittent honorificentiae titulis, non suo seruiunt ingenio, sed alienis obsequuntur. Istos nemo modestus feret, opinor, qui prodigiis assentationibus salutationem infarcit: ac tum existimant salutationem esse mire rhetoricam, ubi nonnunquam ipso etiam hominis nomine praetermissa, hunc solem dixerint, alium lunam: hunc luciferum, alium cynosuram, aut lucernam ardentem, speculum sine macula, turibulum odoriferum, pyxidem uergentariam, candelabrum aureum, uirtutum sacrarium, disciplinarum thesaurum, omnis scibilis gazophilacium, phoenicem, aquilam, uitem, hortum, flumen, fontem, pelagus, apicem, culmen, florem, gemmam, iubar, fulmen, paradisum: denique rerum omnium laudabilium copia cornu. Et quid non? Ita nouus hic salutator iuxta Comicum, uenustum dat adueniens principium. Atque etiam ne parum sint Gnathones, quemadmodum aliqui immodice efferunt, ita sese pari uenustate deiciunt atque extenuant, seruos a pedibus, uilissima mancipia eius cui scribunt appellantes. Huius salutationis exemplum

In Eunuch. act. 2.

act. 1.

hoc

hoc erit, si quis forte requireret animi causa: Perspicacissimo domino, septem artium liber alium candelabro aureo, Radianti theologorum apici, Religionis lucernæ Jemper sul genti, Dominicalis ordinis lucifero, Vtriusque testamenti gazophilacio, Herefiarcharum malleo, Omnium uirtutum heroicarum et non heroicarum, speculo lympidissimo, Dignissimo domino meo, domino preceptori, humilimus dominationis suæ discipulus, et uilissimus seruator, oscula pedum pro salute. Rides exemplum? Sanè merito rides, sed huiusmodi non solum utuntur isti, uerum etiam libris editis præcipiunt adulescentulis. Hæc noua salutandi Venus præcis incognis Ironia, tum demum nata est: ubi profligatis linguis, exactis bonis autoribus, quos illi poeticos uocant, in ludis literarijs pro grammatica tradebatur Michael Modista, pro rhetorica similes nuge. Quis unquam Gnatho, aut Colax, aut Gelasinus, usque adeo fuit impudens, aut in tantum esuriit, ut istiusmodi uerba regi suo ausus sit in os dicere? Qui plagas pati possunt, qui iure perfundi, qui offe peti, qui commingi sustinent: tamen non sustinet sic salutare, quemadmodum nos Christiani grauibus etiam uiris adulamur. Quando Plautus ille parasitorum licentiosus et immodicus effictor, ausus est talem inducere in fabula? Si Christianam simplicitatem tueri non libet, simus uel ethnicorum exemplo paulo minus impudentes. Paulus scripsit, inquit, honore inuicem præuenientes. At Apostolus illic non de salutatione, sed de subsidio loquitur: sic enim ille solet honorem appella-

Gnatho
Terentia.
Colax Ge
lasmus
Plautini.

Occupatio.

Laudes figurat, q̄
nō ab aīo
pferunt.

lare. Quod si uitari non potest: quin blandius agatur
cum eo cui scribitur, est uerecundius quoddam assentā-
di genus. Sunt figurat. e laudes, his epistolam, quanta ca-
rit, expleas licebit. Verum in ipsa statim salutatione, tā
impudētē Gnathonismum, obsecro quis ferat, nisi aut
Mida stolidior, aut Thrasone gloriosior? Aequē uitio
dandum est, quod quidam in principē literis factitant,
eius cui scribitur, aut qui scribit titulum, trecentorum
cognominum longa serie in decimum usq; uersum pro-
ducere. Iustinianus imperator Caesar, Flauius, Alemā-
cus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Slaui-
cus, Vuandalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, uictor,
ac triumphator, semper Augustus. An non fessus lector,
epistolam parabit abijcere, prius quā ad epistolam per-
uenerit, nisi coronidem quam recensendis titulis finire
non poterant, per & cetera praecidissent? Ridendum
& illud salutandi genus, inepte fucatum, quod Carolo
Louaniensi quoque cum primis arrisisse uidetur: quo sa-
lutis loco, nunc hoc, nunc illud apprecamur: ueluti, Mi-
de diuitias, loco salutis. Aut, humilimam recommenda-
tionem uice salutis. Promptam cum debita ueneratione
seruitutem, loco salutis. Haec equidem deliramenta inu-
tus refero, sed aliter dedoceri non poterāt. Et in primis
haec sunt dediscenda: tum quod salutationem uerbis sus-
peruacaneis onerant, puritatemq; ac simplicitatem cor-
rumpunt: tum quod stultissimum uidetur, aliquid salu-
tis uice subijcere, quum ipsa salute nihil sit melius. Eius-
dem ineptiae sunt illa: Quot habet caelum stellae, quot ha-
bet

Occupatio alia.

bet mare guttas, tot tibi mitto salutes. Quod si quando
pietate commendati uiri, secus atq; nos docemus, saluta-
runt: praepostere fecerimus, si à quibus uiuendi petenda
fuerant exempla, non loquendi, in his quod optimum ha-
buerunt, negligemus: quae pessima, ea sola nobis propo-
nemus. Neq; si quando D. Hieronymus, D. Augustinus,
D. Gregorius suorum temporum consuetudini concesserunt,
id nunc oportebit in ludum literarium uocare, praefertim
hac tempestate, qua nihil est omnino literis cum
uulgo commune. Postremo quid absurdius, quā ex ma-
gni nominis autoribus nihil imitari, nisi quod erat con-
templatione ceterarum uirtutum ferendum? Post expres-
sas reliquas Hieronymi uirtutes, salutationis nouitatem
condonabimus. Quod si non potes, noli huius praetextu
tueri, quod tempori suo dedit ille, non iudicio. Sed offen-
demus, inquiens, si tuis praecipis parebimus. Quis enim
non hanc salutē, Petrus Tartarctus Henrico Bedae theo-
logo S. D. contumeliam interpretetur potius, quā salu-
tem? Verum ego non in hoc hanc operam suscepi, quo do-
cerem sermonem stultorum auribus atq; animis accom-
modare, sed uti recte scribendi rationē traderem. Neq;
tamen usq; adeo desperandum existimo nostrum hoc sc-
culum, ut errorem quem corrupti mores hominum, &
in scitia potuit inuichere, cum bonorum & eruditorum
uirorum autoritas et usus non possit reuellerē. Videmus
quantum profectum sit paucis annis. Vbi nunc in schoe-
lis auditur Michael Modista, ubi glossema Iacobi, ubi ci-
tatur Catholicon, Erachylogus, aut Mammatrectus,

Obiectio.

Confutatio.

Id est, im-
motum.

quos olim ceu rarum thesaurum, aureis literis descri-
ptos habebant monachorum bibliothecae. Certè semper
erit ad optima conandum. Si statim sanctum erit, & ἀ-
κίυκτορ, quicquid hic aut ille deprauarit in studijs, neq;
quod deprauatum fuerit, restituere licebit, quò tandem
recident literae. Denique si istis crastis licet ueterum e-
ruditorum exemplum contemnere, nobis uicissim non li-
cebit istorum indocilem inscitiam pro nihilo ducere.
Quod si quid à ueterum cōsuetudine libebit innouare,
si uidebitur aliquid dandum eius animo cui scribitur,
aut publicæ consuetudini, tolerabitur quidem: modo ab-
sit enorme uitium, hoc est, ne salutatio sit uel loquacita-
te molesta, uel assentatione parasitica, uel affectatione
morosa, ne quod diximus, pessimum sit omen toti episto-
lae, si statim à uitio fecerit auspiciū.

SIMPLICIS SALVTATIONIS

aliquot formulæ

Salutationum quæ præter indicium nihil habent
formulæ sunt huiusmodi: Pius pontifex Romanus,
eius nominis primus, Lodouico Gallorum regi, eius no-
minis undecimo, S. D. Tiberius Cesar senatui Romano
S. D. Senatus P. Q. R. Machabæo duci, & socijs Iudæ-
is S. D. Horatius Trib. Mil. Bruto imperatori S. D. Hen-
ricus Angliæ rex Maximiliano Cesari S. D. Demo-
trius eques Romanus Tito Lucio iudici selecto S. D. In
huiusmodi nominibus officiorū plerunq; hæretur à do-
ctis, partim quod incertum quæ ueterum nomina, quæ
bus

bus nunc respondeant: partim quod pleraque iam rece-
pta sunt, peregrinis ac barbaris uocabulis. Siquidem
quem olim urbis præfectum uocabant, nunc alicubi uo-
cant Marchionem, alicubi locum tenentem, quem tribu-
num plebis, nūc ciuium magistrum uocari credunt. Quæ
olim quæstorem ærarium, nunc redituarium uocant, si-
ue receptorem. Quos olim rationales, nunc, opinor, phi-
nantiarios dici. Quos olim quæstores paricidij, nunc
scultetos, Quos olim caduceatores, nūc hircaldos. Quos
olim senatores, seu selectos iudices, hodie uocant domi-
nos parlamentares. Nam Ammiraldus pro litorum cu-
ratore, siue maris præfecto, nescio cuius lingue uerbum
est. Quod genus sunt & illa: Mariffchalcus, Seneschal-
cus, Baro, quæ uidentur unā cum barbarico imperio in-
uasisse. Aut igitur his utendum, aut uetus aliquod uoca-
bulum subiiciendum, quod nouo respondeat. Id commo-
dius faciet, qui primum ex antiquis historiographis, è
Varrone, è Cicerone de legibus, è iureconsultorum li-
bris, ex libello Fencstella, quem ex professo scripsit, &
inscripsit de magistratibus, animaduertit singulorū,
& uocabula, et functiones, Item huius temporis officia,
quibus uerbis dicantur, & quibus in rebus uerentur.
Eandem curam oportebit adhibere, in conferendis Græ-
cis ac Latinis officiorum uocabulis. Nam illi ὑπάτωρ,
hoc est, summum uocant consulem, & υὑπάρχων procon-
sulem, & ὑποτάτωρ dictatorē, seu imperatorem, quem
eundem interim et Βασιλέα uocant. sed hæc res plus ha-
bet negocij, quàm ut hic sit obiter tradenda. Argumen-

Ammiral-
dus.

E S tum

tum hoc proprium uolumen postulat. tantum indicabo, quibus rationibus cognitum magistratum possis circumscriptione notare. Qui præcst describendis epistolis, & uulgo secretarius dicitur, uocabitur ab epistolis: qui schedas citatorias scribunt, & notarij uocantur, dicentur à libellis: qui thesauro præfectus est, à thesauris: qui cubiculis, à cubiculis, quem cubiculariū, siue camerarium uocant: pocillator, à poculis: scrinioꝝ præfectus, à scrinijs. Qui notant ac recitant acta in iudicijs, ab actis dicuntur, siue actuarij. Atq; item de cæteris.

NOVAE SALVTANDI FORMVLAE.

Pliniano demum seculo natum uidetur, ut quos familiarius amarent, eos in salute suos dicerent, blandiore scilicet pronomine, coniunctissimam necessitudinem significantes. Plinius Calphurnie suæ S. D. Ebutius Hispale suæ S. D. Quod si nobis permittimus à consuetudine ueterum recedere, tot poterunt esse in epistolis salutandi formulæ, quot in congressu, Salue pater optime. Salue mater optima. Salue liberi dulcissimi. Salue mea Terentia charissima. Salue multum. Salue plurimum. Salue etiam atque etiam. Salue quantum merearis. Salue pro tuis meritis. Antonius Licentio suo multam optat salutem: plurimam salutem: perennem salutem. Nam plurimas salutes, aut innumeras salutes, non ausim dicere, nisi sentiam à diuersis allatas. Politianus Marsilio suo multam ex animo preccatur salutem. Erasmus Fausto suo multam optat faustitatem. Andreas

Aegidius

Aegidio sodali iucundissimo multam optat felicitatem. Antonius Laurentius Marco fratri charissimo perpetuam optat incolumitatem. Terq; quaterq; salue meum præsidium, Saluere te iubet tuus Lodouicus. Saluere te iubet, qui ipse non saluet. Salutem tibi dico, quam ipse desidero. Salutem tibi mittit, qui ipse perijt. Salutem tibi mittit, quam ipsa nisi tu dederis, non est habitura. Saluus sis optime socer. Aue præceptor optime. Has itaq; atq; huiusmodi formulas, quanquam non nihil diuersas à ueterum consuetudine, tamen non uideo quare oporteat in totum damnare, modo in loco adhibeantur. Illud genus non perinde probo: Salus sit tua præstantia, tua reuerentia, tua nobilitas, tua dominatio.

QUOMODO PER ALIUM SALVTANDUM, aut resalutandum.

Crebrum & hoc in epistolis, ut per alios salute-
mus alios. Id apud eruditos serè sit his modis: At
nostro multam ex me salutem dicito. Vxorem tuam ac
liberos mellitissimos omnes meis uerbis saluere iubebis.
Generum mea causa salutabis officiose. Amicis omnibus
communem ex me salutem dicito. Parentem optimum meo nomine
salutabis diligenter. Fac ut amicis communibus mei uice salutem
annuncies. Totam familiam tuam per te meis uerbis salutem uolo.
Non carat ocium omnibus scribendi, sed omnibus pro me multam
dices salutem. Tu mihi apud amicos omnes uicarius esto saluator.
Omnibus ex me annunciabis, me illis omnia leta preccari.
Gener tuus in sit, uti suis uerbis tibi multam

Eiusmodi salutatio- nis formu- lae extant nonnullæ in epist. Ouidia.

Exempla sunt apud Ciceronem multa.

multam salutem ascriberem. Socru tua optabis prosperam ualitudinem meo nomine. In salutandis amicis, quoniam in presentia mihi non uacauit scribere, fac Erasmi tui uices gnauiter obeas. Quam blandissime salutas bis Antonium, sed meo titulo. Salutassem abbatem meis literis, sed tu mihi apud illum epistolae uice fueris. Græ uabo te non magna sarcina, ut meo nomine salutem perferas ad socrum meam. Quæso ut sodalitatem totam mihi salutes accurate.

REDDITA SALVTATIO

per alios.

Attica, quam illi tuis uerbis dixi salutem, libenter accepit, teq; uicissim per meas literas salutare iussit. Tuam salutem Attica libens accepit, ac suam remittit. Ambrosius salutem quam illi tuis uerbis renunciaui, totidem uerbis renumerat. Amici per me tuo nomine diligenter salutati, dederunt hoc negocij, ut te uicissim suo nomine tuberem saluere. Genero tuis uerbis salutem scripsi, nam aberat, is suo nomine tibi multam salutem iussit rescribi. Socer tuis uerbis per me salutatus, te uicissim meis resalutat. Qui me per te salutant, hos omnes mutua salute meis uerbis imparties.

DE EPITHETIS ET NOMINIBUS

adoptiuis.

Nonnunquam urbanitatis & comitatis est, adde re honoris, aut adoptiua cognomina: quorum posterius exemplum est, ut si senem tunc de nobis merentem, appellemus patrem: iuuenem nobis charum, filium:

noueo

CONSCRIBEN. EPIST.

nouercam, matrem: sororis maritum, fratrem: quibus adijciuntur & epitheta, quæ Fabius uertit, apposita. Hæc Lib. 8 ca. 5 ueteres parcius admiscebant titulis, etiam si recentium consuetudo diuersum obtinuit. sed horum maior erit usus in media epistola. In his illud in primis erit obseruandum, ut si tribuenda sunt, tribuantur apposita personis, & rei, de qua agitur. Ecclesiasticis dignitatibus hæc ferè congruunt: Beatissime papa. Pontifex maxime. Summe pōtifex. Amplissime pater. Sanctissime pater. Vigilantissime pastor. Sacratissime pater: uenerande, suspiciende, obseruande, integerrime, religiosissime pater.

PRINCIPVM EPITHETA FERESUNT

huiusmodi.

Cæsar Auguste. Rex inuictissime. Fortissime imperator. Dux illustrissime. Clementissime princeps. Vir generosissime, prepotens, ornatissime, clarissime, splendidissime, Opt. Maxime: quod à Ioue sumptum, quidam in Christum transferunt, in quem uerius competit, quàm in Iouem. Nonnulli etiam ad summos monarchas traducunt. Diuus, ac deos appellare reges, ethnici cuiusdam gnationis est. Dominos appellare barbaricum, etiam si cepit hoc nomen ferre Romana lingua, postquam ingenia iugum tyrannicum ferre poterant, mox ecclesie proceres, quo differrent à prophanis, pro dominis, domni uoluerunt appellari.

MAGISTRATVVM CIVILIVM EPITHETA fuerint hæc.

Consul

Consul uigilantissime. Senator splendidissime. Censor grauiſſime. Aedilis magnificentissime. Audex incorruptissime. Praetor integerrime. Ex his uero qui literas profitentur: Theologos graues, ſynceros, abſolutos, ſacros, ac diuinos appellabimus: Rhetores diſertiſſimos, ſuauiloquentes, facundiſſimos: Poetas ſacros, diuinos, claros, nobiles, inclytos: Iuriſperitos, iuris utriuſque conſultiſſimos, prudentiſſimos legum, iuris utriuſque iuxta doctos: Dialecticos, acutos, argutos, inuictos: Medicos, peritiſſimos, ſidos, eximios: Mixte doctos, undecunq; doctiſſimos.

COGNATORVM ET AFFINIVM

haec ſere ſunt Epitheta.

Pater optime. Mater indulgentiſſima. Frater chariſſime. Patruę obſeruande. Soror chariſſima. Vxor ſuauiſſima. Nepos mellitiſſime. Iucundiſſime gener, affinis, ſodalis, commilito. Ex reliquorum genere, qui nulla certa nota ſunt inſignes, diuites, & autoritate praestantes uiros appellabimus: Optimates uiros, ſummates, primarios, nobiles, graues, grauiſſimos. Ornatos, uirtute aut eruditione praecellentes: Obſeruandos, honorandos, colendos, abſolutos, eximios, egregios, prudentes, ſuſpiciendos, ſpectatos, perſpicaces, circūſpectos. Matronas nobiles, primarias, optimas, integerrimas, probas, pudicas. Puellas lepidas, bellas, amabiles, optime moratas, pudicas, iucundas, mellitas. Adoleſcentes ingenioſos, probos, modeſtos, optime ſpei, eximie indolis, generoſa indolis, Milites fortiſſimos, exercitatiſſimos.

mos. Opifices induſtrios, ſolertes, peritos, exquiſitos, ac curatos. Reliqua ſibi quiſq; ex his quae recenſimus inueniet. Atq; hic quidem cautio ſit oportet, non ſolum ne quae alijs congruunt, in alios traſferamus: ueluti ſi quis puellam uenerandam, ſenem iucundiſſimum, regem puericiſſimum, matronam inuictiſſimam nominet: Verum etiam ne quando manifeſto falſa tribuamus, ut theologum male doctum, grauiſſimum potius appelles, quam erudiſſimum: Praeſulem ſtupidum ac ſupinum quiduis potius, quam uigilantem: Regem inſigniter auarum, clementem magis dicas, quam munificum. Etenim ſibi quiſque conſcius, haec in contumeliam rapit, non aliter, quam ſi deformem ſenem, formoſum puellum appelles, aut pumilionem egregium heroa.

VBI ET QUOMODO POTISSIMUM
utendum epithetis.

HAEC, ut dixi, in ſalutationibus optarim parcius adhiberi. Caterum in media epistoſa quum res agitur, erit his aliquando locus. Quam nec hic paſſim quaeuis, et ſine delectu erunt adhibenda. Nam ut boni diuis est unumquęq; militem, ita boni oratoris eſt, unam quancq; uocem eo ſtatueret loco, ubi quam maxime poſſit uſui eſſe. Veluti principem cui gratias ages pro accēpto munere, aut à quo uelis aliquid impetrare largitatis, tempeſtiuius munificentiſſimum, aut benigniſſimum nominaris, quam fortiſſimum, aut inuictiſſimum. Adhibebimus autem in loco, ſi dicemus: Ignosces primo errori, dux mitiſſime. Patere te exorari clementiſſime Caſar.

Turcarum uim à Christianorum humeris depelle rex inuicte. Succurre periclitanti ecclesie, religiosissime princeps. Restitue per calumniam oppressos, æquissime prætor. Non est meum tibi consilium impartiri, uir oculatissime. Tuo consilio nobis subueni, uir prudentissime. Siquidem in his orationibus non sunt ociosa epitheta, sed argumenti uim obtinent. Vt enim probes non esse tuum illi dare consilium, assumis argumentum, quod ipse quum sit oculatissimus, domi consilium habeat, nec egeat mutuo.

DE TRANSFIGVRANDIS

epithetis.

TRansfigurantur hæc appositiua nomina nonnumquam haud ineleganter in substantiua, itaq; pronominum uicē gerunt: Obsecro te pater pijsime: Obsecro tuam pietatem pater. Gratulor tibi uir fortissime: Gratulor tuæ uirtuti. Condone mihi hunc errorem uir mansuetissime: Condone mihi hunc errorem tuæ mansuetudo. Nostræ stulticiæ præsidio sis, quæso, uir sapientissime me: Nostræ stulticiæ tuæ sapientia sit præsidio. Compeſce improborum audaciam uir integerrime: Improborum audaciam tuæ compeſcat integritas. Publica calamitas implorat te princeps clementissime: Publica calamitas implorat tuam clementiam optime princeps. Succurre religioni Christianæ pijsime Cæsar: Tuæ pietas Opt. Max. Cæsar, succurrat religioni Christianæ labãti. Non est hominis imperiti, uiro prudentissimo consilium dare: Non est meæ imperitiæ, tuæ prudentiæ consilium dare. Te,

re. Te, inquam, appello uir impudentissime: Tuam, inq; appello impudentiam. Nonnunquam uehementiæ causam rem duplicamus, sed immutata uoce. Succurrat mihi tuæ benignitas liberalissime Mecœnas. Te omnes execratur homo ignauissime: Tuam ignauiam execrantur omnes, homo formidolosissime. Demiror te homo uecordissime: Uecordiam tuam admiror. Ó demens. His igitur, si modice & in loco utemur, et grauiorem amplificando reddemus orationem, & argumento iuuabimus sententiam, & sermonē grata uarietate nouabimus. Nam uulgo scriptorum in huiusmodi, neq; modus est ullus, neq; temperatiuitatis ratio. Sic enim passim: Dominationis tuæ literas accepimus. Et reuerendissima tua præstantia mihi literis significauit. Et nobilitas tua meo nomine salutabit uxorem suam. Et charitati tuæ breuiter respōdeo. Et nostra paruitas, dignissime paternitati tuæ gratias agit. Stultum est ita uitare personam, quasi fas non sit ea uti. Et tamen fateor alicubi gratiam habere, uocabulum qualitatis personæ loco submissum. Stulticiæ meæ prudentia tua sit præsidio. Nostram tenuitatem tuæ foueat liberalitas. Nostram inopiam tuæ copia sustineat.

DE ADOPTIUIS NOMINIBVS.

VT autem redeamus ad id quod superius attigimus, iisdem locis gratiam habent adoptionis uocabula: quoties, potentes, quorū autoritate subleuamur, quorum beneficentia adiuiamur, patronos, parentes, ac præceptores nominamus; Foeminas, patronas, ac matres:

tres: Aequales amicitia iunctos, fratres, ac sorores: Eiusdem studij sodales, aut eiusdem instituti professores, commilitones: adolescentes, filios: discipulos, alumnos.

DE SUPERSTITIOE EPITHETORUM.

Fugienda est infelicitas eorum, qui se certis uocibus alligant, quas magica, penè dixerim, superstitione uel mutari, uel inuerso proferri ordine, piaculum existimant, perinde quasi Iouem conceptis uerbis euocent, aut noxios demones asciscant. Quos nisi rite, certisq; uerbis compelles, capitis tui periculo feceris. Beatissime pater, audit Romanus pontifex. Si scripseris, pater beatissime, rescinditur diploma. Audit sanctissimus pater. Si quis scribat, pater sanctissime, mutatur scriptum. Audit sanctissimus dominus noster, nisi addas, noster: aut si praepostere dixeris, noster sanctissimus dominus, ingens flagitium commissum putabitur. Simili superstitione receptum est, ut cardinalibus tantum, reuerendissimas dominationes tribuamus. Archiepiscopos reuerendissimos appellemus. Episcopos & Abbates reuerendos. Priores uenerabiles: Decanos spectabiles. Vnum Gallorum regem Christianissimum. Solum Hispaniarum regem catholicum. Angliae regem serenissimum. Solum Caesarem semper Augustum. Duces illustrissimos. Alios inferioris nobilitatis tantum illustres: alios clarissimos. Quis hanc titulorum superstitionem inuexit in mundum? Nimirum pharisaicum illud hominum genus, quod alij quoq; ceremonijs, & falsae doctrinae, falsae

seque religionis prestigijs, diu mortalium generi nimium credulo imposuit. Huiusmodi reuerendissimis dominationibus, et catholicis maiestibus, amplissimis paternitatibus subinde repetitis, bonam epistolae partem occupamus, & Latini sermonis gratiam perdimus. Ignosco ijs, qui utuntur inuiti: non ignosco, qui haec commiscuntur, aut qui exigunt ceu re serua. Quid enim si rege pro patriae salute sese periculis obicientem, pro catholico, aut Christianissimo dixerò, patrè patriae: ridebit, opinor, me crasso Calphurnius ore? Quid si Romanum pontificem, non ambitioni, non questui, non uoluptatibus, non tyrannidi inhiatentem, sed Christi gloriae, Christianique gregis saluti seruientem, dixerò pastorem euangelicam: an non appositius loquar, quam si dicam, beatissime pater, cum beati cognomen quadret etiam in diuitem? Si uere talis est pontifex, tribui dignum titulum: si non est, submonui qualis esse deberet. At isti putant aliud esse, dominum Petrus, & Petrus dominus. Et prophanos honoris gratia semel dominos appellandos, ecclesiasticos, dominos dominos. Ceterum abbates aut episcopos, dominos. Quod si dominici uocabuli congeminiatio facit ad significationem dignitatum, quoties eos uocabimus dominos, qui plus quam uiginti sacerdotijs onusti sunt? Et de his tricornis, doctissimi scilicet homines sudantes disputant, cum utrunque iuxta sit barbarum. Conditionis nomen dominus est, non honoris: tyrannicum, non magnificum, barbaricum, non Romanum. Nam et lenonem cui mancipia sunt, dominum recte dixeris. At idem magistrum nostrum

Perfana
imitatio.

Obiectio.

Dilutio.

E 2 si dicas.

si dicas, theologum intelligunt, præsertim Lutetia, & Louanij, quum calceariorum famuli, suum patronum inter se confabulantes, nostri magistri uerbis significant. Veluti quum aiunt: ubi cessat noster magister? Temulentus est alicubi noster magister. Vtinam nunq̄ domum redeat noster magister. Quod si capræ loqui possent, pastoris suo dicerent, noster magister. Tantulum interest inter caprarium abiectissimum, & idiotam, & inter sacrosanctum diuine mentis interpretem. Dicent: Quid faciam, si quis honoris gratia me uocat magistrum nostrum? Ride, moue caput, & desinent te sic honorare, si senserint aures tuas non delectari titulis ineptis.

QUOMODO DICENDVM VALE.

Quemadmodum à salutatione auspicamur epistolam, ita dicto uale, claudimus. Nisi quod apud Græcos $\chi\alpha\iota\rho\epsilon\pi$ utroque loco ponitur, sed in calce rarius. Item apud Latinos salue. Vale non dicitur nisi in digressu, quemadmodum nec apud Græcos $\epsilon\gamma\gamma\omega\sigma\theta$. Hoc interest, quod saluatio nonnunquam sic effertur, quasi recitetur à tabellario. Cicero Trebatio salutem dicit. Vale semper, ad scribentis personam accommodatur. Vale mea Terentia. Nemo sic scribit: Cicero Terentiam suam bene ualere iubet, quemadmodum: Cicero Terentiam saluere iubet.

VALE DICENDI FORMV

le aliquot.

Vale. Vale recte. Bene uale. Cura ut q̄ rectissime ualeas. Etiã atq; etiam cura ut ualeas. Da operã ut belle

Id est, gaudere & ualere.

ut belle ualeas. Communem ualetudinem fac cures diligenter. Si tu recte uales, nos iam dudum ualemus. Vale tudini tuæ, si quidẽ nos ualere uis, omni sollicitudine fac seruias. Adnitere ut quã optime ualeas. Sit tibi cura tua ualetudo mi Tyro: Si quidẽ nos amas, ualebis mi Cicero, meq; mutuo diliges. Fac ualetudinem tuam summo tueare studio. Valeto. Scribam aliã copiosius, inierim mihi ualebis. Adero ad calendã Maiã, interea curabis ut ualeas. Da operam ut sis prospera ualetudine. Age curam ualetudinis tuæ. Si quid erit quod uelimus, eius cui scribimus animo inherere, solet post uale subijci Vale nosq; quod soles, ama. Vale mi Petre, & hoc unum fac memineris, te inter uenena uiuere. Iam uale. Valebis autem, si philosophiam amplecteris. Vale, & quicquid acciderit, cogita te mortalem esse. Vale nostri memor. Valeto, & nominis immortalitati totis neruis incumbito. Vale meũ decus, & caue ne tibi excidat, quod admonuimus de fratris negocio. Nonnunquam & post dictum uale subijcimus, quod nos sugerit, aut quod ideo fingimus nos fugisse quo tenacius insideat animo. Vale mi More. Sed heus tu, propemodum præterieram, quod in primis dictum oportuit. Vale. Iam parabam obsignare literas, sed quia præter spem ocij nonnihil obtigit, libet etiam diutius tecum garrere. Vale. Sed iam obsignaturo epistolam, illud percommode uenit in mentem. Valebis. Sed mane paulisper: nunc demum occurrat animo, quod primo loco dictum oportuit. Vale. Sed ò me obliuiosum, penè sero soceri tui negocium mihi ue-

Formule quibus uti mur post uale.

in mentem. Vale. Iam ceræ admoueram anulum, Pape, quam penè me fugerat, quod omnium maxime scire te uolebam. Valebis, sed si illud prius admonuero, ut à sua catis amicis te subducas. Vale. Eia, de libro nunc deo num se se offert memoria: ne cui credas, nisi uideris me um chirographum. Vale iterum atque iterum. Equidem non possum desinere, adeo mihi dulce est cum amico ius cundissimo cōfabulari. Vale iam tertio. Sed prius quam obsignem epistolam, unum illud addam. Vale. Iam epistolam complicaueram, cum adiret me gener tuus, qui te iussit saluere plurimum suis uerbis. Iam obsignarum epistolam, quum alteras tuas ad me literas reddidit ues redarius. Itaque resignaui, & eadem opera binis tuis respondeo. Huiusmodi figuræ non hoc tantū in loco, ues rum aliàs etiam habēt gratiam, si quid Fabio credimus, Nam & amouent suspensionem fuci, & artificij, & lea ctorem dormitabundum, uelut ad rem nouam: expergea faciunt. Reperiūtur apud Christianos dicendi uale for mula diuerse ab his, non tamen in totum damnadæ. mea quidem sententia. Incolumem te nobis diu seruet Opt. Max. Iesus. Faxit Christus autor omnis salutis, ut nobis & quam diutissime, & q̄ rectissime ualeas. Diu te nobis ac Reip. sospitem uelit esse dominus Iesus. Huius gene ris formas si quis effingat accommodat, non arbitror re prehendum. Caterum alienas illas coronides, dureq; affectatas, non feram. Vale in eo qui uastū cingit fluctibus orbē. Validū te seruet, qui mare & terras, uarijsq; mundum temperat horis. Quid enim terra mari cincta

Petiphra
sis est dei,
nisi tu Ne
prunū in
telligas.

facit

facit ad ualitudinem tuam? Aut quid annus in quatuor partes digestus? Mollius erat: Ille qui solus sanat omnē egritudinem, donet tibi ut quā optime ualeas.

QUID POST VALE.

Post uale continenter locum ac diem ascribunt ue teres. Locum uarie, his quidem modis. Datum Ro me, datum è Roma, Scriptum Mantuæ, siue è Mantua. Aut omisso participio: Carthagine, Lutetiæ, Athenis. Ex arce nostra, E uilla paterna. Ex nostro Formiano. E castris Cesarianis. Ex regia Britannia. Ex nostro Mus seo. Enaui. Ex pandocheo. Nam hoc quoq; nōnunquam inuat discere, ubi fuerit amicus qui scribit. Et locus ac tempus nonnunquam excusat epistolam neglectius scri ptam. Tempus priuatū his sermē modis ascribitur: Ru ri ad multā noctem, Putcolis prima luce. Ex hortis sub urbanis. Inter coenandum, aut mox à cœna. E paternis ædibus crepusculo. Ex litore marino ad lunam, Ex aula Cesaris, nocte concubia. Noctu, multa nocte, profunda nocte, alta nocte, plurima nocte, nocte intempesta. Sub galliciniū. Ex balneis pomeridianis. Tempus publicum his rationibus additur: Anno à Christo nato millesimo quingentesimo. Anno à natali Iesu Christi, quingentesi mo supra millesimum. Anno à uirginis partu, millesimo trecentesimo nono. Anno ab orbe redempto, post mila lesimum quingentesimo. Anno à Christo passo, sexas gesimo sexto. Anno ab hominum genere restituto. Anno salutis humane. Quidam auspiciantur annum à natali

Causę dug
cur nomē
loci fia
tim subit
cimur.

Tempus
priuatū.

Tempus
publicū.

Annota
tiuncula.

F 4 Christi,

Christi, quidam à calendis Ianuarijs, quidam à die pasche, quidam à festo annunciationis. Atque ex hac re se penumero captio nascitur parum attentis: quam uarietatem expediret tolli è rebus mortalium. Veteres ab orbe condito supputabant. Græci numerabant Olympiades, quemadmodum alij indictiones. Romani primum ab urbe condita numerabant: mox per consules designabant annum, quod is magistratus esset annuus. Asscribitur et mensis, et dies mensis. Romæ calendis Ianuarijs, siue Ianuarij. Ad calendas Ianuarij, uel Ianuarias. Nonis Martijs, uel Martij. Idibus Iunijs, uel Iunij. Ad Idus Iunias. Pridie calendarum Ianuarij, uel pridie calendas Ianuarij, quod posterius apud autores probos est usitatius. Postridie calendas Octobres, uel calendarum Octobriū. Tertio calendas Augustas, uel Augusti: uel ad tertium calendas Augustas. Recentius est aut, quod quidam à principe mēsis die supputat: Die mensis Iulij uigesimo octauo. Errant aut, qui præpositionem ad, additam, existimant semper tēpus reddere incertū. Etenim quū M. Tullius frequenter sic asscribit diē: Ad XV. Cal. Februm ita potus erat, ut quo die scriberet ipse nesciret. Imò hic sermo sumptus est à Græcis, qui τῆς ἡμέρας dicunt, pro τῆς αἰτίας. Ceterum si quando de tempore ambigit qui scribit, hoc pacto scribere licebit: Anno circiter nonagesimo supra millesimum. Anno plus minus quingētesimo. Ad annos circiter nonaginta. Annos fermè nonaginta. Dies qui calendarum diem, aut nonarum, aut iduū proxime antecedit, nō est aliter designandus,

Id est, ad
quartum.

aus, quàm per aduerbium pridie. Pridie calendas Ianuarias. Is enim est ultimus dies mēsis Decembris. Qui proxime consequitur, duplici modo notari potest: Postridie nonas Iunias: siue, Octauo Idus Iunias. Nec absurdum est, quod nonnulli nostris festis indicant dies: Natali Christi. Natalicio uirginis matris. Pridiè natalis Ambrosiani. Ferijs paschalibus. Die à natali Ioannis Baptistæ tertio. In scriptis, ubi cum periculo possit errari in tempore, pro fuerit eundem diem, aut annum uarijs notis indicare, ut: Anno à Christo nato M. D. Alexandri Pontificis decimo. Nonis Aprilis, postridie pasche, Etenim si scriptoris uitio cōtigerit de prauari numerum, unum ex alio poterit restitui.

DE ORDINE EPISTOLARI.

Ordinem in epistolis, uel à natura, uel ab arte licet petere, sed ab arte infrequentius. Nam si in actionibus forēsibus, oīs ferè dispositio à cōsilio sumitur, nō præceptis: quanto magis id faciendū in literis que leguntur, non audiuntur: et leguntur à docto, non à uulgo. Postremo que nullum omnino nonnunquam habent ordinem: et si habent maxime, melius disimulant, quàm ostendunt. Quare superstitiose faciunt, qui libertatem illam epistolarem, certis partibus alligant, atq; eiusmodi seruituti includunt, cuiusmodi ne orationes quidem tenere Fabio placet. In simplicibus argumentis, cum sequamur ordinem, quem consilium nobis dictauerit, non præceptiuncula. In confusaneis epistolis, in quibus innumerabilia

F S rabilium

L. 6. c. 68
li. 7. ca. 10.
8. li. 4. de
narratiōe

rabilium propè rerum acervus congeritur: aut ut quid
quid in buccam uenerit, ita effundemus: aut ordinem ad
li quem à tempore, loco, personis, aut rebus imaginabi-
mur, cum crebris transitiuiculis breuiter significamus.

Transitiu
culè unde
petenda.

Quas quidem uel à similibus, uel à dissimilibus, paribus,
imparibus, contrarijs, disparatis, relatis fingemus ad
hunc modum. Habes animum monstrosum, nunc corpus
accipe monstroso animo dignum. Mea in illum officia
tenes, iam quam ille gratiam retulerit, cognosce. Sed
hæc adhuc puer, iam quæ adolescens designarit referat.
Verum hæc tibi cum multis cõmunia, illud tuæ propriæ
laudis. Sed hoc leue, illud non tolerandum. Sed hæc in
suis sordibus esse fatetur, ueniamus ad splendida. Sic epi-
scopatium est assequutus, nunc audi quomodo gesserit.
Sic emit magistratum, nunc dicam ut episcopatum
administrauerit. Adhuc uetera diximus, illud nouum et
inauditum. Sed hætenus iocati sumus, ueniamus ad se-
ria. Sed tristia mittamus, reuertamur ad lætiora. Habes
Britannici itineris tragœdiam, nunc Gallicas accipe co-
mœdias. Vulnus aperui, nunc remedium ostendam. Sed
hoc nihil ad nos, illud uehementer mea refert. Ad pri-
mas tuas habes, nunc reliquis respõdebo. Minuscule tuæ
epistolæ respondi, uenio ad maiorem. Priori tuæ episto-
læ satisfactum, ad alteram accingimur. Quæ hic gerã-
tur audisti, nunc ad literas tuas ordine. Sed hæc me ma-
gnopere delectant, illud male habet. Quid doleam, hæ-
bes: nunc quid metuam, accipe. Sed hæc spes tantum co-
rat, illud iam tenebamus. Quantam rem susceperis, ostē-
dis

ti: nunc qua ratione perficias, discere. Tuis de negocijs ha-
bes, nostræ uero res sic habent, Prioribus tuis, opinor,
respondimus, nunc ad posteriores accingar. Habes so-
rensia, nunc domesticas res accipe. Rusticanas res ha-
bes, nunc urbanas accipe. De tuis habes ad omnia, de
meis nunc uicissim accipe. Sed iam satis diu de Rep. ad
domestica ueniam. Sed hæc rumore tantum cognouis-
mus, illa uidimus ipsi. Dixi duces, nunc tibi pacis mode-
ratorem describam. Sed hæc corrigi possunt, illud ne le-
niri quidē ulla arte potest. Turpissima audisti, audi tur-
piora. Quid ingratius? sed audi etiã ingratiora. Omnis
bus ferè de rebus habes, illud unum addam. Consilij mei
rationem habes, nunc quid te facere uelim, aperiam. Sed
iam nimis multa de externis, de nostris pauca mō memo-
rabo. De partu, recte: de diuortio, discutior. De affini-
tate noua uoluptatem nuncias maximam, sed de Castia
no uita defuncto, acerbum profecto nūcium. Huiusmo-
di transitiuiculis cõmode excogitatis, tanquam ansulis
quibusdam inter se connecti poterunt, quæ natura non
cohererunt: pariterq; fiet, ne tãquam scopæ dissolutæ,
turpiter diffluat epistola, & legatur libentius, & intel-
ligetur facilius, & hærebit diutius. Quare conexioni
bus breuibus, & aptis, crebrius uti conuenit: non in hoc
solum genere, uerum etiam in simplicioribus argumen-
tis, quibus ea quoq; quæ natura sunt perpetua, interse-
cemus, quo legentis animus subinde renouetur.

MIXTAE EPISTOLAE EX

em. lum.

Mixta

Mixtae epistolae exempla, quanquam apud Cicero nem plurima suppetunt, maximeq; ex ijs, quae ad Atticum, & Qu. fratrem scripsit, tamē necubi nostram operam studiosi adolēscētes desiderēt, unum subijciemus.

DOMITIVS LVCIO SVO S. D.

Saeculum exisse scribis, quod ne litera quidem à nobis adfertur, quanquam impudens ὄνειδος, nam seculum istud uixdum etiam trimestre: tamē ut me sine culpa incusari doleo, ita tuo nostri desiderio maiorem in modum delector: Nos uix demum post Vlyssēos errores, ad musas rediimus, nōdum satis etiam placatas. Exoptulant adhuc, & queruntur sibi parum obtemperatum à nobis fuisse, qui quidem felicissimo literarū ocio relicto, tantis fluctibus memet iniecerim. Lucubrationes tuae nitidissimis formulis excusae, nuper in uulgus exierunt, bonis, ni fallor, auib; nam passim & à distracto-ribus, & à studiosa iuuentute rapiuntur. Neque desunt tamen Momi quidam, qui Veneris sandalium calumniantur, ne uihil in absolutissimo opere reprehendant. Stili nouitatem subaccusant, id est, antiquitatem, quod ego tamen summam laudem interpretor. Quare tu haec eo quo animo feres, ne tibi Vergilius inuideat, cuius coelestis eruditio huiusmodi Momos non potuit effugere. Nos quoq; dialogum nostrum incudi redditum perposuimus. is iam dudum in bibliopolarum est officinis, editionis aleam subiturus, Caterum modo ab Aristotele, cuius sit

Vide Do-
natū in ui-
ta Vergi-

ius signa à pueris sequuti sumus, desciimus, cę; Lyco, & ambulacris illis, in Platonicam familiam transmissi Grauimus. Et adeo defectionis non penitet, mi Luci, ut te quoq; ad meam Academiā sollicitare non prius sim desiturus, quam persuasero. Verū de scholis aliās, nunc ad politica. Hic omnia plausu, leticiaq; perstreptūt. Mediolanum receptum, dux à uictore in Galliam deportatus. Galli successu uictoriae sublatis, maiora moliuntur, & iam Italiae minantur. Nunc ad domestica ueniam. Cetera ut uolumus, nepotulus tuus iam mensē febricula afflictaur, sed medicus bene sperare iubet. A nobis neque pecuniae parcitur, neq; ulli rei, quae ad illius ualitudinem curandam pertineat. Ambrosium, qui tibi debet, iam tuis uerbis saepius appellauim, sed homo planē facienter perfricit: quare aut nomen condones censeo, aut oborto collo hominem in ius trahas. Etiam si uereor, ne oleum & operam omnem iuseris. Elabetur aliqd Proctus, sed de hoc tute statues. Domesticae res sic habent. Nūc ad tuam epistolā. De Britānia ad cunda, quid ita mihi in mentē inciderit, demirari te scribis, ita credo, quia parum feliciter euenit. Quid facerem? Orabat is, cui negare fas uon erat, & per aestiuos menses in Gallia descendendum erat. Putabam esse aliquid, eadem opera, & amicitissimo homini gratificari, & insulam multorum literis nobilem uisere. Postremo satchor enim, nonnihil etiam nominis atque emolumentis spes sollicitabat. Consilium habes nostrum, nunc euentum accipe. Ad reditum usque sequenda omnia.

Alludit ad
peripatō.

Nunciato-
ria.

Faciles

Aeneid. 6. Facilis descensus Avernii.

Sed reuocare gradum, superasq; cuadere ad aur as,
Hoc opus, hic labor est:

Prius quam nauim conscenderemus, in litore omnis mea pecuniola naufragium fecit. Ceterum placidissima nauigatione Gessoriacum appulimus. Hic denuo portitor omnes crumene angulos rimatur, ac Douariensem portitorem deuouet, qui sibi praedam praeripuerit. O scelus inquit litus. Imo amicum & salutare. nam nisi me nudum Britannia remisisset, actum de nobis fuerat. Siquidem in Gallia in latronum scias incidi, a quibus sola me nuditas seruauit. Nam aduersus hoc hostium genus, nullis armis melius defendimur quam inopia. Luctam deniq; reuersum febris aestuantissima excepit, quo loculos pariter & corpus exhaustit. Habes non mali filij pessimum exitum. Quod mihi de noui honoris accensione tam ex animo gratularis, morem tu quidem antiquum tuum obtines, ut amicali commodis propè uehementius, quam tuis ipsius gaudeas. De Cassij morte tu mihi luctum acerbum annuncias. Quod Vari nebulonis improbisimi impudentiam fregisti, o quam factum bene. Sed quid ais? Petronium ne gladiatorio animo ad te uiam affectare, & tibi tam odiose negocium facefferre? An hoc quoq; portentum tuae uirtuti fata destinauerunt? Quod Antonius de nobis amantissime, et loquitur & sentit, noui nihil nuncias. Quod librum tam impendio carpit Zoilus, incredibile quam mihi placeam, ut illi me intelligo magnopere displicere. Fratres è turpissima

Lamentatio.

Gratia.

multate, te autore in gratiam redisse serio gaudeo. Das tuis operam ne quando quod factum est, rescindatur. Monitoria.
Ne potem tuum tam solícite mihi toties abs te commendari, sub iracunde fero. Ignosces, non tibi concedo, ut ille tibi magis curae sit quam mihi, etiam si eum amas plurimum. Quod hereditaria pecunia es auctus, neq; me uis tibi gratulari, neq; gradulandum puto. Quis enim non uel Cræsi diuitijs illiusmodi hominis consuetudinē anteposuerit? Sororem tuam filiolo auctam, te nepotulo uolupte est. Eam rem spero superi bene fortunabunt. Generum tibi uoluptati esse gaudeo. Ab in filium nimium seuis. Memineris facito, illum & hominem esse, & puerum, teq; idem quod ille est, fuisse. An illū uis repente nasci senem? Age mitte hanc noxam, me precatore, meoq; periculo. Ad me recipio illum post hac emendatiorem fore. Sed o deum immortalcm, quantos risus tu mihi nuncias? Itane Sabellius bibit, & fugit? Multum eris reliquit, sed alieni. Tandē fatearis oportet, me uatem esse optimum. Quanto ante fugam istam prospexi, & praecinui? Consilium tuum de nauigando neuitquam probo. Terrent me hyberni menses: sinus naufragijs infamis: tua ualetudo nondum etiam confirmata. Sed de hoc ipse uideris. me certe autore non facies. De puero amandando, sanius ne es? Certe differ in reditū meū. Quod de filie nuptijs cogitas, ego tua sentētia uehemēter subscribo. Habes ad oēm epistolā tuā. Sed heus tu, illud unū me sugerat, fundus tuus si est uti describis, supra modū me delectat: tum edificium, euge quā

Monitoria.

Officiosa.

Gratulatione.

Deprecatoria.

Iocosa.

Monitoria.

Disuasoria.

Domestica.

quis ex argumentorum differentia formas committatur, quum illorum infinita sit uarietas, quis erit formarum modus? Quid enim est in rerum genere, quod licet uis non committatur. In his gaudemus, dolemus, speramus, metuimus, In his stomachamur, expostulamus, blandimur, querimur, iurgamur, bellum denunciamus, in gratiam redimus, consolamur, consulimus, deterremus, minamur, excitamus, compefcimus, narramus, describimus, laudamus, uituperamus. In his odimus, amamus, miramur, deliberamus, pacifcimus, conuiuamur, nugamur, somniamus denique, ecquid tandem non? His tanquam certissimis ministris, omnes animi affectus, his publicae, his priuatae, his domesticae credimus. Quare in re per se infinita eam moderationem adhibebimus, ut neq; summa tantum genera ponamus, neq; minutissimas quasque partes frustulatim concisas persequamur: ne aut minima paucitas studiosis non multum adferat adiumentis, aut inmodica diligentia id demum, quod ait Fabius, assequamur, ut quum nimis multa, necdum tamen omnia uideamur dixisse.

TRES OMNIUM GENERVM
fontes.

Cic. 2. de
Orat. 8.
Quintili.
Li. 3. ca. 4.

Rhetorum plerisque tria causarum genera placuerunt, susforium, encomiasticon & iudiciale. Ad haec tanquam ad fontes plerq; literarum formae referuntur, ut susforio has ferè partes subijcias, Conciliationem, reconciliationem: exhortationem, dehortationem, susforionem, dissuasionem: consolationem, petitionem, commendationem, monitionem, amatoriam.

In demonstatio genere uersantur descriptiones personarum, regionum, praediorum, arcium, fontium, hortorum, montium, monstrorum, tempestatum, itinerum, conuiuiorum, aedificiorum, pomparum. Ad iudiciale genus, haec ferè referuntur: Accusatio, querela, defensio, expostulatio, expurgatio, exprobratio, comminatio, inuectiua, deprecatio. His tribus quartum genus accersere licebit, quod si placet, familiare nominemus. Eius eiusmodi ferè species esse possunt: Narratoria, qua rem apud nos gestam, longe positam exponimus, Nunciatoria, qua nouarum rerum quippiam annunciamus, siue de publicis, siue priuatis, siue etiam domesticis. Gratulatoria, qua amicorum felicitatem nobis iucundam esse testamur. Lamentatoria, qua uel nostra, uel necessariorum incommoda deploramus. Mandatoria, qua negotij quippiam alicui nostro nomine gerendum committimus. Est quoque gratiarum habet actionem, qua nobis gratum fuisse beneficentis officium declaramus. Collaudatoria, qua puerum, aut qui in nostro sit imperio officio functum laudamus. Officiosa, sic enim uisum est appellare, qua operam ac studium ultro pollicemur amico. Iocosa, qua cuiuspiam animum festiua urbanitate delectamus. Verùm de his praedens super sedeo, propterea quod ut incantatores certas quasdam preculas, ita isti formulas quasdam praescriptas habent, ut ne apicem quidem sine summo rerum humanarum, diuinarumq; discrimine putent demutari posse. Nos eorum conatus, nostris praeeptionibus adiutamus

Notat for
mularios.

Hæc ex
principio
uolumi-
nis i. epif.
Græcarū.

ūtamus, qui ad optimum scribendi genus adnuntiantur
non qui uel arrogantissima superstitione, quod semel
arripuerunt, id pro optimo defendunt: uel ad sordidum
dissimum lucellum toto pectore inhiantes, pro optimis
pessima sequi malunt. Quid enim ijs præcipias, quibus
ea demum epistola optima est, quæ questuosissima? His
disputatoriam, sciscitatoriam, doctrinalemq; adijci
licebit. In quibus & theologica, & ethica contineri
possunt. Neq; uero me præterit, apud Græcos esse, qui
epistolarum genera diuidat hunc in modum, ut φιλική
dicatur, quam amicus scribat amico, συστατική, quæ quæ-
piam alteri commendamus. μεμπτική, qua desideramus
in aliquo officium. ὀνειδιστική, qua cupiam expro-
bramus ingratiudinem, παραμυθητική, qua consolamur
afflictos in rebus aduersis. ἐπιτιμητική, qua increpamus
aliquem lapsam. νοθετική, qua libere admonemus,
quid sit agendum, quid non. ἀπειλητική, qua commina-
mur alicui ac metum injicimus. ψεκτική, qua morum im-
probitatem alicui exprobramus, ἐπανετική, qua colo-
laudamus aliquem officio functum, συμβουλευτική, qua
consulimus, quid nobis uideatur optimum factu. εὐχαι-
ματική, qua deprecatores intercedimus pro aliquo, qui
deliquit. ἐρωτηματική, qua sciscitamur, aut percontamur
ab alio quod scire cupimus. ἀποφαινωτική, qua per-
contanti respondemus. ἀλληγορητική, qua teētis uerbis si-
gnificamus cuiquam, quod ab eo solo, cui scribimus uolu-
mus intelligi. ἀτιμολογήτική, qua reddimus causas, cur al-
iquid aut factum non est, aut non est futurum, κατηγο-
ρητική

ρητική, qua quempiam incusamus. ἀπολογητική, qua nos
purgamus. εὐχαριστική, qua gratulamur amico suam fe-
licitatem. ἐρωτητική, quum diuersa scribimus, ac sentimus.
ἑταυραριστική, qua gratias agimus pro officio in nos
collato. Has epistolarum formas tantū recēsent, & ex-
emplum quaecunq; subiiciunt, nec indicant qua ratione
genus unumquodq; tractandum sit. Quod si maxime fa-
cerent, tamen ipsa generum distributio, non uidetur ab
ulla ratione profecta. Nam quod appellant φιλική, nō
ab argumēto sumptum est, sed à persona. Alioqui quos
familiariter amamus, hos admonemus, obiurgamus, ex-
hortamur, cū his iocamur, aut exposulamus. Extat &
Philostrati præfatio, de charactere epistolæ, admonens
nos, quod epistolam non oporteat nec Atticam esse plus
satis, nec omnino carere Atticismo: quod hoc ipso figu-
rata sit, quod figurata nō est: quod tametsi ciuilis sit, ta-
men non abhorreat à mollitudine: quod in breuiori-
bus epistolis liceat circulum absoluerē, in prolixioribus
non item, nisi uel in calce, uel in epilogo, uel in epiphone-
mate: quod perspicuitas præcipue congruat epistolæ.
Hæc ut sunt ab illo festiuitè Græce scripta, ita non uis-
deo, quid adiument adolēscētes ad recte scribendum.
Nos igitur iuuentutis industriæ consulere pro uirili cu-
pientes, diuersam generum distributionem sequi malui-
mus. Sed ecce properantem aliō, me uelut è cursu reuo-
cat, auremq; uellicat secretariorum chorus, qui principi-
bus sunt ab epistolis. Itāne nostri, inquit, ὡσπερ τῶν
μεγαρέων οὐδ' εἰς λόγον. Verum his difficile sit ali-

Id est, ut
Megaren-
sū nulla
ratio.

quid præscribere, quorum calantus liber non est. Sed quemadmodum præcipit Martialis, ut coquus habeat gratiam domini, itidem isti coguntur affectui principum seruire: quos illud tantum obiter admonebo, ut ubique doctrinam sermonis facilitatem, ac perspicuitatem sectentur, ac de eorum primis meminerint. Id metiendum erit, non ab ipsorum animo, sed ab eorum fortuna, moribusque, quorum nomine scribunt. Hactenus igitur epistolæ genera quatuor proposuimus, & suas cuique generis formas subiecimus: nunc ordine de unaquaque specie præcipimus.

QVID INTER EXHORTATIONEM & SUASIONEM.

Vide an re-
ctius docet
di gratia
legi possit

AC primum finitimè admodum inter se sunt, exhortatio, & suasio, quas nos tamen dicendi gratia separauimus: idque fecimus neque sine exemplo, neque extra iudicium, propterea quod & veterum nonnulli in arte dicendi, exhortatorium genus à deliberatio disinxerunt, & ipsi nonnihil discriminis perspiceremus. Si quidem nec eodem tedit utrunque, neque uia simili. Nam suadendo id agitur, ut uelis: exhortando, ut audeas. Suasio probationibus docet: exhortatio stimulis excitat. Suasio sententiam mutat: exhortator animum addit. Suademus aut errantibus, aut certe hæsitantibus: exhortamur cessantes, aut etiam iam currentes. Quare si rem ad uitium excutiamus, exhortatio suasoriæ epistolæ pars erit, nempe epilogus, qui affectibus constat, non argumentis. Neque enim suadentis sit erit, quid sit optimè factum docuisse

docuisse, nisi & stimulos subiiciat, ne uel difficultate, uel periculo deterriti, uel ignauia retardati, quod optimum esse uiderimus, non sequamur. Sed ut in suasionem ferè semper incidit exhortatio, ita in hac non raro continget uti suasionem. Est autem utrunque officiosum literarum genus, cuiusque usus maximis, minimisque in rebus quam latissime pateat. Atque hoc maiore cura, diligentiaque nobis erit pertractandum.

DE EXORDIO EPISTOLARVM.

SED illud unum prius in genere studiosis adolescentibus præcipimus, ut epistolam scripturi, non statim præcepta respiciant: aut ad libros, unde uoculas, sententias, & aliquot mutuètur, confugiant, sed prius res, de quibus scribere constituerint, solertissima cogitatione dispiciant: tum eius, ad quem scribitur, naturam, mores, affectusque omnes perspectos habeant: quantum etiam ipsi apud eum uel gratia, uel autoritate, uel meritis deinde ualeant. Eaque his omnibus diligenter perspiculatis, epistole tanquam uiuum exemplar ducant. Quo constituto, tum demum nihil equidem morabor, quo minus eos aliquot ex autoribus petat, unde tum uerborum optimorum, tum sententiarum copiosam suppellestem possint mutuari. Eaque omnia oportebit comode demutata, ad rem præsentem accommodare, ne ueluti male assuta, maleque conferruminata, hoc ipso furtiua deprehendantur, quod pessime coherent. Quin Maronis ingenium potius imitemur in alienis asciscendis, ut non aliunde

Imiratus
est Fab. li.
7. ca. ult.

Vide Ma-
crob. li. 5.
Satur. c. 1.
2. & 3.

corrogata, sed domi nostrae nata uideantur.

De exordienda epistola, illud etiam in uniuersum trademus, hoc in genere principij rationem esse minus difficilem, quam in orationibus. Propterea, quod illic sepe sit, ut orator iudicis animum, et mores penitus per nosse non potuerit: et quoties apud complures cognitio res agitur, hoc etiam accedit difficultatis, ut quo alius conciliatur, eo propter diuersum ingenium alienetur alius. At qui unicuique epistolam mittit, non difficileter potest exploratum habere, quibus ille rebus soleat commoueri: quod etiam si nulla intercessit familiaritas, id quod ferè sit, tamen diligenti percontatione licebit peruestigare. Quare praeter ea quae de colligenda bene uolentia, attentione, docilitate: quaeque de animorum motibus, rhetorum literis praecipuntur, et proprii cuiusque mores, uel conuictu familiari, uel curiosa diligentia percepti, peculiarem quandam exordiendi materiam ministrabunt. Porro si ad parum notum scribetur, hoc commodior erit oratoris, quam scriptoris conditio: quod illi obseruatis iudicum uultibus, mutare quaedam ex tempore: et si quid aliorum quam expectarat, et si uiderit corrigere dicendo, aut si praesenserit, declinare liceat: quum epistola semel reddita, neque fronti legentis possit obsequundare: et is qui leditur scriptura, soleat relegendo dolorem suum exasperare, cui periculo conueniet exactissima cura occurrere. At quum inter se norunt, non est difficilis principij constituendi uia, maximeque praeterea uaria. Nam in actionibus multis modis delinquitur

Vide Fabii I. 4. c. 1.

Lege Fabii li. 4. c. 1. le. Cic. de inuentione ubi haec sumpta.

Frons in dex animi

De uitiis fors exor

delinquitur in exordiendo: si nimium longo, si uulgato, si communi, si translato, si altius petito prooemio quis utatur. At ea literarum est libertas, ut uel libet initium sumere licet: modo id sit eiusmodi, quod illum ad id quod pares praepararet. Vt uti si quis pecuniam mutuum rogaturus, statim in epistole initio de quopiam nunciet, quod ille ob amorem nominis eius, singularem similitatem, aut odium amarum cupidissime sit accepturus: uel si quis amico, quem non ignoret accurate scriptis literis impense delectari, fabellam aliquam quam lepidissimis uerbis suatam recenseat: deinde inter alia quaedam ita de mutuando sermonem interijciat, ut quouis potius quam huc superiora illa spectasse uideatur: nonne alienissimum initium fecerit, in oratione non ferendum, in epistola scitissimum? Vbi illa etiam simulatio plurimum obtinet gratiae, quando nos aliud, quam destinauerimus, delabi: aut longius amore rapi singimus, quam initio constituissemus. Erit aliquoties a re media, aut omnino praepostere ingrediendum, modo ita simulemus, non etiam obliuisti nostri fluctuemus, eamque ipsam erroris adumbrationem scito colore, ad rei commoditatem torquebimus. Idque incredibili quadam amoris magnitudine dicemus accidere, qui neque modum nouerit, neque ordinem. Calamum ab affectu duci: nos ibi denuo incipere, ubi desinendum erat: propterea quod dum scribimus, coram cum charissimis hominibus sermonem ferere nobis uideamur. Quare obliquo illo prooemij genere, quod Graeci εφορδον, Latini insinuationem dixerunt, in actionibus non nisi

dis, lege Cic. lib. 1. de inuentione.

Vide Quintilianum lib. 7. cap. ultimo.

tribus demum temporibus utendum putant: quum autem
negocij turpitudine, iudicem à nobis uehementer abalic
nauit: aut qui ante dixit, admodum persuasit: aut ora
tione nimis longa, auditoris animum defatigauit. At in
epistola, quoties uidebitur, oblique ingredi licebit, &
quamlibet longe repetere, & quamlibet alicuium assume
re principium, dum quacunq; uia tamen ad rem conse
rat. Neque hoc, ut in dictionibus, ita & in literis uitiose
uidebitur fieri, eo quod illic auditor unum quiddam exo
pectat: ad quod dum festinat, fastidiat necesse est, quicquid
quid aliò ducere uideatur. At in epistola, quia contra
fit, id quod per dissimulationem assumitur, non ingrese
sus uitiosus, sed separata quaedam epistolæ pars uidebi
tur. Rectum uero exordium, his omnino rationibus con
stituitur, quas in iudiciali genere tradiderunt ij, qui de
arte conscripserunt. Sed oportebat eadem præcepta,
quæ illi recte ad forenses causas accommodarunt, ad pro
prietatem epistolarem deflectere. Alioqui quid tandem
erat uel fructus, uel negocij, quæ fuissent à ueterum per
multis accuratissime, optimèq; perscripta, denuo uel ea
dem, uel deterius scribere: id quod ab omnibus, qui de
hoc genere tractauerunt, factum uideo. Repetunt è Ci
cerone, quomodo exordium: quot narrationum ge
nera: quomodo partitione constituenda controuersia:
quemadmodum narratione apperienda causa: quibus ar
gumentis uel communienda nostra, uel aduersariorum
coarguenda: quot epilogorum species: deinde quid in
compositione fugiendum, aut sequendum: de sermonis
eleganti

De recto
exordio
quo in re
bus hone
stis uti
amur.

elegantiâ, de luminibus. Sed deum immortalem, quid hæc
proprie ad epistolam? Aut si maxime ista di scēda sunt,
ita uti sunt, quanto rectius à Cicerone petentur, aut Fa
bio, eloquentiæ fontibus, quàm è corruptis istorum la
cunulis? Ut omittam interim quædam etiam illic præci
pi, quæ ad epistolam pertinere ne possint quidem: puta
de persona litigatoris, & oratoris: de circumstantium
persona: de subiicienda re pro homine: de homine pro
re submittēdo: de constituēda questione. Nisi forte quæ
dam ex his in criminatoriâ epistolam incidere uidebitur:
sed etiam si incidunt eadem, tamen incidunt aliter.
Ergo si quando res hortabitur, ut eius ad quæ scribimus
beneuolentiâ, aut cōciliemus, si dubius sit animus: aut re
alimamus, si læsus: aut augeamus, si res erit durior: aut
excitemus, propter diutius intermissam necessitudinis
consuetudinē: à personis his ferè modis fauorē captabi
mus, si nostris parentibus cum illius maioribus, arctissi
mam charitatem, copulatiſsimam consuetudinem inter
cessisse dicemus, plurima, utrinque extitisse officia: & si
eam beneuolentiâ nobis tanquam per manus, & here
ditaria successione traditâ, nunquam neglectui fuisse di
cemus. Verum amorē, quem ueluti cum nutricis lacte im
bibissimus, unâ cum ipsis annis accreuisse, & primū qui
dem fatalem potius fuisse, quàm iudicio cōstitutum: nūc
consuetudine, officijs plurimis sic esse confirmatum, ut
nullo prorsus casu conuelli possit. Præterea quanta sem
per patris illius, aut patru, aut matris fuerit in nos cha
ritas, aut nostrorum in illum, & quæ nos illos inuicem stu
diose,

Quomo
do captan
da bene
uolentia
à perso
nis.

Alia ra
tio.

diose, quàm obseruanter coluerimus, aut ille nostros. Quod si auitam, paternamq; amicitiam, quia nulla fuerit, commemorare non licebit, dicemus eos solere maiorum suorum necessitudines repetere, qui ipsi nullis amicitie uinculis essent coniuncti: quemadmodum auita facinora narrat, qui nihil ipsi memorabile gesserint. Hanc necessitudinem non tanquam hereditaria sorte temere obuuisse, sed à nobis ipsis et natam, et educatam: initio quidem, ingeniorum studiorumq; similitudine pueriles animos mira charitate conciliante: deinde conuictu coniunctissimo, mutuis officijs: postremo mutua uirtutum utriusq; admiratione sic coaluisse, adoleuisse, maturuisse, ut iam nihil accedere posse uideatur, uel ad beneficiorum cumulum, uel ad amorum magnitudinem. Tum nominatim, quo in loco, et quemadmodum, quibus communibus studijs pueritiam, aut etiam ephebiam transegerimus, quas uoluptates, quæ incommoda, quæ pericula communitè tulerimus. Hæc omnia iucunda commemoratio ne reficabimus. Solemus enim grandes eiusmodi rerum, mutua recordatione mire delectari: et consueuit plerunq; ex his inter pueros inita beneuolentia, in seram usque senectam, multa cum uoluptate perseuerare. Porro si qua propinquitas, si qua affinitas intercedet, sic natura coniunctissimos fuisse dicemus, ut longe tamen mutua charitate coniunctiores. Sin nulla erit, affirmabimus nulla esse cognationis uincula, quæ nostros animos arctius aut iucundius, aut etiam tenacius alligent, quàm necessitudinis: sine his cognationem aut affinitatem mole-

A similitudine studiorum.

stem quoque haberi: ubi hæc ad sunt, illa non magno opere requiri. Nullum esse præstantius firmissq; necessitudinis genus, quàm quod à uirtute pulcherrimisq; studijs coeperit initium. Affinitatis copulam diuortio dirimi, cognatorum charitatem simultate rescindi: beneficijs conflatam beneuolentiam, alterutrius in gratitudine in odium uerti solere: tum contractum amorem temere euanescere: eam demum copulam quam uirtutis admiratio coniunxit, quemadmodum uirtutem ipsam immortalis esse. Proderit et illius in nos merita, cum gratitudinis significatione uehementer exaggerare: nostra uicissim in illum, multa cum uerecundia ac figurate significare. Qui nostri de illo sermones, quàm penitus infixæ memoria: quanto opere illius literis delectemur: ut illius commodis gloriaq; magis etiam ex animo gaudeamus, quàm nostræ: quodq; incommoda illius nõ paulo acerbius quàm propria feramus: quantam pro illius dignitate, fortunæq; curam, studiumq; præstiterimus: quæ acerbè contra maluolentium improbitatem, dimicationem susceperimus. Postremo uel eruditionem, uel uirtutem quam in eo laudemus: nostram si qua erunt laude digna, uerecunde commemoremus. A miseratione beneuolentiam captabimus, si nostram fortunam aut eorum quos commendamus flebiliter exponemus. Ab aduersariorum peris, fauorem aucupabimur: si quas minus, si qua conuictia: si quam contumeliam illius causa nos pertulisse narrauerimus, abijs qui et ipsum et eius nomine nos quoque habent inuisos. Contra quid nos in illos, aut fortiter con-

Ab amore ex admiratione uirtutis nato

Ab illius meritis.

A nostris incommodis.

Ab officio

Ab eruditione.

A miseratione.

Ab aduersario.

tunc

tumeliosus dixerimus, aut inimice fecerimus. Sed hæc
 suis in locis. A re præparatiores reddemus, si nega-
 bimus ulla ex parte ad nos pertinere quo de scripturi
 sumus, ad illum magnopere: nobis illic neque feri, neque
 meti, nisi quod amici charissimi commodis haud secus at-
 que nostris commouemur: si præterea negocij magnitudi-
 dine, periculo, nouitate, antiquitate, utilitate, iucundita-
 te, necessitate aut huiusmodi quapiam commendatione
 excitabimus. Si iubebimus animo minime oscitanti le-
 gere, propterea quod longe plus momenti sit in re, quam
 præ se ferat. Si quant opere cum nobis, tum ijs quos illum
 plurimi facere cognouimus curæ sit, quantique referat
 aperiemus. Quod si res ipsa durior esse uidebitur, blan-
 dimentis præleniemus: prudentiam illius obtestabi-
 mur: ut quæ nos optimo amantissimoque studio dicturi su-
 mus, ea pro sua uetere mansuetudine, in optimam par-
 tem accipiat. Rem eiusmodi negabimus esse, cuiusmodi
 primo statim occursum uideatur: tum si maxime dura sit,
 tamen admonebimus quantulum amaritudinis, summa
 utilitate compenset. Sed hæc quoniam neque proprie ex-
 ordij sunt, neque in genere commode præcipi possunt, in
 suum quæque locum transferemus. Neque omnino eam ex-
 ordij formam improbauerim, quam uideo neoteris
 scriptoribus nimio plus placuisse, ut à peruetusta qua-
 piam sententia factioe memorabili in epistolam in gre-
 diamur. Quod genus sit: Scio non temere scriptum esse,
 Flacco: *Quem cui commendes, etiam, atque etiam aspi-
 ce, ne mox incutiant alicui tibi peccata pudorem.* Nec
 igno-

Ab illi-
us pruden-
tia.

Exordiū
a commu-
ni senten-
tia.

Li. i. epist.
19.

Ignoro iudicium tuum exactum, cui non temere quiuis
 probatur. Sed tamen tot modis exploratum habeo huius-
 ius iuuenis ingenium, ut illum non dubitem tibi uel meo
 periculo commendare. Item: Hercules olim aduersus hy-
 dram Lernæam & cancrum congressurus, coactus est
 alienam opem implorare, qui solet opitulari cæteris. E-
 go unus cum tot monstris dimicans, ijsque subinde nouis
 exoricibus, quid faciam?

A facto
memoria
bili.

ABRPTVM EPISTOLAE

initium.

SAtyrica illa, & ueluti ex abrupto principij species,
 in iocosis & familiaribus mire decet, qualis est illa
 Ciceronis: Itane præter litigatores istos nemo ad te ue-
 nit? & deum immortalē, quid ego audio? Sic est in-
 quam uti scribis, Siccine igitur ueterem amiculum ne-
 gligis? Ergo mutabimus sententiam, quando tu quidem
 hoc tantopere censes. Quin ego igitur tibi gratulor?
 Quin tu igitur huc reuolas, sic isthæc ut scribis res ha-
 bet. Huius quis te tam esse uirum credidisset? Eho, quid
 ais obsecro? Ringitur Zoilus? Ne tu mihi album appor-
 tas in ciuē. Huiusmodi figuris id assequimur, ut non mu-
 tam epistolæ epistolæ, sed uiuo sermone, uiuum item ser-
 monem referre uideamur. Et quoniam utrinque missæ ac-
 ceptæque literæ, mutuum alloquium imaginatur, pulcher-
 rimum fuerit, quam rem representant, eam quam appo-
 sitissime adumbrare. Porro solennes illas commendatio-
 nes, quas iam ex more præsuūt, aut prorsus omittendas,
 aut in epistolæ calcem censeo traducendas. Quinquans

Lib. 12. ad
Corneli-
cium.

Ufus.

ubi

ubi uis etiā imperite uidetur fieri, ut nos ipsos cuiquam commendemus, sed offerimus magis, ac dedicamus operam nostram. Alios commendamus id est, laudamus, ut beneficio digni uideantur.

DE EXHORTATORIA EPISTOLA.

Affectus. **Q**uoniam exhortatorium genus, quod Graeci *παρακλιτικόν* uocant, affectibus ferè constat, quos iuxta sapientum multorum sententiam, natura nobis, tanquam stimulos quosdam ad uirtutem perfectam ac pædagogos addidit, animaduersum nobis penitusq; perfectū esse debet, quæ sit humani animi natura: quæ uarietas ingeniorum: quem quæq; res affectum pariat: quibus quisque rebus maxime ducatur, à quibus abhorreat. Quæ quidem in parte proprie facultas oratoria do- minatur. Sed hæc è rhctorum præceptionibus hauriendâ. Nos tantum breuiter attingemus, quantum ad huius generis epistolam conscribendam satis esse putabimus. Ergo ex his potissimum locis extimulandi animi rationes petemus. A laude, spe, metu, odio, amore, miseratatione, emulutione, expectatione, exemplis, obsecratione.

Loci.

A LAUDE.

A laude bifariâ exhortabimur, ut tū rem ipsam laudemus, tum hominem. Re laudanda excitabimus, si piam, si magnificam, si gloriosam, si raram, si nouam, si arduam, si hæctenus intentatâ dicemus. Quamquæ hanc partem in suadendo diligentius tractamus. Personæ collaudatio in exhortando plurimum habet usus.

Nam

Nam & honos unice uirtutem excitat, alitq;. Et ita mortalium animos natura finxit, ut uix quisquam adeo demisso sit pectore quin laudibus erigatur. Quare studeose cohortationis monita multa cum laude miscbimus, id quod Cicero & factitat, & factum à se refert, ut exhortandi artificium quoddam indicare uoluisse uideatur. Ergo ab hac parte commouebimus, si ab eo bene gesta artificiosa laude dilatabimus: idq; tum à modo, tum à loco, à tempore: tum à persona, à difficultate rei: per collationem, per fictionem, alijsq; amplificandi modis, de quibus suo loco nonnihil attingemus: propterea quod quam plerisq; in generibus plurimum ualent, tum ad hoc proprie precipueq; pertinent. Si quæ pulcherrime adhuc perfecit, ab omnibus in cælum tolli dicemus, ut quæ feliciter & strenue cepta, pari aut maiori etiam animi magnitudine pergat hortabimur: nihil illius immortalitati, præter extremam manum deesse: eam imponere non tam esse arduum, & negociosum, quam ad tuendam, quæ iam uirtute parta sit gloriâ, necessarium, ut qui eatenus omnes reliquerit in hoc tanq; extremo actu bonus artifex se ipsum superet. Si generis claritatè, si fortunæ splendorem, si nobilitatè, si dignitatem, si imperij præstantiam, si ingenium, si uires, si sapientiam, si uirtutem, si ætatem, si rerū usum extollemus, ac ne quid his indignum admittat admonebimus. Itaq; rei dilatatæ præstantiam cum eius uirtutis amplitudine commitemur: dicemusq; illius diuinâ uirtutem, huic tam præclaro muneri unâ parem inueniri. Ac rei quidem securior

Lege Fab.
lib. 8 ca. 4.

H est amo

Ex Saty-
ris Horat.

est amplificatio, personam uero quemadmodum laudari
non nihil refert. Sunt enim alij paulo inaniore, qui laude
demetiam apertiore facile agnoscunt. Est alius moro-
sior natura, cui male si palper, recalcitrat undique
tus. Quare illi plenius, hic laudandus figuratius. Tantum
ad mores attinet. Neq; nihil in etate discriminis. Si quid
dem iuuentus quoniam & etatis uicio, & rerum impe-
ritia tumet, apertiore laude tanq; applausu clariore, cri-
stas attollit: & senectus decrepita ob deficientis etatis
infirmatē, laudationem libenter accipit. At matura illo-
la, & uirilis etas, quo magis suis confidit uiribus, quoq;
longius, uel à puerorum ineptia, uel à senum deliramentis
abest, eo tectius minusq; scenice laudari debebit. Er-
go apud uiros natura scueriores, laudandi inanitem fi-
guris obtexere conueniet: ut aut occupatione laudem
disimulemus, aut contrario ductu orationis tanq; obiter

Sic aliquā
do laudat
Turnum
Virgilius
ut crescat
Aeneq; uir-
tus,
gantes, maiore fide laudemus: aut in alteram quam plene
personam laudationem eam transferamus. Quouis de
mum artificio apertum Gnatonismum effugiamus.

A SPE, ET METU.

Peracres res utraque calcar habet, tum ad excitandos
animos mortalium, tum ad sustinendos, ne reo-
rum magnitudine defatigentur, spes premiorum, et in
commodorum metus: quorum alterius quidem in ad-
hortando propriae sunt partes, alterius in deterrendo.
Vtrunq; in genere deliberatiuo late tractatur: hoc
in genere eatenus adhibetur, ut tanquam suasorio epilo-
go, commodorum, incommodorumq; summam, breuiter

ter & non sine amplificationibus, tanquam in conspectu
ponamus, immortalitatem, beatitudinem, decus, gloriam,
honores, opes, uoluptates, tranquillitatem, aut aliud emol-
umentum diuersa ex parte, inferos, aeternos cruciatus,
turpitudinem, ignominiam, egestatem, dolores, tumultus.
Quod si utrisque partibus uno in genere, id quod
plerunq; fit, utemur, per Antithesim commoda dilatata
cum incommodis item exaggeratis conferre oportebit.
Et quibus quoniam rebus maxime duci senserimus, eas
res studiosius ampliatas, frequentius ingeremus: puta
ambitioso honores, auaro emolumentum, seni uitae tran-
quillitatem: itemq; de reliquis contra, ut quicque maxime
inuisum esse cognouerimus, ita quam atrocissime, ac
ereberrime proponendum. Deinde laborem, quo uel tanta
commoda petuntur, uel incommoda uitantur, per des-
pressionem oportebit extenuare, ac postea per contem-
tionem componere.

AB AMORE, ODIO, MISE-
ratione.

Vehementer commouerimus, si eorum quorum na-
mine pericula subeuntur, charitatem, comme-
moratione renouabimus, & artificio alleuabimus: ut in
patriam, parentes: in liberos à natura insitam pietatem:
in bene meritos amorem: in amicos necessitudinem:
in praestates uirtute uiros obseruantiam. Rursus si odium
et atrocitatem, in eos contra quos dimicatio suscipitur,
quam grauissime exaggerabimus. Neq; enim amanti sa-
lum, quod antiquitus dictum est, nihil est difficile, uerum

Metapho-
ra ab exer-
citu sum-
pta.

idem & odium præstat. Quare utrunq; calcar admo-
bimus, & hinc amicorum gratiam, hinc inimicorum ad-
trocitatem cornibus aduersis conferemus: ut pro sacra-
tissima Christi religione, contra teterrimam Turcarum
superstitionem: pro coniugibus, pro liberis, contra
nepharios parridas: pro fidelissimis socijs, contra cru-
delissimos hostes: pro charissimo, honestissimoq; amico,
contra maledicentissimū sycophantā. Idem et ipsam ra-
tionibus efficiet cōmiseratio. Si amicorum solitudinem,
inopiā, luctum, squalorem: è regione inimicorum poten-
tiam, ferociā, audaciam, insolentiā proferemus. Sed hos
affectus, quemadmodum oporteat suscitare, & augere
suscitatos, à Fabio plenissime traditum est, in exordijs
& conclusionis præceptis. Hoc tantum à nobis admo-
bitur, grauisimos animi motus excitaturum, qui conse-
quetis temporis imaginē graphice representabit: quan-
tum commodorū sequatur si res bene geratur: sin con-
tra, quantū malorū. Et qui per prosopopœiā, rebus ipsis
uocem dabit, uti patriæ, religioni, templis, moenibus, se-
pulchris, manibus è monumento excitis: hisq; affectus
et sermonē conuenientē, ac decorum accommodauerit.

Lib. 4. ca. 1
Lib. 6. ca. 1
2. 3.

Fab. lib. 6
cap. 1.

AB AEMVLATIONE.

Quid emu-
latio Cic.
lib. 4 Tuf.

Hic locus ab inuidia sumitur, nō illa ignaua et ex-
cerata, quæ quū ipsa nihil præclari machinetur,
alienis tamen uirtutibus uritur, sed illa generosa, quam
animis nostris insequitur natura prudens, ut emulatione
sontra certantium, tanquam acerrimis quibusdam sti-
mulis,

mulis, incitaremur ad fortiter agendum: quæ nobis per-
suasit gloriosum esse, & quantiuis periculis redimen-
dum quàm plurimos præcedere: contra turpissimum,
& quauis mercede fugiendum, in simili certamine pos-
teriores tulisse. Verum non simplex est ab emulatione
exhortandi ratio. Vtring; enim accrescent animi, si æ-
mulorum uirtutem, gloriam, studium, conatum, opes, im-
probitatem, cum amplificatione ante oculos ponemus.
Sed cauendum obiter, ne contra certantium laudem us-
que adeo exaggeremus, ut eius animum, quem erigere
conamur in desperationem abijciamus. Vnde communi-
sci quippiam oportebit, ut æmulos, uel fortunæ uis, uel hu-
ius lentitudine nonnihil præterisse dicamus, haud uir-
tute: eoque acrius annitendum, ut id dispendij, quod
fortunæ culpa sit acceptum, studio nostro sarciamus:
& pudorem, quem negligentia contraximus, uineamus
industria, siue eorum ignauiam, incitiam, infirmis-
tatem, inopiam per eleuationem proferemus: hac quis-
dem moderatione, ne quem hortamur, ad securitatem,
& oscitationem trahamus. In superiori modo erectior
reddetur, ubi intelliget, tanto gloriosorem futuram uē-
toriam, quāto uirtute gloriaq; præcellerint ij, quibus
cum certatum est, quum ab egregijs uiris uel superari
non indecorum haberi soleat. In altero sic facilem esse uē-
toriam ostendemus, ut tamen haud negligendā arbitre-
mur, incertos esse rerum humanarū exitus. Et multo ma-
gis pudendum esse, ab ignauis æmulis superari. Hora-
tabimurque ut tam non cum illis, quos longo interuallo

post se reliquerit, sed ipsi secum certamen esse putet.

AB EXPECTATIONE

duplici.

Expectatio quidem geminum habet calcar. nam haud mediocrē iniecerimus sollicitudinem, si quanta sit omnium amicorum, & benevolentium publica praesentia; de illius uirtute expectatio: nominatim quantum sibi promiserint ij, quorum ille iudicium, et auctoritatem plurimi facere uidebitur, quorumq; causa facturus omnia putabitur, ostēdemus: non illius unius interesse, sed omnium necessariorum: sed posterorum, in quos ea sit gloria transfundenda. Expectationem quā maxime probabilem efficiemus, à generis nobilitate, ab indole palam sponte, ab educatione, à loci celebritate, ab ante actis, & ante dictis, ab omnibus somnijs, & uaticinijs, atque alijs item id genus circumstantijs.

AB INIMICORVM EXPE

ctatione.

Primum calcar.

E diuerso malevolentium & inuidorum expectationem, & studia peruersa atrociter exaggerabimus, è quibus nominatim referre quosdam fuerit efficacissimum, quos illi praeter ceteros inuisos atq; infestos nouimus: & quid quisque aut inuide dixerit, aut inimice fecerit referre. Horum omnium qui nunc praesenti gloria eius uruntur, si quod ipsi uix ausint sibi promittere, res parum feliciter euenerit, quam insolens sit futurum gaudium: quanta in bene cupiente insultatio, quae scommata, qui risus: quanta ferocitas descriptione ante

ante oculos ponemus. Ita eius unius uirtutem, in editissimo frequentissimoq; theatro omnium oculis expositam: unde necesse sit, aut cum summa benevolentium gratulatione & plausu recedere, aut inuidientissimorum hominum sibilis cum summo nostro nostrorumq; pudore exigi atque explodi.

AB EXEMPLIS.

In nulla perinde re ad uirtutem inflammescimus, ut eorum quos admiramur exemplis, maximeq; illustribus, peruestis, ac domesticis. Illa enim auctoritate, haec affectu commendantur, propterea quod praesentium uirtutes, quoniam ab inuidia longe absunt, et audit quisq; libenter, et miratur impensius: et natura fit, ut quisq; finitimis exemplis acrius tangatur, ueluti maiorum nostrorum, affinium, praceptorum, & eorum quibus cum nobis uel patria, uel ordo, uel professio communis sit.

EXEMPLA QUOMODO TR

ctanda.

In his ergo tractandis, ut summa est utilitas, ita studij curaq; plurimum erit adhibendum. Primo quos proponemus imitandos, eorum uocabula cum laude statim aliqua, & honorifica praefatione proferemus, hunc ad modum: Socrates uir bonus diuino testimonio sapiens iudicatus. Perspexit hoc Plato philosophiae patrens. Egregie Phocion Graecorum longe incorruptissimus. Vidit hoc Alexander ille Macedo, uir gloriae natus, Dauid de quo dubites, utrum rex gloriosior, an propheta sanctior. Praestanti uir animo Camillus Imperio

In omni genere scripti plurimū ualent exempla.

Valer. li. 4. cap. 4. Plutar. in uita.

Et triumphis genitus Scipio. Nunquam satis laudatus Aemilius. Oportebit autem huiusmodi praefatiunculas ad rem esse accommodas: etiam si quaecunque laus exempli auctoritatem adiuvat, tamen alieniorem adhibere infantis est hominis: ut si quis eum unde fortiter dicendi duxerit exemplum, diuitem appellaret aut studiosum.

DE CONTRARIIS EXEMPLIS.

Duersum in contrarijs exemplis fieri conuenit. *Ut quae posteritas Dionysij sacrilegi tyranni non memn non execrabitur? Nobilitatus credulitate Nero Sardanapalus uir muliere corruptior. Cleopatra regina meretrix. Catilina impijssimus patriae proditor. Sic ubi felix, patriae funestus L. Sylla. Nam huiusmodi exemplorum non in dehortando modo uerum et in exhortando frequens est usus, propterea quod quemadmodum uirtutis imagine allicimur, ita uiciorum simulacris ad honesti amorē accendimur. Neque raro usu uenit, ut eadem opera pariter et adhortemur, et deterreamus. ueluti qui ad capeffendam: remp. exhortetur, idem utique in priuato ocio deterreat.*

DE INAEQUALITATE EXEMPLORUM.

Et quoniam exemplorum multa uarietas est: nam alia ex parte, alia in totum similia, aut dissimilia, alia contraria, alia maiora, minora, paria: ostendit in Topicis Cicero, ad exhortandum efficacia esse inaequalia.

Lege Vale-
rium lib. 1
cap. 2.
Lege Iust.
Plutar. in
uita Ant.

Vide Fab.
lib. 5 ca. 11

aequalia. Quod ego quidem in hunc accipio sensum, ut semper à maiore ad minus descendat exhortatio. Nam etiam si aut persona, aut res minor esse uideatur, tamē complexus rerum et uerborum facit, ut maius sit, quod assumitur. Exempli causa, si propter matrimonia uiolata urbes euerse sunt, quid fieri adultero par est? Hoc Fabius recte putat à maiore ad minus. Illud huic aduersum existimat, Tibicines quum ab urbe discessissent, publice reuocati sunt, quanto magis principes ciuitatis uiri, et de rep. bene meriti, cum inuidiae cesserint, ab exilio reducendi. At hic tamen si tibicinum persona sit principum conditione inferior, tamen hoc ipsum tibicines fuisse publice reuocatos maius est, ob complexum, quam si principes ab exilio reducantur. Quod si hic intellectus non placet qui mea quidem sententia uerissimus est, negationem obseruemus necesse est, id quod à neotericis dialecticis utcumque praecipitur. Sed haec inaequalitas erit per collationem aperienda, quae serè exemplis subijci consuevit. Infinitum uero traditu, unde ea ducatur. Nam non modo ab una qualibet circumstantiarum sed etiam ab alijs quibuslibet differentijs sumitur. Omnia tamen ad personam, et rem referuntur. A persona ad hunc quidem modum: Formica brutum et minutum insectum et uix animal, hyberno uictui aestate consulit, et homo senectae non prospiciet in adolescentia? Hoc uisa est mulier, quid te uirum oportet? hoc uir guncula intellexit, te anu quid par est sapere? Ille ethnicus, tu Christianus. Ille barbarus, tu Romanus. Ille prophanus tu sa-

Li. eodem

Vide Liu-
um. l. 9. ab
urbe cōd.

Exhorta-
tio omnis
ab inqua
libus.

A psona.

eris initiatus. Ille priuatus, tu magistratus. Ille tribunus
militum tantum, tu consul. Ille tyrannus, tu philosophus.
Ille obscurus, tu patricius. Alienus ille, tu patruus. Ille
omnis expertus doctrinae, tu à puero philosophiae rationi-
bus optimis institutus. Rudis ille, tu multo rerum usu ex-
ercitatus. A re autem hoc pacto: Vitam ille contempsit,
tu uoluptatem non contemnes. Vt corpus ualeat, ferrum
patieris & ignes, & ut animo ualeas, salutarem obliu-
gationem non ferēs. Opes caducae & sordidae, per tanta
pericula petuntur, & à sapientia quiduis incommodè
deterret. Vnus ille, nos multi non idem facimus. Ille in-
ermis, imparatus, uos instruiti. Regnum ille sperabat, ti-
bi immortalitas certa proposita. Toties ille, tu semel. Il-
le in tanta rerum difficultate, tibi omnia expedita. A per-
sona, & à re pariter: Puella uitam pro nihilo habuit, tu
uir & uir eruditus, uoluptatulas nescio quas non quibus
contemnere. Erit hoc artis, quae natura paria sunt ea di-
cendo imparia facere, & artificiosa collatione, alterius
exaggerare, deprimere altera.

DE VARIETATE ET ORDINE
exemplorum.

Exemplū
ad proprie.

Quaenam autem appellatione propria id deo-
rum exemplum dicimus, quum res gesta aut per-
inde ut gesta exhortandi causa proponitur, tamen illius
strium uirorum grauitate dicta, philosophorum parado-
xa, poetarum figmenta, autorum nobilium sententiae, po-
etiae uulgo receptae, allegoriae, parabola: breuiter
quicquid similitudinibus est affine, id exempli uim habet.

Et à Fabio huic generi subicitur. Neque primum illud
genus, quod retulimus, simplex est. Nam quaedam ab ina-
nimis ducuntur, uti: Sol Christo moriente luxit, quid ho-
minem oportet facere? Saxa mors illius scindere po-
tuit, humanam mentem non permollet? Orbes caelestes
perpetua uertigine parēt imperatori deo: nec ullum sy-
dus ē tot stellarum milibus ordinem deserit, aut in offi-
cio cessat, & mortales quid facere par est? A mutis re-
bus. Tigris pro catulis praecipit se uirum fortem quid
facere oportet? Leo in uictos, & abiectos non se uirum,
non idem faciet imperator? Apis non solum mutum, ue-
rum etiam exiguum animal, in commune laborat, & ho-
mines rem publicam negligunt? Elephantaus numen agno-
scit, & negligunt mortales? Quaecumque autem ab inani-
mis ducuntur & mutis, imparia ferē sunt. Siquidem ut
similia, non ut paria proponuntur: sicut & illa, quae à
spiritualibus trahuntur, quod genus est: Cacodæmone-
credunt, & contemiscunt, quo magis oportet homine
immortale numen uereri. Caelestes illae mentes, & im-
mortales, nocturni diurnique uita nostrae custodes, perpe-
tuo nobiscum obambulant: quanto studio par est, nos in-
pos pro nostra salute uigilare. Deus ipse, cui liberum est
diffingere pro arbitratu quod arbitrio suo finxit, ad ul-
ciscendos fontes lentissimus, ad ignoscendum promptissi-
mus est, & regem mortalem cuiusmodi esse conuenit.
Iam quae ab hominibus ad homines transferuntur, ea tri-
bus modis imparia fieri ostendimus, à persona, à negotio,
ab utroque.

Li. 5. ca. 11

Exempla
ab inani-
mis.

Plin. li. 8.
cap. 18.

A spiritu-
alibus.

Require
capite pre-
cedentia.

Exempla
in animo
rum unde
accumu-
landa.

Exempla in
rationa-
liū unde
petenda.

L. 7. c. 8 &
Plin. Iun.
li. 9. ad Ca-
ninium.
Gell. li. 5.
cap. 14.
Gell. li. 17
ca. 19.
Herodot.
li. 1. Plin.
li. 9. ca. 8.

124 ERAS. DE RATIONE

ab utroq; Ergo ut primi generis exempla copiose sup-
petant, omnium rerum, maximeq; insignium nature, vi-
res, miracula, & ex autorum monumentis, et nostrae ob-
servatione, comparata esse debent: fontium, fluminū,
marium, montium, gemmarum, arborum, herbarum, flo-
rum, atq; ex his quā plurimae similitudines iam prepa-
ratae, atq; repositae: ut si quando usus fuerit, uelut e pro-
ximo depromantur. Secundi uero generis, diuitem sup-
pellectilem accumulauerimas: si quae ueterum erudita cu-
riositas, de uolatiliū, de quadrupedum, de ferarum, de
serpentium, insectorum, piscium ingenijs memoriae pro-
didit: quaeq; quotidie mortalium experientia deprehen-
dit, eorum omnium quā densissimam multitudinem in
memoria, tanquam in procinctu paratam habeamus: ma-
xime si quae sunt, quae à certis autoribus prodigiose fa-
cta referuntur. Quod genus est illud, de Delphino ama-
tore, & puero adamato apud Aulum Gellium: & de dra-
cone, qui nutricium suum, iam à latronibus in sylua inu-
gulandum seruauit: deq; leone, qui hospiti ob os exem-
ptum, gratiam uentatum aggerendo retulit. Et de Ariosto
ne ac Delphino, cuiusmodi permulta à Plinio referun-
tur: quorum & in inanimis nonnullus est usus. Verum
haec quoniam ad fabularum speciem proxime accedunt,
auctoritas erit grauiore, & multitudine, tum etiam ser-
monis commoditate fulcienda, deniq; praefatiunculis et
tiam munienda. Porro eorum quae ab humana persona
ducuntur, minime frugalem, maximeq; uariam copiam
constare oportebit: tum ex praeiis historijs, atq; annali-
bus:

CONSCRIBEN. EPIST. 125

bus: tum ex his, quae nostra serè memoria gesta memo-
rantur: eaq; cum sit expeditior, magisq; ad manum co-
pia, de quaq; uirtute de quoq; uitio, de quaq; re illustri
aliquot exempla sunt ediscenda, aut praemeditanda: ne
que id ab unico historico, aut unica gente, sed à Graecis,
Latinis, Hebraeisq; scriptoribus omnibus, ex his quae apud
Aegyptios memorabiliter sunt acta, quae apud La-
cedaemonios, quae apud Thebanos, quae apud Atticos,
quae apud Syros, quae apud Persas, apud Romanos, a-
pud Gallos, apud Britānos, apud Iudaeos, apud Scythas.
Nā habet sua quaeq; gens miracula, suos ritus, sua quae-
dam instituta. Narrant hodieq; nautae & negotiato-
res, qui per omnes terras ac maria quaerendae studio
rei circūuolitant, quaedam non minus prodigiosa quā
praeiis uetustas sinxisse creditur, Horum omnium du-
plex esse ordo poterit, ut ad efficaciora sensim incre-
scat series: qui quidem non tam est uulgatus, quā uti-
lis aut ut ab antiquissimis, maximeq; externis, per gra-
dus ad nostratia, & proxima demum ueniamus, ut ab
Aegyptijs, Phrygijsq; ad Persica, à Persicis ac Syriacis
ad Graeca, à Graecis ad Hebraea: ab his ad Romana,
à Romanis ad barbara, ab ethnicis ad Christiana, à pe-
regrinis ad nostratia: tum à ueteribus ad recentiora,
ab ijs, ad ea quae nostra sunt gesta memoria descendamus,
à quibus ad gentilitia, postremo ad domestica
perueniamus.

Ordo exē-
plorum.

DE FABVLOSIS EXEMPLIS.

Proxime

Fabularū
usus.

126

ERAS. DE RATIONE

Proxime sunt huic generi ueterum poetarum fabule, & prophetarum allegorie. Sed fabularum hic erit usus, ut aut fabulas esse negemus: fuisse antiquitus per multa, & his incredibilia, que tamen à certissimis autoribus sunt literis prodita: aut poetæ laudè præfati, quid sibi eruditissimi, prudentissimiq; homines eiusmodi figmentis uoluerint probabiliter aperiri, hoc pacto: Nimirum hoc sentiebat diuina mens Homeri, non poetas modo, sed omnis etiam philosophiæ parentis, quum & in Iliade Ulysses, plerisque belli negocijs admisceret, & in Odyssæa tot casibus alterum decennium fecerit iactari, arduum, perq; durissimos labores esse uirtutis iter. Neq; temere profecto, neq; aniliter erudita finxit antiquitas Herculem, tam multis exantlatis laboribus, consumpto igni corpore, in decorum contubernium fuisse relatum. Id enim erat præcis illis sapientibus institutum, sanctissima philosophiæ mysteria, ne passim euulgarentur, huiusmodi doctis fabellis obtexere. Significauit autem immortalitatem, non contingere nisi his, qui perpetuam ætatem honestis laboribus exegissent, & inexhausto uirtutis ardore, cum omnium uitiorum monstris indefatigati bellum gessissent. Sub hoc genere, & mysticos ueterum sacrorum ritus, superstitionesq; nationum præscarum ceremonias complectimur, in primisq; Hebræicarum literarum mysteria: in quibus quidem interpretandis, utinam tam essemus circumspecti, quàm sumus frequentes, et audaculi. Mirabor enim, si quisquam illa scite interpretabitur, omnis antiquitas

CONSCRIBEN. EPIST.

127

is ignarus: ita ut ferè sunt isti, qui tantum uersantur in plus quàm nutis literis, ac spinosis quæstionculis. Eodè referenda sunt (nam eundem habent usum) quæ à tragicis comicisq; personis mutuamur, & eorum qui in dialogis, & item historijs, non ad fidem rei gestæ, sed ad imitationem compositis inducuntur. Huc quoq; pertinet Fabius autumat apologos Aesopicos, et Aniani, quos ille λόγος μυθικός, id est, sermones fabulosos appellat. His enim uehementer duci animos, præcipue simplices & imperitos, cum tantum ualuerit ille Menenij Agrippæ, de membris humanis aduersus uentrem conuulsatis, sermo, ut grauius irritatam plebem patribus reconciliaret, Quod si quem deterreas, ne cum potentiore contèdat, mirros habebit stimulos apologus Horatianus, de rana sese instante. Neq; leuiter interdum mouent excellentium uirorum dicta, itidem ut facta: qualia nonnulla Plutarchus collegit, & ueterum sapientum paradoxa. Ut rex est qui metuit nihil. Et poetarum et illustriū scriptorum insignes sententiæ, ut Enniana illa: Fortes fortuna adiunat. Et Vergilianæ: Nate dea, quò fata trahunt, retrahuntq; sequamur. Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est. Aut uulgo receptæ, quas adagia nominant, Sunt & à nobis animose quædam, & plene spiritus fingendæ, ut: uiri est, aut fortiter interire, aut uincere. Non moritur, quisquis pro patria mortem oppetit. Ut palma contra impositum onus, ita masculus animus, contra fortis & difficultatè debet erigi, utroq; insurgere. Virtus

Liuius 2.
Decad. 1.

L. 2. semo.
Saty. 3.

Ci. 2. Taf.

Virgi. 7.
Aeneid.

Gell. li. 3.
cap. 6.

duris

duris laboribus pascitur, non frangitur. Viri nihil habet, qui glorioso labori ullam uoluptatem anteponebat. Inductiones autem Socraticæ, quas εἰσαγωγαὶ uocant, non tam ad excitandum ualent, quam ad persuadendum, etiam si ad utrumque sunt non inefficaces. Horum omnium miscellaneam quandam agemus, quo uaria magis sit oratio.

DE OBTESTATIONE.

Exhortandi locos ceu fontes ferè omnes aperimus, quod si quis epilogum etiam paræneticū quædam requiret: is non incommode per obtestationem summitur, ut cum per inelytas maiorum imagines, quibus plus lucis attulerit, quàm acceperit: per egregia genitris decora, quæ sua uirtute non mediocriter illustrauerit: per gloriam bene gestis partam: per egregia facinorosis quibus quotidie seipsum uincat: per immortale nomen, cuius iam æterna iacta sunt fundamenta: per felicissimam indolem: per ingenium immortalitati & pulcherrimis rebus natum: per incredibilem sapientiam, prudentiam singularem, doctrinam raram, animi magnitudinē propè diuinam, uirtutem absolutam, à qua nihil sit tam arduum, quod aut præstari non queat, aut non ab omnibus expetetur: per maiorum manes, qui se à sua posteritate bene factorum gloria superari gaudeant: per liberorum, & nepotum pietatem, ad quos decus hoc unà cū patrimonio sit hereditaria traditione transiurum: per amicorum & beneuolentium uota per inuidorum suadit.

diat: per odia execrata maleuolentium, quos optime si nemum ulturus sit, si inuidentiſſimas aures illorum, & oculos, uirtutum splendore, & pulcherrimis rumoribus perstringat, atq; obruat, obtestabimur, atq; obsecrabimus, ut se digna uelit & audeat.

DE LENIENDA EXHORTATIONE.

Verum si quando periculum esse iudicabimus, ne quid offendat uehemens, & importunior exhortatio: nam habet hæc nescio quid monentis, præcipientisq; aut etiã diffidentis: & quorundã ingeniorũ ea est insolentia, & securitas sui, ut ne moneri quidem patiantur. Id igitur ubi metuemus: multis rationibus exhortationis molestiam leniemus: ut aut negemus nos oratione nostra languentem uelle accendere, sed currentem incitare: ac ne incitare quidem, ut ea gerat, quæ iam dudum sua sponte facit, sed nos pro nostro singulari in illũ studio ita gerenti gratulari: orabimusq; ut importunitati nostre det ueniam, quæ non aliunde proficiſcatur, quàm ab immodico quodam gloriæ illius studio. Nihil esse tam magnificum, quod illius uirtus non sit abunde præstatura: sed tamen qui in certaminibus spectant, tamen si nihil opus esse sciunt, tamen non possunt non applaudere, cui ualde fauent: quumq; is qui certat, suæ uirtutis probe conscius, securus sit ab animo: tamen fautor ille securus esse nõ potest, donec certã uictoriã uiderit. Aut longe aliud à nobis institutum fuisse simulabimus, sed præter consiliũ huc calamum esse delapsum, transuerſum

uersum scilicet agente nos incredibili quodam amore,
ut cum exhortaremur, qui non tam calcariibus eget, sed
freno. Deniq; uirtuti eius omnia secunda precabimur.

QUIS HVIC GENERI CHARA

ter proprie conueniat.

EX multis stili generibus, graue illud, & acre atq;
ardens, & incitatum exhortationi precipue con-
uenit. Nam florida, concinna ac festiua, alibi gratiam ha-
bent, hic masculus, & ut ita dicam, robustus debet esse
character, amplus, & neruosus. Grauitas autem est,
quam d'euotus Fabius nominat, eamq; inter precipuas
orationis uirtutes ponit. Sed in his quae ad concitatio-
dos affectus potissimum ualent, his ferè rationibus con-
stare uidetur, rebus, uerbis, amplificatione, figuris,
& compositione. Rebus grauitatem consequemur, si
quam optimis sententijs, è sublimibus, grauibus, ac ma-
gni nominis, & peruetustis autoribus petitis: si ex em-
plis exquisitissimis, si priscis, si illustribus, si neutiquam
uulgaribus utemur. Verbis rerum grauitatem augebi-
mus, si uoces sonantissimas, si amplas, si quam maxime
grauiter translatas, significantes deligemus. Sonantes
ut: bellicos tumultus diuina propè uirtute profligasti.
Amplas: Immortalia uirtutum tuarum monumenta, nul-
la unquam seculorum series obliterabit. Significantibus
ut: Fratrem ne desere frater.

Aeneid. 4 Egregiam uero laudem, & spolia ampla refertis,
Vna dolo diuum, si foemina uicta duorum est.

Li. 8. ca. 3. Hanc uirtutem sermonis Fabius energiâ appellat, quod

Gravitas
quibus re-
bus constat

nos actionem, aut efficaciam uertere possumus. Ea præ-
stat, ne quod uerbum tota oratione sit ociosum, quemad-
modum in hoc carmine Vergiliano:

Tu ne in triujs indocte solebas

Stridenti miserum stipula disperdere carmen.

Nam in posteriore uersiculo, singulae quaeque uoces no-
uum pondus addunt. Hoc modo, grauitatis laudem as-
sequemur, si sermonem perpetuum, argumentis, ampli-
ficationibusq; infarcimus, eaq; singulis uocibus inclu-
demus. Augent orationem & epitheta, id est, apposi-
ta, maximeque translata, ut cruentis manibus sacratis-
simum deorum &c. Huius tamen modum requirit Fa-
bius, & ociosa sunt uitanda, quibus ad uoluptatem, non
ad usum utuntur poëtae.

Ecloga. 3.

Fa. l. 8. c. 6

DE AMPLIFICATIONE.

IN affectibus autem promouendis precipue atq; a-
deo propè sola dominatur amplificatio: cuius quidè
uis omnis, in alleuando, deprimèdoq; consistit. Ea sumis
tur à circumstantijs omnibus, à quibus & probationes du-
cuntur. His autem rationibus licet amplificare. Primū
quidè commutato rei nomine: ut si, qui caesus sit, cum di-
camus occisum: & qui sit improbus, cum latronem no-
minemus. Si quod nobis molestum est, id enecare, aut ad-
restim adigere dicemus. Contraq; si, qui pulsarit homi-
nem, attigisse, qui uulnerarit, lesisse dicitur. Si impudi-
ca quae sit, meretrix: si audaculus, gladiator nomina-
bitur. Alter est modus nihil à superiore diuersus: nisi

Amplifica-
tio unde
sumitur &
quanta es-
ius uis.

Modo am-
plificandi
eleuando.

Deprimè-
do.

quod illic sola ponuntur que amplificanti, hic per collationem offeruntur etiam illa, que recta erant, ut magis emineat atq; increseat amplificatio. Quod genus est Ciceronis in Verrem: Non enim furem, sed raptorem, non adulterum, sed expugnatorem pudicitie: non sacrilegum, sed hostem sacrorum, religionumq;: non sicarium, sed crudelissimum carnificem ciuium, sociorum, in uostrum iudicium adduximus. Tertius amplificandi modus, incrementum uocatur: quum non statim quod est atrocissimum ponimus, sed per gradus plures, aut etiam unum peruenitur, interdum ad summum, interdum ad id quod supra summum est quodammodo. Sic oratio increuit Ciceroni: Facinus est, uincire ciuem Romanum: scelus uerberare: parricidium, necare: quid dicam, in crucem tollere? Hic ultra summum peruentum est. Ad summum sic: Matrem tuam cecidisti, quid dicam amplius occidisti. Increscit & citra distinctionem oratio, dum cursu quodam grauius, grauiusq; semper aliquid inferquitur: ut, pecuniam, honores, regnum, uitam deniq; patrie charitate contempsit: & de uomitu Antonij: in cœtu uero populi Romani, negocium publicum gerens, magistrum equitum. Est & hoc incrementi genus, quum etiam quam per fictionem, inferiora que sunt augemus, ut illa maiora uideantur: ut hanc rem tam equam, si quilibet ignotus abs te peteret, tamen ignoto recusare non debbas: nunc orat pater, & pater sic meritis. Si tantis officijs nullam gratiam reposuisses, ingratiſſimus eras: nunc pro summo beneficio, maleficcium summum retulisti. Si liberorum

Actio. 2.

Incrementum.

In Verre Act. 5.

In Phil. 2.

berorum & coniugum salus defendat tantum esset, tamen nullum erat periculum non subeundum: nunc pro totius Christiani orbis incolumitate, dignitate, capiuntur arma. Confine est huic, quum id quod tanquam exempli causa propositum est augemus, eoque aliud maius etiam esse ostendimus: uti, Cicero mulieris facinus, quod medicamentis partum abegisset exaggerat: ac merito rei capitalis damnatam dicit, que quidem spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, heredem familie designatum: Reipublicam ciuem sustulisset. Deinde Opianicam culpam, cuius pars noxa uidebatur, hunc ad modum exaggerat per collationem: Quanto est Opianicus in eadem iniuria maiore supplicio dignus. Si quidem illa quum suo corpori uim attulisset, se ipsam cruciauit. Hic autem idem effecit per alieni corporis uim, atq; cruciatum. Grauius auget illud comparationis genus, quum utrinque plura pluribus redduntur. Quod genus est illud M. Tullii in Catilina. An uero utrius amplissimus P. Scipio potestatem maxime, Tib. Gracchum mediocriter labefactantem statum Reipublice priuatus interfecit, Catilinam orbem terrarum cedere atque incendio uastare cupientem, nos consules perferemus? Hic & Catilina Graccho, adolescens perditus uiro ornatissimo, & status Reipublice orbis terrarum, & mediocriſſima labefactio cædi, atque incensis, uastationi, & priuatus consilibus comparatur. Per rationem etiam ampliamus, quum alibi sit, alibi ualeat amplificatio, id quod non simpliciter accidit. Amplificatur enim & ex antecedentibus consequentia, & ex consequentibus

Pro Clætio.

Amplificatio per rationem.

quentibus antecedentia. Prioris exemplum hoc erit: Ille
cauum conuersa cuspide montem Impulit in latus, ac uē
ti uelut agmine facto, Qua data porta ruunt. Ex his sic
amplificatis apparet quanta sit tempestas consequutura.
Et Christiani iudicij supremi horrorem exaggeramus,
amplificatis his monstris, quæ feruntur antecessura.
Posterioris erit illud Cice. in Antonij uomitum, quæ
tantum ait uini in Hippie nuptijs hausisse, ut postridie
cogeretur in conspectu populi Romani uomere, & frui
stis esculentis subsellia complere. Mire significauit,
quanta præcesserit ingurgitatio, quum eo in loco uome
ret, neque casu, neque uolens, sed necessitate: neque reo
cens, ut ferè solet, cibus resunderetur, sed qui in postea
rum usq; diem redundasset. Est alia huius generis spec
cies, quæ aut ea quæ per se grauissima sunt, consulto deo
primimus, quo magis, magisq; attollantur, quæ sequen
tura sunt: aut diuersa attollimus, ut augeamus ea quæ
præferuntur. Prioris exemplum erit illud in Verrem:
Leuia sunt hæc in hoc reo. Metum uirgarū Nauarchus
nobilissima ciuitatis, precio redemit, humanum est. Ali
us ne securi feriretur, pecuniam dedit: usitatum est. Ex
his quæ grauissima non uideri non possunt, sit eleuatis,
neesse est atrocissimū quiddam colligi, atq; expectari.
In Adcl. Sic amplificauit Terentianus Hegio, ubi Demæa de uir
gine uitata questus, facinus hoc ueluti uulgatū iam, &
humanum contemnit, iubetq; grauius adhuc accipere,
quum pater nihil hoc grauius, neq; fieri, neq; dici posse
crederet. Posterioris generis illud est, quum Vergilius

A c n c a

Aeneæ laudes ex amplificata Turni uirtute adauget:
aut quum Hannibalis bellicis laudibus crescit uirtus Sci
pionis: aut quum Germanorum, aut Gallorū fortitudo,
Cimbrorum immanitas augetur, ut maior sit uictoris
gloria. Sed infinitæ propè sunt, ex relatione ad aliquid,
amplificandi formæ: ueluti si clades à Troianis, Græ
cisq; acceptas amplifices, quo uideatur Helene speci
es admirabilior, ob quam non piguerit sapientissimos ui
ros, tot mala perpeti. utq; in Platonis symposio, & Alci
biadis forma, et toties oblata copia, Socratis continen
tia singularis colligitur. Reliquum est ultimum augen
di genus, quod *συναρθροισμὸς*, id est, congeriem appel
lant, qua rem eandem alijs atque alijs modis efferimus.
Nam nisi summa fiat uarietate, uitiosa erit iteratio, ue
luti Cic. pro Ligario: Quid enim tuus ille Tubero dis
strictus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus il
le mucro petebat? qui sensus erat armorum tuorū, quæ
tua mens, oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas?
Quid optabas? Sed plus habet grauitatis, quum paula
tim series increscit, ut: Aderat ianitor carceris, carnis
fex prætoris, mors, terrorq; sociorum, & ciuium Ro
manorum liætor Sextius. Iam uero extenuandi eadem
sunt rationes, quæ amplificandi, neq; diuersus usus. Opti
ma extenuationis exemplum erit illud comicum: Hæc
uerba una, me hercle, falsa lachrymula, quam oculos
terendo misere uix ui expresserat, restinguet. Hic ui
tiosissimum fuerit ad leuiora à grauioribus orationem
proscisci, ut uitam, sanguinem, pecuniam pro te effun
dere

Li. 12. Aeneid. O
præstas a
nimi iuue
nis &c.
L. 10. 3. des
cad.

Ratio am
plificandi
per conge
riem.

Ex 7. A&
Verrina.

Extenuā
di ratio.
In Eunu.
Obserua
triuncula.

edere non dubitem. Plurimum uero ponderis orationi adcedat necesse est, quoties hinc amplificata, hinc eleuata inter se componuntur.

DE FIGVRIS AD GRAVITATEM FACIENTIBUS.

IN hoc genere potissimum consecret abimur ea sermone schemata, siue tropos, quæ reddunt acrem et ardentem orationem. Huiusmodi sunt ex his quæ in uerbis facta sunt, membra, articuli, comparia, repetitiones, cõmentiones, interrogationes, dubitationes, metaphora, prosopopœia, apostrophæ, demonstrationes, quæ rem oculis subiiciunt cum exaggeratione. Eandem uim habent asseuerationes, si quis tamẽ has inter schemata numerat: epithonemata, quas acclamationes recte uerteris. De quorum singulis non est huius instituti prolixius differendum: qui rhetoricẽ hic nõ docemus, sed indicamus duntaxat, quod ad scribendas epistolas attinet. Caterum totius huius generis suppellectilem, ac uim copiosam colligere licebit, quum ex alijs scriptoribus, tum præcipue ex historiographis: apud quos reperire licet crebras orationes, quibus dux exercitum, aut miles militem, aut magistratus populũ ad fortiter agendum cohortatur. Profuerit etiam ea meminisse, quæ philosophi et facundi scriptores, de fortitudinis natura memoriæ prodiderunt. Nos tamen interim, quo quæ præcipimus iuuentuti ceu digito monstramus, unicum subiiciemus exemplum.

EXEMPLVM EPIST. COHORTATORIAE.

Dici non potest, iucundissime nepos, quanta tunc tunc me, tum tuos omnes uoluptate affecerit pulcherrimus rumor, nuper hic de rebus fortiter abs te gestis, exortus. Iacta sunt perpulchra immortalitatis tuæ fundamenta. Quid autem hortari incipiam, ut rem diuinitus ceceptam, perficias: qui eo animo sis natus, ut nihil unquam humile, aut sordidum cogitaris: utq; non tam calcaribus, quam frenis egere te putem? Sed tamen incredibile quodam erga te studio, compellor currentem (quod aiunt) incitare. I, bone, quò uirtus tua te uocat, i, pe des fausto: perge absolucere, quod summa cum laude cecepisti, te natalibus tuis, quibus hæc urbs nihil unquam uidit illustrius, patre tuo clarissimo, ista tua indole, ista eruditione, isto animo dignum præstare. Impone summam manum immortalibus monumentis, à quorum absolute non multum abes: quod maximum ac difficillimum est præstitisti: quod desideratur, plus habet decoris, quam difficultatis. Certasti cum maiorum tuorum imaginibus, quibus tuapte uirtute, plus lucis attulisti, quam acciperis. Vicisti atatem, qua cum propè adhuc impubes habearis, nihil tamen non forti uiro dignum uel gessisti, uel cogitas. Anteuertisti maioribus tuis uirtutum magnitudine, uicisti hæctenus, et tui studioforum expectationem, et emulorum inuidentiam. Sed postquam omnia superasti, unum etiam certamen reliquum esse putas: nempe ut te ipsum imiteris, tui similis esse studeas: tu te ipsum præire contendas. Nam uinci à te ipso, tam foedum fuerit, quam pulchrum fuerit reliquos superasse.

I S Ita si

Principiũ
à laude.

Exhortatio cum
laude mixta.

Laus à bene ceptis
A genere.
A patre.
Ab indole
Ab eruditione.

A spe me-
turg.

Ita si semper tibi instes, non deerit, qui cum laudibus ceterare possis. Cogita te cum in locum, ipsius fortunæ manibus esse deductum, ut necesse sit, aut summa cum laude peragere fabulam, aut summo cum probro defatigari. Ardua quidē & difficilis est uirtutis uia, sed amplissima tibi præmia propone. Decus, immortalitas, imperium, opes, dignitas, felicitas, in manu sunt, si pertenderis. At si (quod omē dii auertant) defatigeris, non solum pristina gloriæ tenebras offuderis, uerum etiam in posterum omnē dignitatis spem tibi recideris. Labores neque diuturni sunt, neque ita magni: præmia tum æterna, tum amplissima proponuntur. Multa iā pars exhausta, annus duntaxat est tibi perdurandus: in quo facito, ut tanquam in conclusione, & extrema muneris tui partes, perfectissimus atq; ornatissimus fuisse uidearis. Fac ut ueterū herouū pulcherrima facta tibi ob oculos assidue uersentur. Hercules ille, totius Græciæ facile princeps, quot laboribus sibi iter in cælum aperuit, quod mōstrā superauit, qui ad inferos etiā ipsos legitur penetrasse? Quæ tibi si ficta de illo uidebuntur, non pugno quidem, sed tamen diuinitus à sapientissimis, doctissimisq; uiris, excogitata sunt, quo nobis heroicæ uirtutis exemplum absolutum proponerent, & ad immortalitatem nominis uiam ostenderent. Nam quonam alio consilio Homerus, cui magno doctissimorum hominum consensu, diuinitas quædam tribuitur, Ulyssē quem nobis ut sapientis uiri simulacrum proposuit, tam diuturnis laboribus iactatum scripsit, nisi ut significaret hanc unam esse uiam,

A metu.

Ab exemplio.
Exemplū poeticum

Traſtatio fabulæ.

Laus autoris.

uiam, ad æternum nominis decus parandum apud posteros. Hac Epaninūdas, hac Alcibiades clarissimi Græci imperatores, sibi immortalem apud posteros laudem pepererunt. Quid aliud Alexandrum Magnum cogitasse credis, cum se tantis periculis obijceret? Quem tu laborem Decios illos recusaturos fuisse unquam credis: quorum alter ut æternam sibi laudem compararet, dijs manibus se deuouit, alter in medios hostes se præcipitem dedit? Quæ non etas Machabeorum nomen celebrabit, quorum unus elephanti uentre perfosso pulcherrimam oppetens mortem, clarissimo facinore immortalē gloriam est consequutus. Quid hodie uel celebrius, uel plausibilius Iudith, Debbora, & Rachab memoria? quæ quoniam sexu suo maiores masculinæ animi robur præstiterunt, non inter fœminas, sed inter herosas commemorantur. Sed quid nos externa atq; antiqua repetimus? domi habes, qui te ad huiusmodi uirtutem debeant incitare, & quidem eo uehementius, quo genere coniunctiores. Nam ceteros quidem egregios uiros imitari, laudi ducitur: at tuorum sine summo decore dissimilis esse non potes. Viuit adhuc recens, & posteritate ipsa crescit aui tui uiri fortissimi memoria. Quanto ille animo iam inde à teneris annis ad nominis immortalitatem contendit? Honestos ille labores, pro ludo habuit: uoluptatem & ocium non secus, ac pestem teterrimam fugiebat. Sæpe ipse adolescens ex eo iam natu admodum grandi audiuisse memini, se haud longiore uitam à superis optare, quàm ut patriæ suæ industria

Exemplū Græcum ex historia.

Exemplū Macedonicum.

Exemplū Romanum.

Exemplū Hebræum.

Exemplū fœminæ.

Transfrus Exemplū domesticum.

Exemplū aui.

Exemplū
patris.Repetitio
nes.Dicta fa-
miliaria
patris.Ab expe-
ctatione.

dustria posset usui esse, cui se potius quam sibi ipsi na-
tum dicebat. Ad propiora ueniam, tibi magis, quam mi-
hi ipsi nota. Pater tuus uir fortissimus, atque optimus,
quid unquam durum, aut difficile iudicauit, quod uel ad
glorię incrementum uel recipi, commodum pertinere pu-
tasset? Quot ille, quanque difficiles legationes adole-
scens, non sine summa laude obiit? Quot hyemes sub
pellibus egit? E quantis angustijs sua se uigilantia expe-
diuit? Quem ille magistratum non petijt? Quid autem
petiuit, quod non obtinuit? Quid obtinuit, quo non sum-
ma cum laude sit perfunctus? Debent pectori tuo pater-
na illa monita infixā sedere, Sape enim te adolescentulo-
rum, ut memini, Vergiliano illo carmine consuevit ex-
osculans hortari: Disce puer uirtutem ex me, uerumq;
laborem, Fortunam ex alijs. Nec raro me audiente, hunc
usurpare sermonem solebat, sibi prorsus uideri nihil in-
teresse inter eos, qui nunquam nati essent, et eos qui nul-
la re memorabili gesta, obscuro ex hac uita migrassent.
Quare quum ab his sis maioribus ortus, huiusmodi pro-
ceptis foris, domiq; institutus, obscurum tibi esse non de-
bet, quid tui, uel patria potius ipsa abs te expectet: pre-
sertim cum isti generi, isti indoli, egregiam quoque do-
ctrinam adiunxeris: quum iam istiusmodi rudimenta
edideris. Cogita tuorum omnium, non amicorum mo-
do, sed ciuium etiam quotquot sunt oculos in te unum
coniectos, omnium in te suspensos animos: quorum iam
expectationi uix satisfacturus uideris, si tantum a natu-
liam tuorum uirtute nihil degeneraueris. Ne scio quid

maius

maius sibi de te pollicentur. quorum si uotis tua uirtus
responderit, quid si etiam uicerit, quantus erit tuorum
omnium triumphus, quanta patrię gratulatio? Quan-
tum autem Trebonij uiri, ut scis, tui amantissimi, et iu-
dicio de te, et amori in te acceperit? Sin rem indiligen-
ter gesseris (quod omen deus auertat) maleuolentissimi
homines, qui tuę hactenus inuiderunt uirtuti, quosq; re-
rum tuarum splendor excruciat, continuo uerticem tol-
lent, erimusq; et tu, et tui omnes ludibrio, et risui ne-
bulonibus inuidentissimis. Amici obmutescant, inimici
insultabunt, beneuoli frigidi, maleuoli feroces. An hac
feret ista tui pectoris celsitudo? Zoili in te odium pu-
sti. Nullo commodiore modo pestem istam ulcisci potes,
quam ut glorię tuę inuidia contabescat. Varum au-
tem uirulentissimum hominem plane ad suspendium ad-
egeris, si nobis uictor redieris. Codrus iam nunc suspen-
dio trabem delegit. Si nihil te, neq; tua gloria, neque no-
stra expectatio mouerit, hoc certe tanti fuerit, ut hac
monstra conficias. Quare te Charissime nepos, unica

Ab expe-
ctatione
maleuo-
lorum.Contentio-
nes.
A certa
persona.Epilogus
per obse-
ratione.

neris

neris artificium una complectitur.

DE GENERE DEHORTATORIO.

Opera precium non putavi, dehortationis exem-
plum subijcere, quod eadem sit utriusq; generis
ratio, quum uix unquam exhortemur, quin eadem ope-
ra dehortemur. Exempla eorum quibus ea res infelicia
ter cesserit accumulabimus. Deinde rei turpitudinem,
probrum, conuicia, damnum, incommoda diligenter col-
ligemus, quæ per exornationem, quam rhetores descri-
ptionem appellant, ante oculos ponemus. Sed hæc aliq; q;
studiosorum industriæ relinquenda putauimus. Nunc
ad singulas cuiusq; generis partes, non quidem ex omni-
bus, sed optimis autoribus sylvam quandam uerborum,
ac sententiarum subministrabimus: quibus ex nostris
nonnihil adijciemus, quo scripturi, hæc semper tanquam
penum ad manum habeant, & imitandi studio, similia
discant effingere.

EXEMPLVM DE PROMPTVM EX
prima Ciceronis ad Q. fratrem epistola.

Ab expe-
ctatione
bonorū.

Quare, quoniam in istis urbibus cum summo im-
perio & potestate uersaris, quibus uirtutes tu-
as consecratas, & in deorum numero collocatas uides,
in omnibus rebus, quas statues, quas decernes, quas agess;
quid tantis hominū opinionibus, tantis de te iudicijs, tā-
tis honoribus debeas, cogitabis. Quod si in mediocri lau-
de sermonis, ac prædicationis, res nostræ essent, nihil a-
te eximiū, nihil præter aliorum consuetudinem postula-
rem.

A metu.

rem. Nunc uero propter earum rerum, in quibus uersa-
ti sumus, splendore, et magnitudinē, nisi summā laudem
ex ista prouincia assequimur, uix uidemur summam uirtu-
perationē posse uitare. Ea nostra ratio est, ut omnes bo-
ni tum saucant, tum etiam à nobis omnem diligentiam,
uirtutemq; postulent & expectent: omnes autem impro-
bi, quod cum his bellum suscipimus sempiternum, uel ni-
nima re ad reprehendendum contenti esse uideantur.
Quare cum eiusmodi theatrum est totius Asiæ celebri-
tate refertissimum, magnitudine amplissimum, iudicio
eruditissimum, natura autem ita resonans, ut Romam
usque significationes uocesq; referantur, contende quæ-
so, atq; elabora, non modo ut his rebus dignus fuisse, sed
etiam, ut omnia illa tuis artibus superasse uidearis.

Ab expe-
ctatione
malorum

Simul & illud cogita, nos non de reliqua & sperata
gloria iam laborare, sed de parta dimicare, quæ qui-
dem non tam expectenda fuit, quam tuenda nobis est.
quod reliquum est, id non tam difficile, q̄ præclarum.

Exhortationem mitigat hoc modo: Atq; hæc non eo
dicuntur, ut te dormientem oratio mea excitasse, sed
potius ut currentē incitasse uideatur. facies enim per-
petuo, quæ fecisti & cæ. Tu quanquam consilio non
eges, uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes,
ut nihil cures, quàm ut ante factum aliquod egregium
audiamus quàm futurum putaremus. Te uero admoneo
tum beneficijs tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem
gloriam ad quam à puero inflammatus fuisti, omni cura
atq; industria consequare, magnitudinemq; animi, quam

Mitigatio
exhorta-
tionis.

A laude.

Obsecra-
tio.

Plinius.

ego semper admiratus sum, semperq; amavi, constanter obtineas, nec unquam insectas cuiusquam iniuria. Aliud te ad extremum et oro et hortor, ut tanquam poete boni, et actores industrii solent, sic tu in extrema parte, et conclusione muneris, ac negotij tui diligentissimus sis. Quamobrem si me amas, quantum profecto ademas: si dormis expergiscere, si stas ingredi: si ingredis deris, curre: si curris, aduola. Hoc sit negotium tuum, hoc ocium, hic labor, haec quies: in his uigilia, in his etiam somnus reponatur. Effingo aliquid, et excude quod sit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum post te, alium atque alium dominum sortientur, hoc nunquam tuum desinet esse, si semel coeperit. Scio quem animum quod hortor ingenium. Tu modo enitere, ut tibi ipse sis tanti, quanti uideberis alijs si tibi fueris. Quod te quotq; ut facias, et hortor et monco. memento quibus imaginibus onereris, quae nomina, et quanta sustineas. Proinde dum suppetit uita enitamur, ut mors quam praeuicissima quae abolere possit, inueniat. Lusus uocantur, sed hi lusus non minorem interdum gloriam quam seria consequuntur. Cofugit in sinum tuum respublica. Ac mihi inuenti sapientiam tuam, minus mirum uidetur, quod mortales istos caducosq; titulos, aut deprecereis aut temperes. Scis enim ubi uera principis, ubi sempiterna sit gloria: ubi sint honores, in quos nihil flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. Arces enim et statuas temporis demolitur, et obscurat obliuio, negligit carpitq; posteritas. Contra contemptor ambitionis, et potestas

tis deo

his domitor, ac frenator animus, ipsa uetustate florescit, nec ab ullis magis laudatur, quam quibus minime necesse est. Quod ego titulis omnibus speciosus reor, quod non trabibus aut saxis nomen tuum, sed monumentis aeternae laudis inciditur. Ibit in secula fuisse principem, cui florenti et incolumi nunquam nisi modici honores, saepius nulli decernerentur.

EXHORTATIO.

Sed praesta te eum, qui mihi a teneris (ut Graeci dicunt) Cicero. unguiculis es cognitus. Magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui. Haec profecto uides quanto expressiora, quantoq; illustriora futura sint, cum aliquantulum ex prouincia, atq; ex imperio laudis accesserit. Quam te ita gerere uolo, quae per exercitum atq; imperium gerenda sunt, ut haec multo ante meditare, huc te pares, haec cogites, ad haec te exerceas, sentiasque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillime posse obtinere summum atq; altissimum gradum ciuitatis: quae quidem mea cohortatio ne tibi inanis aut sine causa suscepta uideatur etc. Teq; ad studium summae laudis cohortabor. Est enim tibi grauis aduersaria constituta, et parata incredibilis quaedam expectatio, quam tu una re facillime uincas, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamas, quibus artibus et laudes comparantur, in ijs esse laboradum. Lib. IX. epistola, Duabus tuis, locos habet hortatorios, et

K item

Cicero ad
Atticum.
Dehorta-
tio. id est,
uniuersæ
uirtutis
memēto.

Adhorta-
tio ex ob-
liquo.

Item gratulatorios, circa medium & finem. Quam in-
digne malui, partim ne uolumen oneretur, partim quod
gratiora sunt quæ nobis ipsi decerpimus. Epistola li. X.
Quū ipsum Furniū, aliquot habet locos exhortatorios.
Itē *ἄλλοις ἀρετῆς μίμνησκειο*. curāq; et effice, ut ab
omnibus et laudemur, et amemur. Per fortunas tuas Cicero,
per liberos te oro & obsecro ne quid grauius de
salute, et incolumitate tua cōsulas. Nam deos hominesq;
amicitiāq; nostram testificor, me tibi prædixisse, neq;
temere monuisse. Quare si tibi tu, si filius unicus, si do-
mus, si spes tuæ reliquæ tibi charæ sunt, si aliquid apud
te nos, si uir optimus gener tuus, ualeamus, eorum for-
tunam non debes uelle conturbare, ut eam causam, in cuius
uictoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogi-
mur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeo-
amus. Etiam atq; etiā Cicero cogita, ne te, tuosq; omnes
funditus euertas: nec te sciens, prudensq; eō demittas,
unde exitū nullū uides esse. Quare quid est quod ego te
horter, ut dignitati & gloriæ seruias? Proponam tibi
claros uiros, quod facere solēt qui hortantur, neminem
habeo clariorem, quā te ipsum. Te imitere oportet: te
cum ipse certes, ne licet quidem tibi iam tantis rebus ge-
stis, non tui similem esse. Quod cum ita sit, hortatio non
est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contro-
git enim tibi, quod haud scio, an nemini, ut summa seueri-
tatis animaduersionis, non modo non inuidiosa, sed etiā
popularis esset: et cū bonis omnibus, tū infimo cuiq; gra-
tissima. Hoc si tibi fortuna quadā contigisset, gratulatio
rer se

rer felicitati tuæ, sed contigit magnitudine tui animi,
tum etiā ingenij, atq; consilij. Quo factō, intelligere de-
bes, in te positā esse Remp. tibiq; non modo tuendos, sed
etiam ornādos illos uiros, à quibus initium libertatis pro-
fectum est. Tu quoniam Remp. nosq; conseruas, fac ut
diligentissime te ipsum, mi Dolobella, custodias. Nunc mi-
Attice, tota mente incumbe in hanc curam, magna enim
res est. Quam ob rem aduola obsecro, atq; eam Remp.
quam uirtute atq; animi magnitudine, magis quā tuē-
tis rerū liberaſti, exitu libera: omnis omniū concursus ad
te futurus est. Fortem et liberum animum, quo et consul
& nunc consularis Remp. uendicasti, sine constantia,
& æquabilitate nullum esse putaris. Nihil enim per se
amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat: quia nemi-
nem magis decet, q̄ te Remp. amare, libertatisq; defenso-
rē esse, uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atq; effla-
gitatione omnium: Tute exuscita, ut eam ciuitatem, in
qua maxima gessisti, liberam atq; honestam fore putes, si
modo sint populo duces, ad resistendum improborū con-
silijs. Quare magnum fac animum habeas, & spem bonam
nam. Cessator esse noli, & illud, *ὑποδύσασθαι* noli pu-
tare ad arrogantiam minuendam solū esse dictum, uerum
etiam ut bona nostra norimus. Præterea meminere
Plinius, quanto maiori animo honestatis fructus in cōscien-
tia, quā in fama reponatur. Sequi enim gloria, non ap-
peti debet: nec si casu aliquo non sequatur, idcirco quod
gloriam promeruit, minus pulchrum est. Ii uero qui bene
facta sua uerbis adornāt, non ideo prædicare, quia fece-
rint.

runt, sed ut predicarent, fecisse creduntur. Sic quod magnificum referente alio fuisset, ipso qui gesserat recente uanescit. Homines enim quum rem destruere non possunt, iactationem eius incessunt. Ita si silenda feceris, factum ipsum: si laudanda, quod non silcas, ipse culparis. Multo deformius amittere, quam non assequi laudem. Item lib. 11. tota epistola, cuius initium: Homines te patientem. Huiusmodi sententijs extimulamus animum laudis cupidum.

Ἔτε δὲ κωνὸς ἀριστοῦ ἀμάρτυρος περὶ πατρίας. Id est,

Vnum augurium optimum pugnare pro patria.

Ἄλλοι μὲν εἰσὶν ἅτις σε καὶ ὁ φρονῶν ἐν εἴπῃ

Strenuus esto, ut aliquis te etiam posterorum predicet.

ἀνέρεθ ἐσὲ φίλοι, μνησάμεν δὲ δόξης ἄλλοις.

Viri estis chari, recordemini autem Martis laboris.

Acneid. 5. I, bone quò uirtus tua te uocat, i, pede fausto.

Acneid. 6. Nate dea, quò fata trahunt, retrahuntq; sequamur.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito

Quàm tua te fortuna sinat.

Plinius. Fac aliquid dignum promissis. Difficilia quæ pulchra.

In magnis et uoluisse sat est. Maeste hac grauitatis gloria Caesar.

DEHORTATIO.

Cicero

epist. fam.

Sed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic à diuinitate deterreo: redcoque ad illud, quod initia scripsi, totius facti tui iudicium, non tam ex consilio tuo, quam ex euentu homines esse facturos.

Coma

COMMENTICIA MEA.

Non est affectanda gloria forti uiro, sua pte uirtute contento: sed hæc benefacta non aliter quàm umbra corpore consequitur. Non appetit laudem, sibi bene conscia uirtus eximia, sed hoc cotingit illustrior ac uerior. Splendidus titulus, pater patriæ: sed hunc promeruisse pulchrius est, quàm possedisse. Inter omnia tua, gentisq; tue decora, si mihi credis, erit hoc præcipue gloriosum. Tot egregijs facinoribus summa cum laude gestis, fac istum teu colophonem addas. Arduum facinus ad quod te hortor, sed tuo genere, tuoq; animo dignum. Ab ista familiaria, ab ista indole, ab istis factis, nihil expectatur plebæium, aut mediocre. Omnia summa præstes oportet, si uelis maioruu tuorū ornamentis, si tuæ pristinae gloriæ, si omnium de te expectationi respondere. Cogita te uersari in theatro longe frequentissimo, omnium oculos in te coniectos: quibus nunquam satis facies, nisi summa cum laude peregeris ceptam istius pulcherrimi facinoris fabulam. Ipsa uirtus abunde magnum sui premium est. Non uiuit, qui uiuit inglorius. Non perit, qui moriens, honestam sui memoriam relinquit posteris. Ut omnia mors tollat, certe nominis honesti decus à rogo reddatur illustrius. Erexeris, mihi crede, tibi monumentū ereperenius, quod non liuor edax, non aquilo impotēs, postea sit diruere, aut innumerabilis annorum series, aut fuga temporum. Onerant te tuorum imagines, non illustrent, nisi quibus factis illi sibi nobilitatē pepererūt, ijs tu tuæ caris et alas. Huc te uocat generis tui claritas, huc par-

Dehortatio à gloria petita

Horat. li. 2. oda ult.

K 3 tria

riae pietas, huc ciuium tuorum nunc in tua uirtute sua
salus: tantum exeras istū uere magnum animum tuū, ad
erunt fortibus ausis superi fauentes. Audaces adiuuat
ipse deus. In re honesta, suus cuiq; animus deus est. Nunc
delibera, utrum malis maiorum tuorū ornamentis, tuisq;
laudatissimis factis hoc decus ac ueluti summam manum
addere, an generi tuo tenebras offundere: & quicquid
hactenus tot egregijs laboribus partū est gloriæ, semel
amittere. Nulla possessio difficilius aut tardius paroa
tur, q̄ honeste fame, nulla citius amittitur. Si te nulla
mouet tatarum gloria rerū, certe liberis tuis nullā posse
sionem relinquere potes, uel speciosiorē, uel preciosio
rem, q̄ huius facti nunq̄ intermorituram gloriam. Ut
leones et aquilæ, non cum quibuslibet feris belligerātur,
sed quasdam prædas, ut suis unguibus indignas contem
nūt: ita tuū est, hoc facinus, quo maius est, ac difficilius,
hoc maiore cum animo suscipere, uelut eximiam gloriæ
materiam, eximie uirtuti seruatam. Scio difficilimum
esse ad quod hortor: nec ignoro uerum esse quod dici so
let, δύσχετόν ἐστὶν ἄνθρωπος: aliquando grauiora præstitisti,
nec alius animus par tanto negotio. Si palma dedignatur
cedere ponderi imposito, sed magis aduersus impositum
nititur, sursum erigēs sese, quanto magis oportet
fortissimi uiri animum, ex ipsa negotij difficultate cres
cere. Non hæc scribo, quo te cessantem extimulem,
sed quo sponte currenti calcar (quod aiunt) addam.

Id est, Nō
cuiusuis
uiri, pro
uerb.

Mitiga
tio.

Non tam hortor ut ista facias, quàm gratulor ultra
properanti, quò nostra nota tuam uirtutem uolebat in
nitare.

nitare. Primum cogita, quid deceat Germanum, de
inde quid Saxonem, deinde quid Alberti nepotem, po
stremo quid Philippum. Duplicem sustines expecta
tionem, nimirum ut laudatissimo patri Philippo Phi
lippus, & eximio fratri, cui succedis, respondeas. No
bilitas uestra, non aliunde quàm ex egregijs factis nasci
tur. Hanc ipse tibi præstare potes. Quid suspicis uetusa
stā stemmata? Quin ipse tibi paras imagines? pulchrius
erit decus, cuius autor fueris, quàm cuius heres.

Quanto pulchrius est, te tuis maioribus, tua uirtute
præluere, quàm in alienæ laudis hereditatem uenisse?

Probrum ignauia quorundam nuper acceptum, tua
uirtus tuæque uigilantia sarciat oportet. Proxime
acceptam cladem omnes fortunæ imputabunt, si nunc
declararis, quantum in bello ualeat fortis & infractus
ducis animus cum eximia prudentia coniunctus.

Nihil magis nostrum est, quàm quod nobis nostra pa
ratur industria. Hoc tibi præstat ista pectoris uir
tus, ut audeas: hoc patriæ pietas, ut uelis: quod reliquum
est dabunt superi, & pietatis fautores, & honestæ uir
tutis prouectores. Maeste istius animi esto. Istius mo
di studijs ad nominis eternitatem grassare. Eia, maeste
uirtute. Sic sic itur in coelum. Age fortissime iuuenis,
ne defatigare, ne conuiesce, donec pulcherrimis gestis
honestissimum finem imposueris. Maxima stadij pars
tibi iam decursa est: hoc alacrius ad metam propera,
quo propior es. Nihil est tam arduū in rebus humanis,
quod non efficiat, si sibi imperarit animus, ut magno

Vergil. 4.
Aeneid.
Maeste pu
er.

Epiphora
nema.

152

ERAS. DE RATIONE

percuellit. Quae res primum deos, ac diuos fecit? nonne praecleara in Rempub. merita? Quid enim deo similis, quam excelsus animus, uel gratis de uniuersa mortalium genere bene mereri studens? Magnificentius est, amplissimos honores promeruisse, quam obtinuisse. In magnis et uoluisse magnum est. In rebus praeclearis etiam conatus in magna laude ponitur.

Quum haec in campo gloriae praecurreris omnes, hic tui similis sis oportet. Si quid in te generose mentis, si quid paterna indolis, si qua scintilla pietatis in patriam, si quid consilij, si quid constantis animi, si quid masculi roboris, si quid heroicae uirtutis id totum nunc expromas oportet. Non poteris in hoc laudis cursu defatigari, si spectes quae praemia tibi sunt proposita. Perge infracto animo, quae coepisti, nomeq; tuum immortalitati commenda. Verum decus non in opibus, sed in uirtute positum est. Bene collocauit, qui patriae uirum impendit. Te unum spectant oculi ciuium tuorum. Tuis humeris innixa est patria. Illi despondebunt animum, nisi eum praestiteris, quem semper esse iudicauerunt. Haec ruitura est, si te subduxeris. Cogita laborem esse breuem, felicitatem ad quam properas esse perennem. Audua est iuxta Hesiodum, uia, sed in uertice manet inestimabile praemium. An aliquid durum uideri debet, quo paratur eterna felicitas? Ne spectata, quid hic aut ille interrim de te loquatur, sed quid tota posteritas semper sit loquutura. Vereregiū magniq; animi est, male audire, quū bene feceris. Inuidiam maleuolorum, gloriae bene-

factorum

CONSCRIBEN. EPIST.

153

factorum obrue. Pulcherrimum uindictae genus est, inimicum benefactis ad suspendium adigere. Inuidorum laetratus, uelut ignauorum canum negligere. Illud uide, quod te bonorum consensu prouocat, malis placuisse tam turpe est, quam ob turpia. Enitere ut his placeas, qui bonis placent omnibus. A fine per medios ignes succurrit suo foetui, et uir fortis destituet patriam periclitante: cuius pars sunt et liberi? Parua et exilia sidera, ualidiorum exortu obscurantur, sed tu non potes magis illustrare progenitorum tuorum gloriam, quam si ad istum modum famam illorum obscures. Eo perge, non quod te reuocat mundus, sed quod te uocat Christus. An te remouerat difficultas, ubi caelum promittitur? An diffidat, ubi fautor et adiutor est Christus? An dubitas de praemio, ubi promissor est deus? Non agnoscat beneficium tuum et aetas tua, At qui istud demum est animo excelso dignum. Nullum beneficij genus heroicis animis dignius, Adhorra quam quod erogatur in posteros. Sudoribus emuntur tere, sed pariunt immortalitatem. Vigilijs parantur, sed semel parte nunquam amittuntur. Serius contingit, sed ubi contigerint tutissima simul et perennis est possessio. In alijs egregie gestis, magna laudis portio fortuna decidit, nonnullam et hi sibi uendicant, quorum opera res peracta est. huius facti gloria in solidum tua erit. Summam de te spem concitasti, non est tibi committendum ut hanc fefellisse uidearis. Genus, indoles, prudentia, animi sublimitas, pristina decora, miram quondam de te concitarunt apud omnes expectationem:

Simile.

tio ad literas.

K S hanc

hanc fallere turpissimum fuerit, equare necessarium, uiderere pulcherrimum. Si uoles cogitare, quid te dignum sit, sic te geras in ista prouincia, ut qui in eadem ante te, non mediocri cum laude uersati sunt, tui comparatione magnam laudis partem amittant: neque quisquam exoritur, qui tibi ausit succedere. Fac ita te geras in isto magistratu ut et autoritate tua successori tradas augustiorem, et integritate uigilantiaque difficiliorem. Cogitatio tecum, quicquid est istud laboris, quod percipiendae uiris prudentiae datur tribus, aut ad summum quatuor annis absolui: ceterum honorem in omnem usque uitam te committaturum. Labor abit, honestas manet: Labor breuis gloria immortalis. Alij tot annos desudant, per terrarum mariaque uolunt, ut rem familiarem augeant, te pigebit ad paucos annos honestissimis studijs incumbere, quo tibi simul et rem, et dignitatem pares. Honos alit artes, ut scripsit Cicero: et hoc tibi calcar non mediocre debet addere, quod is princeps nobis contigit, sub quo nemo gratis uirtutem colit. Quidam ita propagant nominis tui memoriam, at nullum monumentum fidelius custodit hominis famam, quam si benefactis nomen tuum in sculpas animis hominum, hoc est, si ingenij monumentis, non solum de tua patria, uerum etiam de cunctis nationibus: non solum de tuae aetatis hominibus, uerum etiam de posteris bene merearis. Vide etiam atque etiam necubi dormites in hoc opere. Magni refert, unde famam aspiceris. Expediit omni cura perpolitum esse, per quod primum innotescere uis populo. Postea quam semel bonarum literarum patrocinio

Adhortatio ad iuris studium.

Gell. li. 10 cap. 1.

trocinium suscepisti, non oportet de gradu cadere. Vides cum cuiusmodi monstris res est, prorsus Hercule quopiam est opus. Eum nemo melius prestabit uno te. Obtinor te per nostram amicitiam, per utriusque salutem: nam mea, nisi te incolumi non constiterit, ne te periculoso negotio admisceas. Vel hircus Aesopicus te doceat, ne te conicias temere in negotium, unde quum uoles, non possis temetipsam extricare. Facilis descensus Auerni, sed reuocare gradum, per difficile est. Si tibi uilis est tua uita, uxoris ac liberorum te moueat calamitas. Sine his tu perire non potes, quum ex te uno pendeant omnes. In te omnis domus inclinata recumbit. Hanc tua prudentia, tua uigilantia, tua fortitudine fulcias oportet, alioqui collapsuram. Tu inuictis animo, quod honestissimum iudicabis sequere. Optime cause fauebunt et numina.

Dhortatio.

Aenid. 6.

EXHORTATIO MEA.

Cogita quanta factum istud laus et gratulatio sit consequutura. Quid multis? sic te numeris omnibus uirtutum absolutum presta, ut inimici uituperare te non possint nisi simul laudent. Illud noctes diesque tecum cogita, quote quoque possis Tollere humo, uictorque uirum uolitare per ora. Quis non exosculetur istam eximiam indolentem? Quare te etiam atque etiam hortor, ut quod tibi maiores pretulerunt, tu posteris praeferas. Tu uel unus efficere potes, ne prorsus uerum sit, quod uulgo iactatur, nobiles nostros, nihil habere in domibus suis pulchrum, nisi imagines. Hortantur te uno ore amici omnes, ut magno sis animo,

Georg. 3. Tentanda uia &c.

animo, utq; omnia summa speres. Hoc utilissimum iudicio, quod est cum honestate coniunctum,

DEHORTATIO MEA.

Sic habeto rationem dignitatis, ut memineris salustis. Fama ægre quidem restituitur sed restituitur tamen. Vita semel amissa nunquam recuperatur. Stultum est cum eo contendere, cui par esse non possis. Qui certat cum eo, quem non potest uincere, quæso quid aliud quam irritat crabrones? Frustra nitendo, nihil aliud quam odium querere, an non extrema dementia est? Si aduersus naturam tuam niteris nihil aliud quam cū diis pugnaveris. & scis quomodo res ea successerit gigantibus. Quanto cum periculo tentantur ea quæ uires nostras superant, Phaetontis, Icaris, & gigantum fabula te docere poterit. Quàm non tutum sit audacem esse se erga potentes & armatos, Adonidis interitus docere nos debet.

QVIBVS RESPONDENDVM
exhortatori.

Cum ego id ipsum destinaissem, addidisti calcem spem currenti. Video quàm faueas gloriæ meæ. Ita que dabo operam, ut non solum iudicio de me tuo, uerum etiam studio satis faciam. Quanquam ipsa res iam dudum inflammaret animum meum, tamen non mediocre calcem addidit tua tam amica exhortatio. Vtinam fortuna mea, & meo animo, & tuo studio respondeat. Non alia ratione poteris me magis deterreere, quàm qua me cona-

De Phae-
tonte Oui.
li. 1. meta.
De Icar. 8.
De Ado-
mid. 10.

tus es incitare. Ais quicquid præscripsero, omnes habituros oraculi uice. Absit ut in negotio tam periculoso, meam auctoritatem quisquam sequatur. Strenue tu quidem suffundis aquam, quod aiunt, sed mihi magis opitatore opus est, quàm hortatore. Quin ipse cape sis ad quod me instigas? Si uideres uires meas esse pares negotio, nihil esset opus, qui adderet animū. Animi satis est, si tantundem esset uirium. Næ tu equum, quod aiunt, in campum prouocas. Te quidem autore nihil non audebo. Iste tuus animus tam feliciter ominans, mihi fuerit auspicij uice. Nutantem animum, tua exhortatio totum impulit in curam huius negocij. Omnis iacta sit alea. Prouerb. Nos tuis auspicijs, rem fortiter aggrediemur. De exitu uiderint superi. Nos quod in nobis est, fortem & erectum animum præstabimus. Age, nos uela uentis pandemus. Tantum ut fortibus ausis aspirent superi. Vtinam, quemadmodum addis animum, ita possis & successum rei dare. Tanti est apud me tua auctoritas, ut te auctore non dubitem uel in medio saltare foro. Quis tam est Thersites, quem ista tua tam ardens oratio non faciat uirum? Acres stimulos addidit tua exhortatio, sed iam currenti, ut aiunt. Quod mea sponte faciebam, id tuo hortatu multo faciam alacrius. Ut forti militi tubæ sonitus ad prelium addit animos, ita tua exhortatio me satis iam animatum, reddidit alacriorem. Ut qui moti quasi adiunat, quemadmodū ait Plautus, ita qui hortatur, qui acclamat, qui applaudit.

DE EPISTOLA SVASORIA.

Homer.
Iliad. 2.
Adagium
Tharfi. fa-
cies.

In Curcu.
act. 3. sce.
ulti.

Iam ad suavorum genus ueniamus, quod quidem ab illo superiori non admodum abhorret. Nam ut illic, ita hic quoque laudem, spem, expectationem, cohortationem nonnunquam admiscemus. Complectitur autem hoc genus uarias epistolarum species, quas separatim tractabimus. Nam & qui petit suadet, & qui commendat, & qui consulit, & qui monet, & qui consolatur. Suasoria igitur epistolam hoc pacto licebit instituire. Si res postulabit captanda paucis est beneuolentia. Id quod admodum fieri conueniat, à rhetoribus diligenter monstratum est. Deinde narrationem subiiciemus, in qua omnia ad suadendum accommodabimus, & tanquam argumentorum semina iaciemus. Deinde si res ipsa partes in se continebit, eas cum diuisione proponemus. Quod si simplex erit, ipsi nostro ingenio diuisionem faciemus, & rationum capita, à quibus potissimum sumus suaturi, sub distributione, ut diximus, enumerabimus. Deinde singulas rationes uarie, copioseque tractabimus. Si quid uehementer nostre rationi uidebitur officere, id statim in principio destruemus: aut ut quicque incidit, ita confutandum erit. Sed de rationum inuentione prius, postea de earum tractatione precipiemus. Sumuntur autem rationes ab his potissimum partibus, honesto, utili, tuto, iucundo, facili, necessario. Honestum autem diuiditur in rectum & laudabile. Rectum in uirtutem & officium. Virtus in prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Prudentia, in intelligentiam, memoriam, providentiam. Iustitia in naturam, consuetudinem

Quibus partibus consistet suasoria epistola.

Exordiū.

Narratio.

Diuisio.

Confutatio.

Enumeratio partium à quibus constat. Partes à quibus sua detur.

suetudinem & legem. Natura in re religionem, pietatem, gratiam, uindicationem, obseruantiam, ueritatem, pacatum, par, iudicatum. Fortitudo, in patientiam, magnificentiam, fidenciam, perseuerantiam. Temperantia, in continentiam, clementiam, modestiam. Honestum est, quod propter se est expetendum. Rectum, quod cum uirtute fit & officio. Virtus est animi habitus, rationi consentaneus. Officium est uirtutis, ad unquamque personam accommodatio. Id sumitur ab etate, scientia, dignitate, professione, aliisque circumstantiis, ut aliud est officium militis, preceptoris, discipuli, consulis, pretoris, nobilis, plebei, obscuri, senis, iuuenis, docti, indocti, uiri, foeminae, coniugati, coelibis. Quae quidem officia pro loco, tempore, & rerum conditione uariantur. Prudentia est rerum multarum memoria, & usus complurium negotiorum. Memoria est, per quam animus praeterita repetit. Intelligentia est, per quam ea quae sunt, perspicimus. Providentia est, per quam futurum aliquid uidetur, ante quam fiat. Iustitia est equitas, ius unicuique tribuens, pro dignitate cuiusque. Natura ius est, quod nobis non opinio, sed quaedam uis innata in seuit. Religio est uis insita quae deorum metu, & ceremoniis hominem ducit. Pietas est in parentes, aut patriam aut alios sanguine iunctos officium. Gratia est officiorum, honorum & amicitiarum memoria, & remuneratio. Vindictio est quae uim, & contumeliam defendendo, aut ulciscendo propulsat, per quam peccata punimus. Obseruantia est, per quam etate aut sapientia, aut dignitate

Diffinitio nes singulorum.

Honestū.

Memoria
Intelligentia
Providentia
Iustitia
Natura
Religio

Pietas
Gratia

Vindictio

Obseruatia.

Veritas **g**ritate aliqua antecedentes ueneramur. Veritas est, quae nos mouet ut rem sicuti est et sicuti scimus dicamus. **C**onsuetudo ius est, quod sine lege propter uetus do. **P**actum est, quod inter aliquos conuenit. **P**ar est, quod inter aliquos commune et aequale est. **I**udicatum est, de quo alicuius uel aliquorum sententia iam constitutum est. **L**ex ius est, quod aut populi, aut imperatorum iussu constitutum est. **F**ortitudo est rerum magnarum appetitio, et rerum humilium contemptio, et laborum cum utilitatis ratione perpesio. **M**agnificencia est rerum magnarum, cum ampla animi cogitatione administratio. **F**identia est per quam animus in magnis et honestis rebus multum in se fiducia certa cum spe collocauit. **P**atientia est rerum arduarum, ac difficilium honestatis, ac utilitatis causa, uoluntaria, et diuturna perpesio. **P**erseuerantia est in ratione bene considerata, stabilis et perpetua permansio. **T**emperantia est rationis in libidinem, atque alios non rectos impetus animi, firma, ac moderata dominatio. **C**ontinentia est, per quam cupiditas, consilij gubernatione regitur. **C**lementia est, qua animi temere in odium concitati, comitate retinentur. **M**odestia est, per quam pudor honestus, clara et stabilem comparat autoritatem. Haec sunt quae honesta appellantur, propter se expetenda. Quae his autem contraria sunt, turpia nominantur, et propter se sunt fugienda. Et quoniam uirtutibus uita sunt finitima, non difficile erit, quamuis rem uel ad laudem, uel ad reprehensionem retrahere

trahere: idque uel a nominis deprauatione, uel ab aliqua circumstantiarum. Sed haec rhetorum sunt, et ex corum praecipis mutuanda. **L**audabile est, quod conficit honestam et presentem, et sequentem commemorationem. **I**dem ex officio et uirtute nascitur, neque unquam ab honesto separatur. **U**tilitas in conseruatione presentium, et uile comparatione sequentium commodorum, et in eorum quae his sunt contraria, euitatione consistit. **C**ommodorum uero, quae et bona appellantur, quaedam sunt corporis, ut forma, uires, facultas, et eiusmodi: quaedam animi, ut docilitas, celeritas ingenij, memoria felix, bonitas naturae et indolis. **A**d haec quae nostra paramus industria, eruditio, magnanimitas, temperantia, ac caeterae uirtutes: quaedam fortuna, ut honores, magistratus, opes, amici, et eiusmodi. **H**orum, ut quicque tractandum sit ne sim prolixior, a rhetoribus peti iubebo. **T**antum argumentandi formas annotabo, quae rhetori conueniant: nam eas quas in tres figuras digessit Aristoteles, magna ex parte frigent, etiam in philosophorum scholis. **Q**uanquam hanc partem non reperi in exemplari, quod apud me fuit manu descriptum. **A**tque inter cognoscendum plane comperi, hoc ab alio quopiam assutum fuisse, qui nactus sit haec in schedis meis, ex rhetorum praecipitionibus, in alium quempiam usum decepta. **N**on reseruimus tamen, quod in his magis desideraremus aptam tractationem, quam utilitatem.

DE COMPLEXIONE, ET CAETERIS
argumentationum oratoriarum generibus.

L Complexio

Dilema.
Exempla.

Complexio est, in qua utrumuis concesseris, reprehenditur. Vnde, si tibi bonus preceptor sui, quid insectaris bene meritum? sin malus, cur reuocas? Poetis desine calumniari, quos si ipse didicisti, cur in alijs reprehendis, quod ipse feceris? sin, quod magis credo, non didicisti, cur quod ignoras calumniaris? Pater si maritum improbum noueras, cur me illi collocasti? si probum, cur distrahis? Gabinium admonendum non censeo: nã si probus est, non est reprehendendus: sin improbus, admonitionem tuam contemnet. Miserum est habere uxorem: nam si formosa sit, metu angeris: sin deformis, hoc ipso miser eris, quod de formen habes. Si meministi, obtundam: sin oblitus es, quum re nihil egerim, quid uerbis effigere possim? Stultum est, cuiquam absenti obreſcere: nam si amicus est, cur presentem potius non admones? sin inimicus, cur odium eius irritas, & illi nihil noceres? De futuris euentis angere metu non debemus: etenim si bona sint, frustra metuimus: sin aduersa, infelicitatem duplicamus. Deprauata autem complexio dicitur, quum aut utraque pars, aut altera conuerti potest, & in aduersarium retorqueri: ut illud apud Aul. Gellium: Interdo tibi litem: si per suasero me nihil debere, non reddo mercedem, quia per suasi: sin minus per suasero, nihil debeo. neque enim didici artem. Sic utraque pars conuertitur: Si per suaseris te nihil debere, dabis, quia didicisti artem: sin minus per suaseris, rursus accipiam, quia non per suasti. Accusandus omnino non est: nam si ueretur, quid cum accusas, qui probus est: si non ueretur, quid

De falsa
cõplexiõe

Li. 1. ca. 10

Allud exẽ
plum.

tum accusas, qui id parui aestimet? Inuerte partem priorum: Imò si ueretur, maxime est accusandus, ut corrigatur. Inuerte posteriorem sic: Imò si non ueretur, hoc ipso est accusandus, quia improbus. Complexio, quae ex oppositis partibus constabit, refelli non poterit, ut haec: Non sum accusandus, si aliter euenit quam putas. Nam si sciebas id non profuturum, tu potius es accusandus, qui quod Reipublicae utile uidebas, praesens conticuisti: sin nesciebas, nec hic sum accusandus, cum & tu eiusdem futurorum inscitiae reus sis. Enumeratio est, in qua pluribus rebus expositis, ac ceteris infirmatis, una reliqua necessario confirmatur, hoc modo: Sè illum ab hoc dicis occisum, quum sine causa nunquam sciscipiatur maleficium, necesse est, aut metu, aut odio, aut spe alicuius commodi, aut amici alicuius gratia ab hoc esse occisum: sed neque odium, neque metum, neque spem intercessisse, neque ad amicum aliquem mortem eius pertinere, probare poteris. Relinquitur ergo ab hoc non esse occisum.

De enume
ratione

ALTERVM EXEMPLVM.

Quoniam hunc fundum constat meum fuisse, quem tu nunc possides, necesse est aut hereditate tibi obuennisse, aut te uacuum occupasse, aut hunc emisse, aut usu tuum fecisse, aut certe me inde ui deicisse. Me uino, mea res hereditate tibi obuennire non potuit. Emptio nulla profertur. Vacuum, quod meum fuisse constat, possidere non potes: usu tuum non fecisti. Relinquitur igitur, ut ui me à mea possessione deieceris: Haec argumentatio

L 2 confutatur

Confutatio
rationis.

164

ERAS. DE RATIONE

De simplici
conclusionem.

De subiectione.

confutatur, si aut unum aliquod membrum, quod ab aduersario præteritum erat, profertur: aut si unum quippiam ex his quæ prolata sunt, falsum ostenditur. Ut si dicat cum agrum sibi datum esse, quod ille in enumeratione præterierat: aut si emptionem proferat, quod aliter in enumeratione negarat. Simplex conclusio, est argumentatio, in qua ex eo quod antecedit, aliquid consequi necesse est, hoc modo: Si hunc hominem in provincia constat fuisse occisum, ab hoc qui tum Romæ fuit, occidi non potuit. Item: Spirat, igitur non est mortuus. Perit, igitur cum uiro concubuit. Cum uiro concubuit, igitur uirgo non est. Homo est, igitur animal est. Poëtas nouit, igitur didicit. Hæc argumentatio confutatur, si non coherere consequens ostenditur: ut, Si mulier est, diligit filium. At Medea (dicet aduersarius) filium interfecit. Poëta est, igitur lasciuus. At Prudentius continentissime uitæ fuit. Sunt enim quædam, quæ probabiliter quidem, ac iuxta sensum communem, sed neque necessario, neque perpetuo consequuntur. Fere filii, ut iuuenes illaqueentur amoribus, sed reperias castissimis moribus præditos. Aut si quod antecedit negabitur: ut si in primo exemplo dicat aduersarius, eum non Romæ, sed in provincia fuisse. Subiectio est argumentatio, in qua querimus, quid pro aduersario, aut contra nos dici possit. Deinde per singulas interrogaciones, propere subijcimus rationes, quibus id quod dictum est non ita esse ostendimus, hoc modo: Quæro igitur, unde iste ex tenui, tam pecuniosus sit factus? patrimonium

CONSCRIBEN. EPIST.

165

num amplum relictum est? At patris bona uenierunt. Hereditas aliqua obuenit? At à suis exheredatus est? Ex mercatura quam agere constituit, quam maximum consequutus est? At ex ea re, quæ habere uidebatur, omnino amisit. Quare si his rationibus locupletatus non est, aut illi aurum domi nascitur, aut unde non oportuit, surripuit. Numeratur hæc argumentatio et inter exornationes, Nam quatenus aliquid colligimus, argumentatio est: quatenus ornatam conficit orationem, exornatio putatur. Neque tantum ad concludendum adhibetur, quum non minus habeat dignitatis, hoc modo: Quid faciam miser? taceam? instigem? purgem me? laterem lauem. Reprehenditur hæc argumentatio, ut enumeratio: à qua non multum differt, si aut aliquid prætermissum ostenditur, aut infirmatur aliquid ex enumeratis. Oppositio est argumentatio, in qua ex opposito propositionis, ad ipsam propositionem reuertimur, hoc modo: Si eo tempore, quo hunc hominem in provincia occisum dicitis, Romæ fui, relinquitur à me occisum non fuisse. Hæc oppositio est, cuius oppositum sequitur. Nam si eo tempore, quo hunc hominem in provincia occisum dicitis, in provincia fuisset, à me occisum suspicari poteratis: nunc autem, quum eo tempore in provincia non fuerim, nihil est, quod hominem à me occisum suspicemini.

ALIUD EXEMPLVM.

Oportet nouo exemplo contra Cimbro Caicum Marium imperium continuare. Nam si pax esset, et nullus

De opposi-
tione.

nos ad nouas cogitationes cogeret, liceret autem facere
 que uolumus, nunquā nobis Quirites nouandū aliquid
 dicerem contra exempla atq; instituta maiorū. Conuen-
 tus enim essem moribus his, legibus, eaq; consuetudine,
 que nobis à patribus tradita est. Nunc autem cum bellū
 accerrimum sit, & hostes Italiam deuastent, quoti dieq;
 propius ueniant, ac iam urbi imminere uideantur, is qui
 omnibus imperatoribus antecellit Caius Marius, uel con-
 tra instituta ciuitatis (silent enim leges inter arma) ut
 nos liberet, nouo quodam exemplo, hoc etiam anno con-
 sulatum ac imperium contra Cimbro accipiet. Etenim
 que non faceremus, si pax esset, hæc nobis cum bellū
 sit, necessario suscipienda uidentur.

ALIVD EXEMPLVM.

Non ab insignibus modo, uerum etiam à leuissimis
 uitijs nobis temperandum est. Nam si nulli nobis essent
 inimici, facile istis uitijs ignoscerē, que et humana sunt,
 & ipsa etate penē excusantur. Nunc autem quum in di-
 gnitate uite constitutus, à pluribus inuidis & maleuo-
 lis obserueris, dandam tibi operam censeo, ne uel in mi-
 nima culpa deprehendi queas.

ALIVD EXEMPLVM.

Grauisime omnino istam iniuriā feram necesse est,
 que si mihi ab alieno quopiam, de quo nihil essem bene-
 meritus, obiecta esset, equiore animo ferrem, liceret es-
 nim inimicum ulcisci, & simplex uulnus esset. Nunc au-
 tem quem ab eo hanc contumeliā acceperim, qui cū sum-
 ma mihi familiaritas fuit, & in quem tantum offi-
 contuli,

Redit ad
 primā, p
 positionē

Hæc pro-
 positio est
 oppositū.

contuli, quantum in alium neminem, nō molestissime fer-
 re non possum. Duplicatur enim uulnus, quum iniuriæ
 ingratitude summa additur, & cum, quo amico sum us-
 sus, sine summa turpitudine non licet ulcisci.

ALIVD EXEMPLVM.

Haud æquum est, ut tibi meā operā sine fructu com-
 modem. Nam si referendi facultas tibi deesset, uoluntas
 prompta adesset, uoluntate contentus essem. Nunc autē
 quum sis opulentissimus, & id tibi supersit, quod mihi
 deest, haut par est, te gratis meum officium postulare.

Violatio, quam Græci Βίωσιν appellant, est argumē-
 tatio, in qua ex aduersariorum ratione, nō id quod ipsi
 uolunt, sed quod nobis utile est, sequi demonstramus.
 Hæc in confutatione solum adhibetur.

EXEMPLVM.

Non est ducenda uxor, Ratio, eo quod ex connubio,
 in orbitatem & luctum incidamus. Imò eo maxime est
 uxor ducenda, que filijs alijs procreatis, luctum orbita-
 tis à nobis expellit.

ALIVD EXEMPLVM.

Non sunt legendi poëta, demulcent enim legentis
 animum, & alliciunt. Imò ob id ipsum sunt legendi, quia
 demulcent animum.

ALIVD EXEMPLVM.

Nihil est magni tentandum cuiquam, eo quod bre-
 uis sit hominis uita. Imò tanto magis aliquid egregij
 tentandum erit, ut quum diu uiuere non possimus, ali-
 quid relinquamus, quo nos uixisse testemur. Et iterum:

De indu-
ctione.

Damnandus est, occidit hominem: imò premio donandus, quia tyrannum hominem occidit.

Inductio est argumentatio, quæ rebus non dubijs cõcessis, propter similitudinem, rem quæ dubia erat, comprobat. Dic mihi prætor, uarijs sententijs pugnandum, nec ne, si illo die inter nos dissensissimus, utrius sententiæ staretur? Nõ est dubiũ, inquis, quin consulis. Quod si diuersa fuissent auspicia, & mea quidem pugnandũ eo die significassent: tua, quiescendum: meis auspicijs pugnandum fuisset, an tuis quiescendum? Meis scilicet, quia consul fui, parendum dices. Age uero, si meis auspicijs, mea sententia, pugnatum prospere est, æquum ne tibi uideatur, eum honorem ex ea re assequi, cuius nec sententia, nec auspicijs quicquam actum est?

ALTERVM EXEMPLVM.

Dic mihi senex ingratisime, si nihil in te beneficij collocassem, num tu me iniuriam uocasses? Non, inquit. Neque enim iniuria uideri potest, si nihil de eo bene meraris, cui nihil debes. Nunc igitur quum ultro plurimum in te officij contulerim, non æquum est te mihi succensere, quod bene facere desierim, qui succensere non poteris, etiam si nunquam bene facere coepissem.

De colle-
ctione.

Collectio est argumentatio, quæ rationibus & expositione absoluitur. Hæc in quinque partes distributa est: propositionem, rationem, rationis confirmationem, expositionem, & conclusionem. Propositio est, per quam summam ostendimus, quid sit, quod probare uoluimus. Ratio est, quæ demonstrat uerum id esse, quod pro-

posuimus uno aut pluribus argumentis. Rationis confirmatio, quæ rationem expositam corborat. Expositio est, quæ rei locupletandæ & honestandæ causa sumitur. Conclusio est, quæ postremo diffusius dictas breuiter colligit partes argumentationis.

EXEMPLVM.

Quoniam breuiter docui, iudices, quæ de causa semper Ulysses Aiacem extinctum uoluerit, nunc quid uobis impedimento sit, quin cum ab hoc interfectum uel hac luce clarius uideatis: potuisse quoque quod uoluerit facile perficere, quàm breuissime ostendã. Nam is quum sine socijs acerrimum uirum uideret, tum demum cogitauit posse eum incautum opprimi. Etenim quum arborum frequentiam prospectum omnem eripere uideret, tum eum securum, alijs cogitationibus occupatum, nõ ante quicquam aduersi suspicaturum arbitrabatur, quàm ei gladium occultus infigeret. Itaque solitudo loci, obscuritas, insidiæ præparatæ ac dolus, acerrimi, & capitalis inimici nihil metuentis, solitudo & securitas, potestatem interimendi fortissimum uirum, deserrimo omnium atque perfidissimo præbuerunt. Non credat hoc quisquam nisi constet nihil esse Ulyssis animo sceleratis, atque improbius. Cuius rei indigna mors Palamedis præclarum testimonium est, quum singularis prudentiæ uirum dolo atque insidijs confusus, uel publico iudicio superare posse sperauerit. Quod si non in soluis, neque in solitudine, sed celeberrimo loco, cunctis spectantibus, uia

Cōclusio.

blico iudicio, sapientissimum hominem superare posse credidit, quanto magis solum, atq; incautum, idq; in latibris interimere posse sperauit? praesertim quum Palamedis iniusta nex animum ad maius facinus audendum accenderit. Quare si sylum, si solitudinem, si illum incertum, incautum, hunc praemeditatum haec omnia, paratumq; fuisse intellexistis, nolite amplius dubitare, iudices, Aiacem ab Ulysse occidi potuisse.

ALIVD EXEMPLVM

Propositio.

Ratio.

Confirmatio.

Expolitio.

Nihil dementius est, quàm de improbo homine bene mereri. Qui quis enim id facit, suo officio, suoq; sumptu hostem sibi facit eum, quem neque amicum, neque inimicum habere licuit. Nam si eum suis officijs nullis deuinxisset, nihil cum improbo commercij fuisset. Nunc quum is ei se deuinctum sentiat, cui gratias referre nolit, cui debitorem uideri pudeat, necesse est, ut eiusmodi hominem extinctum uelit, ne sit, cui debere superbius simul, & ingratus homo uideatur. Id si cui obscurum uidetur: Trebonij hominis innocentissimi casu, liquido poterit intelligere, qui quum uarum senem, omnium quos terra sustinet, ingratusimum, amicum etiam habere potuisset, si nihil de eo meritis esset, cum suis summis beneficijs, accerrimum effectit inimicum. Itaque quanto se deuinctiorem illi intelligit, cui homo superbissimus minime uelit, tanto diligentius in eius perniciem incumbit. Quis cum hominem sana mentis iudicaret, qui latroni gladium quo ipsum iugularet, ulro ministraret? Nihil plus sapit is, qui improbum &

Cōclusio.

bum & ingratum demerens, causam illi praebet, cur se perditum uelit. Quare cum nostro beneficio summum malum nobis parari intelligamus: & quemadmodum amico nostro cesserit, uideamus, ipso Oreste uidebimur in sauios, si post hac improbum hominem nostris beneficijs demereri uelimus.

ALIVD EXEMPLVM.

Sapientis est fame suae longe diligentius, quàm opibus suis, non minus uero diligenter quàm uitam consulere. Minus siquidem damni, & incommodi accipit, qui pecuniam, aut etiam uitam amittit, quàm qui famam.

Propositio.

Ratio.

Confirmatio.

Pecunia enim amissa sarciri potest, fama semel amissa, in integrum restituitur nunq;. Et uita quidem corporis, quum certos à natura terminos acceperit, in longum tempus extendi nequit. Fama uero hominis quae est altera, & potior uita nostra, etiam post cineres & rogum superest. Vitam igitur quisquis eripit, rem adimit, qua nullo etiam auferente, diu frui non poteramus.

At famam qui eripit, re immortalis, & pulcherrimae nos spoliatur. Quod ueteres recte intellexisse mihi uideatur, qui non pecuniam modo, uerùm etiam uitam ipsam effundere non dubitabant, quo nomen suum quàm maxime prorogarent. Multos fuisse eo animo legimus, ut postquam se fama spoliatos uiderent, ne causam quaedam esse putarent, cur diutius in uita manerent. Adeo grauius fama, quàm uitae dispendium iudicabant. Quod si homines ijs rebus maxime timere uidemus, quae cum sint preciosissimae, facillime tamen perduntur, ac diffici-

Expolitio.

Cōclusio.

ficillio

facillime restituntur: sapiens existimandus non est, qui fama, quæ neque restitui potest semel amissa, & qui nihil habet homo preciosius, non multo diligentius consulendum putat quàm pecuniæ, aut etiam uitæ. Postest etiam tribus duntaxat, aut quatuor partibus confici collectio: si uel confirmatio, uel expositio, uel utraque omittitur. Raciocinatio est, argumentatio perfectissima, quæ accommodatiõne assumptionis, ad id quod propositum est, elicit conclusionem. Hæc quoq; sicut collectio paucioribus partibus constare potest, tamen ea quæ perfectissima putatur, quinque partibus consu- mitur: Propositione, ratione, propositionis assumptione, assumptionis ratione, & complectione. Propositio est per quam breuiter is locus proponitur, ex quo omnis emanat uis argumentationis. Ratio est, quæ demonstrat uerum esse, quod proposuimus uno, pluribusue argumentis. Assumptio est oratio per quam id, quod ex propositione ad ostendendum pertinet, assumitur.

De racio-
cinatione

Proposi-
tio.

Assum-
ptio.

Assumptionis ratio est, per quam id quod assumptum est, confirmatur. Cõplexio est, per quam id quod ex tota argumentatione conficitur, exponimus hoc modo.

Omnes qui causam habent, ad suscipiendum facinus, si uita eorum à maleficio non abhorret, libenter maleficiũ suscipere solent. At Ulysses interficiendi Aiadis summam causam habuit: nec est homicidium ab eius uita alienum. Ulysses igitur interficiendi Aiadis maleficiũ suscepit. Hæc est raciocinatio tripartita, omnis rationibus. Hanc quinq; partibus hoc pacto tractabimus.

Omnes

Propositi-
o.
Ratio.

Omnes homines, iudices, quorum uita per consuetudinem à scelere non abhorret odio sic mouentur, ut uehementer exoptent suas inimicitias, quouis explere facinore. Nam eiusmodi homines, qui manus semper iniusto sanguine cruentas habere consueti sunt, quum non possunt à uicio animi recedere: non solum, quum aut ita accidit, ut commodum consequantur, aut incommodum maleficio uident, mouentur ad facinus: uerum etiam ipsi causas querunt, quibus socio iniurias manus adferant. Etenim si boni uiri cauendum putant, ut ne causam quidem habeant, quæ prætermittere officium compellantur, hos crudeles uiros, hos iniquos, qui semper sanguine gaudent, non mirum est interficiendi hominis causam querere. Præterea, si boni nonnunquam metu, aut inimicitijs à recta uia qua semper uixerunt depulsi sunt, quis non credat homines prauos commodo suo moueri, ut conseruare consuetudinem suam uelint? Illi uirtutem sibi solitam utilitate decepti omittunt: hi officium quod nunquam obseruauerunt, quum utilitatem scelere adipisci se posse intelligunt, obseruabunt? Videlicet ignoratis iudices, quanta uis sit iræ: quid inimicitia possint, quid odium pariat? Non dico hic be-luas ira et odio moueri, ut alteri noceant, Non dico multos sapientissimos uiros, odio atq; ira permotos, temperare sibi non potuisse. Præterire melius est, quot urbes, quot regna, quot gentes infectæ odio iacent. Quare iudices, si etiã bonos inimicitijs corrupti uidetis, huiusmodi homines qui per consuetudinẽ à maleficio abesse non possunt

Assump-
prio.

possunt, odio motos, obtruncare inimicum uoluisse dubitatis? At Vlysses acerrimus inimicus, capitalique odio ab Aiace dissidebat. Scitis enim omnes, scitis nec opus est, ut altius rem uobis aperiā, quem in illum animum gessit, post iniquissimam illam contentionem armorum. Scitis timidum hunc hominem, qui nihil unquam uirtute animi, omnia fraude egerat, fortissimum hominem, acerrimum hostem, inimicorum persecutorem, iniuria lacesitum uehementer extimuisse. Intelligebat enim nisi uitam illi criperet, se incolumem esse non posse. Consueuerat, si manifeste non poterat, quouis modo aduersarios aggredi. cui rei Palamedis indigna mors testimonio est, quem quum prudentia omnes superare uidebat, non ignoratis qua prodicione, quibus insidijs, qua inuidia motus, occiderit. Atq; ex illo nullum periculum metuebat, Aiacis metu consciebat. Hac in re inuidia, odium, ira, & metus, simul concurrunt. In Palamedem inuidia solum mouebatur. Quare iudices, huiusmodi homines, uel parua de causa maleficia suscipere solent. His autem odio acerbo Aiacis, ac metu percussus erat. Non est audiendus, si neget se Aiacem interficere uoluisse. Propositiones autem, à principalibus causarum locis inueniuntur, ut in coniecturali statu, à petitione testium, hoc modo: Sine testibus non est audiendus aduersarius. In negotiali constitutione, à lege hoc pacto. Non oportet aliquid innovari contra leges. His contraria, ut non sunt omnis rei petendi testes. plurima enim flagitia occulte committuntur. Et hoc tempore contra leges

Cōplexio

De propositionis in uentione.

De exortāda propositione.

leges aliquid innovare oportet. Si uero id quod ab aduersarijs propositum est, aut proponi poterat, resellere uouerimus, tum utendum erit propositione, sublatione, opposita propositione, solutione. Propositio est, sublationis pollicitatio, Exemplum, Nec me clam est, quid calidissimus senex calumniatur. Sublatio est aduersarij. Exemplum, Non debuisse me contra pactionem discedere: Opposita propositio est, solutionis pollicitatio. Ut, Verum id quam friuolum sit, non est difficile ostendere. Solutionem secundarijs locis confirmabimus, hoc modo: Reticule enim mihi pactionem allegat, quam ipse prior soluit. Conuenerat, ut biennium abs me doceretur, fateor: uerū ea lege, ut ille mores in melius mutaret. Nunc quū ex malo factus sit pessimus, ab utro nostrum est pactione uiolata? nempe ab isto.

ALIVD EXEMPLVM.

Nec audiendos theologos puto, qui poetas legendos negent, quod uerborum nitore legentis animum uehementer alliciant. Quid enim magis pro poetis dici potest? Nam si, ut fatetur, poeta mira quadam dicendi politie, uenustateq; delectant: quum ea uoluptas non modo à turpitudine absit, uerum etiam summam adferat utilitatem, causa est ostensa, cur maxime poetas legere debeamus. Rationes porrò, quibus propositiones confirmantur, inueniuntur à circumstantijs quæ sex numerari solent, persona, res, causa, locus, tempus, modus. quibus additur à nonnullis septima, materia. Persona est, quæ ad aliquam rem confirmandam, uel infirmandam

De rationum inuentione.

Persona, quæ confirmanda

causis

In unaqua
que per-
sona.

Nomen.

Natura.

capitur hominis conditio. Persona est duplex. Una ex-
tra causam, ut maiorum aliorum iudicium, auditorum.
Alia in causa, ut accusatoris, rei, iudicis, testium. Per-
sona in decem partes distribuitur, Nomen, naturam, uis-
um, fortunam, habitum, adfectionem, studia, facta, casus,
sive orationes. Additur et consilium. Nomen proprium
ut Cato Sapiens, Aristides Iustus, Metellus Numidicus
Pius, Pomponius Atticus, Melaius Polynices, Petrus
Candidus. Nomen comune ciuitatis, aut gentis, aut pro-
uincie, ut Pœnus perfidus, Græcus leuis, Athenienses
studiosi, Romani bellaces. Ab his sæpe rationem ducio-
mus, maxime in genere demonstratiuo, nomen fortuito
impositum in calumniam trahentes. Ut, Hic uero nomi-
ne Niger, nomen ex re habet. Credo hoc nomen non for-
tuito, sed præ sagio quodam & omine contigisse. Aut
inuertimus nomen: ut, falso nomine Innocentius, quum
nihil sit eo nocentius. Candidus quum præter nomen ni-
hil habeat candidi. Aut per antiphrasin, ut Vigilantius
dictus, quum Dormitatus merito debeat appellari. Fin-
gimus & ipsi nomina, de quo suo loco dicemus. Nihil
enim ad rationum inuentiones ea res attinet. Natura aut
diuina, aut humana, & mortalis est. Diuina sumitur
ex augurijs, extis, ominibus, prodigijs, oraculis, diuina
nomen dicitur. Mortalis natura diuiditur in sexum, ut uir,
mulier. Nationem, ut Græcus, Barbarus. Patriam, ut Ro-
manus, Atheniensis: Cognationem, ut nobilis, ignobilis.
Ætatem, ut puer, iuuenis, senex: Dignitatem, que in
commoda animi & corporis distribuitur, siue etiam in
commoda

commoda. Animi autem commoda, & incommoda sunt,
ut acutus, hebes, memor, obliuiosus, prudens, stultus, timi-
dus, audax: dum hæc insunt à natura, non industria com-
parata. Corporis autem sunt, ualetudo, imbecillitas, lon-
gitudine, breuitas, formositas, uelocitas, tarditas, candor,
fuscedo. item & nasutus, hirsutus, glaucus, & huiusmo-
di. Victus distribuitur in educationem, apud quos, **Victus.**
quo modo, & cetera. In usum, ut quo in negotio, quo
questu sit occupatus, & cetera. In mores, ut libidino-
sus, an frugi, auarus, an liberalis, & eiusmodi. In For- **Fortuna.**
tuna considerandum est, seruus ne sit, an liber, pecunio-
sus, an tenuis: exul, abdicatus an secus: priuatus, an cum
potestate: fortunatus, an infortunatus. Adfectio est **Adfectio.**
animi, & corporis ex tempore aliqua mutatio, ut uul-
tus letus, tristis, cupiditas, metus, titubatio, pallor, rus-
bor, tremor, oculorum suffusio, gestus insolitus, incessus
modo citus, modo tardus, quæ inter signa coniecturalia **Habitus.**
numerantur. Habitus uirtutes, & uitia corporis et ani-
mi complectitur, quæ non insunt à natura, sed industria
sunt comparata, ut uelocitas, robur, ingenium, memoria,
probitas, eruditio, facundia & huiusmodi. Studium est **Studium.**
uehemens animi ad rem quampiam applicatio, ut medi-
cus, orator, poëta, theologus, miles, uel eorum studio-
sus, & eiusmodi. Facta, casus, & rationes, ex tribus tem- **Facta.**
poribus considerantur. Ex præterito quid fecerit, quid **Casus &**
illi acciderit, quid dixerit. Ex præsentis, quid faciat, eue-
niat, quid dicat. Ex futuro quid facturum sit, quod illi eue-
nturum sit, quæ diciturum sit, aut ipse aut eius socij, ciues,
maior

Consiliū. maiores, amici, inimici. Consilium est faciendi excogitata ratio. **Res.** Res est totius negotij certis signis conflata complexio, quæ potissimum in epilogis adhiberi solet. **Causa.** Causa diuiditur in impulsione, ratiocinationem. Impulsio est temerarius impetus animi ad aliquid faciendum, aut non faciendum, ut ira, cupiditas, uolentia, timor, furor, & omnis animi perturbatio. Ratiocinatio est, quæ commodorum comparatione, aut incommodorum uicinatione ad rem hortatur. Ea consistit in commodorum adceptione, retentione, augmento, aut incommodorum euicinatione, reiectione, diminutione. Est autem duplex causa, principalis, & accessoria. Principalis, ut occidit hominem ex quo pecuniæ maximam summam sperabat. Accessoria, præterea non ignorans se Clodio, huius inimico acerrimo rem gratam facturum. **Locus.** Locus opportunus, an importunus, angustus, amplus, nemorosus, montuosus, longinquus, an propinquus, celebris an desertus, sacer an prophanus, publicus an priuatus. **Modus.** Modus clam an ui, palam an occulte: persuasione an sponte: audacter an captiose: insciens an prudens: amore an odio. **Materia.** Materia, fuste an gladio, arcu, ueneno, incantationibus. Nunc quomodo rationes à circumstantijs inueniantur, exempla subiiciamus. Proditor es patriæ Catio, nisi huius rei testes Cicero produxerit, non est audiendus. Ea enim nobilitate, his maioribus natus sum, ut sine testibus, id de me suspicari non debeat. Atque ideo magis expellendus est Cicero, quam hæc sine testibus dicat, quod mihi semper inimicus fuerit, & nobilitatis

tati (utpote nouus homo) infestus. Nam uestra prudentie, iudices est eam potestatem, talibus uiris non concedere, ne fictis argumentis nobiles homines circumueniant. Non enim tanti sceleris suspicionem sine testibus apere debetis. Præsertim in hac republica, in qua leges sanctissime semper sunt conseruatae. Atque ideo magis expellendus, ne si fictis argumentis locus dabitur, multos nostrum, hi noui homines inuadere conentur. His præsertim temporibus, quibus ignobilium animi, in nobilitatem sunt accensi: & ea licentia uiuitur, ut nemo falsa crimina non excogitet. De circumstantijs hætenus, unde rationes propositionum inueniuntur. Nunc de confirmationum inuentione. Profluit autem omnis confirmatio ab ijs locis. Ab exemplo, minori, maiori, & equali, & contrario.

EXEMPLVM.

Oportet tempore belli ob ciuitatis emolumentum aliquid innouare. Et maxime nobis Romanis id licet, qui semper ad utilitatem reip. aliquid noui solemus excogitare. Maiores enim nostri ex commodo reip. reges expulerunt, & decemuiros continuare imperium passi sunt: & tribunos plebis sacrosanctos constituerunt. Scipionem ante tempus consulem creauerunt. Si paterfamilias multa è re sus, innouare non ueretur, senatus ob reip. commodum quippiam innouare nõ audebit. Si tempore pacis innouare quicquam solemus, tempore belli, quum res postulat, est innouandum. Profluit ex politione circumstantijs, unde & rationes. Est autem ex politione, unde & rationes. Est autem ex politione, unde & rationes. Est autem ex politione, unde & rationes.

quiddam ex ratione, confirmationeque constat, hoc modo. Continuare Scipioni imperium, uel contra leges oportet. Nam & maiores nostri ex utilitate reip. decemuiris

Confirmatio. ros facile continuare imperium passi sunt. Atque illi tunc in pace, nos coacti bello quid faciemus? Et illi ad expolitio ornandam remp. nos ad defendendam libertatem facie ex tēpore mus. Et illi decemuiros continuare imperium simul passus. A causa. si sunt, nos unum solummodo non patiemur? Et illi Apersona. pium Claudium hominem, ut res docuit, libidine perditum, atque tyrannicum, nos Scipionem, qui ea continentiae exempla dedit Numantiae, ut omnium probatissimus uideretur. In exorinationibus uero longe aliter de ex-
politioe praecipitur. Hoc monendus est studiosus, sicut ad unam propositionem confirmandam, plures rationes adferri posse, ita unam quaque rationem pluribus confirmationibus posse sumiri: & item ad confirmandas singulas, plures expolitiones posse adhiberi. Verū quemadmodū rationes propositionibus breuitatis causa nonnunquam admiscuntur, ita confirmatio rationi, confirmationi expolitio intexitur. Est igitur hoc loco expo-

De Enthymemate, & Enthymemate. litio, siue Enthymema, oratio quae à circumstantiis ad confirmationem non sine collatione fertur. Enthymema est quaedam addita enthymemati acuta excogitatio. Exempli causa, Coriolani factum plusquam hostile nobis uideri debet. tyrannicum enim est patriam expugnare.

Propositio. Hostes enim oppugnandi non sunt, quibus hic maior oratio est prosequendus, quod illi alienam, hic suam patriam oppugnat. Et cui plurimum debet, hanc euertere con-

natur,

natur, Fluit quidem comprehensio à circumstantiis, sed approbatur à quadam, aut totius in minora, uel pauciora, incisione, aut similibus enumeratione, aut fictoria ratione, quae oppositum rei confingat.

EXEMPLVM.

Simulat, non amat puella. quae si uirum quempiam amat, non ego te ueneficij accusarem. Si te ipsum arderet, artes tuae mihi suspectae non essent. Si alium quendam suorum furem: si alia aegritudine laboraret, non te accusarem. Pater tres semel interfecit filios, si duos interfecisset, si unum solum, si non filium, tamen moleste ferretis. Misit centum talenta Philippus Atheniensibus, quibus Demosthenes sibi traderetur. Non si mille daret, non si decem milia, non si ciuitates, gentes, prouincias, regna si mul omnia conferret, Demosthenem qui Graeciae libertatem, tum prudentia sua, tum eloquentia tutatus est, tradituros putarem. His ego talēis, non dico Hyperidem, aut Aeschinem, sed ne plebeium quidem quempiam, aut opificem, aut omnino ciuem infimum traderem.

ALTERVM EXEMPLVM.

Ego si tuos filios (si modo tui dicendi sunt, quos crudelissime trucidasti) aut uerberibus affecisses, aut exilio, & abdicatione notasses, moleste tamen etiā ferrem, tot pulcherrimos iuuenes uel clarissimo patriae solo priuari, uel indigne uerberibus cedi. Nunc uero quum non abdicatione, non exilio, non uerberibus, sed morte tres simul abstuleris non expostulem? nō accusem? non grauiter feram? Et qui si unum interfecisses, exclamarem, nunc tri-

M 3 bus nec

tio à contrario. De comprehensioe.

A fictoria ratione.

A similibus enumeratione.

Ab incisione totius in pauciora.

Ab incisione in plurimiora.

Ab incisione in minoribus.

Ab incisione totius

- In paucio** *bus necatis, silebo: Inueniuntur itē argumenta, et ratio*
ra. *nes à locis topicis, nēpe à genere, specie differentia, pro*
prio, de finitōe, toto, partibus, causis, effectis, uisibus, iur
dis, iudicato, simili, maiori, minori, pari, proportione,
A genere. *oppositis, transsumptione, casu, cōiugatis, diuisione. Ge*
nus est, quod continet speciem. Ad generis negationem,
consequitur & speciei remotio, non contra, ut: uirtus
non est, igitur nec iustitia. Animal non est, igitur nec
A specie. *homo. Remota specie, non consequitur remotio generis,*
sed affirmata specie, sequitur affirmatio generis. Iustitia
non est, igitur uirtus non est, non consequitur: iustitia
est, igitur uirtus est, consequitur. Ad remotionem ta
men totius generis, consequitur remotio cuiuslibet spe
ciei. Rursus ad affirmationem totius generis, consequit
ur affirmatio uniuscuiusq; speciei, ut, omne argentum
legauit, igitur & cœlatum legauit. Omnibus scientijs
operam dare iubemur, igitur & poëtica. Nulla uirtus
est principi negligenda, igitur nec clementia. Remouet
ur tamen necessario genus, si quis formas eius omnes
per enumerationē negauerit, hoc modo: Nam quod nec
ratione utitur, nec brutum est, id ne animal quidem est.
A differē *Differentia est, qua genus diducitur in speciem. A differē*
tia. *tia equaliter infertur, & remouetur species, quam*
constituit. Genus autem comprobatur, non improba
tur, ut supra dictum est de specie: ut, si sentit, est anim
mal, si ratione caret, homo non est. Ratione non caret
igitur & animal est. Nam si ratione caret, non statim
A pprio. *animal non erit. Proprium est, quod soli speciei accidit,*
ut ho

ut homini risus. Id, quemadmodum differentia, id cuius
est proprium positum, infert, remotum aufert. Ut, quod
risibile est, id hominem esse necesse est. Quod risibile
non est, id ne homo quidem dici potest. Si tyrannicidæ
proprium est tyrannum occidere, hic tyrannum occi
dit, igitur præmio donandus. Hoc quoniam proprium
non est, sic consutabimus, Si tyrannum occidere, ty
rannicidæ proprium est, carnifices, quibus tyrannos
occidendos tradimus, tyrannum occidunt: carnifices
igitur præmium accipiant. Definitio est cuiusq; rei bre
uiter, & absolute potestatem complectens oratio. Hæc
cum re definita conuertatur, necesse est, ut, Si animal ra
tionale est, igitur & homo: Quod nec animal est nec ra
tionale, id homo non erit. Si homo est, ergo & animal
rationale. Si homo non est, igitur ne animal quidem ra
tionale. Definitio consutatur, si aut uerum proprium,
aut differentia uera, aut genus uerum positum non est:
si quid in altero continetur, aut excluditur, quod non
idem in altero contineatur, aut excludatur hoc modo:
Monetam omnem uxori legauit, cœlatum autem argen
tum moneta est: argentum igitur cœlatum omne lega
uit. Neque enim omne cœlatum argentum moneta dici
tur. Nam patera, & huiusmodi cœlatum argentum est,
nec tamen ista monetam uocant. Constituantur & defi
nitiones ex accidentibus, quæ si huiusmodi sint, ut cum
re definita conuertantur, ualet consequutio: ut homo
est animal bipes, erectum, sine pennis. Psittacus auis est
uiridis, rostro adunco, collo rubro, torque insigni in se
necta,

Alterum
genus de-
scriptio-
nis.

necta, quæ altero pede cibum tenens uestitur. Constituntur & definitiones ex enumeratis absolute partibus speciebus, siue formis. ut respublica est, quæ unius, aut paucorum, aut populi potestate regitur. Hoc genus facile consutatur, si qua species in enumeratione præterita additur. Exemplum. Iniuriæ sunt, quæ aut pulsatione corpus, aut conuicio aures afficiunt. Consutatur.

Ab etymo-
logia.

Quid si quis filiam tuam rapiat, iniuria non erit? Etymologia est nominis interpretatio, siue notatio: ut, Hic Chryzogonus est appellatus, quod aurum undecumque pariat. Nam χρυσός Græce aurum, γόν & factum significat. Fingit, igitur poeta. De deo disputat, igitur theologus. Medetur, ergo medicus. A toto inferuntur partes, non remouentur, hoc modo: Si tota Resp. consilio gubernanda est, ergo et domus, et unusquisque ciuium. Non ita

A toto.

men quoniam tota Resp. fortunæ committenda non est, idcirco nec tu te casui committes. Neque enim quia tota domus redintegrandam non est, igitur nec paries unus. Verum partes si uniuersæ colligantur, totum inferunt: si uniuersæ remoueantur, totum auferunt. Considerantur autem partes, à tempore, à quantitate, à loco: ut, Si neque in cælo, neque in terra inuenitur, nusquam igitur inueniri poterit. Causa & effectus conuertuntur, si modo eius modi sit causa, ut ab ea una fluat effectus, & ea sola sit idonea ad producendum effectum. Ea quadrifariam dicitur, in efficientem, materialem, formalem, & finalem.

A causa.

Ab efficiente.

Ab efficiente. Ab efficiente causa: ut, Non potest non esse dies, excor-
to sole. Nec uirgo est, si cum uiro cõcubuit. Si sapientia
uirum

uirum bonum facit, & ipsa bona est. Corpus in lumine est, ergo facit umbram. Voluptas infamiam gignit, igitur fugienda. Virtus honorem adfert, igitur appetenda. Coloratus est, igitur fuit in sole. Puluerulentus est, igitur in itinere fuit, non est consequens: harum enim rerum plures possunt esse causæ. Sublata materia, & effectus necessario aufertur: ut, Lignum nullum habuit, nec naues igitur potuit fabricare. Ferrum cum desit, qui possunt gladios cudere? A forma: ut, Aperte mentitiuntur poetæ uolasse Dædalum. nam quod natura negat, nemo potest facere. A fine ducuntur argumenta: ut, Felicitas est expetenda, igitur & uirtus. Non malum est uiuere, igitur nec comedere. Bona est medicina, nam & salus bona est. Bona est pax, igitur & bellum utile. Hæc argumentatio in coniecturali statu potissimum adhibetur. Ab usibus: ut, Equitare oportet, igitur & equi habendi. Nauigare conuenit, igitur & naues parare conuenit. Tueri uitam licet, igitur & gladium ferre licet. Veterem theologiam scire pulchrum, ergo & poetas didicisse pulchrum erit. A generatione ad corruptionem: ut, Malum est extinguere Rempublicam, igitur bona est Resp. Concordia ciuium optima, cur non igitur & ciuitas? Ab adiunctis: ut, Cæsarem sapientissimum fuisse constat, quem nullius unquam rei poenituerit. Stultus Antonius, qui nihil unquam gessit, cuius non postea poenituerit. Pallet, cogit abundus sedet, subinde animum mutat, igitur amat. Expalluit, titubauit, trepidauit, igitur conscius sibi fuit. Si tibi samam meam contaminare

A materia

A forma.

A fine

Ab usibus

A generatione.

Ab adiunctis

licuit, mihi expurgare non licebit? Quem quis amat, nō
 ledit: quem heredem facit, charum habuit. Orba infero
 uit, igitur hereditatem captat. Si poëta est, igitur la-
 sciuis. Si dialecticus, igitur contentiosus. Si theologus
 morosus. Si medicus, auarus. Que tamen facile confuta-
 ri possunt, præsertim si eiusmodi sint, ut sepe numero
 non consequantur. Ab iudicio, uel autoritate: ut, Opti-
 ma statim discenda sunt, Sic enim Quintilianus institua-
 tor optimus faciendum existimauit. *A simili sic: Ut in
 tempestate, quum maximum periculum, mare uentique
 minantur, tum peritus nauclerus minime à elauo decessit,
 oculos & manus ad omnia intentas habet. Ita uis
 sapiens, quum maxime sauit fortuna, & quum res sunt
 maxime dubie, tum maxime consilio uti, & uigilare
 ad omnia debet. Locus autem à simili confutatur, si aut
 dissimile esse docebimus, quod alter simile dixit, aut
 aliam commodiorem similitudinem adducemus, hoc
 modo: *Ut picem nemo tractat, nisi contaminetur, ita
 poëtas nemo potest legere, quin ad libidinem incite-
 tur.* Negabimus simile quippiam poësim diuinam scia-
 entiam cum pice habere, aut commodiorem similitu-
 dinem dabimus, hoc modo. Imò quod apes facere uide-
 mus, ut ex unoquoq; flosculo, quicquid est optimum, id
 excerpant, si quid ueneni, id araneæ exugendum reser-
 uent, Ita nos in poëtis, quod est eruditionis, ex hoc
 ne doctrine, id nobis rapimus, si quid obscenitatis oc-
 currerit, id relinquimus. Ut, Neque equus indomitus
 quamuis natura bonus, ad eas utilitates, que ab eo de-
 siderantur*

A iudica-
 tis.

A simili.

Simile per
 negationē

siderantur, idaneus est: ita nec homo indoctus, quamuis
 ingeniosus, is est à quo uirtutis fructum possis elicere.
 Non enim, ut qui currenti ad cursum succedit, ueloci-
 or est: sic qui imperatori, ad regendum exercitum meo-
 lior. Nec ut nauis, ita amicitia noua fidelior. A maio-
 ri, hoc modo: Parenti non obtemperat, & audiet alie-
 num? Huius mortem tam fert amiliariter, quid mihi
 hic faciet patri? Si adulterum occidere licet, ergo &
 loris cadere. A minori uero sic: Si furcm cadere licet,
 licet & latronem. Si puer ista potuisti, uir non poteris?
 A pari: Si lex parricidam damnat, & matricidam. Si
 patri in filium ius est, igitur & in filiam. Si fratrem do-
 mi alis, cur me eiicias? Porro exemplum, aut simile est,
 aut contrarium, aut maius, aut minus. Simile exemplum:
 ut, Iure occisus Saturninus, quoniam & Gracchus. Con-
 trarium: ut, Brutus filios proditionem molientes, occi-
 dit. Manlius uirtutem filij morte multauit. Marcellus
 ornamenta Syracusanis hostibus restituit. Verres eoa-
 dem socijs abstulit. Maius: ut, Si propter matrimo-
 nium uiolatū Troia funditus excisa est, quid fieri adul-
 tero par est? Minus: ut, Tibicines, quum ex urbe recess-
 sissent, publice sunt reuocati, ciuitatis principes, qui be-
 ne de Rep. meriti sunt, quum inuidiæ cessissent, ab exilio
 non sunt reuocandi. Simile ostenditur, à genere, natu-
 ra, ui, magnitudine, multitudine, tempore, loco, causa,
 persona, opinione, modo. A genere sic: Extinguitur
 intellectus, quoniam & uisus. Confutatur, sed uisus ma-
 terialis non item intellectus. A ui: Insi inuentui seue-
 ritas

A maiori

A minori

A pari

Ab exem-
 plo

De cofuta-
 tione ar-
 gumētoze
 ab exēplo
 A genere

A ui.

ritas

A magnitudine. *ritas quedam, quoniam & senibus. Consutatur, sed iu-
cunditas iuuentutis propria. A magnitudine: Si sorte
non electione sit gubernator nauis, nec imperator clas-
sis. Consutatur, at maiori maius ratione gerendum est-
A multitudine: Nostræ ne, an hostium hæc ciuitates sint,
dijudicemus. sic enim & maiores de duabus fecerunt.
Consutatur, sed in pluribus maius periculum. A tempo-
re: Continuet Pompeius imperium, quoniam & Marius.
Consutatur, sed ille atrocissima Reip. tempestate, quum
nunc urgeat nemo. A loco & causa. Quum in Italia bel-
lum sit, non traiciatur in Africam copia, ne simile quid
cum Atheniensibus patiantur. Consutatur, sed longius
illi: & ignota in loca, propius nos, & in cognita, & ea
ex re alios quoq; hostes illi attraxerunt nos hostem Han-
nibalem ab Italia expellemus. A persona: Continuet Ma-
rius imperium, quoniam & Scipio. Consutatur, at sano
et us ille uir, hic non æque. Ab opinione: Qui Cereris sa-
cra suprauit obcuntem, ea pœna plectatur, qua qui
Vesta obcuntem corrumpit. Consutatur: sed quæ ma-
iori conatu suscipiuntur peccata, atrocitas puniendæ
sunt. Possunt autem multa horum ad eiusdem euerfionem
concurrere. Locus à proportionem, hoc differt à simili,
quod ibi à simili simile ducitur, hic similitudinis, ac pro-
portionis fit collatio. Per simile sic effertur argumen-
tum. Nam ut nauis gubernator non sorte, sed iudicio
eligitur, ita in Rep. magistratus sunt eligendi. Per pro-
portionem sic: Ita se habet ad nauim gubernator, ut ad
Remp. magistratus. At iudicio, non sorte gubernator
eligitur*

*eligitur. Oportet ergo & magistratus, iudicio, non sor-
te eligere. Locus à proportionem eodem modo reprehē-
ditur, quo locus à simili. Locus ab oppositis quinq; par-
tibus diuiditur. A priuatiue oppositis sic: Cecus est, igitur
nunquam uidebit. Item: Non est solus cæcus, qui ca-
ret oculis, nam multos tametsi oculos habent, tamen cæ-
cos appellare non dubitamus. A negatione: Pacem con-
tempere Carthaginenses, In Hispania enim nostros so-
cios sollicitant. A relatiue oppositis: Carthaginenses Ro-
manis subiectos esse conceditis? Constat igitur Roma-
nos Carthagini imperasse. Si tu me præceptorem appel-
las, cur ego te non appellem discipulum? Si fateris à me
tibi creditam pecuniam, tu mihi debes. Si me pro filio
non habes, nec tu mihi p patre habebis. Si nos pro tuo
exercitu non habes, nec te pro imperatore ducemus. A
contrarie oppositis: Si sanus non es, egrotare constat.
Si amandus, qui bene meretur, odio prosequendus, qui
male. Si præmio dignus, qui tyrannum occidit: supplicio
afficiendus, qui tyrannum iuuat. In contrarijs, quæ me-
diata uocantur, non consequitur necessario: ut, Si niger
non est, igitur albus est, nam uiridis, aut ruber esse po-
test. A disparatis: Disparata genere sunt, quæ sub eodē
genere posita, diuersis differentijs, uel proprijs separan-
tur. Quæquam etiam quæ genere distant, disparata pos-
sunt uocari: ut, Si homo est, igitur nec asinus, nec deus
& cetera. Tu quum decem pondo argenti deposueris.
qua fronte auri tantundem repetis? Marmoream do-
mum diruisti, & reponis latericiam? A transumptione: p-
tione.*

Philosophus non inuidet, quoniam nec sapiens. *Distin-*
guitur hic locus ab interpretatione, quoniam hic nihil
exponitur, sed à uerbo notiori, minus notum infertur,
illic nominis ratio affertur, hoc modo: Sapiens non inuidet,
philosophus amator est sapientie igitur non inuidet.
 A coniugatis: Si rhetorice uirtus est, rhetorem studiosum esse necesse est. A casibus: Si ingratitude turpis est, turpiter igitur facis, qui bene merito gratiam non referas. A diuisione: Diuisio fit, aut per negationem, aut partitionem. Per negationem hoc modo: Aut utile est bellum indicere, aut non: sed non est utile bellum inferre, igitur quiescere utile est. Partitio autem aut est generis in species: ut, Animalium quedam ratione participant, quedam sunt rationis expertia, aut totius in partes, aut uocis in significata, aut subiecti in accidentia, aut accidētis in subiecta, aut accidētis in accidentia. Sed de his hactenus satis, iam ad partes suasorio generi proprias redeamus. Tutum, quod ad incolumitatem pertinet. Iucundum, quod uoluptatem aut animi, aut corporis, aut utriusque adfert. Facile, quod sine periculo, aut negotio fieri possit. Necessarium, quod aliter fieri nequit. Cetera à rhetorum præceptis petantur. Nemo putet omnibus his partibus semper in suadendo utendum esse, quod per longum foret, præsertim in epistola. Sed quot inciderent, & quanta ex parte, catenus attingere sat fuerit. Conciliatio igitur eius animo, cui scribimus: deinde si inciderit, subiecta narratione: tertio loco id quod suadere, aut dissuadere uolumus, cum amplificatione quamdam

A coniugatis
 A casibus.

A diuisione
 ne.

Tutum
 Iucundum
 Facile

Necessarium.

quam est proponendum. Deinde post diuisionem, aut etiam omisa diuisione: ratio, aut multe rationes sunt subdende: rationibus confirmationes subiungendo. Confirmatio ni ipsi non unquam altera confirmatio firmameti causa apponitur. Deinde rem locupletabimus, ex exemplo, autoritate, prouerbio, sententia, simili, dissimili, contrario. Quæ ita inter se miscbimus, ut nunc à ratione ad simile, à simili ad exemplum, ab exemplo rursus ad rationem, uel eandem alijs uerbis uestitam, uel aliam ueniamus. Nam ab exemplis rationes non unquam nascuntur. Item autoritati, sententiæque rationem conuenit subijcere. De exemplorum uarietate iam diximus. Similia ex omni rerum genere petuntur, quare plurimorum animantium, herbarum, aliarumque rerum species, & naturas cognitatas, et perspectas habere conducet: autoritates quoque alias philosophorum, alias oratorum, theologorum, historicorum. Quæ si scite intermiscbimus, nunquam deerit quod dicamus, & satietatem uarietate facile uitabimus. In hac uarietate, expositione, & collectione rhetorica diligenter utemur. Huius præcepti uincula hoc erit exemplum.

EXEMPLVM EPIST. SVASORIE.

Quoniam pro tua singulari sapientia, ipse abinde per te sapiens affinis iucundissime, nec alienis cogitatis, tamen hoc uel ueteri nostre amicitie, quæ ab ipsis prope cunabulis una cum ætate nobis accreuit, uel tuis summis in me officijs, uel arctissime denique affinitati debere me putari, si is esse uelle, quæ tu me semper existimasti,

Beneuolentia captat

Attentio. *maſti uirum & amicum, & gratum, ut id quod ad tuam tuorumq; ſalutem ac dignitatem plurimum intereſſe uidecaſſem, te libenter ac libere admonerem. Aliena nonnumquam rectius quam noſtra perſpiciunt. Tuum conſilium meis in rebus perſepe ſum ſecutus, neque minus felix mihi comperi, quam erat amicum. Nunc ſuiciſſim in tuis meum ſequi uoles, futurum arbitror, ut neque me ſuaſiſſe, neque te poeniteat paruiffe. Coenauit apud me ſexto Idus Apriles, cum in uilla Montana eſſem, Antonius Baldus homo, ut ſcis, tuarum rerum ſtudioſiſſimus, generisq; tuo iam inde ab initio coniunctiſſimus. Trifte plenumq; lachrymarum conuiuium. Nunciabat mihi magno utriuſq; dolore, matrem tuam ſceminam integerrimam, e uiuis conceſſiſſe: ſororem tuam luctu ac deſiderio uiſtam, ſterili dicatarum uirginum choro aſcripta eſſe: ad te unum ſpem ſtirpis tuae rediſſe: amicos ſummo conſenſu tibi puellam ſummo genere natam, forma praſtanti, optime moratam, poſtremo tui amaſiſſimam, ſumma cum dote obtuliſſe. Te uero neſcio qua ſeu doloris impotentia, ſeu religione, ita coelibatum decreuiſſe, ut nec generis ſtudio, nec ſobolis amore, nec amicorum uoluntate, aut monitis, aut precibus, aut lachrymis abduci poſſis a ſententia.*

Propoſitio

Tu tamen uel me autore, mentem iſtam mutabis, & coelibatu relicto, ſterili ac ſuarum humano uita inſtituto, ſanctiſſimo coniugio indulgebis.

Diuiſio, hoc eſt, limē argumētation

Qua in re neq; tuorum charitatem, quae tamen alioquin animum tuum uincere debebat: neque meam autoritatem

ritatem quicquam mihi prodeſſe cupio, niſi clariffimis rationibus oſtendero: id fore tibi longe tum honeſtius, tum utiliſſimum, tum iucundius. Quid quod etiam hoc tempore neceſſarium.

Nam primum hac in re, ſi te honeſti ratio mouet, quae apud probos uiros plurimum ualere debet, quid matrimonio honeſtius, quod ipſe Chriſtus honeſtauit, qui nuptijs una cum matre, non ſolum intereſſe dignatus eſt, uerum etiam nuptiale conuiuium miraculorum ſuorum primitijs conſecrauit? Quid ſanctius, quod ipſe rerum parens inſtituit, adiunxit, ſanctificauit: quod ipſa ſanxit natura? Quid eo laudabilius, quod qui reprehendit hereticoſ damnatur? Tam eſt honorificum matrimonium, quam eſt infame uocabulum heretici. Quid eſt quius, quam id reddere poſteris, quod ipſi a maioribus accepimus? Quid inconsideratius, quam id ſanctimonie ſtudio, perinde ut prophanum fugere, quod deus ipſe totius ſanctimonie ſons ac parens ſanctiſſimum haberi uoluit? Quid inhumanius, quam hominem ab humana conditionis legibus abhorreſcere? Quid ingratius, quam id negare minoribus, quod ipſe niſi a maioribus accepiffet ne eſſes quidem qui negare poſſes? Quod ſi matrimonij querimus autorem, non a Lycurgo, non a Moſe, non a Solone ſed ab ipſo ſummo rerum omnium opifice conditum & inſtitutum eſt ab eodem & laudatum, ab eodem honeſtatum conſecratumq;. Siquidem initio cum hominem e limo ſinxiffet, miſeram prorſus & inamoenam eandem uitam fore intellexit, niſi ſociam Euam adiungeret.

Ab honeſto primū ratiocinat

A laudabili.

Ab æquo Rationes p̄ cōtrariū

Cōfirmationes cū laude ab origie rei

Homo pri-
mū condi-
tus mox
uxori iun-
ctus.
Post dilu-
uū reno-
uata ma-
trimonij
lex.
Quod na-
tura lege
fuerit pro-
ditū, eua-
gelica cō-
probauit
autoritas

Quare uxorem non è luto illo quo uirum, sed ex Ad-
cratibus eduxit, quo prorsus intelligeremus nihil nobis
uxore carius esse debere, nihil coniunctius, nihil tenacio-
us ad glutinatum. Idem ille post diluuium mortalium ge-
neri reconciliatus hanc primam legem prouulgasse le-
gitur, non uti cœlibatum amplecterentur, sed ut cresce-
rent, ut multiplicarentur, ut terram implerent. At quo
pacto, nisi coniugio darèt operam? Et ne hic uel Mosi-
cæ legis libertatem, uel tempestatē illius necessitatē cau-
semur, quid aliud sibi uult illud in Euangelicis quoq; li-
teris repetitum comprobatumq; Christi suffragiū? pro-
pter hoc, inquit, relinquet homo patrem & matrem, &
adheret uxori suæ. Quid parentum pietate sanctius?
At huic tamen coniugalis præfertur fides. Quo autem
re? nempe deo. Quo tempore? non Iudaismi tantum, sed
Christianismi quoq;. Deseritur pater, deseritur mater,
& adheretur uxori. Filius emancipatus incipit sui iu-
ris esse. Filius abdicatus desinit esse filius, At sola mors
dirimit coniugium, si tamen illa dirimit, in his modo di-
rimitur, qui coniugium repetunt. Quàm diu perseue-
rat coniugalis affectus, non uidetur diremptum matrimo-
nium. Iam si cætera sacramenta, quibus ecclesia Chri-
sti potissimum nititur, religiosa quadam ueneratione co-
euntur, quis non uidet huic plurimum religionis deberi,
quod & à deo, & primum omnium est institutum? Et cæte-
ra quidē in terris, hoc in paradiso: cætera ad remediū
hoc ad consortium felicitatis: cætera naturæ collapsæ
sunt adhibita, unum illud conditæ datum est. Si leges à
mortalia

Ab ipari

Mortalibus institutas sanctas habemus, non erit coniugij
lex sanctissima, quam ab eodem accepimus, à quo & ui-
tam, quæ una propè cum ipso hominū genere nata est?
Deniq; ut legem exemplo confirmaret, adolescens, ut di-
ctum est, ad nuptiale conuiuium uocatus, unà cum ma-
tre libens adfuit: nec adfuit modo, uerum etiam prodigioso munere honestauit, haud alibi miraculorum suorum
initium auspiciatus. Cur igitur inquires, Christus ipse à
coniugio abstinuit? Quasi uero nō plurima sint in Chri-
sto, quæ mirari potius quàm imitari debeamus, sine pa-
tre natus, sine parentis dolore processit, clauso monu-
mento prodijt. Quid in eo non supra naturam? Sint hæc
illi propria. Nos intra naturæ legem uiuentes, suspicia-
mus illa quæ supra naturam sunt: quæ pro modulo nos-
tro sunt emulemur. Sed è uirgine nasci uoluit. E uirgine
ne quidem, sed coniugata. Virgo mater, deum decebat:
coniugata, nobis quid esset agendum significauit. Vir-
ginitas eam decebat, quæ cœlestis afflatu numinis illiba-
ta pareret illibatum. Sed Ioseph sponsus, nobis casti con-
iugij leges commendat. Qui magis coniugalem societa-
tem potuit commendare, quàm quod arcanam illam,
& angelicis quoque mentibus stupendam, diuinæ na-
turæ cum humano corpore animaque coniunctionem:
quod ineffabilem illum & æternum in ecclesiam suam
amorem declarare uolens, se sponsum illius, illam spon-
sam suam appellat? Magnum, inquit Paulus matrimo-
nij sacramentum est, in Christo, & in ecclesia. Si qua
fuiſſet in rerum natura sanctior copula: si quod sœdus
Eph. 5

Confutatio

Altera cō-
futatio.

religiosius, quam coniugium, profecto ab eo sumpta fuisse
 isset imago. Quid simile usquam de cœlibatu legis in
 arcanis literis? Honorandum connubium, & thorus
 immaculatus prædicatur apud apostolum Paulum, cœ-
 libatus hic ne nominatur quidem. Nec excusatur quis
 dem nisi compensatione maioris boni. Alioqui si quis
 naturæ legem sequutus, det operam liberis, præferens
 dus est illi, qui perseuerat in cœlibatu, non ob aliud,
 nisi ut sibi liberius uiuat. Vere continentes, ac uirgines
 laudatas legimus, cœlibatus ex se nullam habet laudem.
 lam uero Mosaica lex sterile coniugium execratur, atque
 que ob id à communibus aris quosdam submotos legis
 mus. Quamobrem tandem, nempe ideo, quod tanquam
 inutiles, & sibi duntaxat uiuentes, populum nulla so-
 bole auerent. In Deuteronomio præcipuum benedictio-
 nis argumentum proponitur Israelitis, quod nullus
 esset inter illos futurus sterilis, nec mas nec foemina. Et
 Lya dicitur despecta à domino, quod non pareret.
 Quin & in Psalmis inter præcipuas beatitudinis par-
 tes refertur, uxoris foecunditas. Vxor inquit tua sicut
 uitis abundans, filij tui sicut nouella oliuarum in cir-
 cuitu mense tue. Quod si lex damnat ac notat sterile
 matrimonium, cœlibes multo amplius damnauit. Si nas-
 tura pœnam non effugit, ne uoluntas quidem effugiet.
 Si damnantur quorum uoluntati natura defuit, quid
 commenterent ij, qui ne operam quidem dederunt, ne
 steriles essent? Hebræorum leges hoc honoris habe-
 bant matrimonio, ut qui sponsam duxisset, eodem an-

Deute. 7

Ab impa-
ri.Laus cõiu-
gij præ-
mij.

no non

no non cogere in bellum exire. Periclitatur ciuitas
 nisi sint qui eam armis tueantur. At certum exitiū est,
 nisi sint qui coniugij beneficio iuuentutem, semper mor-
 talitate deficientem sufficiant. Quin & Romanæ leges
 eos qui cœlibes essent, damno etiam multabant, à Reip.
 muneribus secludebant. At qui liberis Remp. auxissent,
 eis tanquam bene meritis præmium è publico statu-
 bant.
 + Priscæ leges pœnas constituerant aduersus cœli-
 bes, quæ tametsi per Constantinum Cæsarem tempera-
 te sunt in fauorem Christianæ religionis, tamen argu-
 unt quàm non sit è Rep. uel minui ciuitatem amore cœ-
 libatus, uel spurij impleri. Quin Cæs. Augustus Cen-
 sor, inquisiuit in militem quod in ducenda uxore non
 paruisset legibus, & periclitabatur ni docuisset se tri-
 um liberorum parentem. Declarant & in hoc Cæsar
 rum leges fauorem erga coniugium, quod indictas ui-
 ditates à Miscella inductas sustulerunt, ac sublatis pœ-
 nis huiusmodi pacta, tanquam præter æquum & bo-
 num inita pro irritis haberi uoluerunt. Adde quod Vlp-
 pianus declarat dotis causam semper & ubique præci-
 puam, quod haud quaquam fuisse, nisi præcipua quæ-
 dam utilitas ex matrimonio proficisceretur. Habitus
 est honos coniugio, sed maior foecunditati. Simul atque
 contigisset nomē patris, hereditatis & omnis legati at-
 que etiam caduci capax reddebatur. id liquet etiam ex
 poëta Satyrico: per me scriberis heres, Legatum omne
 capis, nec non & dulce caducum. Plus etiam commodos
 rum adferbat ius trium liberorum, in his est immuni-

A necessa-
rioPlutar. in
uita Cato-
nisHæc omnia
in priorū
editionū
exemplaribus
desiderantur.

tas à publicis legationibus. Quinq; porrò liberi uacationem impetrant à personalibus quoq; muneribus, quod genus est tutela. Ei cui tredecim liberi contigissent Iulianus imperator non modo uacationem indulgit à ductione, sed simplicitèr ab omnibus muneribus. Nec solent huius tanti fauoris causam sapientissimi legum conditores. Quid immortalitate felicius. Hæc natura negat matrimonium arte quatenus licet largitur Reip. Cui non optabilis est apud posteros memoria: Hæc nullis fornicibus, nullis pyramidibus, titulisue certius propagatur, quam liberorum procuracione. Apud Adrianum imperatorem causam uicit Albinus, non alia commendatione, quàm quod Reip. dedisset numerosam sobolem. Proinde dispendio fisci, passus est liberos in paterna bona in solidum succedere, quod intelligeret imperium magis fulciri propagatione iuuentutis, quàm pecuniarum accessione. Postremo cæteræ leges nec omnibus regionibus, nec quibuslibet temporibus congruunt, sola coniugij lex ad omnes orbis nationes, ad omne tempus pertinet. + Lycurgus leges tulit ut qui uxores non ducerent, hi ex æstate arcerentur à ludis ac spectaculis, hinc uero nudi foris circuirent, ac semetipsum execrati, iusta pati dicerent, quod legibus non paruissent. In summa, uis scire quantum matrimonio tribuerit antiquitas, uiolati matrimonij poenam perpende. Græci quondam uiolatum matrimonij ius, decennio bello uindicandum censuerunt. Ad hæc non Romanis modo, uerumetiam & Hebræis, & Barbaricis legibus adulteris poena capitalis statuebatur. Furæm quæ drupli

Plutar. in uita Lycurg.

A poenis

Lex Julia

drupli poena absoluebat, adulterij scelus securis expiabat. Apud Hebræos autem populi manibus lapidabatur, qui id uiolasset, sine quo populus non esset. Nec hoc contenta legum seueritas, illud etiam permisit, deprehensum adulterum sine iudicio, sine legibus confodere: Ab ipari nimirum id donans dolori maritali, quod grauate concedit uim à capite propellenti: quasi ledat atrocius, qui coniugem adimat, quàm qui uitam. Profecto sanctissimam quandam rem coniugium uideri necesse est, quod uiolatum humano sanguine sit expiandum: cuius ultio, nec leges, nec iudicem expectare cogitur, quod ius nec in parricidio est.

Deut. 22

Ab ipari

Sed quid de scriptis legibus agimus? Natura hæc lex est, non in tabulis æreis exarata, sed animis nostris penitus insita: cui qui non paret, ne homo quidem sit existimandus, nedum bonus ciuis. Nam si, ut Stoici homines acutissimi disputant, recte uiuere, est naturæ ductum sequi, quid tam naturæ consentaneum, quàm matrimonium? Nihil enim tam à natura, non hominibus modo, uerumetiam reliquo animantium generi insitum est, quàm ut suam quodque speciem ab interitu uindictet, & propagatione posteritatis, tanquam immortalem efficiat. Quod sine coniugali coniunctione fieri non posse quis ignoret? Turpissimum autem uideatur muta pecora naturæ parere legibus, homines gigantum more naturæ bellum indicere. Cuius opus, si oculis haud cæcutientibus inspiciamus, intelligemus in omnium rerum genere coniugij speciem quandam inesse uoluisse.

A definitione

A natura

A minore

In arbore
coniugii
Li. 14. c. 4

luisse. Omitto enim iam de arboribus, in quibus Plinio
autore, cum primis graui, adeo manifesto sexus discrimi-
mine coniugium inuenitur, praesertim in palmis, ut nisi
marita arbor in foeminas circumstantes ramis incum-
bat, tanquam concubitum appetens, haec plane steriles
mansurae sint. Idem indicat, autores esse, qui credunt in

In gemis

omnibus quae gignit tellus, inesse sexum maris & foeminae. Taceo de gemmis, in quibus sexum inueniri scripsit idem autor, at non solus. Nonne deus ita res curas & uinculis quibusdam connexuit, ut aliae alijs egere

Coit. caeli
& terrae

uideantur? Quid caelum perpetuo motu uersatile, nonne dum tellurem omnium parentem subiectam, uario rerum genere foecundat, uelut infuso semine, mariti fungitur officio? Sed singula percurrere nimis longum arbitror. Quorsum autem haec spectant? eò uidelicet, ut intelligamus coniugali societate & constare, & contineri omnia: sine ea dissolui, interire, collabi cuncta.

Fabula &
eius expo-
silio.

Fingunt ueteres illi ac sapientissimi poetae, quibus studi-
dium fuit philosophiae praecepta fabularum inuolu-
cris tegere, Gigantes anguipedes terrae filios, extru-
ctis in caelum montibus bellum superis intulisse. Quid
haec sibi uult fabula? Nimirum immanes quosdam ac
feros homines & obscuros, à coniugali concordia ue-
hementer abhorruisse, eoque fulmine praecipitatos, hoc
est, funditus interisse, cum id uiderent, quo solo constat
humani generis incolumitas. At ijdem Orpheum poe-
tam, ac citharædum saxa durissima cantu mouisse come-
memorant. Quid significantes? Nempe uirum & sapientem

Horat. in
Arte.

pientem & facundum, homines saxcos & ferarum ritu uiuentes, à uago concubitu prohibuisse, atque ad matrimonij sanctissimas leges adduxisse. Apparet igitur, qui conubij amore non tangitur, eum non hominem, sed saxum uideri, hostem naturae, numini huius rebellem, suscepte stultitia sibi perniciem accersere. Crudelior enim est, qui generi suo, quam qui uni sibi molitur exitium. Age uero, quando quidem in fabulas minime fabulosas incidimus, idem Orpheus, cum apud inferos Plutonem ipsum, manesque permouit, ut Eurydicen suam liceret abducere: quid aliud poetas cogitasse putamus, quam ut nobis conjugalem amorem commendarent, qui apud inferos quoque sanctus, ac religiosus haberetur? Eodem pertinet, quod antiquitas coniugio Iouem Gamelium praefecerat, Iunonem pronubam, Lucinam, quae parturientibus adesset: superstitiose quidem errans in deorum nominibus, at non errans in hoc, quod matrimonium rem sacram ac dignam, quae dijs cura sit, iudicarit. Diuersi quidem apud diuersos populos ac nationes, ritus legesque fuerunt. Nulla unquam gens tam fuit barbara, tam ab humanitate omni aliena, apud quam coniugij nomen non sanctum, non uenerandum sit habitum. Hoc Thrax, hoc Sarmata, hoc Indus, hoc Graecus, hoc Latinus, hoc uel extremus orbis Britannus, aut si qui sint his quoque remotiores, religiosum habuit. Quid ita? quia necesse est omnibus esse commune: quod communis hominum parens in seuit: & adeo penitus in seuit, ut huius rei sensus non solum ad turtures & columbos, uerum etiam

Ab auctori-
tate & ex-
emplis.

Pietas &
in feris.
Plin. lib. 8
cap. 43.

Simile.

Hebrai.
Persa.

Laert. in
vita.

am ad immansissimas feris pertingat. Siquidem leones
in uxorem mites sunt, Pro catulis dimicant trigides. As-
sinos per obstantes ignes agit prolis tuenda pietas.

Atque hoc sanè ius naturæ vocant, ut efficacissimum,
ita latissime patens. Ut igitur diligens cultor non est,
qui presentibus rebus contentus, arbores adultas satis
quidem accurate tractat: ceterum neque propagandi,
neque inferendi curam agit, propterea quod necesse est,
paucis annis eos hortos quantumvis diligenter exculta-
tos interire. Ita parum diligens in Repub. civis censetur
dus, qui presenti turba contentus, de propaganda civi-
um multitudine non cogitat. Nemo igitur unquam egre-
gius civis habitus est, qui non liberis gignendis, recteque
instituendis operam dederit. Apud Hebræos & Persas
laudi in primis erat, quàm plurimas habere uxores,
tanquam ei patria plurimum deberet, qui eam nu-
merosissima sobole locupletasset. Num tu Abraham
ipso sanctior uideri studes? Is pater multarum gentium
non esset appellatus, idque deo auspice, si uxoris con-
tubernium refugisset. Num tu Iacob religiosior haberi
queris? Is Rachelis amplexus tam diuturna servitute
redimere non dubitavit. Num Solomone sapientior?
At quantum ille uxorum gregem domi aluit? Num
Socrate castior, qui Xanthippen foeminam etiam mo-
rosam domi pertulisse legitur: non tam ut ille suo mo-
re iocabatur, quo domi disceret tolerantiam, sed ne in
naturæ officio claudicasse uideretur. Intellexit enim uir
unus Apollinis oraculo sapiens indicatus, hac lege se
genti

genitum, ad hanc natum, hoc se debere nature. Nam si
recte à ueteribus philosophis dictum est: si non temere
à nostris theologis comprobatum: si merito, uelut ada-
gionis uice ubique decantatum, neque deum, neque naturam
quicquam frustra facere: cur hæc membra tribuit, cur
hos stimulos, hanc gignendi uim addidit, si coelibatus
per se laudi ducitur? Si quis te magnifico munere donas-
ret, arcu, ueste, aut gladio, indignus accepto uideberis,
si uti eo aut noles, aut nescies. Cum cetera omnia tanta
ratione sint constituta, haud uerisimile uideri debet,
hac una in re naturam dormitasse. Nec audio qui mihi
dicat scdam illam & obscenam pruriginem & Vene-
ris stimulos non à natura, sed à peccato profectâ. Quid
tam dissimile ueri? Quasi uero matrimonium, cuius
munus sine his stimulis peragi nequit, non culpam præ-
cesserit. Iam in cæteris animantibus unde illi stimuli
à natura, an à peccato? Mirum ni à natura. Nam in
corporis affectionibus minimum interest inter homi-
nem & reliquas animantes. Postremo nos imaginatio-
ne scdum reddimus, quod suapte natura pulchrum ac
sanctum est. Alioqui si res non opinione uulgi, sed ipsa
natura uelimus expendere, qui minus scdum brutorum
animantium more, edere, mandere, concoquere, excers-
nere, dormire, quàm licita permissaque Venere uti?
At uirtuti potius quàm naturæ parcendum. Perinde qua-
si uirtus sit ulla dicenda, quæ cum natura pugnet: unde
nisi proficiatur, ne esse quidem poterit, quæ cultu &
disciplina perficiatur. Sed apostolorum te institutum
dele-

Confuta-
tio.

Confuta-
tio.

Confuta-
tio.

delectat, qui & ipsi cœlibatum sunt secuti, & alios ad id
uitæ genus sunt cohortati. Imitentur sanè apostolos ui-
ri apostolici, quorum cum sit muneri & docere, & in-
stituere plebem, non queunt simul & gregi, & uxori sa-
tis facere. Quanquam & Apostolis aliquot uxores fuisse
constat. Episcopis cœlibatum concedamus. Quid tibi
apostolicum institutum sequeris, ab apostolico munere
longe alienissimus, homo nimirum & prophanus, & pri-
uatus? Illis hoc ueniæ datum est, ut uacent à coniugij
munere, quo magis uacaret copiosiorem prolem Chris-
sto gignere. Sit istud sacerdotum ac monachorum priui-
legium, quos apparet in Essenorum institutum successis-
se. Tui status alia ratio est. At ipse Christus, ino-
quies, beatos pronunciauit, qui sese castrarunt ob re-
gnum dei. Non rejicio auctoritatem, sed sententiam ino-
terpreto. Primum arbitror hoc Christi dogma, ad ea
tempora potissimum pertinere, quibus oportebat ecclie-
siasten ab omnibus mundi negocijs quàm maxime expe-
ditum esse. Cursitandum erat per omnes terras, immi-
nebat undique persecutor. Nunc is est rerum ac tempo-
rum status, ut nusquam reperias minus inquinatum
morum integritatem, quàm apud coniugatos. Exagge-
rent quantumlibet suum institutum monachorum ac uir-
ginum examina: iactent quantum uolent ceremonias,
cultusq; suos, quibus potissimum inter ceteros eminent:
sanctissimum uitæ genus est, pure, casteq; seruatam con-
iugium. Præterea non is modo sese castrat, qui uiuit cœ-
lebs, sed qui caste, sancteq; colit coniugij munus. Atque
utinam

Matth. 19.

utinam uere castrati sint, quicumque suis uitijs magnifi-
cum castrationis prætexunt titulum, sub umbra castita-
tis turpius libidinantes. Neque enim mei pudoris esse
puto, commemorare, in quæ dedecora sæpe prolabantur,
qui naturæ repugnant. Postremo ne præcipit quid-
dem Christus ulli cœlibatum, at idem diuortium palàm
interdicit. Mihi sanè uidetur, non pessime consulturus
rebus ac moribus hominum, qui sacerdotibus quoque ac
monachis, si res ita ferat, ius indulgeat coniugij: præser-
tim quum ubique tam ingens sit sacerdotum turba, quo-
rum quotusquisque castam agit uitam? Quanto satius
concupinas in uxores uertere, ut quas nunc habent cum
infamia, cum irrequieta conscientia, habeant palàm cum
honestâ fama: ac liberos gignant, quos ut uere legitimi-
mos ament, sancteq; instituant, quibus & ipsi pudendi
non sint, & uicissim ab illis cohonestentur. Atque id, o-
pinor, iam pridem procurassent episcoporum officia-
les, nisi prouentus amplior esset ex concubinis, quàm ex
uxoribus. Sed diuina quædam res est: angelica res est
uirginitas. At humana quædam res est coniugium. Ego
nunc homo loquor homini, plebeius plebeio, infirmus in-
firmo. Laudanda quidem res est uirginitas, at ita, si non
hec laus ad quàm plurimos transferatur. Quam si uul-
go usurpare homines incipiant, quid uirginitate dici,
cogitari uel possit exitius? Tum si in ceteris maxime
laudem mereatur uirginitas, in te certe reprehensione
carere non potest, per quem stabit, quo minus optimum
illud genus & immortalitate cum primis dignum obli-
teretur.

Confuta-
tio.

Ex lege
Mosaica.

Confuta-
tio.

Hierony-
mus.

A confe-
quentibus

A pari &
impari.

teretur. Postremo minimum abest à uirginitatis laude,
qui ius illibatum coniugij seruat, qui uxorem gignens
dæ proli, non libidini habet. Si frater fratris sine liberis
defuncti semen excitare iubetur, tu uniuersi tui generis
spem interire sines, præsertim cum ad te unum reciderit?
Neque uero me clam est, magnis uoluminibus priorum
scorum patrum decantatas uirginitatis laudes: quorum
Hieronymus adeo miratur eam, ut non multum ab-
sit à contumelia matrimonij, & ab episcopis ortho-
doxis ad palinodiam sit inuitatus. Verum donetur hic ad-
dor illis temporibus, nunc optarim, ut isti qui passim sine
ne delectu, ad cœlibatum, ad uirginitatem adhortantur,
etatem, quæ sibi nondum est nota, hoc opere collocarent
in describenda imagine casti purique matrimo-
nij. Atqui his ipsis quibus tantopere placet uirginitas,
non displicet bellum aduersus Turcarum gentem, qui ni-
mero tot partibus nos superant: quorum si rectum est
iudicium consequetur, ut in primis rectum & honestum
habeatur, pro uirili liberis gignendis operam dare, & in-
uentutem in belli usum sufficere. Nisi forte bombardas,
tela, naues, ad hoc bellum apparandas putant, uiris op-
pus esse non putant. Idem probant ut ethnicorum pa-
rentes ferro trucidemus, quo liceat filios etiam inscien-
tes baptizare. Id si uerum est, quanto mitius est idem
efficere coniugiorum officio? Nulla natio tam immanis
est, quin execretur infanticidium. Principum leges pe-
ri propemodum seueritate puniunt, prouocatum abor-
tum, & accersitam pharmacis sterilitatem. Quæ ita

Quid

Quia minimum interest inter eum, qui quod nasci coepe-
rit, intercipit: & eum, qui procurat, ne quid nasci possit.
Hoc quod in tuo corpore uel arefcit, uel magno eti-
am salutis periculo corrumpitur: quod in somnis elabi-
tur, homo erat, si modo tu esses homo. Execrantur He-
breorum literæ, uirum qui iussus congregari cum uxore
fratris defuncti, ne quid nasceretur, proiecit semen in
terram: & uita iudicatus est indignus, qui uitam inui-
dit nascituro foetui. At quantum ab hoc differunt, qui
sibi perpetuam sterilitatem indicunt? An non uidentur
tot homines occidere, quot erant nascituri, si liberis gi-
gnendis dedissent operam? Quæso, si cui sit fundus soli
natura feracis, quem incultum sinat perpetuo sterilem esse,
se, nonne legibus poenas daret, eò quod Reip. intersit,
ut suam quisque rem bene tractet? Si punitur is, qui negligit
agrum, qui ut maxime colatur, nihil aliud fert, quam tri-
ticum, aut fabas, aut pisa: qua poena dignus est, qui recu-
sat eum fundum colere, qui cultus fert homines? Atque il-
lic diutino molestoque labore est opus, hic breuem cultu-
ram etiam uoluptas ueluti paratum premium inuitat.
Quare si quid nature sensus: si honestum, si pietas, si re-
ligio, si officium, si uirtus te mouet, cur ab eo abhorres,
quod deus instituit, natura sanxit, ratio suadet, diuina
pariter et humana literæ laudant, leges iubent, omnium
gentium consensus approbat, ad quod optimi cuiusque ex-
emplum adhortatur. Quod si plerumque res etiam acerbæ,
uiro bono sunt expetendæ, non alio nomine, quam quòd
honestæ sunt, matrimonium profecto multo maxime
expe-

A simill.

Epilogus
superioris
argumen-
tationum.

A iuctido.

Rationes

Confirmatio ex colatione.

expetendum, de quo quis dubitare possit, plusne habeat honestatis, an uoluptatis. Quid enim dulcius, quam cum ea uiuere, cum qua sis non beneuolentiae modo, uerum etiam corporum mutua quadam communione artificiose me copulatus? Si magnam quandam animi delectationem ex reliquorum necessariorum beneuolentia capimus, quam dulce in primis sit habere, qui cum animi tui secreto affectus communices: qui cum perinde ut tecum loquaris: cuius fidei te tuto committas: qui tuas fortunas suas esse ducat. quid tu credis habere felicitatis maiori uxorisque coniunctionem, qua nulla possit in rerum natura inueniri, neque maior, neque firmior? Cum ceteris enim amicis animorum duntaxat beneuolentia coniungimur, cum uxore & summa charitate, & corporum permixtione, & sacramenti foedere, & fortunarum omnium societate copulamur. Praeterea in ceteris amicitijs quanta simulatio? quanta perfidia? Sed ipsos quos nostri amantissimos existimamus, sicut hirundines, exacta estate deuolant, ita fortuna restante deficiunt. Nonnunquam recentior amicus ueterem eiicit. Paucos audiuiimus, quorum fides usque ad uitae finem constiterit. Vxoriam uero charitas non perfidia corrumpitur: nulla simulatione obscuratur, nulla rerum mutatione conuellitur: denique sola morte, imò ne morte quidem dirahitur. Illa parentum, illa sororum, illa fratrum pietatem, tui amore contemnit: te unum respicit: ex te perdet: tecum emori cupiet. Res est? habes quae tueatur, habes quae augeat, Non est? habes quae quaerat. Si res se-

cunda

unda sint, duplicatur felicitas: sin aduersa, erit quae te consoletur, quae asideat, quae inferuiat, quae tuum malum suum esse cupiat. An tu uoluptatem ullam cum hac tanta coniunctione conferendam censes? Si domi agis, adest quae solitudinis tedium depellat: si foris, est quae discedentem osculo prosequatur, absentem desideret, redeuntem leta excipiat. Dulcis iuuentae tuae sodalis, gratum senectutis solatium. Natura quidem homini dulcis est uel quauis societas, quippe quem ad beneuolentiam atque amicitiam genuit. Haec igitur quomodo non erit dulcissima, in qua nihil non commune est? Contra autem, si feras quoque solitudinem horrere, societas te delectari uidemus, mea sententia, ne homo quidem sit existimandus, qui ab hac societate omnium & honestissima, & iucundissima abhorreat. Quid enim eo homine odiosius, qui tanquam sibi uni natus, sibi uiuat, sibi quaerat, sibi parcat, sibi sumptum faciat, neminem amet, ametur à nemine? An non istiusmodi portentum dignum censebitur, quod cum Timone illo ex uniuerso hominum contubernio in medium mare proijciatur? Neque hic ausim illas tibi uoluptates proponere, quibus cum natura nihil uoluerit esse homini dulcius, nescio tamen quo pacto à magnis ingenijs dissimulantur potius, quam contemuntur. Quanquam quis adeo seuerus, ne dicam stupido, sit natus ingenio, qui eiusmodi uoluptatum genere non capiatur: praesertim si citra numinis, aut hominis offensam, citra famae detrimentum possit contingere? Equidem cum non hominem, sed

O plane

planè saxum dixerim. Etiam si minima bonorum, quod
habet coniugium, pars est, ea corporum uoluptas. Sed
fue te istam ut uiro indignam cōtemnere: quanquam ne
uiri quidem uocabulum sine his meremur: ponatur, si
uis, inter extrema coniugij commoda: iam quid casto ca
more esse potest amabilius, imò quid sanctius atque ho
nestius? Accrescit interim dulcis affinium turba. Dupli
catur parentum, fratrum, sororum, nepotum numerus.

Voluptas
ab affini
tate & li
beris.

Natura enim unam duntaxat matrem, unum patrem
tribuere potest. Coniugio pater alter, altera mater ac
cedit, qui te, ut cui sua uiscera commiserint, singulari
pietate non prosequi non possunt. Iam uero quanti il
lud aestimabis, ubi pulcherrima coniunx pulchra faciet
te prole parentem? Vbi quis tibi paruulus aula Lucreti
Aeneas, qui tuos, tuæ que coniugis uultus referat, qui te
blandam balbutie patrem appellitet? Iam accesserit con
iugali charitati uinculum adamantinum, quod ne mors
quidem ipsa queat abrumpere. Felices, inquit Flaccus
ter & amplius, Quos irrupta tenet copula, nec malis
Diuisos querimonijs, Suprema citius soluet amor die.

Alludit ad
hoc quod
Acneid. 4.

In Epod.

Habes qui senectutem tuam oblectent, qui oculos clau
dant, qui iusta persoluant, in quibus renatus uidearis,
quibus superstibus tu ne occidisse quidem puteris. Nō
abeunt ad alienos heredes, quæ tibi parasti. Ita tæquam
omnibus persuncto uitæ munij, ne mors quidem ipsa
acerba uideri poterit. Omnibus, uelimus, nolimus, se
nectus imminet. Hac ratione natura prospexit, ut in li
beris ac nepotibus repubescamus. Quis enim grauiore
feras

ferat senectutem, ubi suos uultus, quos adolescens ges
sit, in filio conspexerit? Mors omnibus parata est. At
hac una uia, uelut immortalitatem quandam meditatur
naturæ providentia, dum sic aliud ex alio propagat, ut
ueluti cum planta, arbore excisa repullulat, nec interise
se uideatur, qui prole relicta moritur. At minime me
fugit, quid inter hæc obmurmures. Beata res est con
iugium, si omnia secunda eueniant: sed quid si moro
sa contingat uxor? quid si impudica? quid si liberi im
prij proueniant? Occurrent animo tuo exempla eor
um, quibus coniugium exitium attulerit. Exaggera
quantum potes, sed tamen hominum ista uiria fuerint,
non coniugij. Crede mihi, non solet nisi malis maria
tis mala uxor coningere. Adde quod tibi magna ex
parte in manu est, ut bonam eligas. Quid si corrump
atur? A malo quidem marito, uxor bona corrump
i potest: à bono mala corrigi consuevit. Falso uxores
accusamus. Nemo si quid mihi credis, unquam nisi suo
uitio improbam uxorem habuit. Iam ex bonis paren
tibus, ferè similes nascuntur liberi. Quanquam et
hi utcumque nati, ferè tales euadunt, quales illos sine
xeris institutione. Iam uero non est quod zelotypi
am metuas. Iste stulte amantium morbus est. Castus ac
legitimus amor zelotypiam nescit. Quid tibi tragœ
die in mentem ueniunt? Hæc maritum adultera securi
percutit: hæc ueneno sustulit: illa morum odio ad mor
tem adegit. Cur non potius Tiberij Gracchi Cornelia
succurrit? Cur non Alcestis non optimi mariti con
o 2 iunx

Refuta
tio incom
modorū
matrimo
nij.

Zelotypia

De Arte. iunx optima? Cur non occurrit uel Iulia Pompeij, uel
 missa ui. Bruti Portia? Cur non aeterno nomine digna Artemio
 de Gel. li. fia? Cur non Hypsiceratca Mithridatis Pontici regis uxor
 10. cap. 18. xor? Cur non Tertie Aemilie comitas in mentem uenit?
 Vide Val. Cur non Turie fides? Cur non Lucretia, Lentulique
 & Plutar. succurrit? Cur non Arria illa à Plinio celebrata? Cur
 non innumera alia, quarum & pudicitia, & fides in ma-
 ritos, ne morte quidem potuit immutari. Rara, inquis,
 auis in terris, mulier proba. Et tu rara uxore dignum
 te finge. Mulier, inquit sapiens ille, bona, pars bona. Au-
 de tuis moribus dignam sperare. Plurimum in hoc sta-
 tum est, quam deligas: quomodo fingas: qualem ipse te
 Libertas. illi præbeas. Sed dulcior est, inquis, libertas. Quis
 quis uxorem accipit, compedes accipit, quas sola mors
 possit excutere. Quid autem dulce esse homini soli posse
 sit? Si dulcis est libertas, sociam asciscendam censeo, quam
 cum bonum istud tibi commune esse uelis, Quamquam
 quid ista seruitute liberius, ubi ita uterque alteri obno-
 xius est, ut neuter manumitti uelit? Astrietus es ei, quem
 in amicitiam recipis. At hic nemo libertatem adema-
 ptam clamitat. At uereris, ne liberis morte assumptis,
 orbis in luctum incidas. Si orbitatem times, ob id ipsum
 A simili. ducenda uxor est, quæ sola hoc præstare potest, ne sis
 Orbitas. Violatio qua retorquetur argumen-
 tum. mus orbi. Sed quid tu tam diligenter, imò anxie, omnia
 matrimonij incommoda disquiris, quasi cœlibatus ni-
 hil habeat incommodi? Quasi uero ulla sit uita mortali-
 um, quæ non sit omnibus fortunæ subiecta casibus. E ui-
 ta migret oportet, qui nihil incommodi ferre uelit.

Quod

Quod si ad cœlestem illam uitam respicias, mors hæc
 hominum uita est, haud uita dicenda. Sin intra huma-
 nam conditionem animum contineas, nihil est coniuga-
 li uita, neque tutius, neque tranquillius, neque iucundius
 us, neque amabilius, neque felicius. Ab exitu rem specta-
 Ab euctis: quotumquenque uides, qui semel expertus coniugium,
 non auide repetat? Mauricius meus, cuius eximia pru-
 dentia tibi non est incognita, nonne ab obitu coniugis,
 quam unice deamabat, altero mense duxit in thalamum
 nouam sponsam? Non adeo libidinis impatientia, sed ne-
 gabat sibi uitam uideri uitam, absque coniuge rerum
 omnium consorte. Iouius noster, nonne iam quartam
 ambit uxorem? Sic adamabat uiuas, ut nullam consolati-
 onem admissurus uideretur. Sic una defuncta, ad sar-
 ciendam thalami solitudinem properabat, quasi leui-
 ter illas amasset. Sed quid nos de honesto ac iucundo
 Ab utili ac necessa-
 rio. disputamus, cum non utilitas modo suadeat, uerum eti-
 am necessitas ad coniugium impellat? Tolle matrimoni-
 um, per paucis annis uniuersum hominum genus fundi-
 tus intereat necesse est. Xerxen illum Persarum re-
 gem, cum ex edito loco ingentem illam ac uix ulli credi-
 tam hominum multitudinem intueretur, lachrymas non
 tenuisse dicunt, quod ex tot hominum milibus, post ana-
 nos sexaginta, nullus omnino superfuturus esset. Cur
 quod ille de suis copijs intellexit, non etiam de uniuerso
 so hominum genere perspiciamus? Sublato coniugio,
 quotus quisque ex tot regionibus, prouincijs, regnis, ur-
 bibus, cœtibus post centum annos supererit? Eamus
 O 3 nunc,

Locus cō-
munis.

nunc, & coelibatum miremur, qui eternam sit generi
nostro cladem allaturus. Quae pestis, aut lues à superis,
aut inferis immitti possit nocentior? Quid ab illo
diluuio timeri possit acerbius? Quid tristius expecte-
tur, etiam si Phaëtonicum redeat incendium? At ex
huiusmodi quidem tempestatibus multa relinqui solent
incolumia, ex coelibatu nihil relinqui fieri potest. Vis
demus quantum morborum agmen, quot casuum dia-
scrimina, noctes, diēsque hominum paucitati insidien-
tur. Quot pestis absorbit, quot absorbet mare, quot
Mauors abripit? Taceo enim de quotidianis mortibus.
Circumuolat undique mors: ruit, rapit, properat
quantum potest genus nostrum extinguere, & nos coe-
libatum miramur, coniugium fugimus? Nisi forte pla-
cet Essenorum institutum, aut Dulopolitarum, quora-
rum gentem facinorosorum nunquam deficiens nume-
rositas propagat. Num expectamus, ut Iupiter aliquis
nos eodem munere donet, quod apibus tribuisse dicitur,
ut sine concubitu foetificemus, & posteritatis semina è
flosculis ore legamus? An uero postulamus, ut sicut è
Iouis cerebro Mineruam progeneratam poëtae fabulantur,
ita nobis è capite liberi exiliant? An denique ut iux-
ta ueterum fabulas, è terra ueluti mures in Aegypto,
è saxis proiectis quod est in fabulis, è duris arborum
truncis homines producantur? E terrae gremio per
multa sine nostro cultu enascuntur. Plantulae sub um-
bra matris sepe pullulascunt: at homini hanc unam pro-
pagandi uiam natura esse uoluit, ut mutua mariti-
u uxorisq;

u uxorisque opera mortalium genus ab interitu uindi-
cetur. quod si fugiant tuo exemplo mortales, ne ista
quidem, quae tu miraris, esse poterunt. Coelibatum
miraris, suspicis uirginitatem? At nec coeletes erunt, Confusa
nec uirgines, si coniugij usum sustuleris. Cur igitur
prelata est uirginitas? cur honorata, si exitium ad-
fert mortalibus? Laudata est, sed pro tempore, sed
in paucis. Voluit enim deus hominibus caelestis illius
uitae tanquam imaginem quandam & simulacrum os-
tendi, ubi neque nubent ulla, neque nuptum dabunt
illi. Sed ad exemplum paucitas idonea est, multitu-
do inutilis. Quemadmodum non omnes agri, quan-
quam feraces ad usum uitae feruntur: sed pars negligi-
tur, pars oculis pascendis colitur. At patitur hoc ipsa
rerum copia, in tanta aruorum amplitudine, exiguam
partem sterilem relinqui. Verum si nulli serantur, quis
non uideat nobis ad glandes fore redeundum? Ita coe-
libatus in tanta hominum multitudine, in paucis qui-
dem laudem habet, in omnibus summam reprehen-
sionem habiturus. Iam si maxime in alijs sit uirtutis
nomen habitura uirginitas, in te certe uitiosa fuerit.
Ceteri enim puritati studuisse uidebuntur: tu generis
parricida iudicaberis, quod cum honesto coniugio pro-
pagare potueris, turpi coelibatu passus sis interire. Li-
ceat è numerosa sobole uirginem deo consecrare. Ru-
fici frugum primitias superis immolant, non unius
uersum prouentum, ad te unum stirpis tuae reliquias
O 4 esse mea

A simili.

A pari.

esse meminervis oportet. Nihil autem refert, utrum occidas, an seruare recuses, qui à te uno seruari & poterat, & facile poterat. At sororis exemplum te ad cœlibatum adhortatur. At ista uel una re potissimum debet has à cœlibatu deterri. Generis enim spem, quæ prius utrisque erat communis, nunc totam ad te unum reuolutam intelligis. Detur hæc uenia sexui, detur ætati. Puella dolore uicta peccauit, stultarum muliercularum, aut stultorum monachorum impulsu sese præcipitem dedit. Tu maior natu, uirum te esse meminervis necesse est. Illa maioribus suis commori uoluit, tu ne moriatur, operam dabis. Soror subduxit sese officio, tu duorum tibi parotes obeundas esse cogita. Non dubitarunt filie Loth, cum patre temulento rem habere, satius esse iudicantes nefario etiam incestu generi consulere, quam pati interire. Tu matrimonio honesto, sancto, pudico, sine offensa summa cum uoluptate, non consules tuo generi alioquin intermorituro? Quare sinamus eos Hippolyti institutum imitari, sectentur cœlibatum, uel qui mariti fieri possunt, patres non possunt: uel quorum tenuitas liberis educandis non suppeditat, uel quorum genus aliorum opera possit propagari: aut certe eiusmodi est, ut magis Reipub. conducat intermori quam propagari: uel quos peculiaris quidam æterni numinis fauor, communi hominum sorte selectos cœlesti cuiuspiam functioni destinauit, quorum mira est raritas. Tu uero cum te ste medico uiro neque imperito, & minime mendaci, magnam posteritatem promittere uidearis: patrimonium habetas

Genes. 19.
Exempli
cum collatione.

Epilogus
totius de-
clamatio-
nis.

habeas amplissimum, genus autem tum optimum, tum clarissimum, ita ut obliterari sine nephario scelere, magnoque Reip. detrimento non possit, tum adsit ætas integra, nec desit forma: offeratur uero coniunx puella, quæ neque integriorem, neque illustriorem ullam uiderunt ciues tui, pudica, modesta, pia, facie diuina, cum dote amplissima: cum rogent amici, lachrymentur propinqui, instent affines, patria flagitet: ipsi maiorum tuorum cineres è tumulis id ipsum te obtestentur, tu tamen adhuc contentaris, adhuc cœlibatum cogitas? Si qua res parum honesta abs te peteretur, si qua difficilis, tamen uel tuorum nota, uel generis charitas animum tuum expugnare debuerat. Quanto æquius est id amicorum lachrymas, patriæ pietatem, maiorum charitatem abs te obtinere, ad quod te diuinae pariter & humane leges hortantur, natura instigat, ratio ducit, honestas allicit, tot commodam inuitant, necessitas etiam ipsa cogit? Sed iam argumentorum plus satis. Confido te iam dudum me monitore sententiam mutasse, animumque ad salubriora consilia appulisse. Plurimum conducet in hoc suasorio genere longe omnium utilissimo, diligenter exerceri. Dominatur enim ferè in omnibus generibus. Primum igitur cuiusmodi sit, quod persuadere cupis, attente est considerandum. Deinde quæ sunt in eo comoda omnia diligenter colligemus, & amplificabimus: contra uero si quæ insunt incommoda, quæque illius animum posse deterriere uidentur, ea aut extenuabimus, aut remouebimus, excogitatis quam plurimis rationibus, & rationum confirmationibus, ac

De exerci-
tatione hu-
ius gene-
ris præce-
ptio.

locupletationibus. Qui loci incident communes, ad rem accommodandi sunt, uelut hic incidebat, omnibus rebus insitam esse uim propagandi sui. Item mille morbis, mille casibus atteri genus humanum. Item quàm nihil in hac uita iucundum sine consorte. Item senectutem ac mortem tolerabiliorem fieri, paratis liberis. Postremo uero uidentur quibus argumentationum formis, aut quibus exornationibus ea quæ excogitata sunt, quàm commodissime possint explicari.

DE GENERE DISSVASORIO.

In dissuasiōe omnia incommoda colligemus. Hæc quemadmodum inueniri possint, mox paucis demonstrabimus, quæ quidem meditata, & tanquam ad manus habere oportebit. Proponat autem didascalus aliud quod argumentum scite excogitatum, capita rationum, exempla, similitudines: & si uolet dispositionem paucis ostendat, reliqua puerorum ingenijs relinquat. Deinde illorum inuenta castiget, mox palinodiam scribere iubet. Nonnunquam etiam acuendi ingenij gratia, infames materias proponat. Veluti si quis suadeat paupertatem, exilium, ingratitudinem, ægrotationem, contemptum studiorum, neglectum linguarum, tyrannidem, uel ut uentulus uctulam ducat, ut domum ducat uxorem improbam. Nihil enim est ita natura bonum, quin ab ingenioso oratore deprauari possit. Hac exercitatione tum copia, tum promptitudo quædam, quauis de re dicendi parabitur. Ame modo suusum est matrimonium, ubi pleraque eius uitæ

Infames
materie in
terdum
pueris pro
ponendæ.

uitæ commoda collegi, contra autem cælibatus incommoda exaggeravi. Incommoda uero matrimonij, quæ illic partim extenuavi, partim refelli, ea in palinodia crûte exaggeranda: contra, commoda aut uehementer depri menda, aut commoda esse neganda.

Quoniam igitur modo erit hæc palinodia instituenta? Aut hoc ipsum argumentum ipsæ positis circumstantijs, in diuersam partem tractabimus: aut fingemus amicum secum hæsitantem, utram uitam uelit amplecti, aut iam nuptias animo destinaſſe. Et ut à circumstantijs discamus inuenire argumenta, thema certis per sonis confictum proponemus, hoc pacto. Petrus adolescens, minimus fratrum suorum, summo ingenio, & iam literis initiatus, matris opera à schola reuocatus, ab eadem ad ducendam uxorem sollicitatur, puellam, & diuitem, & egregia forma. Pater neq; uxori, neq; filio refragatur, sed liberum illi permittit, ut eligat. Scribit tunc illi sodalis, æqualis, & socius studiorum, conaturq; illum à matrimonio deterrere. Hic, ut coniugium quàm miserrimum ostendat, omnes eius uitæ ærumnas contra bet, primum ab ipsius coniugij natura. Adducet enim seruitutem, & eam quidem, quam semel admissam effugere nullo modo possis. Nulla enim seruitus, non misera esse potest, quàm hominem natura libertatis audidum suæxerit. Atq; hic incidit locus communis, late tractabilis. Ad hæc, quum omnis seruitus misera est, tum illa minime uiro conuenit, qua cogimur mulierculis inseruire. Præterea quod mutua est seruitus. Accedit etiã alterum incom-

Thema cū
circumstā
tijs.

A natura.

A ratione
seruitutis.

Exaggeratio
ratio seruitutis.

incommodum, quod eam ipsam sustinere cogaris & alere, cui inseruis. Nam reliquis in seruitutibus, serui ex dominis pendent, at illa ex te. Prius ibas, quod uolebas: cenabas ubi uolebas: uiuebas qui cum uolebas, uagabaris, nugabaris, conuiuabaris, lusitabas, confabulabaris. Nunc domi desidendum, cenandum domi, cubandum domi, iuuendum more illius. Quae si facis, ubi dulcis illa libertas? Sin minus, lites domi paratae, audienda iurgiosa uxoris conuitia. Res augeri poterit per contentionem? Seruus uernaculus, siue emptitiuus, uel precio dato, uel ex heredi benignitate, sperat libertatem: hic sola mors habet ius manumittendi. At formosa est, non potest non esse uoluptati. Imo si formosa est, certam miseriam effugere non potes. Nam si deformis esset, minus quidem animum uoluptate oblectaret: at rursum metu minus angeret, minus procax esset.

Per contentionem.

A contrario

Nunc quum formam suam non ignoret multo erit insolentior. Tum si parum pudica sit, qui tibi iucunda poterit esse uita? Sin pudica, quod haud scio an fieri possit, perpetuo metu cruciaberis, ne te non satis amet, ne corrumpatur, ne mutet animum. Nam si non ames, miserum est uiuere cum ea, quam non ames. Sin ames, haec omnia secum incommoda adfert amor, suspiciones, iniurias, iurgia, rixas, & cetera. Praeterea stulti est conpedes suas quamuis aureas amare. Quid refert, linco, an serico fume straguleris? Deinde extenuabis eam corporis uoluptatem, qua negabis tantos dolores esse emendos. Est enim pecuina prorsus, plena fastidij, plus aloes mellis

Per extenuationem.

mellis habens: indigna magnis ingenijs, An haec una tantum est, ut multo dulciores uoluptates relinquas, et tot mihi serias adeas? Atque hic rursus incidit locus communis, aduersus eam uoluptatem, quae ex coitu percipitur, quam quidam non in scite morbi comitalis specie dixere, Placet to escam malorum. Nulla res magis hebetat animi uigorem, nulla magis eneruat uires corporis, nulla magis accelerat senium. Post haec ostendat rem esse plenam periculo se aleae. Hic locus incidet odiosus, de uicijs foeminae sexus, quam paucae bonae aut pudicae reperiuntur, quam paucos non poenituerit in initio coniugij. Haec omnia quae nimium frequenter accidunt ponet ob oculos. Uxorem rixosam, procacem, impudicam: breuiter his moribus, ut quod frequenter accidit, maritum ad mortem adigat: perennes querelas, dotis exprobrationem, affinium graue supercilium, garrulam socrus linguam, suffosorem alieni matrimonij, liberos impios ac perditos, aliaque quae plurima collegere, Iuuenalis, Tertullianus, Hieronymus & alij qui in uituperando matrimonio uires eloquentiae deprompserunt. Atque hinc ueluti gradu facto, descendet ad ea incommoda, quae felix etiam matrimonium ferè consequuntur: maiorem rei domesticae curam, studium augendarum facultatum, adipiscendorum honorum: huc enim extimulat uxoris foecunditas, morbum filiorum aut uxoris, mortem, luctum, orbitatem. Contra quae uoluptas sit in literis. Non posse quenquam simul, & uxori & musis uacare. Quae dignitas, quaeque felicitas uirginitatis. Hic per contentiones enumerabit, quae relin-

Loc' cõis.

Ab authoritate.

Ab incommodum enumeratione

Per contentionem.

Occupatio.

A diuerso studio.

Locus communis.

relinquat, quæ subeat. Sed sine matrimonio genus humanum sustineri non potest, quasi uero desint, qui isto munere fungantur. Istuc alijs relinque, qui humanis rebus sunt nati, tu ad diuina, ad coelestia factus es. Sunt tibi fratres quorum opera genus tuum possit propagari. tuum est illud non liberis, sed literis illustrare. Plures filios tibi parabis beneficijs tuis, quam uxor possit gignere. Et se penumero fidelius amant, quos pararis, quam quos genueris. Puta te tot habere filios, quot pueros, quot adulescentes, ad honestas literas, ac piam uitam institueris. Hi parentem non grauant sumptu, non discrutiant alendi solitudine, imò potius alunt parentem. Et hic est locus communis, longe uerius esse patrem, qui fingit ac format animum, quam qui generat corpus. Ad horum omnium singula poterunt accommodari exempla, cetera traq; quibus ostendimus orationem locupletari. Hac indi-
casse suffecerit, ne plus satis oneremus lectorem.

DE CONSOLATORIA EPIST.

Quum uita mortalium undiq; plena sit calamitatu, neq; multos reperire liceat, quos sua fortuna ne non poeniteat, nullum officium incidit frequentius, ut amicorum animos consolando subleuemus. Neq; uero mediocre beneficium est, tempestiuus et amica consolatio, qua quoties in rebus afflictis, eorum quibus benelumus egritudine re mederi non licet, uerbis saltē lenimus dolore. Verum scite id ipsum faciamus oportet, ne uelut imperiti medici uultus crudū adhuc et recens ex
ulcerō

ulceremus potius quam mitigemus. Proinde triplex erit ratio tractandæ consolationis: una simplex et aperta, per quam argumentis declaramus non esse causam dolendi: quum uiro sapienti nihil accidere possit triste præter turpitudinem, neq; à quoquam ledi possit, nisi à seipso. Huiusmodi ualidis pharmacis utemur, quoties nobis cum philosopho, aut alioqui uiro cordato res est. Altera per insinuationem sumenda, quoties aut animus est infirmior, aut dolor recentior, acerbiorue, quam ut aperte patiat sibi admoueri manus. Siue quum cretior est animus eius, quem consolamur, quam ut uideri uelit opus habere consolatore. Nam quemadmodum sunt quidam animo tam excelso præditi, ut quum egrotent grauius, tamen pudeat medicum accersere, quod ignauum, ac forti uiro pudendum existiment egrotare: ita sunt qui pudore quodam generose mentis, quam libet magnum dolorem animi premunt ac dissimulant.

His hac arte erit obrependum, ut negemus nos consolandi gratia scribere, quum multis modis perspectam habeamus illius eximiam sapientiam, tum intactam animi magnitudinem omnibus fortunæ procellis maiorem. tamen si fatebimur casum esse eiusmodi, ut alium quemlibet facile possit deicere, tamen non dubitare nos, quin homo à puero ueræ philosophiæ præceptis institutus, longo rerum usu doctus, ad hæc inuictus quodam animi robore præditus, fortiter ferat, quod ex communi mortalium lege, uitari non potest: nos illius fortitudini gratulari uelle potius, quàm dolori mederi. Priore

Triplicis ratio tractandæ consolationis.

Simile.

Quomodo instituenda insinuationis.

ri. Priori incommodo sic medebimur, ut eius, quem con-
solari uolumus affectum in nos transferamus, sic attem-
perantes orationem ut nostro dolori magis obsequi, &
illius aegritudinem mitigare uelle uideamur. Hac arte
M. Tullius Milonis causam agens, sicte metum in se tras-
fert, quo iudicum animis metum eximat. Siquidem quos
dolor adhuc totos possidet, non aliter tractandi sunt, &
isti, qui ob morbo uitiatum animi iudicium, sibi uidentur
esse cornuti, aut naso in longum prominenti, aut mor-
tui, aut testacei. Oderunt dissentientes, amant eos, qui
per dissimulationem, ipsorum imaginationi assentantur.
Proinde qui his mederi student, non nunquam simulante
se se eodem teneri malo. Porro contracta beneuolentia,
facile persuadent remedium, ac paulatim obrepentes,
tandem eximunt falsam imaginationem. Itidem agens
dum erit cum his, quorum animus nondum admittit ma-
lum medicantis. Dicemus nos ipsos ad consolandum pa-
rum esse idoneos, qui non minus angamur animo, quam
is ipse, quem confirmare deberemus. Deinde doloris cau-
sas etiam exaggerabimus, eamque exaggerationem non
solum a re ipsa, sed ab eius etiam qui patitur indignitate
te sumemus, non sine laude quadam eius iniuriam quam
plurimis bonis uiris dolere dicemus. Quod ubi erit factum,
tum medicamentum adhibebimus: hic omnia quae
dolorem lenire possint, diligenter colligemus. Id fiet, si
ipsum malum in quod incidit, uerisimiliter extenuabis.
Mus: & bonum unde excidit, quantum licet eleuemus.
Malum extenuabimus, si minime diuturnum fore ostendimus.

Extenuan-
di malum
modus
primus

demus. Solent enim patientius ferri incommoda, quae
breui sinem habitura putentur, praesertim si eam incom-
moditatem magna aliqua spes sequutura monstratur.
Hic omnes rerum coniecturas diligentissime dispicie-
mus, quibus eam spem quam maxime probabilem efficias-
mus. Vnde autem coniectura sumantur, rhetorum de sta-
tu coniecturali praecipiones haud obscure demon-
strant: & Cicerois cum multa, tum illa in primis ad Ce-
cinnam epistola, exemplo esse potest, ubi idem facete
suo more, tanquam augurandi disciplinam quandam tra-
dere uidetur. His omnibus assentationem quandam ad-
miscbimus. Quod si eiusmodi sit incommodum, ut
diuturnum uideri necesse sit, alijs extenuandi rationi-
bus utemur. Aut enim non esse incommodum, aut non
esse tam graue, quam apparet, nitentur ostendere. Id
faciemus, si quicquid erit in eo commodi, id accurate
cum amplificatione quadam indicemus. Nullum enim
tam graue malum homini potest accidere, ex quo non
aliquid commodi decerpi queat. Si negabimus ullum esse
malum existimandum, quod citra culpam homini ob-
tigerit, quemadmodum docet Aristoteles, iucundam esse
se malorum recordationem, quae cum honesta fama con-
iuncta sunt: ita leuius ferimus, quae nostra culpa contra-
cta non sunt. Hic philosophorum rationes & praeter
ceteros Stoicorum plurimum adiuuabunt: si eiusmodi
calamitatem, uel fame eius profuturam, uel gradum
quendam ad maxima commoda iactum esse ostendimus.
Solet enim summa uirtus, summaque felicitas a durissimis
P initijs

A natura
mali.

Coniectu-
ra.

Alter mo-
dus exte-
nuandi
malum.

initijs plerumq; proficisci: idq; exēplis approbabitur. si theologico more eiusmodi tempestatem à superis propitius immisissam dicemus, corpori quidem molestam, sed animæ salutarem. Nihil autem æque dolorem leuat, teste Cicerone, ut communis tan. quæ n legi humanæ conditionis recordatio, quare id mali, illi cum uniuerso mortaliu genere, uel certe cum clarissimis optimisq; uiris quàm plurimis commune esse declarabimus. Hic illustrium uirorum exempla, qui in eodẽm luctus inciderrunt, aut certe similes: quiq; eos fortissimo animo, maxima cum laude tulerunt, accumulabimus. Postremo ad exhortationem uenimus: ad pristinam animi tolerantiam, magnitudinem, sapientiam, eruditionem uocabimur. In conclusione omnem operam, studium, diligentiam, & ipsi, & eius filijs, ac necessarijs deferemus. In consolando iocus erit uehementer fugiendus, nisi leue sit in commodum, ut ioco possit exhilarari. Tum si modo cui scribimus, is erit, qui huiusmodi rebus capiatur, quàm blandissime iocandum erit, ita tamen, ut ueras consolationes cum iocis permisceamus. Præterea cauendum, ne non tam amice consolari, quàm præcipere uideamur, nisi uehementer erit familiaris, cui scribimus: ne tanquam sani egrotantibus imperemus: ne quid de nostris, aliorumue felicitate commemoremus: ne Tityrum illum Vergilianum rustice imitemur: O Melibœe, deus nobis hæc oia fecit. Ut enim societas miseriam leuat, ita alienæ immunitatis recordatio, egritudine exasperat. Quæ quum satis diligenter præcepta putem, exemplum adhibeamus

Epilogu.
quomodo
instituen-
dus.

Quid caue-
dum in cõ-
solatione.

ciemus. Canidius uir in Rep. sua præclarus, per inuidia factionum aduersarum eiectus, in longinquis regionibus exulat, relicta domi uxore, paruisq; liberis, cum amicus consolatur. Officium meū tibi, ut à quo per sepe meo in luctu fuerim amantissime cõfirmatus, uicissim in tuo tristissimo casu deberi quidem agnosco: sed te nihil egerre gaudeo. Ita enim fortiter, sapienterq; exilium ferre audio, ut nos, qui tui desiderio angimur, tua potius, quàm tua nostra consolatione simus subleuandi. Næ tu sanè uir fortissime, nihil à tuis studijs alienū facis. Ita enim à puero, et optimis maiorū institutis, et philosophiæ rationibus, animū præparasti, ut nullus te fortune status, nec secundus erigere, nec aduersus possit deicere. Non quo te tantæ acerbi uulneris sensu omnino carere putem. id enim stupentis magis, quàm excellentis animi uidetur. Quis enim tam saxo pectore sit, qui, quod tibi euenit, quum pro summis in Remp. meritis, summam contumeliam accepisset, tanta ingratitude non permoueatur? Quis tantum obliuionis ex illo Letheo flumine bibit unquam, ut nullo natalis terræ, amicorum, uxoris, liberorum desiderio teneretur? Non tibi doleat uulnus qui accepisset, quum multis non tuis modo, uerum alienis, bonis tamen, doleat. Quare si te dolere uetem, inhumanissimum planè uidear: tamen si affirmare ausim, permultas esse causas, cur tu malum moderatius ferre debeas: quod si etiam diuturnum fore uideretur, tamen erat, quo te sustentares. Næ in primis tua uirtute, literis, conscientia recte factorum: qua quidem nulla est in rebus aduersis,

Argumentum siue
thema epistolæ.
Orditur ab officio.
Epistola consolatoria exili-
ductus est obliquus.

A studijs
amplificatio.

Occupatio.

Cõplexio

uel uerior, uel presentior consolatio. Nunc certissimo augurio breui futurum spero, ut tibi de honestissimo re-
ditu gratulemur: omnesq; existiment amulos tuos, qui tuam salutem extinguere credebantur, dignitatem tuam uehementer illustrasse. Id quidem ego, augurium ne uas num putes, certissimis signis, partim quidem à tua uirtute, & maximis in Rempublicam officijs, partim à tempo-

A persona

porum natura colligo. Eam enim in te sapientiam, integritatem, industriam, nostra Resp. domi, belliq; experta est: ut et si tu pro animi tui magnitudine, patria carere facile posses, illa certe tali ciue diutius carere omnino non sustineat. Cur igitur sic meritum eiecit, inquires? Re-

Confutatio.

rump. tempestates nosti. nec uulgi animos ignoras, quibus nihil instabilius: qui procellarum in morem sursum ac deorsum fluctuant, nec quenquam constanter, aut odisse solent, aut amare. Ita est humanum ingenium, uirtutis, nec presentis fulgorem, nec absentis desiderium ferre possumus. Presentem, ut Flaccus ait, odimus. subla-

Exempla.

tam ex oculis, quærimus inuidi Camillum uirum clarissimū, cuius in pace splendorem Romana Resp. ferre nō potuit, afflictis in rebus, coacta est reuocare, nec prius quam expulisset, qualem ciuē habuisset, ciuitas alio-

Amplificatio à circumstantia personæ.

qui sapiens intelligere potuit. Itaq; quum absentis patriam reddidissent, & dictaturam non ambientem decreuissent, imperium quod à ciuibus deserebatur, ab exule defensum est. Socratem, uirum omnium quos terra produxit optimum, Anyti & Meliti calumnia undecim uisari ueneno damnarunt: quæ ubi desiderare cœpit ciuitas Athen-

Atheniensis, repente omnium conuersis animis, in ipsos accusatores publicus est impetus factus. Socrati statua erecta. Serius quidem illi, quàm Socrati commodum erat, resipuerunt: tu nondum ita cecidisti, quin facile restitui possis. Iam multos quos tuus in Rep. splendor urebat, tui desiderium cruciat: factionis aduersæ qui sunt, partim amicorum precibus uicti, partim absentia tua, partim ipsa die mutati, posuerunt odium, nonnulli ad amicorum tuorum partes transfugerunt. Nemo certe est, qui non mitius oderit. Per oportune uero bellum oritur, & magnum, & periculosum, & quidem cum ipsis, quos aliquando tua uirtue coercitos meminerunt.

Facit uerū simile.

Ab occasione.

A spe.

In quo quum uehementer Respub. tuam operam sit desideratura, in certam spem adducor fore, ut qui ab ingratissimis ciuibus fueris eiectus, à supplicibus reuoceris, ut nō tam acerbum fuerit eiectum fuisse, quàm gloriosum sic fuisse reuocatum. Habes augurium meum: quod ita meum est, ut idem amicorum tuorum nemo non speret, inimicorum nemo non metuat. Quo si quid addubitarem, non uterer ullis remedijs potius quàm illis: quibus te uirum fortem facile sustentari uideo, quibusq; ipse utor

Transitus

quotidie, & te uti facile suspicor. Optima consolatrix philosophia, quæ non unum aliquod malum, inanibus fortis mentis lenire, sed ad omnes fortune incursum, animum armare solet. Huius, ut ita dicam, lacte quum ab ipsis sis incunabulis enutritus, quid ego sus Mineruam, aut uul-

Consolatio est philosophorum decretis.

Ab animi dotibus.

las Athenas: sed tamen pro tua modestia memore, auit, te moneri patieris, uidelicet ut hominis felicitatem, non

in fortuna temeritate, sed in animo esse sitam memineris. Patriam, opes, honores, ceteraq; munera sua, fortuna na potest eripere: animum sapientem, neq; dare, neq; eripere potest. In te ipso omne praesidium tuum constitutum esse cogites: sapienti uiro, praeter turpitudinem nihil acerbi posse accidere. Virtutem seipsa contentam, non e casu mutabilitate pendere. Non cruciari, sed cruciati dignum admittere, in malis est numerandum. Tuae te uirtute inuoluas oportet. Exilium dolet? Non tu miser, qui immeritus pateris, sed ij longe miserrimi, qui immerentē eiecerunt. Infelicius enim longe est, facere iniuriam, quam accipere. Patriam ingratisimi ciues eripiunt: animi magnitudinem, uirtutem, integritatem, eruditionem, honestam famam, eripere non potuerunt, nec poterunt. At hoc ipsum dolet, quod optime meritis ab ea Rep. quam saepenumero tua uirtute seruaris, exulas. At istuc maximā aegritudinis partem leuare deberet. So crates uir integritate laudatissimus, uenenū bibit uisus, uxore eiulantē, deplorantēq; quod innocēs esset mortuus, obiurgans: Stulta, inquit, nocentē me mori malle est. At quod uenit ex merito, leuiter, lenteq; ferendum. Que uenit indigno poena, dolenda uenit. Vulgi ista sententia est, et stulticia plena. Sapienti uero, quae maior esse possit consolatio, quam ex recte factorum conscientia, quae quū aderit, etiam si fractus illibatur orbis, impaidū ferient ruinae. Omne solū forti patricia est. Egestas, exiliū, bellum, non mala, sed materia uirtutis sunt. Crescit enim, et alitur aduersis rebus animi

Sententia mixta simili.

uigor, perinde ut ilex, quae quo diligentius duris bipenni- bus tondetur, eo latius ramos diffundit. Darius se rebus aduersis prudentiorē fieri dicebat. Ego uero ita existimo multos egregios uiros, fortuna scuitia non prudentiores modo, uerum etiam clariores euasisse. Num Hero- culis gloria per orbem sic emanare potuisset, nisi illi Inno tot monstra, tanquam uirtutis materiam obiecisset? Vllysem equidem non tam bellicis rebus, quam tolerantiā malorum, quibus decennium est iactatus, immortale nomen adsequutum puto, Cedunt ipsa interdum felicitate mala, et a superis propitijs immittuntur. Multos tibi recensere possem, quibus ita cecidit exilium, ut optandum fuisse uideretur: qui quum in patria, uel obscuri, uel inuidiosi uixissent, apud exteros, et rem amplissimam, et summos honores sunt assequuti. Claudium uirum nobilissimum a ciuibus in exiliū actum, Gallia excepit. Iam exul adeo locuples, clarusq; est, ut non modo patriam non desideret, uerum etiam quod nō antē reliquerit, poeniteat. Petrum Aliacensem Cameracensis ciuitatis episcopum, eiecit, Roma ex exule fecit Cardinalem. Multa apud nostros, ad gloriā uirtutis uia grassantibus obstant emulatio, inuidia, postremo uirtutis, et splendoris satietas quaedam. Quare cum ex his rebus, quas tu semper es admiratus, et in quibus felicitatem constituendam iudicauisti, nihil tibi decepsit, nihil est, quod te his casibus uehementer afflictes, quibus natura uniuersum hominum genus subiectū esse uoluit. Hac enim lege nascimur omnes, ut omnibus fortuna casibus subiaceamus. Sic

Apothe-
thegma.

Exempla
fabulosa.

Locus cō-
munis.

Exemplū
confictum

Comple-
xio huius
partis.

Mitigatio
mali a cō-
munitate.

libitum est fortunæ in rebus humanis ludenti, indignate
 attollere, optimum quæq; deijcere. Leta miscere tristitia
 bus. Quid autem acerbum uideri potest, cuius conditio
 tibi cum omnibus est communis? Repete cogitatione, et
 ueteres, et recentes annales. Quem tu regem, quem du-
cem, quem clarum uirum ab hoc seuo fortunæ ludo im-
munè fuisse comperies? Quoties illa è domino seruum,
 è rege captiuum, è consule rhetorem, è triumphatorem
 exulem, ex patriæ conseruatore hostem patriæ fecit?
 Quid unquam habuit Græcia Alcibiade uel generosissimo,
 uel fortius? At hic ubi splendore suo inuidiam suscitasse
 set, ex ea Repub. quam multis uictorijs illustrasset, in
 exilium eiectus est. Aristides ob inuidiam, quod ob mor-
rum incorruptam integritatem uulgo iustus cognomi-
naretur, ostracismo damnatus, solum uertere iussus est.
 Quid Phocione iustius? at hunc etiam uenenum hibeve
 coëgit. Quid Socrate castius? At huic sua uirtus exilia
 tium attulit. Quid de Scipione dicam? quid de Bruto,
 quid de Catone, quid de Cicerone, qui ea repub. carere
 compulsi sunt, quâ magno suo periculo ipsi seruassent?
 At quanto animo sapientissimi uiri, cuius iniurias tulerunt?
 Nimirum intelligebant uirtutem suam, et gloriâ
 bene gestis partam, non in ingrata patria residere, sed
 unâ in exilium comitari. At frustra suam operam in in-
 gratissimos ciues cõtulerant. Minime. Quid ita? quia
 non ut in patria senescerent, ea pericula susceperat, sed
 ut eternâ sibi famam cõpararent. Exules tamen erant.
 Minime. q̄ ob re? Eam enim pro patria habere desierat,
 in qua

Per contem-
 tionem.

Exemplū
 Græcum

Exemplū
 Romano
 rum

Subiectio

in qua talibus uiris locus non esset. Vbiunque bene su-
mus, in patria sumus. Quare non magno eius desiderio
 tenebantur, ubi minus tute, quàm in exilio uiuendum in-
 tellexerant. Numidico Metello, qui ob summâ animi con-
 stantiam eiectus erat, quum in spectaculo sedenti, litera
 reuocationis redderentur, ne aperiendas quidem putas
 uit, ante quàm ludi finirentur. Et Metellus quidem Ro-
 ma negligenter plane carebat, sed Metello Roma care-
 re non potuit. Quâ ob rem non poterat? quia cuius præ-
 sentis animi magnitudine ciues inuidi cruciabatur, eius
 absentis industriam requirebant. Ille uero exulem se esse
 se non meminit, ne afflictum quidem aut miserum putas-
 bat. Cur ita? Nimirum persuasum habebat eos, qui rem
 exilio dignam admitterent, miseros esse: eos uero, qui
 ob uirtutis inuidiam exularent, non supplicium, sed gla-
 riæ materiam acceperunt. Secundis enim in rebus animum
 magnum obtinere non magni negocij est. At se uiente
 fortuna, animo non frangi, sed æquabilem mentis statum
 tenere, id uero longe pulcherrimum putatur. Tu uero
 quum sis istis uiris, neque rerum usu, neque animi ma-
 gnitudine inferior, literarum etiam peritia superior,
 strenuos gubernatores debes imitari, qui quum maxime
 aduersa tempestas incumbit, tum minime à clauo discedunt,
 Neque enim magni artificij est, tranquillo mari, Allegoric
uentisq; ferētibus, rectum tenere cursum, sed egregium
nauclerum tempestas arguit aduersa. Et quoniam ma-
 re ingressis, uenti in manu non sunt, ijs qui contigerunt
 æquo animo utendum erit. Adde fieri nonnunquam, ut

Noema.

CVIUM.

Collectio

uenti nimium secundi, plus periculi adferant, quam ad-
uersi: cogunturq; plus aequo turgentia uela contrahere.
Rebus enim plus satis ex sententia procedentibus, facili-
le precipites in exitium ferimur: aduersis uero, ut cau-
tiores, diligentioresq; ita tutiores nonnunquam sumus.

Conclusio

Quapropter cordatis uiris fortuna fauorem semper suspectum esse uideo, quæ tum maxime insidiatur, quum blanditur maxime. His ego te rationibus facile confirmassem: quanquam quale est Herculem uelle consolari: nisi iam certa de reditu tuo spes omnium tuorum animos obtineret. Tu fac, ut animi uirtutem domi, beluq; spectatam in ista interim palestra parem obtineas. Mibi liberorum tuorum negocia tantæ sunt curæ, ut ne tibi quidem ipsi maiori esse possint. Vale.

Consolatoria themata.

Quanquam autem orbitati et exilijs potissimum adhiberi solet consolatio, tamen licebit & alia themata comminisci uarijs de rebus quæ molestiam adferunt: ueluti de morbo corporis, de ualitudine parum prospera aut firma, de senectute, de parum bonis auibus contra tracto matrimonio: cuius frustra poenitet, de monachali instituto: de sacerdotio, aut alio uitæ genere, cuius te ad det eum, qui sese addixit: de generis infelicitate, de conditionis humilitate, de paupertate molesta, de inuidia, de rebus aliquo casu ereptis: de beneficijs penes ingratum hominem depositis: de liberis improba uita de honestantibus parentem, de pestilentia, de bello, ceterisq; innumeris. Nam hos ueluti fontes uisum est indicare præceptoribus, unde sumant subinde nouum thema
 subijc

Subijciemus & alterum exemplum. Antonius Suetus amittit filium optimæ spei adolescentem. Hunc consolatur amicus.

ALIVD EXEMPLVM CONSolationis.

Quam acerbum uulnus ex adolescentis optimi decessu pater acciperis Antoni clarissime, equidem ex meo ipsius dolore facile cõiecturam facio. Quare uehementer sim inhumanus, si parentem in tam tristi casu lugere uetem, cum alienus ipse non queam non lugere, impudens autem merito uidear, si tuo dolori parem mederi, cum ipsi mihi medico sit opus: siq; patri coner lachrymas abstergere, cum ipse lachrymarum nullum ad huc modum facere possim. Quanquam enim hoc forte telum paternum pectus altius ferire debuit, tamen illud tibi prestare solet singularis quædam sapientia, ut omnis casus humanos, non solum forti & infracto, uerum etiam alacri perferas animo. Proinde tibi consules oportet, ut animi dolorem, omnino iustissimum (quis enim neget?) si nondum potes abijcere, certe premas, ac modereris. Cur autem non etiam abijcias? uidelicet, ut quod ab idiotis impetrat paucorum dierum spacium, id à sapientissimo uiro impetret ratio. Nam quæ matercula tam impotenter filij mortem luget, cui dies non ægritudinem leniat primum: deinde penitus etiam adimat? Nusquam animo deiici sapientis est. At in his casibus, quibus omnes ex æquo maximi pariter ac minimi sumus obnoxij, dolere immoderatijs, extreme uel cordis

Aliud thema.

A suo dolore.

Transitus ad argumentationem. Argumentatio.

Ratio.

Expolitio per collationem.

Exemplum impar.

Mitigatio
mali à cō
munitate.

cordiæ mihi uidetur esse. Quis enim ignorat, nisi prorsus incogitans, hac se lege natum esse, ut quādo cūque uocaret deus, sit protinus hinc emigrandum? Itaque quī mortē hominis deplorat, quæso, quid aliud, quā se mortalem esse deflet? Aut cur potius mortē deplores, quā natiuitatem, cum utraq; iuxta secundum naturam sit? Perinde ac si quis gratias agat, quod ad conuiuium sit admissus, queratur autem sese dimitti. Quod si quis uelut è sublimi specula, uniuersi mortalium generis conditionem, uitamq; contempletur, non merito delicatus sibi uideatur, si inter tot orbitatis exempla, inter tam densa senum ac iuuenum funera, grauius discrutietur animo? perinde quasi soli nouum aliquod ac magnum malum acciderit, quasiq; unus tāquam albæ, quod aiunt, galinæ filius, extra publicā aleam statui postulet. Quas ob res sapientissimi legum conditores, ut luctum aliquem parentum affectibus indulgent, ne uidelicet à quibuslibet à πένθησιν illam exigere uideantur, à nonnullis etiā Stoicis damnatam, ita cum modicis sanè finibus circūscripserunt. Siue quod intelligerent, in id genus casibus, qui cum omnium sunt cōmunes, tum uero non fortune iniuria, sed ipso naturæ cursu atque ordine inducuntur, breuem mœrorem sufficere: uel, infirmioribus, utpote natura uulnus quod inflixit leniente, sensimq; cōtriticem obducente: siue quia perpenderit, dolorem non solum inutilem esse ijs, quibus impenditur, uerum etiam perniciosum ijs, à quibus sumitur, grauem ac mortalestum amicis ac familiaribus, uel etq; socijs, Iam uero,

Simile.

Ab auctori
tate.
Id est, do-
loris indi-
gentiam.

si quis rem recta reputet uia, an non dementiae species esse uidetur, ultro malum malo addere: et cum fati id est, nulla ratione sarciri possis, tamen ultro tibi perniciem accersere? Perinde ut si quis ab hoste nonnulla facultatum parte spoliatus, quicquid reliquum est, id omne iratus in mare deiciat, atq; cum modum fortunam suam deplorare sese prædicet. Quod si nos parum mo- Exempla.
uet Mimus ille nobilis, et quouis etiam philosopho dignus: Eras, non culpes, quod mutari non potest, certe Davidis sapientissimi regis exemplum pulcherrimum in mentem ueniat, cui simulatque pueri, quem tenerrime diligebat, mors est nunciata, confestim solo exiit sese, puluerem absterfit, cilicium abiicit, deinde lotus et unctus, uultu mutato, alacris ad epulas accessit. Id factum admirantibus amicis, Quid est, inquit, cur me iam conficiam dolore? Nam ante hac, utcumq; spes erat fieri, ut meo luctu flexus deus, infantē seruaret: nunc nullis ille lacrymis ad nos reuocari potest, nos ad illum breui properabimus. Quis tam demens ut cuiquam supplex esse uelit, quem certo sciat precibus non commoueri? At morte nihil inexorabilius, nihil surdus, nihil rigidius, Arte manescunt feræ, uel immani simæ. Est quo frangatur mar mor: est quo mollescat adamas. nihil est quo mortem delinias. Ea nec formæ parcit, nec opibus, nec etati, nec imperijs. Atque ob id ipsum æquiore ferenda animo, uel quod inuitabilis, uel quod tam ex æquo cōmunis omnibus. Iam uero quid ego tibi recensere pergā tot ethnicorum exempla, qui suorum interitum excelso infractoque

Exempla.

A simili.

Exempla
imparia.

Animad-
uertenda
diligenter
exemplo-
rum tra-
ctatio de
qua prius
docte præ-
cepit.

tulerint animo? A quibus animi fortitudine superari
Christianos, nonne turpissimum uideatur? Nunc tibi suc-
currat nobilis illa, meritoq; literis omnium celebrata Theo-
lamonis & Anaxagoræ uox: Sciebam me genuisse mor-
talem. Succurrat Pericles Atheniensium dux, non tam
eloquentia, quam animi fortitudine celebris, qui cum in-
tra quadriduum duobus mirificis adolescentulis orba-
tus esset, solito uultu, atque adeo coronatus, etiã in cons-
pione differuit, Succurrat Xenophon ille Socrate præ-
ceptore dignus: cui inter sacrificandum mors filij esset
nunciata, coronam modo deposuit, atq; eandem mox re-
posuit, simulatq; fortiter in acie cecidisse cognouit. Suc-
currat Dion Syracusanus, qui cum in amicorum consessu
nonnihil agitarct, ac subito tumultu in edibus coorto sci-
scitatus, quid esset rei, didicisset filium de tegulis lapsum
interisse, nihil commotus, iussit extincti corpus mulieris
bus rite sepeliendum tradi, sese quod instituerat, non
omissurum. Hunc imitatus Demosthenes, amissa filia cha-
rissima, atq; unica, septimo ab eius obitu die coronatus,
& candido uestitu ad populum prodijt. Cuius facti, &
fidem confirmauit, & illustrauit gloriam Aeschinis in-
imici criminatio. Succurrat rex Antigonus, cui cum nun-
ciatum esset, filium in extraordinario conspectu cecidisse,
se, paulisper cunctatus, & intuens eos qui renunciarat,
magno quidem animo, sero, inquit, interisti Alcynone
(nam id erat filio nomen) qui tam temere in hostes te
coniecisti, neque tuæ salutis, neque meorum memor mo-
nitorum. Quod si Romana te magis capiunt exempla,
respice

Exempla
Romana.

respice Puluillum Horatium, cui capitolium dedicanti, Valer. li. 9
cap. 10.
cum nunciatum esset, filium uita defunctum esse, nec ma-
num à poste remouit, neque uultum à religione ad pri-
uatum dolorem flexit. Respice Paulum Aemilium, qui in-
tra septem dies duobus amisissis filijs, progressus in cons-
pionem, ultro populo Romano gratulatus est, quod pub-
licam fortunæ inuidiam, domestico luctu redemisset.
Cogita Quintus Fabium Maximum, qui cum filium consula-
rem, & egregijs clarum gestis amisisset, consul in cons-
pionem prodijt, & encomium filij recitauit. Intuere
Catonem Censorium, cui cum filius natu maior obisset,
singulari ingenio, summa uirtute iuuenis, ad hæc præ-
tor iam designatus, nihil tamen hoc casu commotus est,
ut Reip. negocia segnius administraret. Occurrat Mar-
tius, cognomento Rex. Is cum filium summæ pietatis, ma-
gnæ spei, postremo unicum amisisset, orbitatem suam ad-
deo infracto tulit animo, ut statim à rogo iuuenis curis-
am peteret, ac senatum legis ferendæ causa euocaret.
Occurrat L. Sylla, cui filij mors, nihil omnino acerrimè
illius in hostes uirtutem cõtudit, nec effecit, ut falso sibi
Felicis cognomentum usurpasse uideretur. L. Bibulus
Postero statim die, quàm utrunq; filium interfectum cog-
nouit, ad solita officia processit in publicum. Huius col-
lega C. Cæsar cum Britanniam peragraret, et filie mor-
tem didicisset, tamen intra tertium diem imperatoria
obijs munia. M. Crassus in Parthico bello, cum filij caput
pilo præfixum conspiceret, nam id hostes ludibrii causa
Propius accedentes ostentabant, conuicijs etiam exastæ

Valer. li. 9
cap. 10.

Idem eod.

Cic. Tul.
libro 3. &
epist. li. 4.

Valer. lib.
5. cap. ult.

Seneca ad
Martiam.

Valerius
lib. 4. cap.
1. & Seneca
ad Mar-
tiam.

rantes calamitatem, usque adeo non est animo consternatus, ut repente per omnes ordines equo circumiectus clamaret, suum hoc malum priuatim, ceterum publicam Reip. salutem in militum incolumitate sitam esse. Atque

Valer. lib.
5. cap. 8.
Seneca ad
Mart. &
ad Albi-
mam.

Preteritio

Seneca ad
Mart.

Transitus

Ab ex-
tinatione
commodi
amisi.

ut omittam exemplorum agmen, Gallos, Pisones, Scæuolas, Metellos, Scauros, Marcellos, Aufidios, Claudius Cesar, cum eum amisisset, quæ & genuerat, et adoptauerat, ipse tamen pro rostris laudauit filium, in conspectu posito corpore, interiecto tantummodo uelamento, quod pontificis oculos à funere arceret, & flente populo Romano, solus non fleuit pater. Atque ut hos quidem imitari pulchrum, ita turpissimum sit, non prestare uiros

eum animum quem foemine prestiterunt. Cornelia duos filios, Tib. Gracchum, & C. Gracchum, & occisos uiddit, & insepultos. At consolantibus amicis, ac miserantibus dicentibus: Nunquam inquit non felicem me dicam, quæ

Gracchos peperit. Sed quid nos hæc ex priscorum animalibus repetimus? Quasi uero non quotidiana uita, sanctis exemplorum suppeditet? Circumspice uicinos, circumspice cognatos & affines, quot reperies etiam mulierculas, quæ mortem liberorum moderate ferant? In tantum non opus est ad hanc rem, magnis philosophiæ præsidij. Nam si quis modo secum animo reputarit,

quàm calamitosa sit hæc nostra omnis uita, quot periculis, quot morbis, quot casibus, quot curis, quot incommodis, quot uitijs, quot iniurijs sit obnoxia: quàm exigua pars eius nobis abeat, non dicam cum uoluptate, sed non aliqua ægritudine contaminata: deinde quàm fugax

fugax etiam ac præceps, propemodum etiam gratulabitur ijs, qui maturius eam reliquerint. Breuitatem grauius expressit Euripides, qui uitam mortalium, dieculam unam appellat. Sed melius Phalereus Demetrius, Euripidem castigans, qui eam non potius temporis punctum dixerit. Optime uero Pindarus, qui uitam hominum, umbrae somnium appellat. Res duas maxime nihili coniunxit, umbram & somnium, ut planè quàm sit inanis hæc uita, demonstraret. Porro quàm eadem sit calamitosa, probe perspexisse uidentur antiqui poetæ, qui mortaliū genus, non alio epitheto rectius insigniri posse iudicauerunt, quàm si eos μοχθηροὺς & δειλοὺς, id est, calamitosos et miseros, cognominarent. Nam prima pars cuius quæ quidem optima putatur, sese nescit. Mediam protinus negotiorum tumultus, curæque excipiunt, Extremam morbi ac senectus occupat, ut de felicissimis interrim agamus. Quis igitur non optimo iure probet illam uer. Optimum esse non nasci, proximum quæm non nasci. Sileri sententiam, optimum esse non nasci, proximum quæm non nasci. Quis non approbet Thracum institutum, qui nascetes luctu lamentisque excipiunt, rursum excurtes è uita gaudio gratulationibusque prosequi solent? Quod si quis ipse sibi narret, quæ suis auditoribus solitus est Hegesias, is & suam mortem optabit potius quàm horrescet, & suorum obitum æquissimo feret animo. At obstrepsit interim paternus dolor. Ante diem perijt, perijt adhuc ephrebus, perijt optimus, ac singulari pietate filius, uitæque longissima dignus. Queritur nature uices inuerti, quod filio pater, inueni senex superstes sis. Sed

Vide pro-
uer. Opti-
mum non
nasci.

Valer. lib.
8. cap. 9. &
Herodor.
lib. 5.
Confutatio.

Q obsecro

A finitiōe

vita brevis
tas

obsecro te per deum immortalem, quid tandem appetas, ante diem? Quasi uero non unusquisque uita dies et supremus esse possit. Alius inter materni latebras uteritur, uix dum homo profocatur, et inter fingentis adhuc natura manus intercudit. Alius dum nascitur, alius dum usgit in cunis abripitur. Alius in ipso statim eui flore, uix dum percepto uita sensu, perit. Et tot hominum milibus, quam paucis datum est ad senectam limen, quem admodum uocat Homerus, pertingere. Hac nimirum lege deus animum in huius corpusculi praesidio constituit, ut quocumque die, quocumque momento iusserit decedere, protinus inde sit exeundum. Neque uero quisquam ante diem euocari sibi uideri possit, cum nulli sit certus dies praescriptus, sed is demum legitimus esse dies, quemcumque imperator ille noster supremum esse uoluerit. Nos si sapimus, unumquemlibet perinde ut supremum opperimur. Quanquam in tanta uita breuitate, fugacitateque, quantum quae so refert, paulo ferrius, an maturius eximaris? Neque enim magis in eum esse uidetur, quam cum plures ad capitis supplicium ducuntur, primus, tertius, an octauus feriaris, nihilominus mox feriendus. Quid enim aliud ipsa uita, quam perpetuus quidam ad mortem cursus? Nisi quod comodius cum his agitur, qui a tam laboriosa uita functione maturius dimittuntur. Verum ut amentis est, iniussu imperatoris e castris excedere, ita stulti atque ingrati, missionem a deo ce celerius datam, non libenter amplecti. Maxime si iam non sine laude discedat, qui dimittitur, sique ad praesentia non

Collatio.

Collatio.

NS

non ad ignominiam auocetur: Neque enim conuenit eui spacium solstitijs metiri. Recte factis aestimanda est etas: ut is diu uixisse putetur, non qui plurimos annos et $\epsilon\tau\omega\sigma\iota$ $\sigma\upsilon\alpha\chi\theta\alpha\varsigma$ $\alpha\epsilon\gamma\omega\upsilon\gamma\eta\epsilon$, ut inquit Homerus, terram praesit et numero addidit, sed qui gnauiter peracta uita fabula, honesta sui memoria posteris reliquit. An quereris, quod statim tibi talem filium dederit deus, quale optasses post annos multos euadere? Quid quod neque usque adeo praemature defunctus est noster adolescens. Iam uigesimalium attigerat annum, quae quidem etate, mea sententia, optimum est mori, quia uiuere dulcissimum. Iam patriae ciuem bonum, iam patri filium piuum, iam equalibus conuictorem iucundum, denique superis bonam et integram mentem praestiterat. Decessit uitiorum ignarus, calamitatum imperitus. Porro quid allatura fuerit uita longior, incertum. Certe plerumque fieri uidemus, ut posterior etas, et grauioribus uitae adolescentie puritate inficiat, et pluribus calamitatibus iuuentutis felicitatem contaminet. His omnibus seu malis, seu periculis illum mors cita subduxit. Nunc denique tuto gloriari potes, te filium optimum habuisse, uel habere magis. Sed habueris tantum, non habes etiam. Vtrum potius equum est, discutiari te quod amiseris, an gaudere, qui talem habueris? Vide ne parum grati sit animi, meminisse repetiti muneris, non meminisse dati. Magni profecto munus, filius pius, sed ita datum, ut ad tempus fruereris, non ut perpetuo tuum esset. Sic enim tecum considera uir sapientissime, imò sic pariter consideremus.

Sententia. Id est. Inutile cellularis podus.

A coniectura.

A simili.

Q. 2. Siquis

Si quis princeps, summi precij, summæq; artis tabulam nobis dedisset utendam, utrum eam, quando cunque colubritum fuerit, reposcenti, sereno vultu reddemus, gratias in super agentes, an tristes ad hunc modum cum eo expostulabimus? O te crudelem, quam precioso munere nos spoliasti, quantum uoluptatem nobis admissisti, quam cito rem tam egregiam nec opinantibus eripuisti: nonne is optimo iure, tam ingratas querimonias ad hunc responderit modum? Hoccine præmij pro meo officio reporto? Itanc nihil meministi, nisi hoc tantum, quod bellissimam tabulam amisistis? Excidit animo, gratias & ultero commodasse me: uos tot iam dies, mea benignitate pauisse oculos, animum oblectasse? quod de benignitatis erat, quod reposco, meo iure facio. Vobis aliquid ex me lucri fuit, iactura nihil fuit, nisi quod uero uero uitio id esse propriū fingebatis, quod erat commodatio. Proinde perire uobis uidetur, quod repetitur. Imò quo preciosior, quo iucundior ea res fuit, quam utendam permisi, hoc magis atq; magis mihi debetis. Nec ante tempus repetitum uideri oportet, quod citra iniuriam poterat non committi. Hæc ratio si nullo pacto refelli poterat, cogita quanto iustius natura, dolorem ac querelas nostras huiusmodi sermone possit reprehendere. Atque his nimirum rationibus, dolorem nostrum leniri cōueniebat, etiam si mors totum hominem tolleret, neq; quicquam nostri post funus superesset. Nunc si saltem hoc credimus, de quo nihil addubitauit Socrates ille Platonicus, uidelicet hominem ipsum animū esse, corpus hoc mi-

Profopocia.

Epiphonema.
Completio.

Transitus

Ab auctoritate.

hoc nihil aliud esse, quam animi uel organum, uel domicilium, aut ut uerius dicam, sepulchrum & carcerem, unde cum emerferit, tum demū sui iuris esse, multoq; quam antea felicius uiuere, quid est quod mortem incusamus? quandoquidem usq; adeo non perit ille qui moritur, ut tum demum nasci uideatur potius. Et nobis animo frui licet, quod oculis non cernimus: nihilo secius quam amicis absentibus cogitatione frui solemus. Et haud scio, an aliquanto suauius, quam si eos coram oculis conspiceremus: propterea quod corporum conuictus, non raro nobis offensarum materiam consucit ministrare, & consuetudinis assiduitas, amicitie incunditatem nonnihil imminuere. Eius si desideras exemplum, an non sat arguendo sunt Apostoli, qui tum demum uere frui Christo, uereq; amare coeperunt, posteaquam illis corporea presentia fuisset adempta? Sic est profecto, bonorum amicitia animorum non corporum coniunctione constat. Qui uere amant, animos amant, non corpora. At animorum copulam, nulla uis, nulla temporum nulla locorum intercapedo potest dirimere. Porro nimis quam puerile est, amicum iam perisse putare, simulatque sub oculis esse desierit, Tu quoties libebit, filium tibi cogitatione, sermonibusque presentem reddes. Ille uicissim tui meminit, sentitq; penitus animi tui affectus, nonnunquam & in somnis occurabit patri: et arcanis quibusdam modis animus utriusque sese complectentur, & consabulabuntur. Quid autem prohibet, quo minus iam nunc imagineris cum illo uiuere, qui cum paulo

Ab exemplo.

γρωμν.

Transitus
ad nostra
tia.

Exaggera
tio in fi-
ctioe.

Contatio.

post es uicturus? Quantulum enim est hoc omne quod uiuimus? Sed haecenus ijs remedijs sum usus, quibus cum ethnico quolibet agere poteram. Nunc quid pietas, quid Christiana fides, à nobis impetrare debeat, paucis consideremus. Iam primum si maxime miseram mors esset, tamen oportebat boni consulere, quod nulla uia corrigi poterat. Rursum si totum extingueret hominem, æquius tamen ferenda, quod tot huius uitæ calamitatibus finem imponat. Porro si animum originis æthereæ, graui corporis erga stultum liberat, propemodum etiam gratulandum ijs, qui è uita decesserint, & in felicitatem illam libertatē postliminio redierint. Nunc uero cū haud dubie pias animas ex huius uitæ procellis, ad immortalitatis portum transmittat, ac ne pilum quidem hominis perimat, quippe corporibus quoque ad eandem immortalitatem aliquando reuocandis: uirum quæso laudare, an magis gratulari conueniat ei, quem ex hoc turbulentissimo uitæ pelago, in tranquillam illam immortalitatis stationem, mors matura transuererit? A go patris liber huius uitæ (si modo uita est appellanda) sordes, & ruminas, pericula in unum congere. Rursum è diuerso eius uitæ commoda, quæ pios hinc ereptos manent, componere: & facile uidebis, hoc homine nihil esse iniustius, qui summum bonum, ad quod unum nati, conditiq; sumus, perinde quasi maximum malum deplorat. Orbem teclamitas, cum filium cælo genueris, cuius cœu numinis cuiusdam memoriam, ut sacrosanctam uenerari possis: qui coelitus tui curam agens, res tuas cœu dexter ali-

quis deus, bene fortunare ualeat. Neque enim ille, aut non sentit res mortalium, aut solitam in patrem pietatem, unà cum corpore deposuit. Viuit profecto, mihi crede, uiuit ille, adestque præsens nobis: & hoc ipsum nostrum colloquium audit, sentitque, ac fortassis hunc ipsum luctum nostrum ridet, ac damnat. Quod ni cor-
Profoporum horum moles obsisteret, fortassis & audiremus pœia.
eum lachrymas nostras huiusmodi dictis increpantem: Quid istuc est quod agitis? Quid senectutē uestrā inuilitate dicam, amenti luctu conficitis? Quid iniquissimis querimonijs, fatum, fortunam, mortem in ius trahitis? An mihi ex istius uitæ malis exempto, & in hanc felicitatem euecto inuidetis? Sed bona uerba. Non inuidet nec paterna pietas, nec amicitia candor. Verū quid aliud sibi uult ista comploratio? An lachrymis dignum censetis, quod è seruitute in libertatem, de ærumnis ad
Cōtraria.
felicitem, de caligine in lucem, de periculis in tutum, de morte ad uitam, de morbis ad immortalitatem, de tot malis ad summum bonum, de caducis ad æterna, de terrenis ad cœlestia: deniq; quod ab hominum colluuiæ ad angelorum contubernium sum traductus? Iam appello uestros istos animos. Quæso per uestram in me pietatem si uobis esset in manu, me ad istam reuocare uelitatem, num essetis reuocaturi? At quo tandē flagitio tantum odium commerui? Si reuocare nolitis, quorsum attinent istæ querelæ, non solum inutiles, ut dixi, uerum etiam impiæ? Porro nisi me immortalitas iam dudum omnis doloris expertem reddidisset, ego uicissim uestras istas

Confutatio.

lachrymas, alijs lachrymis deslerem, & tam crassam ami-
mi uestri caliginem commiserarer. At nostram ipsorum
uicem ploramus, inquitis. Verum istuc sanè haud amant-
tium est, sed ad sese respicientium, & uel alieno incom-
modo suis rebus consulere uolentium. Sed age, quid tamen
dem istuc iactura est, quod mea mors uobis attulit, an
quod conspectu meo frui non licet? At qui nihilo fecius,
interim memoria nostri frui licet, tanto quidem feliciter
us, quanto tutius. Nam existimate me malis omnibus
præceptum, quæcunque in uita homini possunt accide-
re, et quorum magnam partem uestra uiuacitas expe-
ta est. Non est qui uobis obsequium exhibeat, sed est
qui apud deum Opt. Max. pro uestra salute patronum
agat, ut sedulum, ita & efficacem. Denique quantum
hoc momenti est, quod nostram dirimet consuetudinem
Vos modo pro uestra uirili date operam, ut pie peracta
uitæ fabula, mors dignos reperiatur, qui huc traducami-
ni. Hæc inquam, si nobis loqueretur filius, nonne merito
nostri luctus nos pudefceret? His ferme rationibus, am-
mi mei uulnus lenire solco, quæ tibi communia facere
uolui, non quod his remedijs magnopere egeres, sed ar-
bitratus sum congruere, ut qui cum mihi luctus esset co-
munis, cum eodem et consolationem communicarem. Ca-
terum ut quæ fufius disserta sunt, in epilogum contra-
ham, hoc pacto effere uescerem animi tui dolorem coe-
bis. Mortuus est filius, genueras mortalem. Tanto, inquit,
bono priuatus sum: reddidisti ei qui gratis dederat. Gra-
uis orbitas: leuius ferendum, quod aliqua sarciri potest.
Patrem

Completio generalis.

Epilogus.

Patrem destituit. Quid prodest flere, quod mutari non
potest? Aut cur anxie deplores, quod tibi cum tot homi-
num milibus commune est? Sed interitum filij nõ possum
nõ flere. Quiduis potius quam perit, qui bene moritur.
At occubuit immatura morte: nulla mors non matura re-
ste morienti. Ante diem uiuere desijt: nullus cuiquam
certus mortis dies. In ipso eui flore extinctus est: tum
optimum est mori, cum uiuere est suauissimum. Obijt a-
dolescens: hoc pluribus uitæ malis subductus est. Opti-
mum amisi filium: gaude quod talem habueris. Innocens
è uita decessit: nulla mors magis optanda, minus deplo-
randa est. Sed interim filio frui non licet. At animo licet
& mox ipso totus toto frueris. Si quid nouisti rectius
istis, candidus imperti: si non, his utere mecum. Ac bene-
uale, quod quidem uult etiam ipse filius.

Dialogi-
mi.Sic Senec.
Optimum
est mori
cum iuuat
uiuere. Et
Quicunq;
ad extre-
mum fati
sui uenit
senex mo-
ritur.

SYLVA.

Q Vapropter hoc te primum rogo, ne cõtra has, Cicero.
aut demittas animum, neue obrui, tanq̃ fluctu,
sic magnitudine negocij sinas, cõtraq; erigas ac resistas,
sive etiã ultro occurras negocijs. Nullus dolor est, quẽ nõ
tẽporis longinquitas minuat, atq; molliat, & cui non cal-
lum obducat. Homines nos esse meminimus, ea lege na-
tos, ut sub telis fortunæ proposita sit uita nostra. Neq;
esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus conditio
ne, uiuamus: neue tam grauius eos casus feramus, quos
nullo consilio uitare possumus. Euentisq; aliorum memo-
ria repetitis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Homi-
nes sumus.

Cõfirmat
sententia.

nes sapientes turpitudine non casu, et delicto suo non alio
rum iniuria commoueri debent. Conscientiam recte uo-
luntatis, maximam consolationem esse rerum incommodarum
necesse ullum magnum malum, praeter culpam, meminere.

Cicero.

Est omnino difficile, non grauius id ferre, sed tam
men animos nostros maximis in rebus gerendis, et susti-
nendis exercitatos, frangi et debilitari molestia non
oportet. Quoniam molestissime homines ferre debent,
quae ipsorum culpa contracta sunt.

Tu fac animo magno, fortiterque sis, speresque fore, ut fr-
stro impetu leuissimi hominis, tuam pristinam dignitatem
et gloriam consequaris.

Cic. epist.
sa.

Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxi-
me scilicet consolatur spes, quod ualde suspicor fore,
ut infringatur hominum improbitas, et consilij tuo-
rum amicorum, et ipsa die, qua debilitantur cogitatio-
nes, et inimicorum, et proditorum. Facile secundo loco
me consolatur recordatio meorum temporum, quorum
imaginem uideo in rebus tuis.

Lib. 4. epistola: Vehementer te esse sollicitum. Eo-
dem epist. Postea quae mihi. Eodem. Neque monere te audeo.

Reliquum est, ut consoler, et afferam rationes, qui-
bus te a molestijs coner abducere. At ea quidem facultas,
uel tui, uel alterius consolandi, in te summa est, si unquam
in ullo fuit. Itaque eam partem, quae ab exquisita quadam
ratione, et doctrina proficiscitur, non attingam, tibi
totam relinquam. Quid sit forti et sapiente homine
dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid actus
tuis

tua uita, quid studia, quid artes quibus a pueritia florui
sti, a te flagitent, tu uidebis.

Extremum illud est, ut te harter et obsecrem, ani-
mo ut maximo sis: nec ea solum memineris, quae ab alijs
magnis uiris acceperisti, sed illa etiam, quae ipse ingenio
studioque peperisti: quae si colliges, et sperabis omnia opti-
me, et quae accident, qualiacumque erunt, sapienter fe-
res. Sed haec tu melius, uel optime omnium.

Quare non debes, aut propriam fortunam, aut pra-
cipuam postulare, aut communem recusare.

Lib. 5. epistola: Et si unus ex omnibus, tota. Eodem.
Et si egomet et c.

Sed ut illa secunda moderate tulimus, sic hanc non so-
lum aduersam, sed etiam funditus euersam fortunam
fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis
boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati conte-
mnere debehamus, propterea quod nullum sensum esset
habitura, nunc sic affecti, non modo contemnere debeamus,
sed etiam optare. Tu si me diligis, frueri isto ocio,
tibi que persuade, praeter culpam ac peccatum, quo sem-
per caruisti et carebis, homini accidere nihil posse, quod
sit horribile, aut pertimescendum.

Lib. 6. epistola: Et si ea perturbatio et c.

Sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem
uir prudentissimus M. Antonius iam tum timebat, cum
tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa qui-
dem consolatio, tali praesertim ciui, et uiro, sed tamen
necessaria; nihil esse praecipue cuiquam dolendum in eo
quod

quod accidat uniuersis. *Quæ uis insit in his paucis uerbis* (plura enim committenda epistole non erant) si attendes, quod facis, profecto etiam sine meis literis intelliges & cætera.

Ita enim uiuere, ut non sit uiuendum, miserimum est: mori autem, nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem.

Sed in ea es urbe, in qua hæc uel plura, & ornatiora, parietes ipsi loqui posse uideantur &c.

Ego tibi hoc confirmo, & si leuis est consolatio ex miseris aliorum, nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quam quemuis aut eorum qui discesserint, aut eorum qui remanserint. Alteri dimicant, alteri uictori timent. Sed hæc consolatio leuis, illa grauior, qua te uti spero, ego certe utor: Nec enim dum ero, angar ulla re, cum omnino uacem culpa: & si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus, γλαυκὰ εἰς ἄβυσσος, qui ad te hæc.

Lib. 6. ex epistola: Noui quid ad te. Ab eo loco. Hoc loco si uideor augere &c.

Quod reliquum est, quando tibi uirtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, est tuæ sapientiæ, magnitudinisq; animi, quid amiseris, obliuisci, quid recuperare ueris, cogitare. *Viues cum tuis, uiues nobiscum.* Plus acquisiisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris, quæ tamen ipsa esset iucundior, si ulla esset Resp.

Lib. 6. ex epistola: Gratulor tibi mi Balbe. Ab eo loco: Mihi tamen placuit mi Balbe.

Tua me calamitas uehementer excruiat, meis incommodis modice tangor.

Tu fac

Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primum ob eas causas, quas scripsi: deinde quod ea de Repub. semper uoluisti, atq; sensisti: ut non modo secundam sperare debeas, sed etiã si omnia aduersa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum quæcunque acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes.

Quamobrem fac animo magno fortiq; sis: & si turbidissima sapienter ferres tranquilliora lete feras.

De reliquo, ut te sepe per literas hortatus sum, ita uelim tibi persuadere, te in hac causa nihil habere, quod timendum sit, præter communem casum ciuitatis: qui et si est grauissimus, tamen ita uiximus: & id ætatis ius sumus, ut omnia quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus.

Vacare culpa magnum est solatium, præsertim cum habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi uiuo nunq; eripietur, altera ne mortuo quidem.

Lib. 9. epistola: Delectauerunt me literæ tuæ, locos habet consolatorios.

Ac ne sis perturbatus, Noui enim te: et non ignoro, Ad Atticū quam sit amor omnis sollicitus, atq; anxius. Sed res est, ut spero, non tam exitu molesta, quam aditu:

Sed ad hæc omnia una consolatio est, quod es conditione nati sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus.

Ex lib. ad Brutū, tota & elegans: Funderer officio.

EX

Plinius,

Q Vibus ex causis necesse est, tanquam immaturo
ram mortem eius in sinu tuo desceam: si tamen
fas est aut fieri, aut omnino mortem uocari, qua tanti ui-
ri mortalitas magis finita, quam uita est. Viuit enim, ui-
uetq; semper: atq; etiam latius in memoria hominum, et
sermone uersabitur, postquam ab oculis recessit. Volo
tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una con-
templatione defixus est, Virginium cogito, Virginium
uideo, Virginium iam uanis imaginibus, recentibus tamen
audio, adloquor, teneo: cui fortasse ciues aliquos uirtuti-
bus pares, et habemus et habebimus, gloria neminem.

Simile.

Vt enim crudum adhuc uulnus, medentium manus re-
formidat, deinde patitur, atq; ultro requirit: sic recens
animi dolor consolationes reijcit, ac refugit, mox deside-
rat, et clementer ad motis acquie scit.

Torqueor quod discipulum ut scribis, optime spei
amifisti, cuius et ualetudine, et morte impedita studia
tua quid nesciam, cum sis omnium officiorum obseruatis-
simus, cumq; omnes quos probas, effusissime diligas?

Isdem nunc ego te, quibus ipsum me hortor, moneo,
confirmo. Et gaudium mihi, et solatium in literis: ni-
hilq; tam letum, quod his letius: nihil tam triste, quod
non per has minus triste. Tamen in magna consolatione,
ingens est sollicitudo.

CONSOLATORIA SYLVA MEA
Valere

Valeat illa uulgi sententia, ubi non sis qui fueris,
non est quur uiuere uelis. Quae si minus potest
tota displicere, cogita non tantum qui nuper fueris, sed
qui olim: neq; tantum obuersetur animo tuo, unde cecis-
ris, sed etiam unde surrexeris.

Ab sit à uiro muliebris illa uox, dum mea me uictum
doceat fortuna dolere. Imò te ratio reddat aduersus
omnes uita casus inuictum, ut propellas animo dola-
rem, non ut assuescas.

Tibi recti conscientia, et bonorum iudicium pluri-
esse debet, quam inuidorum hominum sermo.

Magis te confirmare debet, paucorum insignium, et
probatissimorum hominum graue testimonium, quam
inepti uulgi fabulae.

Leuius ista ferres, si percipias animo, quid posteritas
de te loquutura sit potius, quam tuum seculum, cui lior-
adimit iudicium.

Neque tantum de fortuna tua ademisse, quantum
ad nominis tui gloriam addidisse emulorum tuorum in-
iuria mihi uidetur.

Non hic tui consolandi officium mihi sumpsit, quod
minus magnifice de animi tui magnitudine sentirem, sed
quemadmodum gubernatores optimi uim tempestatis,
ita uiri fortissimi fortune impetum superare interdum
non possunt.

Non me fugit, quam graue uulnus acceperis ex uxo-
ris obitu. Amifisti faeminam singularis exempli, etiam
si prius seculis uixisset. Quam illa maritum uerecundiam
prestita

prestitt, quum ipsa summam mereretur? Quam multas
quã eximias uirtutes, ex diuersis etatibus, ex uarijs ma-
tronis collectas, ac mixtas una expressit? Tamen hoc tibi
debet esse magno solatio, quod tatum bonum tam diu
possederis. Vixit enim tecum annos quadragintaquatuor,
sine iurgio, sine offensa. Sed hoc ægrius fero, inquit,
quo tenui diutius. Nam gustatas tantum uoluptates facilius
obliuiscimur. At uide ne ingrati sit hominis, tantum
cogitare, quid amiseris, non meminisse quã diu fructus
sis. Certe prudentia tua fuerit, non committere, ne hoc
ualeat apud animum tuum ratio, quod alioqui necessitas
ipsa, et dies longa, et satietas doloris inducit.

Occupatio.

Communis dolor. Tu nepotibus, ego pronepotibus
orbatus sum. Sed spero futurum ut alij nati, dolorem hunc
gaudio mutent, quando salua est, unde hoc sperare licet.

Malum ab istis dissentio, qui in graui dolore pu-
tant hominem sibi relinquendum, donec uulnus tempo-
re mitius, medicam admittat manum. At ego quem admo-
dum primum arbitror, animum philosophiæ præceptis
aduersus omnes malorum incursum, ueluti antidoto præ-
munitum habere: ita proximum arbitror, statim repug-
nare dolori, ne ueluti morbus iam familiaris factus, nul-
lis remedijs possit exigi.

Scribis dolorem, quem ex uxoris obitu conceperis
non solum non leniri die, sed indies etiam in crudescere.

Quo magis censeo uelut in uetere morbo ad quæli-
bet mutationis auxilia confugiendum: Sunt balnea, rui-
ficatio, negociorum cura, studia literarum, peregrinatio,
specio

tio, spectacula, contentio cum aduersarijs, publici magis
stratus functio. Horum atque his similibus, nunc hoc, nunc
illud tentandum est. Fortassis incidet tandem in ali-
quid, quod ægritudinem istam animi, uel sanet, uel cen-
clauus clauum protrudat.

CONSOLATIO FAMILIARIS CVM
obiurgatione, mea.

TE ne sic angere, sic animo iacere? Quorsum tandem
attinet, ut te afflictes, ut te lachrymis conficias?
An ista malum lenient, an non potius exacerbabunt?
Quorsum attinet tam misere deplorare, quod mutari non
potest? Vbi nunc est illa animi tui constantia: ubi litera,
quibus aliorum dolorem leuare consueueras? Alijs mede-
ri potuisti, tibi nihil prodes. Ipse tibi nunc medicus sis
oportet. Cur frustra et te ipsum lachrymis, et amicos
querelis exanimas? Quæ est ista animi impotentia, quæ
mollicies? Num te uirum esse oblitus es? Itane ista tam
grauiter fers? quasi uero ista tibi uni contigerint, aut
tanta sint, ut alijs non multo etiam acerbiora euenerint.
Quid uel tuo animo uel doctrina indignius, quàm sic
angere, sic frangi, sic te ipsum abijcere, quo modo ne mulier
quidem ulla possit? Neque enim uideo, quem fructum ad-
ferre possint inane lachryma, et querimonia. Nam si
cuiusmodi malum iudicas, ut ad salutem reflecti neque-
at, cur luctu duplicas incommodum? Si spes est, cur
non ea potius te sustentas: atque id agis, quæ ratione quàm
primùm ex istis malis queas emergere? Si desperas, memi-
neris illud, in istiusmodi rerum conditione, bonum animum,
R dimi-

dimidium adimere mali. Sin speras, cur perinde, talis
quam in re desperatissima te maceras?

Audio te tam grauiiter angi, ut ex luctu, mentis etiam
am errore afficiaris. Deum immortalem quid tibi uis?
Quin tu potius obduras, ac seruas te rebus secundis?
Cur tu et amicis luctum auges, et inimicis uoluptatem
præbes, et teipsum indigne conficis?

Virg. Aeneid. 6.
Tu ne cetera
de malis
sed contra.

Tu contra audentior ito. Quod tua te fortuna sinctus
Ducunt uolentem fata, nolentem trahunt. Tu, dum
ista te conscientia, iste animus, ista uirtus, ista litera, ista
rerum gestarum memoria te comitabitur, caue te pure
exulem ubicunq; locorum, quocunq; sub cælo erit uiuentem,
etiam si ultra Getas relegatus esses. Sed quid ego
sus Mineruam? Facit sanè non loquacitas mea, sed bene
uolentia longiores epistolas. Vale.

CONSOLATIO IOCOSA ET familiaris.

Quod te lachrymis conficis, non miror, qui puella
lun amiferis, nondum totos sexaginta septem
annos natam, idq; relicta dote satis opima. In hoc tibi
scribere uisum est, ne doloris magnitudine uictus, tibi
manus adferres. Priusquam extilles lachrymis, fac uicta
proverbium, uiuorum memineris.

Tua puella redibit nunq;. Alioqui matrem deslere uis
deberis. Mitto tibi strophium, quo lachrymas exteras
geas, et succum medicum, quo lippitudini stetu contraxeris
et medcaris. Clama te miserum, sed nunquam efficies.
quin istam misericordiam tibi complures inuideant.

Nisi

Nisi desinis macerare te, uereor ne populus in te id
ciat cōiiciū illud. πρὸς τὸν μὲν τῶν τὰ φόρον δ' αὐτῶν.
Id est, Ad noueræ
tumulum
plorat.

AD CONSOLATIONEM RESPONSIO

Am quibus modis respondendum sit consolatori res
ipsa dabit consilium. Nam sermè gratias agimus, præ
mium pro officio deinde laudamus ingenium, quod nihil
adduci potuerit ad leniendum dolorem, quod ille non
summa dicendi facultate differuerit. Postremo quod ille
lius et prudens et erudita et grauis, deniq; cum pri
mis amica oratio, aut bonam doloris partem nobis ad
merit, aut totum excusserit. Aut si nobis non profuit ille
lius consolatio, laudabimus animum, studium, et ingenium
illius: quod tanquam bonus ac peritus medicus nullo
remedij genus admouerit, sed arte maius esse
malum. Aut ita respondebimus imperioso consolator
tori, facile quum ualeamus recta consilia egrotis da
mus. Tu si hic sies, aliter sentias. Exemplo supersedebis
mus, silyuæ nonnihil suppeditabimus.

Terentius

Cic. ex famil. lib. 4. Ego uero serui. lib. 5. Quamquã
ipsa consolatio.

Ad Atticū

Vtinã illum diem uideam, cū tibi agam gratias, quod
me uiuere coëgisti. Adhuc equidem ualde me poenitet.
Sed te oro, ut ad me Vibonem statim uenias, quò ego
multis de causis conuerti iter meum. Sed cò si ueneris,
de toto itinere, ac fuga mea consilium capere potero.
Si id non feceris, mirabor, sed confido te esse omni
no futurum.

R. z. Quod

Quod me hortaris, ut firmo sim animo, uellem poses aliquid afferre, quamobrem id facere possem.

Quod me ab hoc mœrore recreari uis, facis ut oia &c. Sed me mihi non defuisse tu testis es. Nihil enim de mœrore minuendo scriptum ab ullo est, quod ego nō do mi legerim. Sed omnem consolationem uincit dolor. Quin etiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipse me per literas consolaretur, quem librum ad te mittam.

Consolari iam desine, obiurgare uero noli. Quod quum facis, et ego tuum amorem & dolorem desidero, quem ita affectum mea ærūna esse arbitror, ut te ipsum consolari nemo possit.

Ad consolationem mea.

Tua quidem oratio sperare me iubet, quod improbum sit etiam optare.

Vide ne me lactes inani spe, ne doloris uorsuram se cero, mox cum fœnore recursuri.

DE PETITORIA EPISTOLA

Quatuor
in petiti
ne seruan
da.

Seruius enarrans locum, in libro Aeneidos primo, ubi Iuno supplex petit ab Aeolo, ut classem Aeneas dissiat, indicat præcipere rhetores in omni petitione quatuor seruanda esse: primum ut quod petimus ostendamus esse in potestate eius, à quo petimus: præterea, ut doceamus esse iustum quod petimus: deinde, ut modum ac uiam indicemus, qua confici possit quod petimus: denique ut sequatur remuneratio. Hunc ordinem in petitionibus Vergilio fuisse perpetuum, uelut hoc in loco:

Aeneid. 1.

loco: Et mulcere dedit uentos, & tollere fluctus, ostendit facultatem. Mox: Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat æquor, declarat esse iustum, iustum enim quicquid molimur in hostem. Rursum: Incute uim uentis, & disijce corpora ponto, modum aperit & uiam. Addit remissionem: Sunt mihi bis septem. Ac recte quidem Seruius & expedite. Nos tamen paulo crassiore Minerva rem aperiemus. Primum, quoniam uaria est naturarum quas petimus: & magna est uarietas personarum, quæ rogant, aut rogantur, oportet & petendi rationem esse uariam. Sunt enim quædam, quæ fauorabiliter petimus à quouis, ueluti consilium: sunt quæ pudore suffundunt rogantem, ueluti quum petimus mutuum, aut rem parum honestam. Igitur in genere duplex erit petendi modus, rectus & obliquus. Vbi causa erit fauorabilis, aperte sua debimus esse præstandum quod petimus: ubi secus, per insinuationem irrepemus in petitionem. Primum exaggerantes, quanta nos circumstat necessitas, & quam magnum telum sit necessitas, & quam inutilis pudor uiro egenti: neque fugere nos, quam sit improbum, rem tantam ab eo petere, de quo nihil unquam simus pro meriti. Post hæc paulatim per cuniculos ostendemus, nobis non mediocrem spem porrigi ab insigni illius benignitate, qua solitus sit etiam ignotis, & indignis opulari: ob eximiam ingenij bonitatem, ad subleuandas omnium miseras propensi. Hic pudor non uulgariter commendat rogantem, quemadmodum improbitas alienat animū. Nullus enim libenter in eū confert beneficium, qui

Varia pet
tendi ratio

Hortensius
Catonis
uxorem
petit.

Benevole
tia quem
admodū
in petiti
one captari
debeat.

ceu debitum flagitat, magisq; poseit, quam petit. Pro
fuit Hortensio, quod quū cuperet ex uxore Catonis
ticensis sustollere prolem, nō ipsam petijt, sed illius filiā
Portiam Bibulo nuptā, plurimas interim causas addu
cens, quare cuperet ex ea gente hāredem. Ille cum re
spondisset se facile assensurum, si modo probaretur geo
nero. tandem ueracunde subindicauit, se Martiam ipsius
uxorem petere, cuius copiam facere, ipsi esset in manus,
qui maritus esset. iam imprudens concesserat, quod pe
tebatur. Itaq; persuaso Martiæ patre, duxit eam uxore
rem. Auctor Plutarchus. Vbi nihil erit opus hac insinua
tione, tamen eius à quo rem difficilem petimus, beneuo
lentiā modis omnibus conciliabimus. A persona ipsius
cuius benignitatem quum erga ceteros, tum erga nos
grate commemorabimus: dicemusq; nos ei, cui iam fide
mus tot non inibus deuinctissimi, uelle fieri deuinctio
res: à persona nostra testificantes, quanto studio semper
illum coluerimus, quodq; præcipuam fidutiā in illo semper
per habuerimus: simul ostendentes hoc quod petimus, ut
nulli nos libentius debituros, quā illi, cui debemus om
nia, ita nulli facilius esse præstare. Quod etiam magis
exponemus in explicando modo. Si qua erunt nostra in
illum merita, ea summa cum modestia significabimus
magis quā commemorabimus. A persona maiorum utri
usq; si docebimus inter utriusq; parentes ueterum
atq; arctissimam necessitudinem intercessisse, compluri
bus mutuis officijs huc usq; cultam, & confirmatam. A
persona aduersariorum, si declarabimus nobis esse cer
tam

tamen cum ijs, quos is etiā odit, à quo præsidia poscimus:
A re, si docebimus, eam piam esse, iustam, honestam, no
bis necessariam, illi facilem & honorificam. Deinde si ci
tra arrogantiam ostendemus, quid ex ea re commodita
tis sit, ad ipsum etiam aliquando rediturum. Si quid ine
rit incommodi quod animum illius, uel alienet à nobis,
uel deterreat, id uel dilucemus, uel extenuabimus. Si e
rit opus, admiscebimus obtestationes earum rerum, aut
personarum, quibus scimus illum posse commoueri. Pos
tremo pollicebimur memorem animum, nec habituros
modo gratiam, uerum etiam relaturus, si dabitur. cum
fornore: nos ipsos totos, resq; nostras omnes illi uicissim
dedicabimus, ac deferemus. Facultatem nostram exte
nuabimus: de animo, studioq; magnifice pollicebimur.
Illud adijciam, non hic solum, uerum etiam alijs in re
bus aliquando plus ualere iocum tempestiuum, & as
ptum, quā seriam petitionem. Tantum de præcipuis
ribus satis esto, reliqua iuuenibus, aut præceptorum anim
aduertenda relinquo.

EXEMPLVM PETITIONIS

oblique.

INGENij mei pudorem ipse non ignoras uir exi
mie. Sed quō non adigit mortales, uere durissimum
telum necessitas ē. Eo in loco sunt res meæ, ut ni protis
nus ad manum sint ducenti angelati, tam perierit tuus
Lodouicus, quā extrema faba, quod aiunt. Scio bene
ficiū esse magnum & eximium: neq; me fugit, q̄ nulla
sunt mea in te officia, quorum fiducia rem tantam ausum

A necessi
tate.

abs te petere, praesertim quum tot, tantisque nominibus iam pridem obstrictus tibi, nondum ulla ex parte retulerim gratiam. Et tamen nisi deus aliquis, uelut ἀπὸ τοῦ αἰθέρος alicunde sese proferat, funditus interij. Quare quemadmodum in summa rerum desperatione, nauis solent sacram iacere ancoram, ita ego dispectis omnibus ad te uelut ad propitium quoddam numen confugio, Non ausim rogare, quanquam huc adigit necessitas, tamen illud uolui te scire, statum rerum mearum: ut si me iudicis dignum exitio, te iudice peream & quiore animo: sin tua pietas, multis iam argumentis ante hac in me declarata dignabitur me ex hoc discrimine eximere, conabor omnibus ueruis, ne te unquam huius capitis seruati poeniteat.

PETITIO REI PARVM

honeste.

Infinuatio.

Non ignorabam, quam impudens esset in causa pessima, a uiro omnium optimo patrociniū rogare. Non enim conabor excusare factum meum, ne grauius peccem impudentia, quam haecenus peccatum est stultitia, & incogitantia ne dicam dementia. Horreo scit animus, abhorrens & ab ipsa malorum meorum commemoratione, sed tamen aperiendum uulnus, si speo rem medelam. Sortem satis amplam, quam pater dedecoratum in negociationem, nuper alea perdidit. Ingens flagitium fateor, sed utcumque succurri poterat, si solum esset. In scio patre, cum matris pedissequa rem habui. Illa me callidior, negauit se facturam sui copiam, ni polliceo rer me maritū ipsi futurū. Ibi mihi nō Iupiter, ut inquit

Hesiodo

Hesiodus, dimidium mentis, sed Venus totam mentem ademit, Polliceor demens. Nunc aiunt nulla ratione rescindi posse, quod sic actum est. ut illis sit pessime, qui leges tam iniquas condunt. Pater merito iritatus, abdicatorem parat. Quod si sit, nullum uideo melius consilium, quam ut laqueo uitam finiam. Quur enim libeat uiuere in tantis malis? Scio te nihil non posse apud patrem. Solus es qui me possis redigere in gratiam. Quod si quid te miseret mei, non ausim rogare, sed tamen uides calamitatem meam. Efficiam ut te mei seruati nunquam uel pudeat, uel poeniteat. Sic admissum hoc omnium officiorum genere sarciam. Aetatem uides. Saepenumero a grauioribus commissis, iuuenes sese ad bonam frugem conuertere. Vtinam quod factum est, fieri possit infectum. Sed quod mutari non potest, pensari potest. Maximum quidem hoc peccatum est, fateor, sed primum. Denique quid sibi uult pater? Si abdicat, nec mihi adimit uxorem, et sibi parat orbitatem: sin ignoscit, habebit hoc semper addictiorem filium. Fac breui sciam, utrum meis malis sim omnino perdedus, an tua bonitate seruandus. Nihil enim miserius, quam pendere.

PETITIONIS HONESTAE

exemplum.

Improbū fortasse alijs uidebitur, praesul amplissime, Exordium ab infinuatio.
cum a quo tantum beneficiorum acceperim, quantum ne sperare quidem unquam sum ausus, rursum nouis precibus sollicitare. At ego ingenui, minimeque ingrati animi existimor, cui multum debeas, ei plurimum uelle debere.

R. S. Cui

A beneficijs in se collatis. Vide num propterea rectius legi possit.

Cui enim extremas fortunarum mearum partes potius acceptas ferre cupiam, quam ei ipsi cui primas, cui meo dias debeo? Quid enim Lucius esset, nisi te tanquam munus quoddam propitium nactus esset? Tu me puerum, ob nescio quam in me uirtutis indolem: praeterea forsasse, quod putabas meas literas tibi aliquando, uel usui uel ornamento futuras (quam utinam de me, uel existimationem, uel expectationem non omni ex parte uideat fefellisse) adoptasti. Nec semel complexus, unquam fovere, iurare, ornare destitisti. Itaque si quid hodie in me, uel uirtutis, uel bonarum literarum, uel dignitatis esse putatur, id omne tue debeo munificentiae. Sed duo mihi restare uidentur, ut et tu opus tuum pulcherrime conceptum perficias: et ego efficiam, ne nullum tantorum in me beneficiorum fructum ex me cepisse uidearis. Quod utrunque ut fiat, et ego maximopere cupio, et tibi in manu est. Eadem opera et tu me alumnus beaueris. Et ego in loco collocaris, quo multis in rebus tibi usui esse possim. Post diuturnos, ut scis, in literis theologicis exhaustos labores, ad calendae Maias theologica laurea sum insigniendus: quam quidem professionem paulo splendidius uitae genus decere, non ignoras. Praeterea, quoniam haecenus amplitudini tuae sumptui tantum fuisse equum est, ut aliquando sim et usui, et dignitati. Iam uero hoc ipso tempore uacat praepositura Corinthiensis, non maxima quidem illa, sed meo consilio commodissima: tum quod et in tua sit patria, et à mea non ita multum absit. Habebis, qui tuorum, tuaque illic negocia perinde

inde cura sit habiturus, ac si propria forent. Praeterea quicquid unquam dignitatis mihi accessurum est, id in tuam unius gloriam accesserit, cui semel me debeo, quantum sum. Nec me latet, quam potentes sim competitoris habiturus, quam hoc honore indignos, quam utrique nostrum maleuolentes. Nihil me terret, modo tu uelis, qui unius plus caeteris omnibus potes patrocinari. Quid enim tu audeas à principe petere, quod ille curctetur praestare? Quare si me non temere adoptasti: si qua unquam ex parte tuo de me iudicio respondi: si me uirum gratumaximas, fac ut haec praepositura mihi tribuatur. Id ego abs te et diligentius, et pluribus uerbis contenderem, nisi uererer, ne de tua humanitate, quam ego semper in me propensissimam sum expertus, diffidere uiderer. Ego uicissim modis omnibus enitar, ita me eo honore dignum praestare, ut neque te noui huius in me munce-
ris poeniteat, et ueterum tuorum erga me beneficiorum fructum aliquem percipias, Vale.

PETITORIAE SYLVA.

PLuribus uerbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri nostra amicitia pateretur, aut res uerba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur.

Hoc uelim tibi persuadeas, si rationibus meis à te prouisum esse intellexero, magnam te ex eo, et perpetuam uoluptatem esse capturum.

Quod si mihi tua clementia opem tulerit, omnibus

Cic. epist. fam.

in re

in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo.

Lib. V. epistola. Coram me tecum, tota.

Cum uero ea tua sit uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me, libenter amplector talem animum. Sed id (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id quod ostendis, magnam habebō gratiam, si non feceris, ignoscā: et alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. Est enim res profecto maxima. Quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ita tamen, ut si nos sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & literis nostris, dubitare non possumus, quin ea maxime conducant, quæ sunt rectissima.

Lib. VI. epistola: Si mihi non tecum, tota.

Lib. IX. petitio iocosa: Et si munus flagitare.

Cicero ad Atticum.

Tu si me amas tantum, quantum profecto amas, expeditus facito ut sis, si in clamaro ut accurras. Sed do operam, & dabo, ne sit necesse.

Nunc mihi & consilij opus est tuis, & amore, & fide, quare aduola. Expedita erunt mihi omnia, si te habebō. Multa per Varronem nostrum agi possunt, quæ te etiam urgente erunt firmiora. Multa ab ipso Publico elici, multa cognosci, quæ tibi occulta esse non poterunt: multa etiam, sed absurdū est singula explicare, cum ego te requiram ad omnia. Vnum illud tibi persuadeas uelim, omnia mihi fore explicata, si te uidero.

Quam ob rem si me amas tantum, quantum profecto amas, si dormis, expergiscere: si stas, ingredere: si ingredere, curre: si curris aduola. Credibile non est, quantum

tum ego in consilij, & prudentia tua: quodq; maximum est, quantum in amore & fide ponim. Magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat: coniunctio uero nostrorum animorum, breuitate contenta est.

Quare ut Numestio mandauit, tecum ut ageret, item atque eo, si potest, acrius te rogo, ut planè ad nos adules: respiraro si te uidero.

Pluribus uerbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur.

Tantum te oro, ut quoniam me ipsum semper amas, si eodē amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mei me a mihi, non me ipsum ademerunt. Cura ut ualeas.

Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia iuuas.

Quintū fratrem optimum, humanissimumq; susteta. Omnem autem spem habeo existimationis, priuarumque rerum in tua erga me mihi perspectissima beneuolentia: quam si his temporibus miseris, & extremis præstiteris: hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum cæteris, fortius feram: idq; ut facias, te obtestor, atque obsecro.

Te etiam atq; etiam oro, ut me totum tuendum suscipias, ut si ij salui erunt, quibus cum sum, unā cum ijs possim incolumis esse, salutemq; meam tuæ beneuolentiæ acceptam ferre.

Itaque te uehementer etiam atq; etiam rogo, magis quam à me uis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare.

Quinquam hæc epistola non suasoris est, sed rogatoris.

toris. Igitur mi Plance, rogo te, & etiam oro, sic medi-
 us fidius, ut maiore studio, magisq; ex animo agere non
 possim, ut totum hoc negocium ita agas, ita tractes, ita
conficias, ut quod sine ulla dubitatione apud COS-
 obtinimus propter summam bonitatem, & equitatem
 causæ, id tu nos obtinuisse non modo facile patiare, sed
 etiam gaudeas. Qua quidem uoluntate te esse erga Ata-
 ticum, sepe presens & illi ostendisti, & uero etiam mi-
 hi. Quod si feceris, me quem uoluntate, & paterna ne-
cessitudine coniunctum semper habuisti, maximo bene-
ficio deinctum habebis. Idq; ut facias, te uehementer
 etiam atque etiam rogo.

Nunc mi Capito, scio enim quantum semper apud
 eos, quibus cum sis, posse soleas, eo plus apud hominem
 facillimum, atque humanissimum Plancum enitere, elabo-
 ra, uel potius eblandire: effice ut Plancus, quem spero
 optimum esse, sit etiam melior opera tua.

Quod certe facies, si tu neruulos tuos mihi sepe co-
 gnitos, suauitatemq; qua nemo tibi par est, adhibueris.
 Quod ut facias, te uehementer rogo.

Ignosce mihi, quod cum antea accuratissime de BUS-
 throcijs ad te scripserim, eadē de re sepius scribam. Nō
 me hercle mi Plance facio, quod parum confidam, aut
 liberalitati tue, aut nostræ amicitie, sed cum tanta res
 agatur Attici nostri, nunc uero etiam existimatio &c.

Oro atq; obsecro te Cicero, necessitudinem nostram,
 tuamq; in me beneuolentiam obtinens, sororis meæ li-
 beros, obliuiscaris esse Lepidi filios, meq; his in patris
 locum

loci successisse existimes. Hoc si à te impetro, nihil pro-
fecto dubitabis pro his suscipere.

Scribere multa ad te neq; possum præ sollicitudine,
 ac stomacho, neq; debeo. Nam si in tãta re, tamq; necessa-
 ria uerbis mihi opus est ad te excitandum, & confir-
 mandum, nulla spes est, facturum te quod uolo, & quod
 oportet. Quare noli expectare longas preces. intucere
 me ipsum, qui hoc à te, uel à Cicero coniunctissimo ho-
 mine priuatim, uel à consulari tali uiro remota necessi-
 tudine priuata, impetrare debeo.

(sim,

Hoc te ita rogo, ut maiore studio te rogare non pos-

Innumerabilia sunt tua in me officia, domestica, foren-
 sia, urbana, prouincialia, in re priuata, in re publica, in
 studijs, in literis nostris. omnia uiceris, si feceris &c.

Cui enim ego potius dignitatem meam acceptum
 ferre cupiam, quàm cui salutem & omnia debeo.

Credibile non est quantum ego in consilijs, & prou-
 dentia tua, quod maximum est, quantum in amore & fi-
 de ponam.

Te habere consiliorum autorem, & sollicitudinum so-
 cium, omni in cogitatione coniunctum cupio.

Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me stu-
 dia cumulus accedet.

Te autore, mihi uel agendi, uel quiescendi ratio
 constabit.

Nunc mihi consilijs opus est tuis, & amore, & fide,
 omnia mihi expedita erunt, ubi tuam sententiã accepero.

Hac in re consilium de tua sententiã capiemus.

Tuum

Tuum ad nos reditum, tum omnes tui uehementer desiderant, tum tempus & res tuæ postulant.

Autoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia.

Noli pati litigare fratres, & iudicijs turpibus consistari.

Sed quid tibi mando nominatim, me totum tuo amori, fideiq; commendo.

Sed si me amas, quod quidem iam facis, aut perbelle simulas.

Nunquam putavi fore, ut supplex ad te uenirem, sed hercule facile patior, datum tempus, in quo amorem experiar tuum.

Plinius.

Petit. iudicij.

Quod superest, rogo ut pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda, indicetis.

A simplicitate tua peto, quod de libello meo dicturus es alijs, mihi dicas. Neque est difficile quod postulo.

Lib. III. epistola: Assumo te in consilium &c.

Mihi & tentandi aliquid, & quiescendi te autore ratio constabit.

Obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi autoritas pro ratione sufficit.

Audisti consilij mei motus, superest alterutra ex parte iudicium tuum, in quo mihi æque iucunda erit simplicitas dissentientis, quam comprobantis autoritas.

Politianus lib. VII. epistola: Multo æquius fuerat.

Habes quid mihi uideatur, et intelligis animi mei uotum, sed tamen tuum consilium sine exceptione sequar: ad tuam

ad tuam uoluntatem me confirmabo, à quo honeste dissentire non possum. Nihil assentor. tantum enim animi inductio, & me hercule amor in te meus, apud me ualet, ut quæ tibi utilia sunt, & quæ tu uis, ea omnia mihi protinus & recta, & uera uideantur.

Hac in re facturus sum, quicquid tu decreueris. nam huius totius consilij, te ducentem, me comitem esse decet.

Quod ut facias, non solum te rogo, uerum etiam sua deo. Neque enim mihi iucundius erit, si nos inuiseris, quam utile tibi.

SYLVA MEA.

Habes rerum mearum statum. Diuinas animi mei uotum. Vides quid res ipsa flagitet. nam ipse nihil ausim rogare, ne uidear non minus improbus, quam miser.

Improbus plane uideri possem, qui te quotidianis meis postulationibus, occupatissimum interpellem: nisi eo te animo esse cognoscerem, ut quos semel tueri ceperis, non quiescas donec plane confirmes.

Ex tua unius humanitate quantus sum pendeo. In te uno omnes spes, fortunæq; meæ sunt sitæ.

Nihil est tam arduum, quod te patrono cõsequi posse diffidat.

Nihil tam amplum est, quod uel ego abs te petere non audeam, uel tu præstare nequeas.

Quam tu facile potes, tam ego uehementer cupio.

Parum recte de tua liberalitate sentit, qui rem iustam uerbosius abs te petit.

Adjice et hunc calculum, ad altissimos cumulos tuos

rum in me beneficiorum: quibus & si nihil accrescere posse uideatur, tamen hoc unum desiderant, ut undique absoluti, atq; exaggerati esse uideantur.

Quum plurima sint tua in me officia, nihil tamen fuerit hoc uno, uel maius, uel iucundius.

Non dubito quin mirere, atq; etiā stomachere, quod tecum eadem de re agam sæpius.

Scio, perfidui faciem insigniter, qui hoc ausim abs te petere: sed hanc impudentiam me docuit non mea natura, sed dura necessitas.

Res est tam pia, tam iusta, ut uir æquus eam nec hosti negare debeat. Nostra tam arcta est necessitudo, ut nihil tam iniquum sit, quod alter ab altero non debeat impetrare.

Si uideor improbus, qui rem tantam abs te flagitem uerius quam petam, dabis ueniam. Hanc audaciam me docuit non mea natura, sed tua humanitas, qui mihi nihil negare soleas.

Res est eiusmodi, ut si tecum consideres, quod abs te peto, sim abs te potius rogandus.

Inuitus onero te precibus, sed urget necessitas.

Scio tantos patronos non uocandos ad mediocre, aut uulgarem operam, sed hoc negocium eius generis est, ut ab uno te prestari possit.

RESPONSIO AD PETITIONEM

Cicero ad Atticum.

Quod mecum per literas agis, unam ob causam malletem coram egisses. Non enim solum ex oratione

tionem, sed etiam ex uultu, & oculis, & fronte (ut aiunt) meum erga te amorem perspicere potuisses. Nam cum te semper amari, primum tuo studio, post etiam beneficio prouocatus, tum his temporibus Resp. te mihi ita commendauit, ut chariorem habeam neminem. Literæ uero tuæ, tum amantissime, tum honorificentissime scriptæ, sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium uiderer, sed accipere à te ita petente, ut inimicum meum, necessarium tuum, me inuito seruare nolles, cum id nullo negotio facere posses.

Lib. iij. tota epist. Facis pro cætera reuerentia. Fas Plinius, ciam ergo quod desideras, tam diligenter, quam libenter.

Quod admones, gratias ago: quod rogas, queror. Admoneri enim debeo, ut sciam: rogari non debeo, ut faciam, quod mihi non facere turpissimum est.

Excusarem me profecto uel fratri, hoc sanè tempore, Mea, sed arctior est amicitia nostra, quam ut ullam patiatur exceptionem, quoties alter utriusq; res agitur.

DE COMMENDATITIA

epistola.

Hic finitimum est commēdatitium genus. Quum enim commendamus aliquem, alieno nomine quipiam petimus: quare iisdem rationibus erit tractādum. Hic tres erunt considerandæ personæ. Nostra, eius cui scribimus, eius quem commendamus. Postremo loco res ipsa cuiusmodi sit erit inspicienda. A nostra persona persuadebimus, si causas, à quibus ad hunc commendandum fuerimus commoti, iustas, magnas, plurimasue

Tres in cōmendatione considerandæ personæ. A nostra persona.

ostendemus: uel quod de nostris, aut nobis ipsis sit bene
 meritis, uel quod nobis cum ipso, aut nostris cum illius
 maioribus, uetus, & coniunctissima familiaritas inter
 cefferit, aut hospitium, uel quod sanguine propinquus,
 patria, studijsue coniunctus, affinis, aut alioqui charus,
 & commendatus: uel ita deniq; hominem describemus,
 ut ob modestiam, probitatem, eruditionem, integritate
 tem, humanitatem, nobilitate, dignus sit, qui quum omni
 bus bonis, tum illi in primis debeat esse quam commens
 datissimus. Si qua uero uel nostra, uel illius quem commens
 damus, maiorumue eius in alterum merita precesse
 serunt, ea summa cum modestia significabimus, extenua
 antes quidem ipsa benefacta, benefaciendi autem amia
 mum amplificantes. Vehementer commendationem inu
 uabit, si eum quem commendamus, de eo cui commenda
 mus quam optime, et sentire et predicare dicemus. Non
 possumus enim non beneuolentia quadam commoueri ex
 gaeos, quibus nos citra assentationem intelligimus esse
 se admirationi. Quare scite Isocrates precipuum amia
citie conciliande initium monstrauit, ut absens
tem laudemus, apud eos, quos renunciaturus suspiceo
mur: si utriusque nostrum summam de eo fiduciam ueris
similiter aperiemus, sollicitudinem uidelicet quandam in
ijciamus oportet, ubi eiusmodi hominem omnem spem su
am in ipsius unius humanitate reposuisse intelliget, nula
lius preter suam unius opem implorare uoluisse. Et a per
sonis quidem hoc modo commendationem tractabimus.
 Arc. A re commendabimus, si eam facilem illi duntaxat,
 cui

A perso
 na com
 mendati
 & eius cui
 commen
 damus.

mi 171
 sbnem
 sop ane
 gnerib
 eno r
 rton

cui commendamus monstremus: si piam, si honestam,
 si utilem probabimus. Tum si eiusmodi erit, ut ex ea ad
 patronum aliquid laudis, gratie, autoritatis, aut emos
 lumentum uenturum uideatur, id accurate admonerem
 mus, si eodem beneficio quam plurimos deuincturum
 dicemus. Deinde obsecrationibus uti licebit. Postremo
 loco & nostro, & commendati nomine pollicebimur
 illum gratum, & memorem futurum. Nos eodem bene
 ficio perinde ac si in nos esset collatum, perpetuo deuin
 ctos fore. In calce mutuam operam, & studium desere
 mus. Constat enim epistolam commendatitiam ex duobus
 breuis hu
 ius gene
 ris com
 prehensio
 bus misceri generibus, sua sorio, & demonstratiuo. Quum
 enim eum quem commendamus, cum laude describi
 mus, in demonstratiuo genere uersamur: quum rem
 ipsam aut honestam, aut utilem, aut facilem ostendimus,
 in deliberatiuo. Sed breuis debet esse commendatio, ne
 que nimis accurata, presertim si ad eum scribimus, cui
 sumus ipsi uehementer commendati. Testimonij enim
 pondus habere debet, potius quam disputationis specie.
 Et huius generis esse potest triplex tractatio: Recta, ob
 liqua, & iocosa. Recta quum aperte doccbimus eum esse
 Commen
 dationis
 triplex
 tractatio.
 se dignum fauore quem commendamus. Obliqua quum
 negabimus nos hunc commendare uelle, tantum admo
 nere ut hominem uelit cognoscere: futurum enim, ut quum
 alij gratias agere soleant ijs, qui commendationem re
 ceperunt, ille ultro gratias sit acturus, quod nostra ope
 ra contigerit nosse talem uirum. Iocosa, quum intelli
 gimus nos plus effecturos sermonis iucunditate, quam se
 Iocosa.
 S 3 rjs

rijs argumentis. Non arbitror operæ precium, de singulis exemplis proponere, ne nimium increseat uoluminis magnitudo. Tantum in sylua formulas aliquot annotabimus. Commendatorij generis exempla, quum apud Ciceronem sint plurima, tum, illa epistola, cuius initium est: Nondum erat auditum: uniuersum commendandi officium una complectitur.

HERMANNVS THEOLOGVS AN-

dronio Bolano antistiti S. D.

A persona
cōmēdati.
Commen-
datio ex
obliquo.

Quamquam mihi Dionysij mei fortunæ maiori propemodū, quàm meæ ipsius curæ essent, procul humanissime, idq; non modo propter uestustissimam arctissimamq; quæ mihi cum eius familia fuit necessitudinem, uerum etiam propter admirabilem hominis & modestiam, & probitatem, tamen cum tibi pluribus uerbis commendandum non putauī, ne uel de nostra amicitia, uel de hominis uirtute parum sitis uiderer. Id enim nostra necessitudo, qua nihil arbitror inueniri coniunctius, postulare uidetur, ut quemcunque beneuolentia complectendum statuissem, idem tibi quoque & charissimus, & q̄ commendatissimus debeat haberi. Tanta rursus est hominis tum probitas, tum modestia, tum eruditio, ut uel citra meas literas quū optimo cuique, tum tibi eiusmodi uirorum amantiſſimo non possit non esse quàm commendatissimus, nisi utrunque parum noui præsertim quod tibi ipsi cum patre huius, uiro, ut scis, omnium, qui unquam fuerūt gratissimo uetus hospitium fuerit. Non eguit quidem ille nostra commendatio
ne, quan-

ne, quanq̄ commendari planè uoluit, & uni adeo tibi uoluit. Mirum enim dictu fuerit, quantū fiducia, in tua uis humanitate reposuerit, q̄ amanter de te & loquatur, & sentiat. Neq; enim quæ essent à mente diuersa, loqui consuevit. Nec errat mea quidē sententia, Cui enim obscurum est, quantum pro tua autoritate, & apud illustrissimum principem, & populū ualeas? Tum quantum studiosis uiris semper fauerit tua benignitas, sepe maiorum suorum antehac nunc & mea prædicatione didicit. Res est autem eiusmodi, ut tibi non multum negocij, huic plurimum commoditatis sit allatura. Debet huic Abbas Syrus ex agris ne scio quibus, iam multorum annorum fructus, homo, ut scis, & pecuniosus, et calumniosus, cuius quidem prædecesores, sine ulla controversia constanter soluerunt. Hic simul atq; insatiabilem habendi sitim, unā cum mitra est assequutus, debitum inficiatur, in ius, imò potius, in iniuriam uocat. Pudet dicere, quas Proteus ille optimo adolescenti tergiuersationes neſcit, quæ astutas elabendi uias quærat. hominem nostri. Quod quidem cum semper molestum esse debeat, quia iniquum, tum hoc tempore Dionysio meo incommodissime sanè obijcitur, hoc in tempore negari pecuniam, quum ea sic est opus, ut quum maxime. Proximo uere, erat doctoris insignia consequaturus, quo maiore eum autoritate possit Reip. commodis inseruire. Est enim iuris utriusq; mire peritus. Vide autem quàm iniuriam sit huius Mide causificationibus studiosissimū iuuenem, e medio studiorū suorum cursu ad iniustas lites

Narratio.

Correctio

vocari, & iam multis sudoribus promeritum honorem, penè è manibus extorqueri. Rem iam partim ex me cognosti, reliqua ex ipso coràm agente discas. In te uno uotriusq; nostrum spes sita est. Quare te per nostram bene uolentiam, & paterni hospitij memoriã, maiorem in modum oro, ut ci in causa æquissima presidio uelis esse. Abbatem istum uel odio, uel autoritate, uel metu ad soluendum compellas, à litibus quibus maxime pascitur, deterereas. Et magna & multa sunt tua in me officia, hoc tamen ita mihi erit gratum, ut pro omnium summo sim habiturus. Apud iuuenè ita beneficium collocaris, ut nunquam antehac apud quenquam rectius. Bene uale.

Est uulgare ac frigidum commendationis genus, quum hoc officium extorquetur à nobis.

Si tibi molestus sum huic imputa. Nam mihi sicut molestior.

Tu pro tua prudentia, ubi ex ipso iam cognito quid sibi uelit cognoris, dispicies, quid sit factu optimum.

Commodabis illi mea causa, si modo id potes absque tuo incommodo: sin minus, quòuis ablega hominem potius quàm ut ad me redeat.

Est & iocosa commendatio, quæ nonnunquam plus efficit quàm seria. Exemplum est in epistolis Ioannis Campani, qui monachum quendam importunum commendat suo Cardinali. & nos aliquando sic pusillum quendam, & recaluastrum ac macilentum commendauimus Mæcenati nostro, qui per eum miserat pecuniã, & in literis caluum appellarat, solitus & me ioco caluum

caluum dicere, quod essem raro capillitio. Commendauimus autem, in hanc ferme sententiam. Caluus ille caluuo pecuniam bona fide reddidit. Verum si pernoses quo in statu sit iste caluus, haud quaquam admirareris, hominem sic esse macilentum, ut uix osibus hæreat: sic esse raro capillitio, ut uix tres pili supersint in capite. Est illi longa lis apud tuum tribunal. Ea res sic exspilat, sic exugit hominem, ut ni tua succurrat bonitas, ne pilum quidem nummorum sit usquam habiturus, & periculum sit, ne prorsus fame pereat. Causa pia est, pro matre litigat, neq; quicquam superest, nisi ut suprema sententia pronuncietur. Bene uolo homini. Quis enim non saueat similis simili? Eodem beneficio tibi duos caluos duos magnos uiros obligabis. Hæc friuolum uidetur admonere nisi conduceret ad hoc, ut præceptor ex his facile reperiat uarias thematum formas.

COMMENDATICIAE SYLVA.

E Pistola lib. epist. fa. 1. cuius initium: Aulo Trebonio, tota huius generis est. Cic. epist. fa.

Lentulum nostrum eximia spe, summæ uirtutis adolescentem, cum cæteris artibus quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui, fac erudias. Nulla enim erit hac præstantior disciplina. Quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperq; dilexit, in primis amamus charumq; habemus.

Lib. 2. Fabio uiro optimo. Tota.

L. Valerium iuriconsultum ualde tibi commendo, Iocosa.

S S cuius

sed ita, etiam si non est iuriconsultus. Melius enim ei ed uere uolo, quam ipse alijs solet. Valde hominem diligo, est ex meis domesticis atq; intimis familiaribus, Ommino tibi agit gratias, sed idem scribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. Id cum ne fallat, te etiam atq; etiam rogo.

Atq; ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut quæ quam ipsius causa confido te facturum esse omnia, tam men abs te hoc petam, ut si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponij negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

Lib. 6. Cum A. Cecinna tanta. Tota & elegans.

Hunc mi Cæsar sic uelim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me possis adduci, ut in meos conferre uelis, in unum hunc conferas: de quo tibi homine hoc spondeo, non illo uetere uerbo meo quod cum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem uirum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quod familiaritatem inducit, in iure civili singularis memoria, summa scientia. Huic ego neq; tribunatum, neq; præfecturam, neq; ullius beneficii certum nomen peto: beneuolentiam tuam & liberalitatem peto. Neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce cum ornibus gloriolæ insignibus, Totum deniq; hominem tibi trado de manu (ut aiunt) in manum tuam istam & uictoria & fide præstentem. Sumus enim putidiusculi, quam quam per te uix licet, Verum, ut uideo, licebit. Rufum istum amicum

probantiorem
familiam dicit

amicum tuum, de quo iterum ad me scribis, adiuarè quam tum possem, etiam si ab eo laesus essem, cum te tantopere uiderem eius causa laborare. Cum uero et ex tuis literis & illius ad me missis intelligam, & iudicem magnæ curæ ei salutem meam fuisse, non possum ei non amicus esse: neq; sola tua commendatione quæ apud me, ut debet, ut plurimum, sed etiam uoluntate, ac iudicio meo.

Lib. 11. Per magni interest. Tota, & elegans.

Item proxima, Lamia uno omnium. Item eodem lib. Cum Appio Claudio.

Lib. 13. Et si non satis. Eodem Caio Auiano. Item proxima. Aulum Fusium.

Item multæ sequentes epistolæ sunt eiusdem generis. Eodẽ. Non dubito. Quin totus hic liber nihil habet præter epistolæ commendatitias. Lib. 15. Marcum Fabium.

Quare cæteris in rebus, tantum ei tribues, quantum humanitas tua amicitiaq; nostra postulat. Cic. ad Atti.

De Tullia mea tibi antiquissimum esse uideo, idq; ita ut sit, te uehementer rogo.

Ego autem mi Plance, & si non dubitabam, quin & S. C. & lex & Coss. decretum, ac literæ apud te plurimum autoritatis haberent, teq; ipsius Attici causa uelle intellexeram, tamen hoc pro cõiunctione, & beneuolentia nostra mihi sumpsi, ut id à te peterem, q. tua singularis humanitas, suauissimiq; mores, à te essent impetraturi. Id aut est, ut hoc, quod te tua spõte facturum esse certo scio, honoris nostri causa libeter, nõ prolixè, sed celeriter facias. Mihi nemo est amicior, nec intrepidior, nec charior

Attico

sex

Attico, cuius antea res solum familiaris agebatur, eaq̄ magna, nunc accessit etiam existimatio, ut quod consecutus est magna & industria & gratia uiuo Cesare, mortuo id, te adiuuante, obtineat. Quod si à te erit impetratum, sic uelim, existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum ut tuo summo beneficio me affectū iudicē.

Ego etiam mi Cicero proprie, familiariterq̄ te rogo, ut Veterem ames, uelisq̄ esse quàm amplissimum, qui & si nulla re deterreri à proposito potest, tamen excitari tuis laudibus indulgentiaq̄ poterit, quo magis amplexetur, ac tueatur iudicium suum, & mihi gratissimum erit.

Filiam meam, & tuam, Ciceronemq̄ nostrum quid ego mi frater tibi cōmendem? Quin illud mœreo, quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas affert, quàm mihi. Sed te incolumi orbi non erunt.

Itaq̄ cum tibi commendo maiorem in modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum, quem fac ut tua liberalitate tibi obliges. Est tribunus militum in exercitu nostro. Gratum hominem obseruantemq̄ cognosces. Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo.

Quare ut instituisti complectere adolescentem.

Ex lib. ad Brutū. Tota. Bibulus. Itē epi. Multos tibi.

Omnibus rebus ita eum tractes, ut intelligat nostrā commendationem non uulgarem fuisse.

COMMENDATORIAE AD NVS

ptias exemplum.

Tota

Tota epi. lib. 1. Petis ut fra. t.

Elegans exemplum commendationis, erit tota illa epi. lib. 2, cuius initium: Et tu occasiones obligandi me quidissime amplecteris.

Lib. 3. epi. Quod ipse amicis tuis.

Lib. 4. Caluissium nepotem.

Eodem lib. Si quid omnino. Rursum lib. 6. Attilium crescentem.

Obliga me, obliga ante, quàm dicat, nam cum dixerit gratias ages. Spondeo sollicitudini tuæ, spei meæ, magnitudini causæ suffecturum.

Est indolis optimæ, breui producturus alios, si hic interim prouectus fuerit à nobis.

Accepisse te beneficium credes, cum propius inspereris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nichil uolo elatius de modestissimo uiro dicere) parem.

Videor ergo demonstrare tibi posse Iulium Genitorum. amatur à me, iudicio tamen meo non obstat charitatis hominis, quæ ex iudicio nata est. Vir est emendatus & grauis, paulo etiam horridior, & durior, ut in hac licentia temporum: quantum eloquentia ualeat, pluribus credere potes. Nam dicendi facultas aperta, & exposita statim cernitur. Vita hominū altos recessus, magnasque latebras habet, cuius pro Genitore me sponsorem accipe. Nihil ex hoc uiro filius tuus audiet, nisi profuturum. Nihil discet, quod nescisse rectius fuerit: nec minus sepe ab illo, quàm à te, meq̄; admonebitur, quibus imaginibus oneratur, quæ nomina, & quanta sustineat. Proinde

Commendatio præceptoris.

de fa

de fauentibus dijs, trade eum præceptori, à quo mores primum, mox eloquentiam discat, quæ male sine moribus dicitur.

Lib. 5. epi. Video quàm molliter tuos habeas.

Claudius amari à te cupit, dignus hoc ipso quod cupit, deinde quod ipse te diligit. Neque enim ferè quisquam exigit istud, nisi qui facit, uir alioqui rectus, integer, quietus, ac penè ultra modum, si quis tamen ultra modum, uerecundus.

Hunc hominem, appetentissimum tui, mihi crede, complectere, adprehende, imò et inuita, ac si amata quam gratiam referas. Neque enim obligandus sed remunerandus est in amoris officio, qui prior coepit.

COMMENDATIO MEA.

Multis in illum beneficijs conferendis reddidisti te quodammodo obnoxium. Ita enim, nunc moribus comparatum est, ut posteaquam multa præstiteris, hoc tantum meminerint quod negatum est.

Postea quàm hominem coepisti benefaciendo tuum facere, beneficia beneficijs cumulanda sunt.

Non decet stare semel incitatam liberalitatem, cuius pulchritudinem usus ipse commendat.

Cur hunc hominè tibi tanto studio comendandū putarim, mirari defines, ubi eum propius nosse coeperis.

Huic persuasum est: et te apud principem, et me apud te plurimū ualere: et de te quidè haud fallitur, de me ne fallatur, non tam promeritus sum, quàm cupio.

Plurimū

Pluribus hanc rem abs te contenderem, ni uererer, ne cui de tua humanitate uiderer diffidere.

Scio non sine causa dictum Horatio: Quem cui commendes etiam atq; etiam aspice. Sed huius hominis integritas, sic mihi multis argumentis est explorata, ut non dubitem illum tibi uel capitis mei periculo commendare. Quem si complecteris, gratias agam, quod mihi credideris. Sed tu mihi magis ages gratias, quod tibi tradiderim hominem in manum, qui tibi fuerat etiam è longinquo arcessendus.

RESPONSIO AD COMMENDATIONEM.

Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam: et hominem grauem et prudentem, et dignum tua commendatione cognoui.

Plinius lib. 6. epi. Commendas mihi, Rursum epi. Rogas ut agam.

Quid ego audio? Vis tibi ignosci, quod me tuis commendatitijs literis oneras. Imò sic interpretor, ingens beneficium abs te datum, qui tali uiro me conciliaris.

Quid possim tu uideris. Quis sit exitus rei futurus, fortunæ in manu est. Illud officiam ut Antonius intelligat nostram amicitiam haudquaquam uulgarem esse.

Et tu diligenter commendas hominem, et ille mihi uisus est dignus cui tantopere faueas. Sed temporum iniquitas in causa fuit, quo minus licuerit illi tantum præstare quantum uolebamus.

DE MONITORIA EPISTOLA.

Monitoria

In epistola ad Lolium,

Cicero ad Atticum.

Mea.

Duplex
momentis
officium.

Monitoria epistola duplex est officium. Et uita
um, si quod mutari uolumus, docte indicare, et
que sint agenda, ea nescienti, tanquam scienti ostendere. Et quo
niam uix quisquam aequo animo sua discit uitia ideo reo
prehensionis acerbiter laude mitigabimus. Cum multa
ta in eo sint egregia, negabimus passuros nos, ut tot uir
tutes unius uitij neuo obscurentur, neque commissuros
ut tantus amicus cum exceptione laudetur. Deinde ip
sum uitium uel ab etate, uel ab imprudentia extenua
bimus, uel maximis quoque uiris idem fuisse ostendemus
aut certe ipsum quidem esse mutandum, sed tamen ab ad
nimi liberalitate, aliaue uirtute proficisci, haud magno
negotio mutari posse. Nos haec praecipuo in illum amo
re scribere dicemus, alijs non idem facturos. Orabimus
ut pari libertate in nos utatur, nisi forte minus amet. Id
enim proprium amicitiae munus, ut libera sit admonitio
ac mutua. et similia, quae ad hanc sententiam pertine
bunt. Quod si tyranno, regi, aut alioqui potenti scribit
mus, cuius aures nullam omnino sint reprehensionem
missurum, eum falso laudantes reprehendemus. Quum eo
nim multas in eo uirtutes praedicamus, a quibus est elice
uissimus: quum item in alijs quaedam abominanda exe
cramur uitia, a quibus illum immunem esse dicimus, tace
te admonemus agnoscentem. quid mutare, quid sequi
debeat. Hoc equidem consilio laudationes illas principum
repertas fuisse auguror, ut sub laudis specie suo
rum uitiorum sine offensa, sine pudore admonerentur.
Alioqui quid ea assentatione foedius? Vbi uero sine re
pre

prehensione quid agendum sit, ostendemus, auctoritatem
quandam nobis constituamus oportet, sine eius, quem mo
nemus iniuria. Idque uel ab etate, qua illum longe praeces
dimus, uel a multarum rerum usu, qui in eo tantus per
etatem nondum esse potuit: uel a diuturno studio in quo
nos simus plurimis annis uersati, illo nunc ingrediente:
pollicebimur nos amantissime, simulque fidelissime consul
turos. Demum grauitate quadam sermonis, quid quo
modo fieri conueniet ostendemus.

Probatissimorum autorum dictis et exemplis cre
bris utemur, praesertim eorum quorum auctoritas gra
uis est apud eum quem admonemus, et quid quaque lau
dis, aut infamiae consequutum sit, ostendemus. Ad prius
illud admonendi genus quo amicum uel blandius uocamus
ad meliora consilia, uel liberius obiurgamus, pro
personarum aut rerum uarietate, multum conducet li
ber Plutarchi, quem scripsit de discernendo adulatorē
ab amico. Ad posterius hoc quod tantum docet, non obiur
gat, conferent epistole, imò libri omnes Senecae, Cypria
ni, Hieronymi et aliorum qui uiuendi formam diuersis
praescripserunt. Sed praecipue Plutarchi libelli, qui mo
rales appellantur. In priore reperientur huiusmodi ser
me themata. Admonendus amicus submorsus, ut magis Themata,
se accommodet ad mores omnium. Sit magis comis in
uxorem, mitior in liberos, clementior erga famulos, ob
sequetior erga amicos. Itē qui linguae sit liberioris, ad
monendus, ut circumspectius loquatur, quod non eodem can
dore ab omnibus excipiantur, quae dicuntur.

T plus

officijs certa: nemini aduerseris: omnibus te affabile prebeas: domi hilaris, foris compositus. Nemini tua arcana committas, memor q̄ fallax sit multorū amicitia. Beneficium confer libenter, inuitus accipe. Morositatem in primis fuge. Officiorū diutissime meminisse oportet, iniuriarum facile obliuisci. Gloria si contemnes, ulro te sequetur: sin sequeris, fugiet sequentem. Ne capta laudari, sed fac laudanda. Cum prepotentibus, aut nulla sit consuetudo, aut comis. Nullus sumptus tibi sit præciosior tempore: diem in operas partire. Ieiunus stude, aut scribe, præsus, hilariora quædam agito, cessa nunquam. His rationibus si diligenter uteris, & animi tranquillitate consules, & charus quàm plurimis, nemini odiosus esse poteris. Corpus uero moderatis agitationibus exerce, ne ignauia torpescat, neue immodicis laboribus frangatur. Cibus sit temperatus, ac tempestiuus: prande liberalius: cæna parcius, potus non quantum libidini, sed quantum nature satis est, sume. Vale.

ALIUD EXEMPLVM.

Dum te incredibili quodam ardore literarum flagrare minime dubitarem, Christiane non uulgaris amice, hortatore nihil opus esse putavi, sed eius quod ingressus esses, uia duce modo, ac tanquam indice. Id quod mei officij esse iudicavi, uidelicet ut tibi homini nõ modo multis modis copulatissimo, uerum etiam inuicidissimo, uestigia, quibus ipse à puero essem ingressus, commonstrarẽ. Que si tu pari cura accipies, atq; ego distu-

rus sum

rus sum, futurum cõfido, ut neq; me monuisse, neq; te præcuisse poenituerit. Prima igitur cura sit, ut preceptorẽ da. *Docet agẽ*
tibi deligas q̄ eruditissimũ. Neq; enim fieri potest, ut is recte quenquã erudiat, qui sit ipse inruditus. Quem simul atq; nactus eris, fac modis omnibus efficias, ut ille patris in te, tu filij uicissim in illum induas affectum. Ad quod quidẽ cum ipsa honesti ratio nos debet adhortari, quod nõ minus debeamus ijs, à quibus recte uiuendi rationem, quàm à quibus uiuendi initia sumpsimus: tũ mutus ista beneuolentia tantum ad discendum habet momenti, ut frustra sis literatũ preceptorem habiturus, nisi habueris & amicum. Deinde ut te illi et attentum & assiduum prebeas. Contentione enim immodica, nonnunquam obruuntur ingenia discientium. Assiduitas uero, & mediocritate sua perdurat, & quotidianis incrementis maiorem opinionem acerrimum accumulatur. Satietae cum omnibus in rebus, tum in literis nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa literarum contentio, intermiscendi lusus, sed liberales, sed literis digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imò medijs ipsis studijs perpetua quædam uoluptas est intermiscenda, ut ludum potius discendi, quàm laborem existimemus. Nihil enim perquam diu fieri potest, quod non agentem aliqua uoluptate remoretur. Optima quæque statim, ac primum discere. Extrema est dementia, discere dediscenda. Quod in curando stomacho solent præcipere medici, idem tibi in ingenijs seruandum puta. Caue ne aut noxio, aut immo dico cibo ingenium obruas: utroq; enim iuxta offenditur.

T 3 Ebrar

Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, ceterosq; id genus, quos percensere, neq; possum, neq; opere precium est, ijs relinquo, quos barbariem immenso labore discere iuuat. Initio non quàm multa, sed quàm bona percipias refert. Sed iam rationem accipe, qua possis non solum rectius, sed etiam facilius discere. Hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, ut tantumdem operis, quàm rectius, expeditiusq; tum leuius etiam efficiat. Dicunt tibi in operas partire, id quod est à Plinio Secundo, et à Pio pontifice Max, uiris præstantissimis, factitatum legimus. Principio, quod caput est, præceptorem inter pretantem, non attentus modo, sed et audis auscultato. Non contentus impigre sequi differentem, aliquoties præuolare contende. Omnia illius dicta memoria præcipua etiam literis madabis fidelissimis uocum custodibus. Quibus rursus ita confidas caue, ut diues ille ridiculus apud Senecam: qui sic animū induxerat, ut se tenere crederet, quicquid scriuorum quisquam meminisset. Noli committere, ut codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Ad dita ne effluant, aut apud te, aut cum alijs retracta. Nec his contentus, aliquam temporis partem tacite cogitationi tribuere memento: quam unam D. Aurelius, tum ingenio, tum memoria in primis conducere scripsit.

Consuetudo quoq; et tanquam palestra ingeniorum, neruos animi præcipue tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitari, si quid dubitabis: nec calligari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes, atq; intempestiua studia fugito; nam et ingenium extingunt.

Ad Lucilium epist.
27. de Caluicio Sabino.

13.

extingunt, et ualitudinem uehementer offendunt. Aurora musis amica est, apta studijs. Pransus, aut lude, aut decumbula, aut hilarius confabulare. Quid quod inter ista quoq; studijs locus esse potest? Cibum non quantum libi uini, sed quantum ualitudini satis sit, sumito. Sub cenam paulisper in ambula; cenatus, idem facito. Sub somnum, exquisiti quippiam, ac dignum memoria legito. De ea cogitantem sopor opprimat: id experrectus, à te ipso reposcas. Plinianum illud semper animo insideat tua: Omne perire tempus, quod studio non impertias. Cogitata iuuenta nihil esse fugacius: quæ ubi auolarit semel, redit nunquam. Sed iam hortator esse incipio, indicem pollicitus: Tu suauissime Christiane, hanc formam, aut si quam poteris meliorem, sequere, ac bene uale.

QUI SIT MODVS REPETENDÆ
LECTIONIS.

Quibusdam prima ac unica serè cura est, statim ad uerbum ediscere: equod equidem non probo. Est enim tum magni laboris, tum fructus propè nullius. Quorsum enim attinet, peritaci more, uerba non intellecta reddere? Commodiorem igitur uiam accipe. Lectionem quidem auditam continuo relege: ita, ut uniuersam sententiã paulo altius animo infigas. Deinde à calce rursus ad caput redibis, et singula uerba excutere incipies: eaduntaxat inquirens, quæ ad grammaticam curam attinent. Videlicet, si quod uerbum obscurum, aut ancipitis deriuationis, si heteroclitæ coniugationis: quod superfluum, quod præteritum faciat: quos habeat maiores, quos

T 4 nepos

aug. Symeoni
ibid.

ga. uerba uel huiusmodi
non est, quæ non perit
id est, perire dicitur. Nihil
na. uideat. Et Cato meminit
quæ in uel huiusmodi
dicitur, si uerba laborat
Complexio inuoluntaria

sex

ne potes, quam constructionem: quid significet, & huiusmodi nonnulla. hoc ubi egeris, rursum de integro percurrito: ea iam potissimum inquirens quæ ad artificium rhetoricum spectant. Si quid uenustius, si quid elegantius, si quid concinnius dictum uidebitur, annotabis indice, aut asterisco apposito. Verborum compositionem inspicias, orationis decora scrutaberis. Autoris consilium indagabis, qua quicquid ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit uehementius, caue præter casam, quod aiunt, fugias. Eripe pedem, ac abs te ipso rationem exige, quare tantopere sis ea oratione delectatus: cur non ex cæteris quoque precorrem ceperis uoluptatem. Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut compositionis harmonia: aut ne omnia persequar, simili quapiam causa commotum fuisse. Quod si aliquod adagium, si qua sententia, si quod prouerbium uetus, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo non inepta, si quid breuiter, acute, aut aliquo ingeniose dictum esse uidebitur, id tanquam thesaurum quendam animo diligenter reponendum ducito ad usum et ad imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quæto iterare. Nam hoc habent eruditorum uirorum, summo ingenio, summis uigilijs elucubrata scripta, ut uolueris relecta, magis, magisque placeant, semperque admiratori suo nouum miraculum ostendant, id quod tibi in tabula tua sepe numero nec sine causa laudata euenire solet, quod antea non animaduertisses. Idem tibi multo amplius in bonis autoribus eueniet. Releges igitur quæto, ac quæ ad philosophiam, maxime uero Ethicam referri posse

Nam iuxta
Poetam.
Vox audita per
littera scripta manet

posse uideantur, circumspicies, si quod exemplum, quod moribus accommodari possit. Quid autem est, ex quo non uel exemplum uiuendi, uel imago quædam, uel occasio sumi queat? Nam in aliorum pulchre ac turpiter factis, quid deceat, quid non iuxta uidemus. Hæc si facies, iam uel edidiceris, quamquam aliud egisti. Tum demum, si libet, ad ediscendi laborem accedito: qui tum aut nullus erit, aut certe perquam exiguus. Quid deinde? Restat, ut cum studiosis congregiaris, tuas annotationes in meodiam proferas, uicissimque illorum audias, alia laudabis, alia reprehendes: tua partim defendes, parim castigari permittes. Postremo quod in alijs laudasti, tuis in scriptis imitari conaberis. Secreta studia à doctis laudantur: at ita, ut postea è latebris in harenam prodantur, uirumque nostrarum periculum faciamus. Id quod sapientissime à Socrate est dictum. Experiamur utrum partes ingeniorum uitales sint, nimirum obstericum in austrialiam imitati. Quare alternatim utrisque utetur, qui non uulgariter uolet euadere doctus. Vale.

ALIUD EXEMPLUM DE
uita aulica.

Scriptis te nolentem ac reluctantem, uoluntate patre Propositum rapi, protrudique in aulam principis. Quantio. do igitur necessitas uinci non potest, superest ut commode utendo perficias, ut aliquando te isthinc explices quam minimo malo. Nec enim omnibus infeliciter cessit, hanc adisse Laidem. Et ne tibi uidear non satis grauis admonitor, scito me ab ipsa pueritia ad annum usque

T S quin

Callicles apud
Platitem.
Ad usum non con
temporaneum
nubiam, strigiam
se referenda
Pitius
legandi semper
uolenda, ubi in
domo, quæ sit.
in dimicationem
descendamus

ueb

quinquagesimum in aulis principum militasse. Primum illud tecum statuito, ne quid cui credas, quantumuis in speciem amico, quantumuis arridenti, complexanti, pollicenti, deieranti. Nec quenquam existimes tibi ex animo amicum, nec tu sis cuiquam amicus ex animo: tamen perinde quasi neminem non ames, ita blandus et comis esto singulis. Esto largissimus eorum officiorum, quæ tibi nihil adferunt impendij. Saluta blande, complectere, cede uiam, aperi caput, subinde repete honoris et charitatis titulos, lauda affatim, pollicere benigniter. Prius igitur domi uultum composito, ut is tibi paratus sit ad omnem fabule partem, ne quid ueri affectus in facie subluceat. Meditanda domi est actio, ut oratio uultui, ut uultus ac totius corporis gestus, orationi succurrat et subserviat. Hæc sunt aulicæ philosophiæ rudimenta: ad quæ nullus erit idoneus, nisi prius omnem pudorem absterferit, ac uultu natiuo domi relicto, quasi personam sumpserit. Proximum erit, ut factiones totius aule subodoreris, sed ita, ne cui te facile admisceas. Si quos, aut si quas uideris nihil non posse apud principem, uide ut te semper inflectas ad latus nauis felicitatis. Nec pudeat, aut pigeat assentari morionibus etiam, quos animaduuerteris esse gratos Ioui. Sed hunc ipsum omnibus technis captabis. Quoties in illius conspectu consistes, arte præ te ferens simplicem quandam alacritatem, quasi gaudio gestias quoties illi datur adesse. Et postea quam comperisti, quibus rebus offendatur, quibus oblectetur, non multum erit negocij apud illum

Prouerb.
Ad felice
inflectere
parietem.

lum quamuis magnam inire gratiam. Commode subscribes ad orationem arridebis: si loqui non dabitur, applaudas uelut admirabundus. Sed apud alios plenis, ut aiunt, tibi illius laudes decantabis, Aliqui certe perferent, si passim prædicaueris. Nunc hic, nunc ille tibi causandus erit munusculo, sed eleganti et apto magis, quam precioso, ne uidearis aureo piscari hamo. precium ad des oratione. Excusabis tenuitatem fortune, Vbi illa contigerit opulentior, polliceberis montes aureos. Si quæ præda affulserit, caue quisquam deorum aut hominum tibi tam charus sit, ut illi cedas. Semper tibi proximus esto. Quoties de re agitur, uel patri uerba danda sunt. Non semper in aula spirant uenti secundi: ubi spirant, arripienda est occasio. Nullius iurifurandi tam sancta sit tibi religio, ut huius gratia patiaris opimam prædam elabi de manibus. Si quibus principem senseris uehementer infensum, ac diuersam factionem gestire uictoria, semper accommoda te felicioribus, sed ita, ut alteram partem non ledas capitaliter, nisi id fiat tuo magno, certoque bono. Solent enim principum fauores, uentorum in morem subinde refrare in diuersum. In summa, ubique uenare commodum tuum. Ne quem aperte ledas. Caue mensam habcas domi, cares exhauriet te sumptibus. Longe præstat conuiuam esse, quam conuiuatorem. Noli superputare, quanti constet una coena domi data, sed subdito rationem, ad quantam summam post annum ea res tibi sit reditura. Procures aliquot cole. Horum mensis te adiungito, sed ita, ne crebrius ad eundem. Hic comis et

coma

commodus esto conuiuius, sic festiuus ac lepidus, ut ne quæ
offendas. Si quid in te dictum erit petulantius, in lusum,
iocūmque uertito, etiam si seria res sit. Ab omnibus tan-
quam ab hostibus caueo. Ne cui concedas, unde te possit
ludere. Si quos senseris tibi parum amicos, fac artis
ficio summo dissimules, & communibus officijs hoc magis
apud illos amicum agas. Lauda apud eos, quos suo
spicaris renunciaturos. hac arte aut fient amici, aut mis-
tius erunt inimici. Tantum caue, ne qua detur ansa le-
dendi. In cæteris nugis aulicorum esto lepidus congero.
Tantum ab alea temperato: siquidem ad hunc scopu-
lum multi fecere naufragium, sic, ut uix licuerit ena-
tare nudos. Da operam, ut quam minimum inquineris.
Ad rem augendam & constabiliendam ubique uigila.
Vbi satis pingueris, excogitanda ratio, ut quod paucis
contigit, feliciter ab aula te subducas, tibi que uiuas. Ne
que perpetuus adsis principi, neque nimium diu absis:
quorum alterum parit tædium, ac satietatem, alterum
obliuionem. Ut autem etiam commodo tuo absis, ambi-
legationes, sed fauorabiles, minimiq; negocij, ita sub-
inde redibis nouus ad principem tuum. Semper esto
querulus ac petax, & quemadmodum callidæ meretrici-
ces, uarijs nominibus ac modis, semper aliquid auferunt
ab amatoribus, ita tibi studio sit, semper aliquid auferre
à principe. Sed ea potissimum petenda, quæ ille sine
suo sumptu largiri potest. Quod genus sunt, sacerdoti-
tia, preposituræ, abbatia. Si quid erit tale, cuius tu casus
pax non sis, suborna qui petant suo nomine, sed tuo com-
modo.

Vide plu

modo. Hæc arbitror esse satis pro primis elementis: ra apud
posthac ubi te profecisse uidero, abstrusiora quædam Huttenū i
Aula sua.
impartiam. Vale.

EXEMPLVM EPISTOLAE QUAE

habet admixtam obiurgationem.

Contigit tibi genus cum primis honestum: conti-
git res satis ampla: contigit ingenium: contigit
eruditio non uulgaris, nec deest iudicium. Quid multa
tis: felix eras, nisi unum quiddam tibi deesset, ut hoc tua
pace dixerim. Nam hæc qui scribit, tibi ex animo bene
uult, ut si quis alius. Quid istuc inquires. Ut animo impe-
res tuo, mi Saxoni. Quid conferunt literæ, si nescias uti?
Non hercule plus, quam cithara ei qui nesciat canere. Ad
hoc discitur philosophia, ut ne quid agatur ex affectu
um arbitrio, sed ex rationis iudicio. Et unum hoc quod
deest ad felicitatē, ipse tibi præstare potes. præstiteris
enim illico, si magnopere uelis. Quid tibi cum istis liti-
bus? Sit interim leuis momenti, quod & rem deteris, &
temporis iacturam facis, animi tranquillitate cares, &
minus iucundus es uxori, liberis, amicis, minus adeo tibi
ipsi: uides toties periclitari ualitudinem tuam. Ut belli,
sic litis incertus euentus. Sed finge certam uictoriam:
quæ so te, totum hoc quod euincēs, tot incommodis emen-
dum putas, etiam uitæ discrimine? Scio, non facis ista
tu opte ingenio, quo nihil est ad pacem, & amicitiam
propensius. Instigat te lippus ille ueterator, homo fas-
tusus ad lites. Sed obsecro te per nostram amicitiam, qui
magis libet isti uni auscultare, quam optimo parenti,
quandæ

Coacerua
tione rege
dilatat.18
Subiectio

A simili.

quàm his amicis, qui tibi non minus bene uolunt, quàm sibi.
 Tu quidē pro tuo candore alios aestimas è tuo ingenio:
 at uerior ne consultor iste sibi consulat, non tibi. Mihi
 uultus ipse hominis impostorem clamat. Atque utinam
 hic mihi sit leua mens: sed uereor ne fero sapias, meque uerum
 tem uerum fuisse dicas. Reijce nebulonis uenenatā blandi-
 diloquentiam. Patrem uirum et singulari prudentia pre-
 ditum, et tui plus quàm paterne amantem: imò tuum ipsi-
 us ingenium, tuam eruditionem in cōsiliū adhibe. Rem
 per arbitros cum affine transige, uel parum aequis con-
 ditionibus. fortasse capies aliquod rei dispendium. Cre-
 de mihi, si rerum omnium rationem subduxeris, istud dis-
 pendium summum erit compendium, etiam si in solidum
 pereat, quo de lis est. Vale.

MONITORIAE SYLVA.

Cic. epist.
fam.

Nam neque pugnandum arbitrare contra tantā
 morum ciuium principatum, neque permanendum in una
 sententia, conuersis rebus, ac bonorum uoluntatibus mu-
 tatis, sed temporibus assentiendum. Nunquam enim pre-
 stantibus in Repu. gubernanda uiris laudata est in una
 sententia perpetua permansio, sed ut in nauigando tem-
 pestati obsequi artis est, etiam si portum tenere non que-
 ritur: cum uero id possis mutata uelificatione assequi, stulto-
 tum est cum tenere cum periculo cursum, quē coeperis,
 potius quàm eo commutato quò uelis tandem peruenire.
 Sic cum omnibus nobis in administranda Rep. propo-
 situm esse debeat id, quod à me sapissime dictum est,
 cum

eum dignitate ocium: non idem semper dicere, sed idem
 semper spectare debemus.

Et si eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id repre-
 hendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed
 quod ea te sapientia esse iudicem, ut meum consiliū
 non ante ponam tuo, tamen et amicitia nostra uctustas,
 et tua summa erga me beneuolentia, quae mihi iam à pue-
 ritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad
 te, quae et saluti tuae conducere arbitrarer, et non alie-
 na esse ducerem à dignitate.

Sed quoniam quod mihi placeret ostendi, reliqua tua
 pro tua prudentia considerabis.

Scribam aperte, sicut et mea natura, et nostra ami-
 citia postulat.

Oro, obsecrorque te pro nostra uetere coniunctione,
 ac necessitudine, proque summa mea in te beneuolentia, et
 tua in me pariter, te ut nobis, parenti, coniugi, tuisque om-
 nibus, quibus es, fuisque semper charissimus, saluum cō-
 serues: incolumitati tuae, tuorumque, qui ex te pendent,
 consulas. Quae didicisti, quaeque ab adolescentia pulcher-
 rime à sapientissimis uiris tradita memoria, et scientia
 comprehendisti, ijs hoc tempore utare: quos coniunctos
 summa beneuolentia, plurimisque officijs amasti: eorum de-
 siderium si non equo animo, at forti seras.

Nunc tantum significandum putauit, ut potius amo-
 rem tibi ostenderem meum, quàm ostentarem prudentiam.

Adhuc enim patitur tua summa humanitas, et sapia-
 tia, me quod sentiam, libere dicere.

Lib. X. epist. Quæ locutus est Furnius noster.

Cicero ad Atticum.

Ut enim gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori victoria, sic huic moderatori rei publicæ beatæ civium vita proposita est, ut opibus firma, copijs locuples, gloria ampla, uirtute honesta sit. Huius enim operis maximi inter homines, atque optimi illum esse effectorem uolo.

Vehementer à te Brute dissentio, neque clementiæ tuæ concedo, sed salutaris seueritas uincit inanem speciem clementiæ. Quod si clementes esse uoluerimus, nunquam deerunt bella ciuilia.

Hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi putata, nihil potest esse uerius.

Nunc Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antonium gauisi simus, neu semper primi cuiusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo peius.

Etiam illud te admono, ne quid ullis literis committas: quod si prolatum sit, moleste feramus. Multa sunt, quæ ego nescire malo, quam cum aliquo periculo fieri certior.

Cic. epist. fam.

Nec te tam longæ navigationi et uia per hyemem nisi bene firmè committas, neu nauiges, nisi explorate. Qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Solent nauis festinare questus sui causa, cautus sis mihi Tiro.

Accepi tuam epistolam uacillantibus literulis, nec mirum tam graui morbo.

Audio te animo angere, et medicum dicere, ex eo te laborare.

laborare. Si me diligis, excita ex somno tuas literas, huiusmanitatemque propter quam tu es mihi charissimus.

Nunc opus est te animo ualere, ut corpore possis. Id quum tu, tum mea causa facias, à te peto.

Mihi crede, tuis literis perlectis, exilii gaudio.

Quid est enim negotij, continere eos quibus præsis, si te ipse contineas? Nam ut quisque est uir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur.

Multis enim simulationum inuolucris tegitur, et quasi uelis quibusdam obducitur uniuscuiusque natura, Fronsi oculi, uultus, per sæpe mentiuntur, oratio uero sæpissime.

Quid enim ei præcipiam, quem ego in hoc præsertim genere intelligam prudentia non esse inferiorem me, usu uero etiam superiorem.

Quapropter incumbe toto animo, et studio omni in eam rationem quæ adhuc usus es, ut eos etc.

At ille quidem princeps ingenij et doctrinæ Plato, tum denique fore beatas Respublicas putat, si aut docti, ac sapientes eas regere coepissent, aut qui regerent omne studium in doctrina ac sapientia collocassent.

At ea quidem quæ supra scripta sunt, non ut te instituerem scripsi (neque enim prudentia tua cuiusquam præcepta desiderat, sed me in scribendo, commemoratio tuæ uirtutis delectauit: quanquam in his literis longior fui, quam aut uellem, aut me fore putau.

Sed te illud admono, ut te ante cõpares, quotidieque meditare resistendum esse iracundiæ, quum ea maxime animum mouet, tum diligentissime linguam esse conti-

nendam: quæ quidem mihi uirtus, non interdum minor uidetur, quàm omnino non irasci.

Mitigatio monitionis.

Nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere deo beo. Apud Xenophontem est Cyri & Agesilai, summo imperio, nullum unquam uerbum asperius auditum fuisse.

De sorore quod scribis, testis erit tibi ista, quantæ mihi curæ fuerit. Utinam fratris in eam animus esset is, qui esse deberet. Quem quum esse offensorem arbitraret, eas literas ad eum misi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & obiurgarem, ut errantem.

Tu pro tua prudentia, quid optimū factu sit uidebis. Nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset &c.

At uide quanto diligentius homines metuant quàm meminerint.

Pecunia omnium dignitatem exæquat.

Nunc te obiurgari patere.

Plinius.

Neque enim tantopere mihi considerandum est, quid uir optimus in presentia uelis, quàm quid semper sis probaturus.

Quo magis te, cui uacat, hortor, cum in urbem proxime ueneris, uenias autem ob hoc maturius, illi te exponendum limandumque permittas. Neque enim ego, ut nulli, inuideo alijs bonum, quo ipse careo, sed contra sensum quendam uoluptatemque percipio, si ea quæ mihi denegantur, amicis uideo superesse.

Quod tibi scripsi, ut te sortitum prouinciam pro monerem, plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas: deinde scias, si quis sorte te, quod abominor fallat, para-

tam ultionem. quæ tamen ne sit opus, etiam atque etiam attende. Neque enim tam iucundum est uindicari, quàm decipi miserum.

Possum ego, quod pluribus uerbis, pluribus etiam uoluminibus philosophi docere conantur, ipse breuiter tibi mihique præcipere, ut tales esse sani perseueremus, quales nos futuros profitemur infirmi.

Lib. I. Tota epist. cuius initium: Cōsulis an existimē.

Quorsum hæc? ne tibi optima indolis iuueni, quorūdam immensa luxuria, specie frugalitatis imponat. Conuenit autem amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit, sub exemplo præmonere quid debeas fugere. Igitur memento nihil magis esse uitandum, quàm ista luxuria, et sordium nouam societatem, quæ cum sint turpissima, discreta ac separata, turpius iunguntur.

Lib. III. Tota. Cum patrem tuum.

Quomodo principes sub specie laudis excitadi sunt ad honesta, docet Plin. lib. iij. epist: Officium consulatus.

Rursum lib. VII. epist. Terret me hæc tua.

Eodē lib. Queris quemadmodum, de ratione studij.

Item eodem lib. Deliberas mecum.

Rursum epist. Gaudeo quidem. Rursum lib. VIII.

Amor in te meus cogit, non ut præcipiam (neque enim præceptore eges) admonere tamen, ut quæ scis teneas et obserues, aut scias melius. Nam tota usque ad finem, huius argumenti est, & elegans.

MONITIO MEA.

DE malo principe tacendum censeo, nam si male lo-

V 2 quaris

quaris ingens periculum est, si bene, graue flagitium est.

Non te cuiusquā autoritas abducat à recto. Est quidē cōsultum inhaerere maiorum uestigijs, si quidem illi recto itinere præcesserunt. Alioqui quid interest, inter hunc imitatore, et gregem, ducem illum suum, quo quod se conferat sequentem?

Hoc ipso mihi placeo, quod ipse tibi displices. Nam uerissime dixit Plinius: Magis in studijs homines timor, quàm fiducia decet.

Aede tandem aliquod indolis tuæ specimen. Ostende te aule, ostende Reip. patere te assignari famæ. Scis illud, occultæ musices &c.

Ostendi, quid in te, hoc est in opere pulcherrimo desiderem.

Quem si sine exceptione laudassem, & fide caruisset laudatio, quæ in nullum competit mortalem, & tibi nihil profuisset. Nunc omnes intelligunt, & intelligit ipse, mihi cætera uere placere, quum non dissimularim, quæ mihi displiceant.

Sciebam tibi nihil opus esse monitore, sed tamen libuit admonere, ut quod facis, faceres.

Quod transactum est reuocari iam in integrum non potest, quid in posterum oporteat fieri cōsulendum est.

Nunc monere te seruum est, obiurgare inhumanum. Utinam aut ego posim te ex istis malis eximere, aut tu monitis meis obtemperans, in ista non incidisses.

Quid faciam? Obiurgabo te qui toties admonitus uel caueres, uelut obstinato deuotq; animo temet in ista

Mitiga-
tur admo-
nitio.

calamitates conieceris? Sed ærumnosum amicū obiurgare, crudele est. Admonebo? seruum est. utinam seruum non esset. Scio quàm tu frustra soleas admoneri. Complorabo tuam infelicitatem? quid aliud quàm plagam exacerbauero. Vnum illud superest, si quid tamen superest, ne doloris impatientia, malis per se grauius, grauius aliquid adiungas, & omnes ingenij consilijs tui neruos excites, ut temet isthinc euoluas.

Etiam atq; etiam cura uoletudinem tuam. Et quanquàm est hyems, tamen memento te Auenione uiuere.

Deliberationem tuam ad amicos retuli, quorum una omnium est sententia, ut relictis istis nugis oratorum ac poetarum, te totum ad ius pontificium conferas.

Cicero id epistolæ proprium esse putauit ut cui scribitur de ijs quæ ignorat certior fiat. At ego ad te ea quæ melius me ipso tenes.

Quare aut amoris meo concedas oportet, aut hanc epistolam esse neges.

RESPONSIO AD MONITIONEM

Raras tuas quidē (fortasse enim non perferuntur) sed suaues accipio literas, uel quas proxime acceperam, quæ prudentes, quàm multi & officij, & consilij. Et si omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admonebas, tamen confirmantur nostra consilia cum sentimus prudentibus, feliciterque suadentibus idem uideri.

DE AMATORIA EPISTOLA.

Amatore epistolæ non omnes eodem in genere are uersantur. Aliæ enim petunt, aliæ exposcunt, aliæ queruntur, aliæ blandiuntur, aliæ purgant. Quare commode de his arte præcipi non poterat. Huius generis duas species nonnullos fecisse uideo, honestam & turpem. Nos honestam, conciliatoriam appellamus, alteram amatoriam. Conciliatoria est, qua nos in beneuolentiam ante a ignoti insinuamus. Eam sic instituimus. Principio causas, quibus ad ambiendam illius amicitiam sumus accensi, probabiliter exponemus. Id quanquam uix citra assentationem fieri potest, tamen assentationis suspicionem accurate amouebimus. Deinde si quid in nobis erit, quod illum ad nos mutuo amandum prouocabit, id sine arrogancia significabimus, hoc modo.

SANTERANVS FAVSTO S. D.

Exemplum
epistolæ
concilia-
torie.

Tua carmina quæ passim apud nos incredibili omnium admiratione leguntur, iam pridem me accenderunt, ut in amicorum tuorum numerum adscribi uehementer arderem. Neque enim diuinam modo uisus genij quandam uim, uerum etiam probitatem modestamque præ se ferunt. Incitauit me currentem (ut dicunt) Antonius, qui per sepe mecum, & amantissime, & facundissime de his moribus colloctus, ulro etiam hortatus est, ut ad te scriberem, te cum esse, qui non solum oblatas amicitias diligenter coleres, uerum etiam sponte tua soleas alios prouocare. In te quidem quam omnia

omnia summa ac diuina suspiciam, de me nihil adfirmare possum, nisi hoc unum, nempe traditurum me tibi hominem, tui obseruantissimum, parum quidem eruditum, eruditorum tamen candidissimum admiratorem, & prædicatorem simplicem: simulandi ac dissimulandi iuxta ignarum, & pertinacissimum amicorum cultorem: rem: rem quidem parum beatum, sed animo beatissimum, liberum, apertum, facilem, denique tui cupidissimum. Hunc si tu uicissim amplecti potes, uel ob hoc ipsum, quod te tam perditè amat, fac eum in tuum gregem recipias. Quod si feceris, rem palmariam me hodie arborator adsecutum. Tu porro ut cæteris rebus omnibus superes, non committam ut amoris magnitudine tibi concedam. Vale ac nos ama.

Quod si puellæ animum ad mutuum amorem sollicitabimus, duobus potissimum arictibus utemur, laude, & misericordia. Laude enim cum omnes homines, tum puellæ imprimis gaudent, potissimum autem à forma, in qua summum bonum constituunt, tum ab ætate, moribus, genere, cultu, & rebus consimilibus. Deinde quod molli sit animo id genus, & facile ad misericordiam commouetur, quam maxime supplices uideri suis debimus. Quæ illius sunt uehementer amplificabimus, nostra extenuabimus, aut certe summa cum modestia proferemus. Summum amorem, cum summa desperatione coniunctum ostendemus. Nunc lametabimur, nunc blandiemur, nunc desperabimus: nunc rursum nos ipsos ealide laudabimus, pollicebimur; exemplis utemur

De amato-
ria præce-
ptio.

illustrium, & honestarum mulierum, quæ ingenio atque
 ri indulserunt, & iuuenum ipsarum fortunis longe in-
 feriorum. Amorem nostrum, quam honestissimum cona-
 bimur ostendere. Denique quam poterimus uerecundissime
 me orabimus, ut si amantem redamare neuiquam dedi-
 gnetur, saltem amari se citra incommodum, æquo animo
 ferat: quod nisi impetremus, decretum est apud nos quo-
 uis modo crudelem abrumpere uitam. Exemplum huius
 præceptionis, ab Ouidio cæterisque poetis petent, qui-
 bus ea res curæ est. Quanquam est genus amatoriarum
 epistolarum quod abest à nequitia, ueluti quum adoles-
 scens probus probam, ac bene educatam puellam ambit
 uxorem ducere. quanquam hoc quoque blandicias ha-
 bet, habet lachrymas, querimonias, suspiria, somnia, ca-
 teraque non turpia quidem illa, sed ineptiora tamen, &
 ad aliquam nequitie speciem accedentia, quæ nescio an
 expediat adolescentibus proponere. In his erit plus diffe-
 cultatis, & uberior exercendi ingenij materia, quoties
 pauper diuitis, obscurus claro genere natus, deforma-
 mis formosa nuptias ambit: denique quoties senex pu-
 elle. Omnes hæc formæ, quanquam ad genus suorum
 pertinent, tamen multum admiscetur ex genere demon-
 stratiuo, quod amor laude potissimum concilietur. Hic
 ingenij fuerit excogitare rationes, quibus seipsum præ-
 dicet aliquis, citra speciem arrogantia, aut stoliditatis.
 Nisi persone tales fingentur, ut hoc ipsum sit affectan-
 dum. Qualis est apud Vergilium Corydon, apud Teren-
 tium Thraso.

AMATORIAE SYLVA.

A Vdi igitur me hoc ἀγορεύοντα dicentem. Ne Id est, sine
 uiuam mi Attice, si mihi nō modo Tusculanum, ^{impostu-}
 ubi certe sum libenter, sed μακάριον ἕσσοι tantum sunt, ut Id est, bea-
 sine te sim totos dies. ^{torum in-}
^{sula.}

Nihil enim est (mihi crede) uirtute formosius, nihil
 pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi, ut scis, M. Bru-
 tum, propter eius summum ingenium, suauissimos mo-
 res, singularem probitatem atque constantiam: tamen Idi-
 bus Martij tantum accessit ad amorem, ut mirarer lo-
 cum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumula-
 tum etiam uidebatur. Quis erat qui putaret ad eum a-
 morem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere?
 Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare uidear, an-
 tea dilexisse.

Lib. 6. epi. Nunquam sum magis. Rursum: Scribis Plinius.
 de absentia mea.

Angeli Politiani epistola lib. 9. Cum superioribus
 diebus.

DE DEMONSTRATIVI GENERIS
 EPISTOLIS.

GENUS demonstratiuum raro quidem per se adhi-
 betur, frequenter autem in alijs generibus incidit.
 Exempli causa, si quem commendare nitimur, in perso-
 nae demonstranda laude uersari necesse est, quod idem ac-
 cidit in consolatione, petitione, exhortatione, admoni-
 tione, Præterea in criminatione, defensione, inuectiua et

consimilibus generibus. Quod si cui suademus, ut in aliâ urbem aut uillam commigret, demonstratione, eius loci faciem ante oculos ponimus. Quoties autem per se adhibetur, totum est ad delectationem accommodatum.

Quare ut in pictura, ita in demonstratione conuenient adhibere sermonis uarietatem, uerborum apparatus, exornationum festiuitatem, annominationes, membra, comparia, contraria, uerba poetica. Si personam describimus, ut regis, reginae, principis, alteriusue, ei cui ea sit ignota, rhetorum super hac re notissimas praeceptiones ignorare non oportebit. In epistola satis erit uultus totiusq; corporis habitum, figuram, gestum, motumq; tantumquam pictura exprimere: deinde ad animi, fortunaeq; commoda ueniamus. Quod satis luculenter à rhetoribus praeceptum, neq; cognitu difficile, prudens praececo. Si locum quempiam describimus, perinde ac si hominem manu in eum duceremus. primum tanquam procul intuitenti uniuersam loci faciem cogitationi subiicimus. Situm tanquam depingentes, describimus. Num in edito an humili, an decliui. In plano, an monte, nemoroso, an secus. Quo flumine, mari, aut lacu alluatur, aut cingatur. Quantum passuum in longum, in latum, in ambitu contineat. Hic consideratis caeli plagis, quem prospectum, quas urbes, quos agros, quos montes, quae nemora in unam quamq; partem habeat. Quo sole illustretur, quibus uentis tradatur, cui coeli portioni subiaceat, cuiusmodi caelum habeat, salubre, an pestilens, amicum an secus exponemus.

Descriptio personae.

Loci descriptio.

Deinde

Deinde tanquam propius accedentes, singula accuratius ostendemus. & ut quicq; aduenientibus sese consueuit offerre, ita primum exponemus. Si uillam aut amplius aedificium demonstrabimus, à primo ingressu exordiamur, cuiusmodi atrium, quantum, qua figura, quo lapide, quot habeat cubicula, & in quam partem uergentia, quem in quamq; partem habeat prospectum. Deinde adREAM, uestibulum, penetralia, conclauia, triclinia, breuiter, totum aedificium lustrabimus, situm cuiusque rei sine confusione exprimentes, ut is qui legit, eum locum uidere se oculis putet. Si flumen aut lacus erit, quam amplum, quam rapidum, quo colore, unde nascatur, unde augetur, quâ praeferuat, quò insuat, diligenter exponemus, quos sinus faciat, quas insulas, quos agros, quae nemora irriget, quod piscium genus, quae piscandi, ac nauigiorum forma. Si ager erit, quid ferat, quantum, quo ritu colatur, cuiusmodi cultores, quod arborum genus, cuiusmodi uinum proferat. Si mons à radicibus usque ad cacumen omnia diligenter perlustrabimus: & si quid habeat nouum, prodigiosum, aut alioquè memorabile: qualis est apud Pomponium Melam descriptio montis Atlantis, apud Plinium Aetnae. Ad hoc pertinet amphitheatrorum, animantium, pomparum, tabularumq; descriptio. Vocabulorum idoneorum uim, ex eorū libris qui de situ orbis Latine scripserunt, quicq; de architectura, facile comparabimus. Et incidit hoc genus per sepe, quū peregrinantes ex itinere de nouis rebus transcribimus. Si quæ locū insignem, principem nobile, si quod

Urbis & aedificii descriptio.

Fluminis aut lacus descriptio

Agrorum descriptio
Montis descriptio.

exb

si quod animal inusitatum uidimus, id his rationibus, summa cum legentis uoluptate describemus. Loci describendi exemplum erit, Tusculanorum, ac Laurentis apud Plinium, & regia Psyche apud Apulcium, & alias descriptiones crebrae apud poetas & historicos: ueluti domus Somni & Famae apud Ouid. Cleopatrae Cydno aduectae apud Plutarchum, picturarum apud Philostratum. Si genus hominum describimus, a corporum descriptione exordiemur, deinde ad uestium genus, ad animorum habitus uenimus. Postremo uiuendi ritum omnem ante oculos ponemus. In hoc demum genere, siue laudemus, siue uituperemus, hypotyposim, effusionem, imaginem, & exornationem quam notationem appellat Cicero, & si quod aliud schema, quod ad elegantiam facit, scite exhibebimus. Itaque de hoc genere haec praecipisse sat erit. Nam exemplis singula demonstrare, per longum sit, & undecunque magna uis exemplorum suppetit.

DE IUDICIALIS GENERIS EPISTOLIS & primum de Criminatoria.

SI quem accusare uolumus, & cause statum, & confirmationes, consutationesque, argumentandi rationes, & quibus rem uerisimilem, aut dissimilem faciamus, quibus exaggeremus, quibus extenuemus, ea omnia est rhetorum praecipitis percepta habere conuenit. Neque enim alio artificio scribitur epistola, quam oratio. Tamen quoniam in epistola breuitas esse debet, & singulos locos persequi non licet, ea quae potissimum ad rem spectant,

stant, excerpemus, multa in suspitione relinquemus. In criminatoria igitur epistola nonnunquam ab abrupto principio conueniet exordiri, quo statim & nostrum dolorem, & rei atrocitatem indicemus. Id erit, si uel a questione, aut dubitatione, uel ab exclamatione, aut alio qui figurata oratione initiu capiemus. Quaequam idem apud iudices fieri uetant rhetores. Deinde rem uerisimiliter narrabimus, argumentationes, & amplificationes eidem breuitatis causa admiscetes. Mox probabilibus argumentis rem docebimus. Postremo epilogum, aut aliud quid epilogi loco subijciemus.

EXEMPLVM,

Pudet me, ita me deus amet, praefecte iustissime, de Abrupti mei hospitis, tui ciuis, insigni contumelia queri. Quid autem dixi contumeliam? Non occurrit uocabulum, quo rem atrocissimam satis digne explicem: neque ulla tragedia nephario scelere par inueniri poterit. Quod ubi acceperis, quae tua est aequitas, innocentiaque, & mea conditio nis miserescet, & ciuis tui uehementer pudebit: si tamen eiusmodi nebulones pro ciuibus tuis sint habendi. E tempestate illa, omnium quas, uel uidimus, uel audiimus, seu iustissima, quae pridie Id. Octobr. sexaginta onerarias nauis, omni mercium genere refertissimas, in mari Adriatico oppressit, Varus Saxonius inter multa hominum milia, quae naufragio periere, solus, aut certe cum per paucis emerisit, homo omnium quos terra sustinet impissimus. Credo uel in meam perniciem a Neptuno mihi irato

Vide Cicero in Rhetoricis ad Herennium li. 4.

Exordium criminatorem.

Dubitatio

Narratio

irato seruatum, uel certe quod maris elementū, pestem
talem, sub Tartara potius præcipit adam, exhorruerit.
Excepi hominem nudum, egentē, squalidum, confectum.
seminecem. Cur inquires, tale portentum in domum tuam
uocabas? Irato genio, dijs iratis, mente leua. Fateor ne
que enim posulo ut hanc appelles humanitatem & misericordiam, attamen ut hominem excepi, mouebat me
hominis miseranda conditio, & eo magis, quod ipse eius
smodi calamitatis rudis non essem. Perpulit multorum
commendatio, hortabatur patria, quam tametsi mea nō
est, tamen non secus ac meam semper sum amplexus.
Vincebar fucatisimi nebulonis, mira quadam, sed falsis
sima specie probitatis, oratione, lachrymis, ipsa deniq;
canicie. Hæc uel quamuis astutum hominem fallere pote
rant. Nunc quid ego commemorem, quæ mea fuerit in
illum comitas, liberalitas, hospitalitas? In intimam fami
liaritatē admisi demens. Omnes fortunas communes
feci: familiam, & rem domesticam eius manibus concre
didi. Ita duos ferme menses apud me est humanissime
habitus. Hic ego dictum illud nimium uerum esse sum ex
pertus, nō minus esse periculum malis benefacere, quam
bonis male. Nam ille bonus uir, repente ex hospite præ
do, ex sene factus est stuprator. Cum famula domestica,
clām rem habuit, ac grauidam mihi reliquit. Indignum
facinus clamabis, scio. Sed mane nondum tragœdiæ aut
disti argumentum. Nam hæctenus comœdia uideri
potest. Quum iam scedisimam fugam constituisset,
sacratissima ea nocte, quæ Christo est natalis uide,
ut scio

A coniu
gatis.

Verisimi
le facit.

Coacerua
tio.

A sentētia
A contra
rio.

Transitus

Amplifi
cat à cir
cunstātia.

ut scite sceleris artifex tempus delegerit) quum iam ux
xor cum reliqua familia ecclesiasticis uigilijs operam
daret, me præter morem, & illo insperante domi reli
cto, eo quod subito dolore correptus essem, iam intem
pesta nocte, in proximo filie cubiculo strepitum audio,
nescio quem, deinde stridorem, tanquam ferro effringē
tis. Miror quid sit. puerum excitum iubeo uisere, offensa
dit hominem. Mentitur se ab uxore missum ut preculas,
quas filia reliquerat, adferat. Paulo post clariori etiam
strepitu exit. Post horam ferè uxor anhela domum ac
currit. Percontor quid noue rei sit, ait filiam inter fres
quentem turbam è suo comitatu dilapsam nusquam ap
parere. Oboritur utriq; certa suspicio: mihi quidem è
strepitu, uxori uero multo amplius, quod cum aliquoties
antea furtim cum ea confabulantem comperisset, tum
ea nocte, nescio quid consursurrationis animaduertat.
Mihi quoq; tot res coniecturam facere poterant, nisi A signis
si talpa cœcior fuisset. Pallebat mihi canus amator, ma
cies uultum obduxerat. At ego illum aqua maris, non
igni senili pallere putabam. Cubiculum ingresi, scri
nium effractum offendimus, arma relicta, sublatum &
u:stium & pecunie & annulorum, ut quicq; occurre
rat furto sugaq; commodissimum. Quid facerem, &
spoliatus hospes & plusquam orbis pater? Et nox &
hyēs, & solitudo urbis, deniq; et ipsa diei religio præ
doni fauebat. Hic animi mei curas facilius fuerit tibi &
stimare, q̄ mihi narrare. Ciues aliquot ægre cōtraho, ex
lio, percontor, nescigo, audio unā cum puella conspectū,
uia quam

uia quam obliquā uulgo nomināt, suffarcinatū, et admodum properantem. Intelligo infelix. Itum est ad portū, quō ea ducit uia, nihil inuenio præter scalnum ulteriores in ripa, in ceteriori zonam, quæ tumultuanti filie exciderat. Sedeo exanimatus, orta luce, quæ mihi tristissimā longe, omniumq; funestissima illuxit. Vbi res in uulgum emanauit, passim querela feruent. Ab alijs mutuum acceperat, alijs imposuerat: alius ex illius conuictu aliquid desiderabat, nemini non aliquid ad fuerat mali. Sed quid me consoletur? communis cum multis iniuria? Audio,

A studio.

sed heu sero audio, huiusmodi flagitia apud illum noua non esse. His artibus, ita à puero fuisse exercitatum, his rudimentis cœpisse, ut seipsum ne senex quidem unquam uincere potuerit. Nulla unquā honesta uenere delectatum. ne à cognatis quidem solitum abstinere. Nihil unquam sacrum illi fuisse: hominem semper fuisse alieni appetentissimum, suorum profusorem: simulandi ac dissimulandi mirum artificem. Quid enim ego hic optime

Epilogus.

uir, uel meam calamitatem, uel illius scelus uerbis exaggerem? Rem uides, qua quid unquam auditum est atrocius? Hospitium polluit, fidem perfide uiolauit, pro summis beneficijs summum maleficiū reddidit, familiā perdidit, uernaculam per nephas illectam constuprauit: scintilla compilaui, filiam puellam, et unicam rapuit, me nudum, orbem, senem reliquit, à quo fuerat nudus, egenusq; receptus. Quid illi posthac sceleratum uideri poterit, quem neq; hospitij religio, neq; tanta in ipsum mea benignitas, neq; legū metus, neq; numinis ullius reuerentia,

πρόσ.

Cōgeries.

neque

neq; ætatis pudor, aut canicies, neq; tam sacra noctis pietas à tam nephario flagitio potuit dehortari? Quod portentum, si quando in manus tuas incidere, non orantus es, ut meo nomine pœnas tua seueritas sumat, sed ut optimam patriam teterrima peste liberet, quam funditus extingui, et deorum inter sit, et hominum. Vale.

Quum hæc recognoscere, optime lector, manifesto deprehendi me, quum illa scriberem, quo libro utcumque absoluto, satisfacere amico parum amico, quicquid ueniebat in buccam, chartis illucisse. Alioqui nihil erat negocij aliud argumentum excogitare, epistolis accommodatius. Dicit aliquis, quid epistole cum tribunalibus? Imò frequenter et hoc genus incidit, ueluti quum nostram, aut amici famam purgamus, et tuemur aduersus obrectatorum calumnias, nonnunquam recriminantes eos, qui crimen impingunt. Nonne D. Hieronymus, quum à se de pellit intentatam stupri cum Paula suspicionem, totus uersatur in coniecturalibus argumentis, et locum communem tractat, à questionibus? Sed quoniam de nullo genere diligentius præceptū est ab artis scriptoribus et hoc non admodū accommodum est pueris exercendis, quibus hoc quicquid est operis potissimum paratur, pergemus ad alia, quæ magis congruunt huic instituto.

DE EXPOSTVLATORIA EPISTOLA

EXpostulatio inter amicos persæpe fieri solet, quoties officium eorum requirimus. Ea ne quibus amicitiam exasperet, mitiganda est, uel laude, uel ioco,

X

uel

uel dissimulatione, nisi talis erit cui scribimus, ut apud illum nihil non liceat, ipsam quidem rem damnabimus, sed uoluntatem quantum licebit, excusabimus. Mirari nos dicemus, quid in causa fuerit, quid uis suspicari mallem quam illum ab officio cessasse.

EXEMPLVM.

Mitigatio per iocum
 Centenas iam ad te literas dedi, tu ne unas quidem redidisti, quid cōiectem? quid diuinem? Viuere te, an sepulchrum esse? Sed uiuere, atque etiam ualere, nuper mihi generi tuus nunciauit. Quod nam uetus ille tuus in me animus euauit? Itane potuit ob diurnam absentiam Guilielmo Lucius excidere? Potuit ne illa tam uehemens flamma languescere? Potuit extingui tantum amoris incendium? Et quod nostri tibi cura recessit? Ego, mirum est tibi, quanto tui desiderio macererem, tu fortassis nostris securus, nouis amoribus te oblectas. Ne mihi ueteres illas excusationes protuleris: non fuit ocium, non erat tabellarij copia. Quae nam ista tam importuna negotia, ut nec semihoram amico operam dare non sinant? Absque qui hoc saltem scribe, distineor occupatione, non licet scribere. Vale. An me plane uacuum credis? Quot nos etes iucundis susurris consumpsimus, et nunc tantulum somni defraudare, dum unum aut alterum uersiculum amico scribas, piget? An uero tot iam mensibus nemo unquam oblatus est, cui literas committeres, praesertim familiares? Nemo cui aliquid mandares, per quem me saluere inberes? Omnes isthuc abeunt, isthinc nemo emere

Mitigatio per iocum
 git? Sed audio te nuper noua dignitate auctum, fortassis superbius nobis es factus, postquam esse coepisti perueniosior. Quod si commodo tuo fit, modestius silentium feram tuum: sin uel obliuione nostri, uel aliquo incommodo detentus, taces, grauius, ut par est, patiar. At ego quid uis suspicari malo, quam te officio tuo functum non esse. Vt cunque tamen res est, fac me hoc scrupulo quam primum leues. Nolim hac in re te causam habere nimium bonam. Malo iure questus de te uideri, quam tibi ualitudinem aduersam, silentij causam fuisse.

ALIUD EXEMPLVM.

Hem isti mandes, si quid recte curatum uelis. Tene ita dormitasse in rebus amici tam serijs? Sed ego tibi non succenseo, mihi succenseo, qui tibi mea curanda mandaram, non ignarus, quam in tuis ipsius negocijs soleas esse indiligens.

ALIUD EXEMPLVM.

Librum relegens, quum tot mēdas offenderem, easque non contemendas, mi scriboni, non potui non desiderare in te fidem illam, et uetere nostra necessitudine et tuis pollicitis, et mea de te fiducia dignam.

Magnifice receperas, et ego maius quiddam expectabam, Mitigatio per dissimulationem.
 quae tu polliceraris. Vt id sperarem, fecit ista tua modestia, quae tuum morem ab omni furo, leuitateque uisi semper alienisimam. Quare hic tui dissimilis fueris, magnopere demiror: nisi quod res ipsa clamitat, non uulgariter abs te cessatum esse. Neque enim potes in alium reijcere culpam, quum in hoc

præfectus sis adêdo operi, ne liceret alijs operis depra-
uare librū. Atqui nulla in re magis erat præstādū officii
amico. Si nullo salario, aut iniquo prouinciam suscepisse
ses, tamen amici causa par erat aduigilare, cuius sa-
mæ periculo eras cessaturus. Si parum apud te pondus
eris habebat amicitie nostræ ratio, tamen hoc officij su-
diolis omnibus largiri conueniebat, quorum utilitati pa-
rabatur opus. Nunc quum larga etiam mercede typos-
graphus penset operam tuam: quum scires hoc amici
non uulgaris summo opere referre: quum non ignorares
esse boni uiri, uel gratis de bonis literis, atq; harum cul-
toribus bene mereri, non possum satis admirari, q. in re
tata, tantopere sit dormitatū. Qui literas tractat, rem
tractat nō modo publicam, uerum etiam sacram. Non po-
test esse leue cōmissum, quo ledūtur tam multi: & quod
alijs in rebus incuriæ nomine damnatur, hic impietas
est. Iniquum est non eius satisfacere animo, à quo mer-
cedem plus quàm equam accipis. Inhumanum, negligere
famam amici: infidum, non præstare quod promiseris:
impium, oscitanter agere in negotio musarum. Vide is-
gitur mi Scriboni, quot modis abs te peccatum est. Sed
hæc nobis sera est querela, tantum obtestor per omnia
quæ tibi sancta sunt, ut quod hic admissum est incogitatio-
nia, in cæteris cura, diligentiaq; pensetur.

EXPOSTULATORIAE SYLVA.

Cicero.

E Pistola famul. lib. V: Si uales bene est. Lib. V. epi-
st. Preposteros habes tabellarios.

Sed abs te ipso, qui me accusas, unas scito mihi literas Ad Atticū
redditas esse cum & ocij ad scribendum plus, & facul-
tatem dandi maiorem habueris.

Tu uelim ad nos sæpe scribas. Si rem nullam habeo
bis, quod in buccam uenerit scribito.

Tu mihi, etiam si nihil erit quod scribas (quod fore
ita uideo) tamen id ipsum scribas uelim, te nihil habuisse
quod scriberes, dummodo ne his uerbis.

Verberaui te cogitationis tacito duntaxat cōiucio. Cicero:
Quod fasciculus alter ad me iam sine tuis literis perlas-
tus est, non potes effugere huius culpæ pœnam te patro-
no. Marcus est adhibendus, isq; diu & multis lucubrati-
onibus commentata oratione, uide ut probare possit, te
non peccasse.

Non possum te negligentie non accusare, qui tanta
de re, tam breuiter, tam indiligenter scripseris.

Aut desidiosus, aut uehementer distētus sis necesse est,
qui in tam copioso argumento epistolæ tuæ breuis sis.

Brutianum Laconismum mihi tibi proposuisse uide-
ris, qui epistolam uix tribus uersibus scripseris.

Vix adduci possum, quod mihi de te ab autoribus
alioquin minime uanis adfertur. Est enim et à mea de te
exsistimatione, & à tuis moribus pristinis lōge alienum. Plinius.

Isne ut nos tanta impensa derideat?

Lib. I. epi. Olim nullas mihi epistolas, tota.

Lib. II. epi. Irascor, tota.

Lib. I. Expostulationis iocose exemplum, tota epi-
stola cuius initium: Heus tu promittis.

X 3 Lib.

Lib. II. epist. Ex literis, & sermone multorum.
Eodem lib. epistola. Dederam commodum.

EXPOSTVLATIO MEA.

ANTONIUS tibi diem dicit, & sponsorem appellat. Non enim prestatas quod receperas, te frequenter ad se scripturum.

Ego uero tibi uehementer etiam irascerer, qui toties tam accurate monitus à nobis, non auscultaris, nisi paruum esset humanum, irasci calamitoso.

Arcanum quod nuper tibi commisi, utpote ei quem nihil unquam celare solebam, id audio iam prolatum in lucem, quotidie ad plures serpere. Te rumoris huius autorem esse necesse est, quando ipse mihi sum conscius, me tibi illud præter te unum mortalium communicasse. Quod si falsò est mihi obiunctatum, est quod uehementer gaudeam. Malim enim in illis uanitatem accusare, quam in te amici fidem desiderare: sin uere, haud te dignum fecisti. Quid enim tam perfidum, quam amicorum arcana prodere? Res est non tam ex postulatione, quam acri reprehensione digna. Sed nondum de tua fide differo. Tu fac hoc scrupulo me quam primum leues.

Charior mihi es, quam ut tibi possim irasci. Sed tamen uehementer & miror, & doleo, quod contempto meo consilio, & fideli, & salutari, in tantam turbam te ipsum conieceris.

Tantum in te meus amor, ut nulla exhauriri possit iniuria, sed tamen non commoueri non possum.

Ab solui

Ab solui non potes, ne Cicerone quidem patrone in culpa tam manifesta. Vbi nam sunt tui fasciculi literarum, ubi sarcinæ ingentes, quas tu mihi abeunti promisseras homo hominum qui uiuunt uanissime? at nunc isthinc adfertur nihil.

Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officij mei, beneuolentiâq; quam à me certo iudicio susceptam, quoad tu uoles conseruabo.

Mitigatio postulationis.

DE PURGATIONE.

Ex postulationem purgatione diluimus, ita ut non ea ex postulatione nõ modo nihil offensos, uerum etiam uehementer delectatos ostendamus. Deinde suspicionem obiectam grauitèr abominabimur. Postremo rationes quam maxime probabiles, quibus eam purgemus, proferendæ sunt. Quamquam huic generi mire uario, uix ulla certa ratio præscribi potest. Ex re, ex tempore, ex personis consilium sumamus oportet.

EXEMPLVM.

Non tam molestum fuit me abs te immerentem accusari, quam iucundum officium meum requiri. Est enim immodici amoris argumentum temere de amico suspicari. Quamquam tu meum tam diuturnum silentium, non sine causa miraris. Hic enim mensis est propè decimus, ex quo nihil ad te literarum dedi. Sed dii prohibeant quæ tu scribis, ut Lucius Guilielmi obliuisci unquam possit. Vnquam ne Guilielmi possit Lucius non meminisse? Ego ne

Inuersio per antithesin.

Suspitionis abominatio.

nouis me oblectem amoribus? Egone successibus rerum elatus, te minoris faciam? Quasi uero ulla mihi fortuna sine te dulcis aut fuerit unquam, aut esse possit? Caue uero credas ulla negocia tanti apud me esse, quae non facile post habeam, si quando ad te scribendum erit. Cur igitur, inquires, nihil adfertur scriptorū? Audies. Scripsero tibi bis, primum per Stilbontem affinem tuum Idibus Maijs; deinde per socerum meum Petronium Calend. Iulij. Priores quidem tibi non esse redditas scio. Ait enim reuersus Stilbon, sibi eas in itinere excidisse, ideoque uerum te conuenire. Socer quum istuc iter instituisset, consilium in profectioe mutauit. Post hos nemo mihi contigit, cui recte committerem. Ne tuas quidem omnes accipi. Ceterum hoc tibi etiam atque etiam persuadeas uelim neminem uiuere, aut tui amantiorem, aut aequae memoriam, siue scripsero siue non scripsero. Vale.

Hoc in genere quoniam frequenter incidit inter amicos, uarijs thematis exerceri conuenit. Expostulatur enim cum amicis, quod in officio scribendi cessauerint, quae mandata non peregerint, aut serius, secusue peregerint, quae oportuit. Quod per incogitantiam aliquid effutuerint, quod praestiterat tacuisse. Quod parcus aut ne gladius scripserint, aut acerbius: quod in re seria non consuluerint amicum quem non oportebat quicquam ignorare: quod de animo amici parum magnifice sensisse uisi sunt, qui quum egerent opere, dissimularint. Hoc genus minimū abest a monitione, quae obiurgationem habet. Huic finitimum est illud, quoties querimur apud alios de quopiam.

Purgatio

PURGATORIAE SYLVA.

Si esset in his fides, in quibus esse debebat, non laborarem. Cic. epist. fam.

Lib. III. epist. Et si quantum ex literis.

Quod si rarius fiet, quam tu expectabis, id erit caute quod non eius generis meae literae sunt, ut eas audeam temere committere. Quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem, non praetermittam.

Sed tamen significatur in tuis literis, suspicio quaedam, et dubitatio tua, de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autem mei necessarium.

Querere tecum, atque expostularem, nisi (ut supra scripsi) purgare me tibi hoc tuo tempore quam accusare te malletm, idque putarem esse rectius. Itaque nihil de te, quod credideris de me, quamobrem non debueris credere, pauca dicam.

Non obliuione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas literas misi, sed quod priora tempora in ruinis reipublicae nostrisque iacuerunt: posteriora autem me a scribendo tuis iniustissimis, atque acerbius incommotis retardarunt.

Peto a te, ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere quam solebam, sed aut grauitate uoletudinis, quam tamen iam paululum uideor leuari, aut quod absim ab urbe.

Habes epistolam uerbosiore[m] fortasse, quam uelles:

X S quod

A personis rationes.

quod tibi ita uideri poterabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quæ uolo, expediero, breui tempore te, ut spero, uidebo.

Quapropter eo animo sumus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum.

Lib. I. I. epist. Quamquam me nomine.

Lib. V. epist. Si tu exercitusq; ualeas. Tota.

Lib. XII. epist. Itane præter litigatores.

Lib. XIII. epist. Quam antea capiebam.

Sed est quod abs te mihi ignosci peruelim.

Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam existimationem, miserrimo eius tempore uenirem: cum is omnia sua studia, & officia in me contulisset. Quod si uoles in me esse durior, ambitionem mihi putabis obstulisse. Ego autem arbitror, etiam si id sit, mihi ignoscendum esse. *Ἐὐὸν ᾧ ἀγαθὸν τὴν*

Cicero ad Atticum.

Id est, Diuinum cum bonum honor.

Non committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis.

Tu modo uide to in tanto ocio, ut par in hoc mihi sis.

Nimium raro nobis abs te literæ afferuntur, cum et multo tu facilius reperias, qui Romam proficiscatur, & ego, qui Athenas: et certius tibi sit me esse Romæ, quàm mihi te Athenis. Itaq; propter hanc dubitationem meam, breuior hæc ipsa epistola est.

Ideo sum breuior, quod, ut spero, coràm breui conferre, quæ uolumus licebit.

Si forte rarius tibi à me, quàm à cæteris literæ red-

dantur, peto à te, ut id non modo non negligentia meæ, sed ne occupationi quidem tribuas, quæ et si summa est, tamen nulla esse potest tanta, ut interrumpat iter amoris nostri, & officij mei.

Quare uoluntatis meæ me nunquam poenitebit, con filij poenitet.

Ex lib. ad Brutum. Tota. Clodius Trib. pleb.

Meæ obiurgationes fuerunt amoris plenissimæ, sed uercor ne hoc quod infectum est, serpat longius.

De literarum missione sine causa abs te accusor.

Longius me prouexit dulcedo quædam tecum loquendi, sed iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epistola excedam.

Lib. IX. epist. Facis iucunde. Tota.

Habes epistolam, si modum epistolæ cogites, libris, quos legisti, non minorem. Sed imputabis tibi, qui contentus libris non fuisti.

Lib. I. epist. Quod ad te iam diu.

Lib. III. epist. Salue Politiane mi.

Lib. III. epist. Utinam quas circa medium.

Lib. III. epist. Neque de sidia meæ.

Lib. V. epist. Quanto tu erga. Eodem, epistola. Non tu noua.

Eodem, epist. Herculem me uocas.

Lib. VIII. epist. Non causam dico.

Lib. XI. epist. Grate mihi omnino. lib. XII. epist. Offendit ut uideo.

PURGATIO MEA.

Plinius. Excusatio prolixioris epistolæ.

Politianus

Scio

SCio te quæ facis, optimo animo facere. Quid enim tibi exploratius esse potest, quàm animus tuus erga me? Sed tamen ut ingenue dicam quod sentio, uideris mihi quædam facere, non ausim dicere inconsultius, uirorum prudentissimus, non dicam inimice, uir synce-
risima fidei, sed tamen parum circumspecte.

Non dubito quin ista facias amico animo, sed tamen mihi gratulor, inimicis meis non esse tantum ingenij ad ledendum.

Ais te fecisse amico animo: sed mea quid refert, utrum me amice iugules, an inimice?

Libet ex uniuerso hominum contubernio in extremas fugere solitudines, quoties istorum linguacissimorum hominum mores in mentem ueniunt, qui ad hoc unum se natos arbitrantur, ut alienam innocentiam, sua putanda mendaciq; lingua contaminent.

Quod si toties sim tibi literis purgandus, quoties illi falso instimulabunt, & ego scribendo, & tu legendo defatigaberis.

Quid ego istis maledicentissimis nebulonibus, qui nostræ beneuolentiæ inuidet, ac semper aliqua committuntur, quo eam uel extinguant, uel diminuunt, improcer, nisi ut penitus obmutescant?

Quod mandata tua ita ut tu iusseras, & ego receperam, nondum peregi facultas mihi hæctenus desuit, non uoluntas.

Literis consequi nequeam, quàm uehementer meis negocijs, uel potius satis indignis, quorum culpa nondum.

dum, neque meo studio, neq; tuis uotis, licuit satis facere.

Et ipse mallet, & tu promeritus es, ut officio potius, quàm purgatione apud te uterer, nisi utriq; nostrum fortuna mea inuideret.

In hoc tibi Iouem lapidem iurare non dubitem, me insciente facta omnia.

Tibi quidem fama publica refragatur, uerum ego uel sacramento contendebam, abs te rem tam illepidam profectam non esse.

Sancte tibi deicero, uel iuranti crede.

Credulitas enim error est magis, quàm culpa, et quidem in optimi cuiusq; mentem facillime irrepit.

AD PURGATIONEM RESPONSIO.

Politianus lib. 2. epist. Et si literarum tuam.

Lib. 12. epist. Literas accepi tuas. Eodem epist. Tu uero.

Tantum mihi dolorem cruciatumq; attulerunt errata ætatis meæ, ut non solum animus à factis, sed aures quoque à commemoratione abhorreant.

Et si iusta & idonea usus es excusatione intermissio-
nis literarum tuarum, tamen id ne sæpius facias rogo.

Quare quum in primis tuas desiderem literas, noli committere ut excusatione potius expleas officium scribendi, quàm assiduitate literarum.

AD PURGATIONEM RE-

sponsio mea.

Antea tibi non nihil irascebar, nunc sum uehemen-

ter

ter iratus, nec iniuria. Hæc tua tam diligens purgatio effecit, ut uidearis, aut parū nosse meum ingenium, aut certe de amicissimo homine, non amicissime sentire.

Offensum me suspicaris, quod de uocula nescio quid, in meis scriptis fueris cauillatus.

Egōne tam ferox sim, ut id ab amico moleste feram, quod si faciat æmulum quispiam, non iniuria, sed officio me affectum putem.

Tu uero uel omnia mea scripta, me amico reprehendas licebit.

Ceteri quos purgas debent mihi probati esse, si tibi sunt.

Nihil est quod uereare: ego enim ne pilo quidem minus te amabo. Hæc de re, ut soles, scribe fraterne.

Ad hoc genus pertinent omnes illæ mitigationes, quibus excludimus suspicionem, uel arrogantiam, uel odium, uel seuitiam, uel cuiuscunque rei, quæ uidebatur offensura. Quum præpostero ordine respondemus conuenit illud ὑπεροπὸς ὑπεροπὸς ὁμογενῶς, quo usus est Cicero ad Atticum.

Sed quid ago: penè oblitus erā me epistolā scribere. Quò rapior: penè exciderat, cui uiro scriberem.

DE EXPROBRATIONE.

VT cum amicis expostulamur, ita inimicis et ingratis exprobramus. Quare illam mitigari debere docuimus, hanc exaggerandam monemus. Et quoniam omnis exprobratio, ab humanitate uidetur recedens

cedere, coactos nos id facere dicemus, uel ob nulli tolerantiam illius ingratitude, uel ob insignem stoliditatem hominis: uel quod nos maledictis quotidianis ad id compulerit: uel quod cum impudētissimis hominibus impudentius sit agendum, et malo nodo, malus querendus cunctus, et id ab optimis uiris sepe factitatum admonebimus. Et reliqua quæ ad hanc sententiam faciunt, profereamus: aut certe per dissimulationem ad exprobrationem ueniamus. Conscientiam ipsius subinde testabimur. Rem ipsam artificiosa narratione ante oculos ponemus: in qua perpetuo et nostram in illum beneficentiam, et illius in nos ingratitude amplifcabitur.

EXEMPLVM.

Non tandem pudebit te tui, senex omnium qui uiuunt, ingratiſſime? Cupiebam, ita me deus amet, et meorum in te meritorum obliuisci, et tuam ingratitude silentio dissimulare, si quoquo modo patereris. Sed uincit meam modestiam tua improbitas. Audes hominis monstrum, tantam meam in te beneficentiam expertus, ultro etiam te iactare impudens, tanquam aliquid de nobis sis promeritus? Audes me ultro ingratum uocare, quum tu pro summis officijs, quantum potuisti maleficiorum reposueris? Hic ego tuam ipsius conscientiam appello, tuam inquam illam conscientiam, quam tu tot sceleribus pollutam intra te gestare cogers, eandem ingratitude tuæ, et testem, et carnificem. Dic mihi sceleratissime senex, nunquam ne tibi succurrit quam supplex apud me ambieris, ut uel aliquis ex parte apud me heres

Abrupti
exordiū
more irato
torum.

Repetitio

hereres, ut aliquid tibi meorum literarum impartirem?
 Peream ni me ipsum tui pudet, quoties oris tui speciem
 illā arte sceleratissima compositam, cogitationis oculis
 intueor. Te hominem canum, rugosum, tantum blandis
 tiarum, lachrymas etiam effudisse? Me quidem refert
 pudet. At quorsum attinet narrare memori? Narret tibi
bi conscientia quae feceris, quae dixeris, quae promiseris,
quae iuraueris. Vltro benignus obtuli, quod homo aliorum
 qui impudentissimus, ne petere quidem uidebas, scis
 post ipse quā fraterno sum te animo complexus, quanto
tum laborum, uigiliarumq; tua causa susceperim. Ego
 meis posthabitis rebus, asinum ad lyram duxi. In eo doc
 cendo (si dijs placet) tantum mensium triui demens. Dic
mibi omnium, quos sol uidet, ingratiſſime, quis istos mo
res, uel unum diem pati posset? Quis istud os, uel quanta
tāuis mercede uidere sustinuiſſet? Iam nunc animo meo
 ingens oboritur nausea, et tibi oboriretur, si faciem istā
 monstruoſiſſimam meis oculis uidere posses. Sedebas pu
 er pulchellus, bos ad palaestram exercendus, et me pro
 ceptorem oculis illis refugis, ac serinis, per hirta, canāq;
 supercilia inuebare, defluente interim in canescentem
 barbā salua. Adde intractabile, spinosumq; ingenium,
caput plus quā marmoreum, sensum stupidum. Ego
 ista, quae ne ipse quidem interdum ferre poteras, scis
patienter tulerim, deuorari, decoxerim. Quid à me
 praeteritum est, quo tarditatem tuam uincerem? Audes
 inficiari homo frontis perfrictae? Testabuntur laborum
 meorum apud te monumenta. Non rubore perfrunderis,
 quot

A circum
stantia.A suorum
beneficio
rum colla
tione.Commu
nicatio.ἐπιτύπω
σις.

ὑπερβολή.

Interro

quoties librum à me multis sudoribus euigilatum in
 tueris? Non exhorreſcis, non te ipsum refugis, si quan
do ad te redis, id est, si quando ab ista phreneſi paulu
lum reſipiscis? Tu hominem sic de me meritum non a
 mare, non uenerari potes? Tu putida ista lingua in se
 etaris, cuius tu linguam tam officiosam es expertus?
 Quid ego hic te tibi ostendam? Scis quod uirus, quā
ſceditatem ex ista contaminatiſſimi pectoris tui cloaca
euomueris. Quū omnis ingratitude sit execrabilis, nul
 li tamen detestabilior, quā in praecptorem. Qui
 si parum officiosus fuiſſem, tamen tuum erat, ut parens
 tis, ita praecptoris uitia, uel tegere, uel commode in
 terpretari. Nunc talem ipse fuiſſe fateris, ut nunquam
 sis parem habiturus, et pro officijs ea reponis ingra
 tiſſime, quae hostis non faceret hosti. Philippus rex Ma
 cedonum, duci cuidam, qui possessionem eius à quo naua
 fragus fuerat humaniſſime exceptus, à rege flagita
 tam acceperat, frontem ferro candenti hoc elogio inſi
 gnit, hospes ingratus. An non tu dignior es, cuius
 fronti cauterio titulus hic inuratur, discipulus ingra
 tus? Sanctius est praecptoris nomen, quā hospitis. Et
 sceleratius inesseſſe famam, quā eripere praedium.
 Promittis satisfactionem, si redeam. minitaris atrocio
 ra, si non redeam. Quid insanius? Nunc tibi praedicor
 omnium eruditiſſimus: rursus eodem ore praedicor
 omnium qui uiuunt indoctiſſimus. Quid delirius? Hae
 an non palam arguunt insignem animi tui peruersitas
 tem, qui sciens dataq; opera peſſime facias illi, qui tibi
 X fecit

gatio uio
lenta.Antithe
ſis.Ab exem
plo.

N3

sex

Cōgeries. fecit optime? Et audes istis cum factis solem intueri?
Audes in hominum uenire cœtus? Audes in templis ad
aras sacras istas manus, istos oculos ostendere? Audes
ista uiperea lingua, quam in hominem beneficentissimum
toties uibrasti, precari superos ingrati tudinis ultores?

Cōplexio Num tu superos, aut inferos ullos esse credis? Sed ego exprobrandi finem faciam, quum tu lacessendi finem faci-
cias nullum. Vale ut mereris.

EXPROBRATORIAE

sylvæ.

Huius generis exemplum erit illa Ciceronis ad Octavianum, cuius initium est: Si per tuas legiones etc. Et illa Hieronymi ad Iulianum. Apud Ouidium item Medæ epistola ad Iasonem.

Cicero. Epist. fam. lib. V. Et si statueram,

EXPROBRATIO MEA.

Qvando aliam pro meis in te officijs abs te gratiam expectabam, indignor non tibi, qui es omnium ingratiſſimus, sed mihi ipsi, qui hominem ingratiſſimum & improbum deuinxerim.

Ego ea que ne sperare quidem unquam es ausus, in te contuli.

Ego te nihil promeritum officijs cumulavi, tu me sic meritum contumelijs oneras.

Desperatis etiam Hippocrates uetat adhibere medicinam.

DE EPISTOLA INVECTIVA.

Inuicæ

Inuectiuarum scribendarum artificium partim ex demonstratiuo genere sumitur, partim è iudiciali. Nam in hominis uituperio uersari necesse est, in quo orationibus frequentibus utimur. Præterea & obiecta diluimus, & fortiter regerimus crimina: quod ad iudiciale genus pertinet. Ea à rhetoribus didicisse debemus. Nos solum hic admonendum putauimus, ut in ipso statim inuectiue exordio, non tolerandam stoliditatem, superbiam, importunitatem, maledicentiam aduersarij demonstremus. Nos præter ingenium ac morem nostrum, coactos id facere dicemus. Nos illum non imitatuſ, ut confictis criminibus agamus, sed à conuicijs temperantes, obiecta tantum diluamus. Deinde ex hominis descriptione uerisimile efficiemus, eum uel odio, uel innata maledicendi libidine, ea commensatum esse. Vnum ex obiectis, quod quàm rectissime dilui possit, proponemus. Id ubi diligenter refellerimus, eum recriminatione dicemus hominis impudentiam, uanitatem ex eo uno spectari oportere. Tum ea ipsa, que nobis contus est ingerere, in ipsum retorquebimus, & aut eadem, aut grauiora admisisse ostendemus. Multa in suspitione relinquemus: uel quod tam sint obscœna, ut ab homine uerecundo, nec aduersario lacessenti debeant obijci: uel quod ob multitudinem flagitiorum, è plurimis pauca duntaxat dicere uoluerimus: ex uno, aut duobus facinoribus, reliquam eius uitam facile posse aestimari. Deinde ubi incanduerimus, orationis progressu, scommatis, salibus, diſterijs hominem elu-

Y 2 demus.

demus. Et non odiosum modo, sed & ridiculum ostendimus: nec minus contemnendum ob insignem stulticiam, quam detestandum, ob inauditam improbitatem. Multam ironiam adhibebimus. In fine tanquam ipsi nosmet reprimamus, hortabimur, ut aliquando resipiscat, ne cogamur et nos aliquando modestiam relinquere. Exemplum qui quaerit, legat mutuas illas inuectivas Demosthenis, & Aeschinis: Ciceronis, & Salustij: Hieronymi, & Ruffini: Pogij, & Valle: Politiani, & Scala. Nos quonia hoc in genere minime sumus exercitati, uocemur ne huius scripti artificio parum possimus satisfacere. Atque utinam liceat semper esse rudem. Neque uero nos hic artem maledicendi docere uolumus: tamen si nihil est uitij, telum habere paratum, quate defendas, si quis improbe lace siuerit: nec ad hanc rem admodum sit opus arte, quum nulli ferè non sint ad maledicendum diferti.

INVECTIVAE SYLVA.

Politianus lib. XII. epist. Herculem factitium.

Item epistola: Vtrum pugnantia.

Cicero.

Literas tuas legimus simillimas edicti tui contumeliosas, minaces, minime dignas, quae à te nobis mitterentur.

DE DEPRECATORIA EPISTOLA.

Deprecari

Nunc ad deprecationem transeamus. Deprecamur, quum culpam manifestam fateamur, & tamen ignosci uel nobis, uel alijs oramus. Hic supplices erimus, culpam ingenue fatebimur. Extenuabimus po-

stet

stet, uel ab imprudètia, uel ab ætate, uel hinc quod nunc primum deliquit, uel ab ipso commissi genere, solitam culpe partem in alios transferemus. Eum qui peccauit, sic affligi pudore, metu, pœnitentiæque dicemus, ut dignus sit misericordia. Eius, quem placare conamur, clementiam laudabimus, & implorabimus. Spem melioris uitæ ostendemus. Eam ex illius indole per se proba, alijsq; eius qui peccauit benefactis reddemus probabilem. Sic enim agit suorum nepotum causam apud Terentium Mitio. Interponemus auctoritatem, & pro reconciliando fidei ucebimus.

EXEMPLVM.

Lachrymas excusit mihi filius tuus, adolescens non tam desperandus, quam instituendus. Venit ad me, macie & squalore confectus, Rogo quid haberet. Statim lachrymæ oborta, singultim uix narrat, perisse se, quod patrem optimum amisit sua stulticia. Rogo quid flagitij. Fatetur se sortem, quam ad negocium acceperat, in amicam insumpsisse: te offensum, animum paternum abiicisse. Aduolutus est genibus meis, fleuit, promisit omnia se digna. Quid multa? fecit mihi pœnitentiæ fidem. Confido hoc malo edoctum, post hac diligentiorcm futurum. Quare quando ille ad se redijt, te quoque in patrem redire conuenit. Satis iam graues huius flagitij pœnas luit: ita grauius fert iram tuam, ut prorsus hanc lucem cupiat effugere, nisi in gratiam recipiatur. Ego illum oburgauit acerime. Quid multa: ipse si uidiisses, nec iratus la-

Culpe confessio.

A metu:

A consilio

chrymas tenere potuisses. Quod reliquum est, clementer corrigi potest. immodica seueritate, ne frangatur animus imbecillis, cauendum est. Ne commiseris, ut te grauius in posterum poeniteat tu e scuitie, quam illum nunc poenitet sue incogitantie. Ignosce uel etati. Puer est, rerum imperitus, ab improbis conuictoribus impulsus est: lapsus est, & quidem nunc primum: culpam fatetur, orat, pollicetur, nox e dedit sese. Quid queris amplius pater a filio? Cogita & illum puerum esse, & te fuisse: atque ita quod pater es, utere: ut memineris

Extenuatio ab aetate.

Collatio.

te hominem esse, & hominis patrem. Nunquam ne tu ista etate lapsus es? Nunquam commisisti, quam ob rem pater tibi iure debuerit trasci? Non dubito quin commiseris, & fortasse grauiora. Hoc merito uulgo iacitur in nos, quod obliti quales ipsi fuerimus olim pueri, filios nostros uolumus ilico nasci senes. Hec inter nos tuto, ac libere loqui licet. Multis profuit etiam lapsos esse. Erit post hac hoc malo doctus, cautior. Habebis filium, si uuius delicti gratiam feceris additiorem. Et hunc puerilem errorem officijs abunde pensabit. Amat,

Aspe.

Ab indole

ac ueretur unice patrem: indolis est probe, pudicum ingenium, animus minime stupidus. Multa in eo signa uideo, que mihi certam spem faciunt, illum post hac talem futurum, qualem utrique uolumus. Adolescentem igitur tibi in manus restituo, totam causam ad me recipio, pro illo fideiussorem me constituto: quod si noxam addiderit, utrunque abdicet licet, & filium, & amicum. Vale.

Aliter

ALTERVM EXEMPLVM

ex Cicerone.

Si quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignosce. In me enim ipsum peccaui uehementius. Nunquam putauit fore, ut supplex ad te uenirem, sed me hercule facile patior: datum tempus, in quo amorem experiret tuum. Amabo te, da mihi & hoc: obliuiscere mea causa illum aliquando suo familiari, aduersario tuo uoluisse consultum. hoc ignoscere est humanitatis tue. Volo te, quum fortissimus sis uir cognitus, etiam clementissimum existimari. Magno erit tibi ornamento, nobilissimum adolescentem tuo beneficio esse saluum.

ALIUD EXEMPLVM EX EPI

stolis Plinij.

Castigabat quidam filium suum, quod paulo sumptuosius equos & canes emeret. Huic ego, iuueni digresso, heus tu, nunquam ne fecisti, quod a patre corripere posses? Fecisti dico, non interdum facis, quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? Non hic in illo sibi, in hoc alius indulget? Hec tibi admonitus immodice seueritatis exemplo pro amore mutuo scripsi, ne quando tu quoque filium tuum acerbius, duriusque tractares. Cogita & illum puerum esse & te fuisse, atque ita hoc, quod es pater utere, ut memineris hominem te esse, & hominis patrem. Vale.

DEPRECATORIAE SYLVA.

X 4 TA

Cic. epist.
fam.

344

ERAS. DE RATIONE

Tuas inimicitias, ut reipublicæ donares te uicisti, alienas ut contra Rempublie. confirmes, adducèris?

Hæc sylua
pertinet
ad conso-
lationem.

Quantum dolorem acceperim, & quanto fructu sim priuatus, & forensi & domestico, Lucij fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine tu existimare potes. Nam mihi omnia quæ iucunda ex humanitate alterius & moribus homini accidere possunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi id quoque molestum sit, cum et meo dolore moueare, & ipse omni uirtute, officioque ornatissimum, tuique, & sua sponte, & meo sermone amantem affinem, amicūque amiseris.

Nunquam putauī fore, ut supplex ad te uenirem, sed hercule facile patior datum tempus, in quo amorem exopterirer tuum. Atticum quanti faciam scis. Amabo te, da mihi & hoc: obliuiscere mea causa, illum aliquando suo familiari aduersario tuo uoluisse consultum, cum illius existimatio ageretur. Hoc primum ignoscere est humanitatis tuæ. Suos enim quisque debet tueri. Deinde si me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo, quem quanti facias, præ te soles ferre. Totum hoc, ut, quod semper eximamui, nunc planè intelligam, me à te multum amari.

Ad reconciliationis argumentum faciet epistola Plinij lib. 8. cuius initium: Nosti ne hos.

Lib. 9. epistola. Libertus tuus. tota, elegans deprecationis exemplum.

RESPONSIO.

Epist.

CONSCRIBEN. EPIST.

345

Epistola. famil. lib. 5. epist. Si uales bene est. Sed huiusmodi uos clientes & c.

Orat, confitetur, purgat, poenitet. Quid queris? quod factum est, in seculum fieri non potest. Non tam tibi hoc factum displicet, quam ipsi qui fecit. De reliquo futurum illum emendatum ego in me recipio: meo periculo, pro illo fideiubeo. Si rursus peccauerit, uel me ipsum ad supplicium deposcito. Ut iure peccanti succensebas, ita poenitenti æquum est ignoscere, præsertim puero, & aliena malicia ad delictum impulsio. Non quid huius stulticia, sed quid tua clementia postulet, tibi considerandum puto. Eia ne nimitum durus sis pater. Nihil ne tu peccas uel senex? & puero nihil uis condonare? Vin' tuos continuo senes nasci? Ad eone excidit, qualis in ista ætate fueris?

DE EXTRAORDINARIIS GENERIBUS epistolarum, & primum de nunciatione.

Quæ sub aliquo trium generum, suasorio, demonstratio, iudiciali contineri uidebantur, hæc ærius absoluiimus. Nunc ad reliquas epistolarum species uenimus, quæ quanquam rhetorici artificij, non ita multum desiderant, tamen frequentius ferè incidunt, quam illæ superiores. Referretur igitur in primis ea species, qua significamus amico, si quid nouæ rei gestum sit apud nos, quod illius referat scire, aut quod illi uoluptatem sit allaturum, siue priuatum sit illud, siue publicum. Priuatum, ut quum absentem certiozem facimus, qua uoluntudine simus, quid agamus in studijs, quid rure, quid in

X S aula.

aula, quid in aedificijs, quid in litibus successerit, aut si quid alioqui nouae rei moliamur, usque ad conuiuiorum & colloquiorum nugas. Publicum, ut de pace, de bello, de regum gestis, aut foederibus, de pestilentia, aut inundationibus, terrae motibus, tempestatibus, alijsq; similibus. Nec huius generis, quoniam uarium est, certa ratio praescribi potest. Tantum illud in genere dicā, quod nunciatio simplex, & lucida esse debet, breuis praeterea & distincta, interdum gratulationem, aut consolationem habet admixtam. Narratione constat, de qua paulo inferius praecipiemus.

EXEMPLVM.

Quoniam iam annum ferè à nobis abes, quicquid hic interim nouorum est ortum, puto & me tibi debere scribere, & te scire uehementer cupere. Audies igitur ex me noua quidem permulta, haud omnia leta tamen. Non ignoras rerum mortalium conditionem, nihil tam beatum in humanis negocijs, quod non aliqua incommoditate temperetur. Patruus tuus, incredibile est, quantum te amet, quantum tua gloria delectetur. Vetus, iniquies, est illud. Audi igitur, quod nouū dices. Antiquus ille cōpotor tuus, ille, inquam, quem nosti, Nebridius, tantus amator, tam elegans, tam nitidus homo, tam mulierosus. Ille strenuus aleator, inuictus potor, ille gurges, ille belluo, ille undequaq; perditissimus. Quid fecit, inquires, an uxorem duxit? Imo repente mutatus, omnibus nugis uale dixit, sunigerorū institutū professus est, Iocari me dices

dices, scio, sed ita rem esse comperies. Quid hoc? an tibi uetus uidetur? Quis nunc non exclamet illud ἄνω το ταύτην: Quis neget ouem è lupo fieri posse? Accipe quod magis mirere. Varus ille tuus carnifex, Varus esse desijt. Iam te amat, quod nunquam antehac: te laudat, tuos colit, tuum aduentum exoptat. Bene dicere disceit, homo maledicentissimus. Verum dicere incipit, homo uanissimus. Fidē seruat, nebulo perfidissimus. Eamus nunc, & poëticas transformationes rideamus, quum tantam rerum mutationem breui factam uideamus. Aunulus tuus pontificium Idibus Ianuarijs euicit, non sine maxima quidem contentione. Nosti competitoris & improbitatem, & factiones. euicit tamen. Id te quàm primum scire uolui, ut illi per literas diligenter gratuleris. Hereditas ea, quae tibi è manibus penè erat extorta, mea tibi est opera restituta. Ne mihi pro hoc officio gratias egeris. Facio enim tuis in rebus, quod tu in meis solebas. Voluptatem tibi ingentem nunciabo. postridie Non. Mart. soror tua peperit marito filium, patri tibiq; nepotulum. Iam quid muneris abs te feram, si rem tibi aperiam multo festiuorem? Dij te omnes diligunt. Absenti tibi, ne expectanti quidem sacerdotium accessit, & amplum, et in primis honestum, Ad V. Idus Febr. Cornelius uir integerrimus, è uuis migravit. Hic & grotans, quum competitores non placerent: olfecit enim iam tum inhiare, te successorem nominauit. Mensura superuixit. Huiusmodi thynnos dormienti tibi sortuna retibus tuis implicat. Tuū erit curare, ne quod incidit cla

Id est, sursum flumina. Proue.

De thynnus inde L. 9. ca. 15.

dit elabatur. Non enim desunt, qui prædæ inhiant. Has
 bes de rebus priuatis: de publicis credo isthuc rumorem
 nostras literas præuertisse. Cal. Iul. regis unctio incre-
 dibili cum apparatu celebrata est. Calendis Augustis in
 pse urbem Parisiorum inuectus est. Ad quartum No-
 Septemb. nuptiæ regia pompa peractæ. Legati multo-
 rum regum nomine quiditi, nemo non magnifice donato
 tus discessit. Britanni ne scio quid tumultus ostenderant,
 sed res æquis conditionibus composita est. Audisti de
 statu publico. Quod reliquum est, non indicarem, nisi
 te scire tua magnopere interesset. Pestis menses iam ali-
quot apud nos seuit. Ea cum permultos ex amicis, tum
 socrum tuam sceminam, omnium quas in uita uiderim, oo-
 ptimam absumpsit. Frater eodem morbo correptus, reo-
 creatus est. Sic uisum est illi, qui res humanas è duobus
 illis dolijs, pro arbitrio suo temperat. Aequo animo se-
 ras oportet, quod mutari non potest. Quid hac in re te
facere conueniat, tu tecum statues. Habes ferè quæ te sci-
re uolebam. Si quid interea noui emerferit, faciam te
 quam primum certiozem. Tu cura, ne quid ignoremus
 rerum tuarum. Vale.

NVNCIATORIAE SYLVA.

Quæ gerantur accipies ex Pollione, qui omnibus
 negocijs non interfuit solum, sed præfuit.
 Anobis agentur omnia diligenter, ut neq; si quid
 obtineri poterit, non contendamus, nec si quid non obti-
 nuerimus, repulsi esse uideamur.

De omni

Lege Ho-
 merum l.
 liad. 24.

Cic. epist.
 1a.

De omnibus rebus quæ ad te pertinent, quid actum,
 quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime
 ex Emplatorio cognosces: qui nõ solum interfuit his re-
 bus, sed etiam præfuit. neq; ullum officium erga te homi-
 nis amantißimi, prudentißimi, diligentissimi prætermi-
 sit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognos-
 ces, quæ quales sint, non facile est scribere.

Hic tui omnes ualent, summaq; pietate te desiderant
 & diligunt, & colunt. Tu & cura ut ualeas, & te isto
 hinc ne temere commoueas.

Lib. 4. epist. Et si scio non iucundiss.

Lib. 7. Si te dolor aliquis.

Lib. 8. epist. Tanti non fuit ar.

Lib. 9. Caninius noster me tuis.

Nos de Dolobella quotidie quæ uolumus audimus,
 sed adhuc sine capite, sine autore, rumore nuncio.

Narro tibi plana. Relegatus mihi uideor, postquam
 in Phormiano sum.

Isti puero, quem ad te iussi recurrere, da ponderos-
 sam aliquam epistolam, plenam omnium non modo acto-
 rum, sed etiam opinionum tuarum.

L. Iulio Cesare, C. Martio Figulo consulibus, filiolo
 me auctum scito, salua Terentia & c. Ad Atti-
 cum. Quamquam huius
operis omnes ferè sunt huius generis, ut illa, cuius inis-
tium: Queris ex me.

Hæc res quemadmodum ceciderit, et tota res quo lo-
 co sit, uelim ad me scribas, & ita, ut instituisti. Nam ista
 ueritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est.

Hæc t

Hæc tibi scripsi, quia æquum erat, te pro amore mutuo, non solum omnia mea facta, dictaq; uerum etiam consilia cognoscere.

Lib. 1. epist. cuius initium: Ridebis, & licet rideas. tota, nunciatoria iocose exemplum est.

Lib. 3. epist. Solet esse gaudio tibi. Et item proxima.

Lib. 3. epist. Rem atrocem. Rei atrocis.

Lib. 4. epist. Thusci gradine excussi. Rusticationis.

Lib. 4. epist. Causam per hos dies. Actiōis. Ac mox epistola: Audisti ne Val.

Lib. 5. epist. Et tu rogas, tota.

Habes acta mea tridui, quibus cognitis, uolui tantum te uoluptatis absentem, & studiorum nomine, & meo capere, quantum præsens percipere potuisses.

Hæc tibi scripsi, quia de omnibus quæ me uel delectant, uel angunt, non aliter tecum, quam mecum loqui soleo. Deinde quod durum existimabam, te amanti sermō mei fraudare uoluptate, quam ipse capiebam. Neq; enim sum tam sapiens, ut nihil mea intersit, an ijs, quæ honeste fecisse me credo, testificatio quedam & quasi præmium accedat:

Lib. 6. epistola: Petis ut tibi. Rursum huic proxima. Mox epistola: Ais te adductum.

Lib. 7. epist. Et mihi discēdi & tibi do. De spectro.

Lib. 6. epist. Quam multum interest.

Lib. 8. epist. Vidisti ne aliquādo. Descriptio fontis.

Eodem libro, epistola: Num isthic quoq;. Descriptio inundationis.

Eodem

Eodem libro, epistola: Ad quæ noscenda. Descriptio lacus prodigiosi.

Inuicem tu si quid epistola dignum, ne grauari scribere. Nam cum aures hominum nouitate letantur, tum ad rationem uitæ exemplis erudimur.

Lib. 9. epist. Incidi in materiam. De Delphino perderasta.

Eodem. epist. Queris quemadmodum. Quid agat toto die ruri.

Lib. 4. epist. Vulgare est.

Politian^o.

Lib. 4. epist. Accepi epistolam tuam.

NUNCIATORIA MEA.

Scriberem ad te pluribus de rebus, sed uereor ne uel mea diligentia tibi sit molesta uel ueritas acerba. Scribito ad me, quem nosti curiosum, non solum quid gestum sit, aut geratur isthic, uerum etiam quid diuines futurum.

Ad hanc formam pertinet & percontatoria, quoties nihil aliud agimus in epistola, quam ut sciamus, quid rerum agat amicus. Huius exemplum illa Plinij lib. 2. Studes an piscaris? Item lib. 3. Recte ne omnia?

Quum rem quampiam ridiculam nunciaturi sumus absolutis aliquot narrationibus, conueniet illud ex Homero, ἐὼς ἐτέ μοι ὑπὲρ μῆστον. Excitatur enim huiusmodi transitiuinculis lector, & mire conueniunt familiaribus epistolis.

Id est, Dicite mihi nunc Musæ.

DE MANDATORIA EPISTOLA

Epistola

Epistola mandatoria nihil habet artificij, præter sermonis elegantiam, & breuitatem. Exemplum.

N. LIBERTO SVO S. D P.

Vt præsens multum diuq; te admonui, caue quicquam meo iniussu tetaueris. Si quid existet noui, me per literas consules. Agrum de quo scribis, emendi tibi ius permitto, modo ne pluris trecentis scutatis ueneat. Petronium impudentissimum debitorem, semel atq; iterum appellatum, in ius uocabis. Si inficiabitur, chirographum tibi mitto, dies iam pridem excessit. Ab Asinio creditam pecuniam meo nomine repetes, eamq; si reddet, recipies. De permutando sacerdotio, fac Stilbontem uirum, ut scis, & consultissimum, & nostri amantissimum in consilium adhibeas: Is quod censebit factu opus, id perinde ac si ego autor essem, exequitor. Antequam domum edificandam cementarijs locaueris, prius cum Phrydia communicato, deinde eius hac de re sententiam ad me scribito. Hos libros unã cum epistolis, Trebatij mei manibus reddendos curabis & diligenter, et quã primum Strabonio uerbis meis gratias ages quã maximas. Genio meo meis uerbis gratulaberis, Lucium contubernalem meum plurimum saluere iubebis: Sed heus tu, penè præterieram, quod minime præteritum oportuit: Ne potem meum fac ut quã primum ab isto præceptore tam inepto abducas, ac eruditiori committito. Caue te pecunie ratio offendant, si modo idoneum doctorem nactus poteris. Si qua unquã in re sedulo tuo functus es officio,

in li

in lite Verulana fac omnem fidem, industriam, diligentiam, ingenium expedias. De uilla instauranda quiesce, donec meam sententiam acceperis. Vestes meas omnes unã cum anulis Ad X I Calen. Iulij transmittito. Non pluribus te monebo. Tu fac ut quemadmodum & soles, & æquum est, tuo officio fungare. Erit apud me diligentie tue præmium. Vale.

MANDATORIAE SYLVA.

Epistola. fa. li. 16. Sunt aliquot huius generis. Petrus, ut antea ad te scripsi, omnes libros quos frater suus reliquisset, mihi donauit. Hoc illius munus in tua diligentia positum est. Si me amas, cura ut conseruentur, & ad me perferantur. Hoc mihi nil potest esse gratius. Et tum Græcos, tum uero Latinos diligenter ut conserues uelim. Tuum esse hoc munusculum putabo.

Sed omnia ut uoles. Ego enim quicquid feceris, id tibi recte, tum etiam mea causa factum putabo.

Peto autem ut pictorem quã diligentissimum assumas. Nam cum est arduum similitudinem effingere ex uero, tum longe difficillima est imitationis imitatio. A qua rogo ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem sinas aberrare.

Est apud Horatium in epist. exemplum mandatorie iocose, ut proficiscentem monui te sæpe, diuq;. Hoc genus minimum abest à petitorio. Mandamus enim cum autoritate. Petimus ab ijs, in quos nobis mandandi ius non est.

Cicero
ad Atticã

Plinius.

ERAS. DE RATIONE
MANDATORIAE MEAE.

Filium quantus est, tuae fidei trado. Totam meam sollicitudinem in te transfero. Tu pater esto, ego me sic geram quasi patruus sim non pater.

DE EPISTOLA COLLAUDATORIA.

COLLAUDATIO est, qua filium, filiamue, militem, seruum, libertum, famulum, uxorem, aut alios in quos nobis ius est, ut officio suo sanctos laudamus. Exemplum. Nihil ex omni rerum genere potuit mihi nunciari iucundius, quam te ijs moribus agere, qui et te ipso, et tuo genere sint digni. Nunc ego te filium agnosco meum, quum te audio toto animo literis incumbere: fugitare consuetudinem cessatorum, parcere rei paterne, si modo non id falsò est mihi nunciatum. Tu perge in officio mi fili, hocq; persuasum habe, si te qualem uolo praestiteris filium, me benigniorem etiam quam uoles habebis patrem. Vale.

ALTERVM EXEMPLVM.

Facis ut merito te et amem, et collaudè, qui non ut uulgi seruorum solet, absentis domini negocia impedias, sed omni cura, uigilantia, opera coneris expedire. Eum ego demum frugi ministrum, et bene spectatum iudico, qui absente domino, quum impune cessare possit, in officio se continet. Audiui qua fide, qua industria mandata peregeris. Tu fac cetera eodem animo persequaris, ut qui nunc merito te amo, perpetuo possim amare. Officio bene excepto, strenue

Epistola collaudatoria patris ad filium.

Epistola domini ad seruum.

strenue perfungere. Domini negocia, tua ipsius, ut sunt, esse credito. Tu si frugi ministri officio sanctus eris, ego domini liberalis partes haud prateriero. Vale ac uigila

DE GRATIARVM
actione.

GRATIAS agimus ijs, in quos nobis nullum est mandandi ius. Haec forma subijci poterat petitoriae, aut consolatoriae, aut monitoriae. Hic beneficium quod accepimus, erit modis omnibus amplificandum. Nam saepe gratiam retulisse uidetur, qui bene gratias egit. Amplificatur autem his ferme rationibus: si ultro collatum est: si incontanter: si cito. Bis enim dat, qui cito dat. Si in tempore: si uberius, quam alter ausus sit petere: si nihil promerito: si ne expectanti quidem: si ab eo cui libenter debemus, hoc est, ab eo quem amamus ex animo: aut si in eum collatum est, cui magis ex animo uolumus, quam non bis ipsis. A genere quoque beneficij sumemus amplificatorem: ueluti si quis fideli consilio iuuuit, dicemus illi plus deberi, qui consilio iuuuit, quam qui pecunia. Neque rara maius beneficium praestat, qui obiurgat, quam qui donat. Contra si quis pecunia iuuuit, dicemus uulgare officium esse, uerbis opitulari: qui pecuniam prompte impartit, non potest non certissimus amicus uideri. Sunt et aliae circumstantiae, quibus exaggeramus beneficij magnitudinem: ueluti si nos simus prelati ijs, quibus ille ob affinitatem erat obnoxius: si nostra causa contempsit etiam si multatam aliquorum potentium. His commemorandis, declarabimus nos scire beneficij magnitudinem. Est autem

Z z bona

bona gratitudinis pars, & scire quantum debeas, & de
bere libenter. Ostendemus etiam si poterimus, quam mul-
tos eodem beneficio deuinxerit: quodq; eius beneficii
utilitas, nō tantum ad unum hominem pertineat, sed ad
Recip. cōmodum. Deinde pollicemur citra iactantiam,
nos aut parem, aut uberiorem etiam gratiam relaturus.
Si nulla referēdi facultas erit, certe animum memorem
& gratum pollicemur, precabimurq; ut superi cumu-
late referant gratiam bene merito, quod nobis ob for-
tunorum tenuitatem non licet. Et huius generis erit tra-
ctatio duplex, recta, & obliqua. Nam aliquoties non as-
gēdo gratias, maxime gratias agimus, quum ostendimus
aut beneficium esse maius, quā ut uulgari more uerbis
oporteat gratias agere: aut amicitiam nostram esse ma-
iorem, quā ut alterum alteri oporteat gratias agere.

Exemplū
gratiarū
actionis.

Quod in negotio meo rogari te passus non es, sed ul-
tro studium tuum, operā, diligentia & obtulisti, & pre-
stitisti, ueterē tuam in me, meosq; humanitatem libēs as-
gnosco. Et facis tu quidē nō meis meritis, quæ hactenus
in te nulla extiterunt, sed tua uirtute dignum, qui nullis
à me prouocatus offiij; tā prompto in me sis animo, ut
beneficium accepisse uidearis, quum præstiteris. Quare
quum tuo officio plurimum adiumenti meis rebus attuli-
sti, nū isto animo ita delector, ut dictu sit in redibile. Ve-
re negant referre quantum beneficium, sed quā amico
animo præstiteris. Ex eius modo potius, quā rei, offi-
cium est merendum. Meum erit, quod referre nequeo,
perpetuo meminisse. Nā quid ego tibi multis uerbis gra-
tiam

tiam agam? An hoc passurus es, qui ne moneri quidem
te passus es? Vtinam eam mihi facultatem aliquando
concedant superi, ut possim hunc animum tui ardentis
simum, re potius, quā uerbis declarare. Interim si quid
erit, in quo mea uicissim opera utendum putabis, caue
rogaueris, sed ut tuo mancipio præcipito: inuenies ad
quidus & promptum, & alacrem. Vale.

ALIVD EXEMPLVM.

Accepi munus tuum, re quidem magnificum, sed te
autore longe mihi tum preciosissimum, tum iucundissi-
mum. Recte enim à Nasone tuo scriptum est: Sic acce-
ptissima semper Munera sunt, autor quæ preciosa facit.
Quo quidem quid me tibi deuinctum esse fatear, quum
si niam olim deuinctissimus? Totus in ere tuo sum: ar-
ctioribus uinculis me tibi astringere nō potes. Quod re-
feram, uel isto munere, uel potius tuo isto in me animo,
qui mihi munere ipso longe est suauior, dignum, nihil
habeo nisi me ipsum: quem si alicuius esse precij putas,
totum peculio tuo adscribito. Crede mihi, nihil habes in
omni genere possessionum tuarum, quo tu tam proprie
possis & uti, & abuti, quā Nicolao tuo. Vale.

ALIVD EXEMPLVM.

Multa sunt tua erga me officia: at nullū omnium mi-
hi fuit aut oportunius, aut iucundius, quā quod fratrem
meum in causa difficillima tuo patrocinio iuueris. Qui
ut est mihi propemodum me ipso charior, ita quicquid
in illum contulisti, id mihi gratius etiam uideri debet, q̄
si in me ipsum esset collatum. Sed ne diligentius tibi gra-

Z 3 tias as

gratias agam, nostra familiaritas flagitare uidetur. Neque enim tu noui quicquā fecisti, & ego re quā uerbis beneficium rependere malim. Vale.

AGENDI GRATIAS SYLVA.

Cicero epist. fa.

MVLtum enim interest, utrum laus minuatur, an salus deseratur: me me & tamen ne nimis peccaueret, tua uirtute perfectum est. Curasti enim ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quā ademptum de fortuna uideretur.

Lib. 7. epist. Amoris quidem tui quoquō me uerti, uestigia uel proxime de Tigellio, Sensi enim ex literis tuis, ualde te laborasse. Amo igitur uoluntatem. Immortales ago tibi gratias, agamq; dum uiuam: nam uelaturum me affirmare non possum. Tantis enim tuis officijs non uideor mihi respondere posse, nisi forte, ut tu grauissime, dicitur, sineq; scripsisti, ita censurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Facere non possum, quin in singulas res, meritaq; tua, tibi gratias agam. Sed me hercle facio cum pudore. Neq; enim tanta necessitudo, quam tu mihi tecum esse uoluisti, desiderare uidetur gratiarum actionem. Neq; ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam uili munere defungor orationis: & malo praesens obseruantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. Quod si mihi uita contigerit, omnes gratas amicitias, atq; etiam pias propinquitates in tua obseruantia, indulgentia, assiduitate uincā. Tantum me tibi debere existimo, quantum per solucere difficile est.

Lam

Iam non ago tibi gratias. Cui enim re uix referre possum, huic uerbis non patitur res satisfieri.

Te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istuc quicquid esset nugarum, me scire uoluisti. Signum enim magnum amoris dedisti.

Lib. XIII. epistola: Et si libenter petere à te.

Gratae mihi tuae literae sunt, quibus accurate perscripsisti omnia, quae ad me pertinere arbitratus es.

Cicero ad Atticum.

Noli expectare dum tibi gratias agam. Nam pridem hoc ex nostra necessitudine, quae ad summam beniuolentiam peruenit, sublatum esse debet.

Studium tuum, curaq; de salute mea, nulla me noua uoluptate affecit. Non solum enim uisitatum, sed etiam quotidianum est aliquid, audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter atq; honorifice dixeris, aut feceris.

Neq; enim mihi in omni uita res tam erit ulla proposita, quā ut quotidie uehementius te de me optime meritum esse letet.

Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego quod illam mihi, illa quod me sibi dederis, quasi inuicem elegeris.

Plinius

Lib. V. epistola: Accepi pulcherrimos, tota.

Cū plurima officia tua mihi grata & iucunda sunt, tum uel maxime quod me eelandum non putasti, fuisse apud te de uersiculis meis multum copiosumq; sermonem, cumq; diuersitate iudiciorum longius processisse.

Amavi curam & sollicitudinem tuam, quod cum audivisses me astate Tuscos meos petiturum, ne facerem suscipisti, dum putas insalubres.

Z 4 Bene

Bene fecisti, quod libertum aliquando tibi charum reducentibus epistolis meis, in domum, & in animum recepisti. Iuuabit hoc te. Me certe iuuat: primum quod te talem uideo, ut in ira regi possis: deinde quod tantum mihi tribuis, ut uel autoritati meae parcas, uel precibus indulgeas. Igitur & laudo, & gratias ago, simul in posterum moneo, ut te erroribus tuorum, & si non fuerit qui deprecetur, placabilem praestes.

Ad agendas gratias pro liberalitate, qua aliquis usus est in tenuem, & à quo non speretur mutua liberalitas, faciet epistola Plinij lib. I X. cuius initium: Laudes mihi.

Lib. I. epistola. Tu uero Hermolaë.

Lib. XI. epist. Ain' uero, Eodem, epistola. Ago tibi gratias.

M E A.

Quid tibi, quid inquam polliceare? num me ipsum quantus sum dedam? At exiguum est ijs me deprecari, qui nisi fuissent, ipse non essem.

Pergratum mihi est, quod crebro certior per te fio de rebus quae isthic geruntur, & tuam erga me beneuolentiam facile perspicio.

Ceteris omnibus uinci me patiar, certe beneuolentia mutua non cedam. Nam ut recte dixit Plinius: Vinci in amore turpissimum est.

Quod audio te isthic pro mea dignitate fortiter diligendi gladiari, nihil quidem adfertur noui, sed tamen hoc audio libentius, quo sepius.

Quod

Quod referre gratiam, ita ut uolebam, non possum, fortunae debes imputare.

Hoc quod mihi reliquum est, te amabo, te colam, te uenerabor.

Mea enim mihi fortuna eripere potuit, me ipsum non potuit. Mea enim, non me ipsum mihi fortuna ademit.

Quid ego te hortor, ut tui similis esse pergas, quum indies te ipsum ultro benignitate superes? quid tibi gratias agam, id quod ne cutiquam expectas?

Quod non modo non negabo, sed etiam semper & meminero, & predicabo libenter.

Non est alius quisquam, cuius officijs me tam esse deuinctum, non solum fatear, uerum etiam gaudeam.

AD GRATIARVM ACTIONEM

RESPONSIO.

Quod autem grata tibi mea erga te studia scribis esse, facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata sint ea, quae praetermitti sine necessario scelere non possunt.

Officium meum erga Rhodonem, ceteraque mea studia, quae tibi ac tuis praestiti, tibi homini gratissimo, grata esse uehementer gaudeo: mihi quae scito indies maiori curae esse dignitatem tuam, quae quidem à te ipso integritate, et clementia tua sic amplificata est, ut nihil ad di posse uideatur.

Quanquam gratiarum actionem à te non desiderabam, cum te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum, tamen (fatendum est enim) fuit mihi perius

Z S cunda.

runda. Sic enim uidi, quasi ea quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, quid antea? Semper quidem, sed nunquam illustrius.

EX PLINIO.

Gratiarum actio pro libera admonitione.

E Pistolarum quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci me iubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim uel præcipue sentio, quanto preme diligas, cum sic egeris mecum, ut solebas cum tuo filio. Nec dissimulo hoc mihi iucundiores eas fuisse, quod habebam bonam causam, quæ summo studio curassem, quod tu curari uolebas. Proinde etiam atque etiam te rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare uideor, nunquam enim cessabo, conuicium facias. Quod et ego intelligam à summo amore proficisci, et tu non meruisse me gaudeas.

LAMENTATORIA EPISTOLA.

Exemplum
lamentationis.

Inter commoditates, quas multas adfert amicitia, commemoratur et illud, quod si quid dolet, licet in amici sinum effundere: quæ res solet bonam ægritudinis partem adimere. Genus hoc affine est consolatorio: sed in hoc nihil opus est arte, quum unumquemlibet dolor soleat reddere disertum.

Non possum tibi, quales uterque uolumus, epistolas mittere, quum mihi nihil rerum omnium ex sententia procedat. Sed quid ego, mi Laurenti, te meis querelis ex animo? nisi quod iuuat apud familiarissimum ami-

culum

culum graues animi mei curas deponere. Credo omnes et superos, et inferos in meam perniciem coniuirasse: ita ubi hoc malum uix effugi, succedit aliud multo acerbius. In morbum iam iterum atque iterum incidi, decidi, recidi. Multo uix sùptu recreatus, en senex ille Sogdianus, pestis omnium quas unquam irati dii mortalibus immisere, longe deterrima, se mihi erudiendum dedit. Quid ibi miseriarum non uidi? Quantum luctus, quantum lachrymarum summis meis laboribus mihi concessi? Id monstrum iam biennium me exercet. Fugio, quando uinci non potest. Iam deorum aliquem mihi propitium factum arbitrabar, quod Antonium, hominem candidissimum essem nactus, cuius humanitas illius feritatem leniebat. Inuidit mihi rursum, nescio quod numen, iucundissimi sodalis conuictum, distrahitur inuitus ab inuito. Inde solus, et destitutus, dum omnia tento, nihil non experior, Deum immortalem, in quos fluctus, in quæ monstra incidi? His tantis tam perpetuis malis, uel Hercules ipse, aut si quid Hercule fortius, uinci poterat. Obdurui tamen, sic mecum cogitans, aduersam fortunam, et si infesta esset, aliquando malis meis satiatam, æquiozem futuram. Nemini perpetuo acerbam aut fuisse unquam, aut esse posse. Et ecce de integro morbo capitali corripior miser: qui quod erat diuturnus, et corpus et loculos penitus exhaustit. Nec erat cui meus doleret dolor: quos iuuaret, permulti. Sogdianum autem illum, præter ceteros, delectabat malum meum, cui molestissimum ut esset, etiam meritis. Ne

tuna

tum quidem animum deiecti, non quod sperarem quicquam, sed ne deterrimo illi seni uoluptatem augerem. Seruatus sum, sed superis, opinor, iratis, si miseris ferendis seruatum esse uoluerunt. Quid enim postea uel maximis, uel minimis in rebus à me tentatum est, quid tam dextro consilio institutum, quod non infelicissime eucnerit? O me omnium qui sunt, quique fuerunt, infortunatissimum. Egone unus ex uniuerso hominum numero, præposterus ille Polycrates extiti, cui omnia aduerfarentur, cui nihil unquam obtigerit optatum? Hic tu me, scio, ueris, ut aiunt, bonis commemorandis, nimirum literis, & ingenio consolari incipies. Tolle mihi inanes istas consolationes, quæ egritudinem meam exasperant etiam, tantum abest ut leniant. Odi iam ego mecum hoc ingenium: odi literas, quibus si carcerem, minus miser essem, minus sentirem, minus angerer. Sed que re larum plus satis. Tu cura ut recte ualeas, quando nos dii noluerunt.

LAMENTATORIAE SYLVA.

Cic. epist.
fam.

Libro V. epistola: Omnis amor tuus. si liber exisset, quando non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiat, ne ea res incepte mihi noceret, cum præsertim adhuc stili poenas dem: quæ quidem in re, singulari sum fato. Nam cum mendum scriptura licura tollatur, stultiua fama multetur, meus error exilio corrigitur, cuius summa criminis est, quod armatus aduersario male dixi. Rempub. lugebam quæ

non

non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficijs erat mihi charior: & hoc tempore, quanquam me non ratio solum consolatur, quæ plurimum debet ualere, sed etiam dies, quæ stultis quoque mederi solet, tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem melius aliquando fore relinquatur.

Lib. IX. epist. Vel meo ipsius interitu.

Lib. XIII. Ad Terentiam pleræque.

Quantum dolorem acceperim, & quanto fructu sim priuatus, & forensi & domestico, Lucij fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine tu existimare potes. Nam mihi omnia quæ iucunda ex humanitate alterius, & moribus, homini accidere possunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi quoque id molestum sit, cum et meo dolore moueare, et ipse omni uirtute, officioque ornatissimum, tuique & sua sponte, & meo sermone amantem affinem, amicumque amiseris.

Quod me ad uitam uocas, unum efficis, ut à me manus abstineam. Alterum non potes, ut me non nostri consilij utique poeniteat. Quid enim est, quod me retineat, præsertim si ea spes non est, quæ nos profici scètes prosequatur?

Premor cum luctu, tum desiderio omnium rerum, quæ mihi me chariores semper fuerant. Cura ut ualeas.

Velim pro tuo in me amore, hanc in mem meam diligentiam, miserabilem potius, quam ineptam putes.

Ita sunt res nostræ, ut in secundis, fluxe: ut in aduersis, bonæ. In re familiari ualde sumus, ut scis, perturbati.

Amis

Cicero ad
Atticum.

Amisimus mi Pomponi, non omnem modo succunt,
ac sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam
ciuitatis.

Ego uero, quem fugiam, habeo: quem sequar, non
habeo.

Solicitem esse te, cum de tuis communibusq; fortu-
nis, tum maxime de me, ac dolore meo sentio: qui quidem
dolor meus, non modo non minuitur, cum socium sibi ad-
iungit dolorem tuum, sed etiam augetur omnino. Pro tua
prudencia sentis, qua consolatione leuari maxime pos-
sim. Probas enim meum consiliu, negasq; mihi quicquam
tali tempore potius fugiendum fuisse.

Qui sit omnium rerum status noster uides. Nihil est
mali, quod non & sustineam, & expectem. Quarum res-
rum eo grauior est dolor, quo culpa maior.

Omnia tamen sunt feliciora, quam peccati dolor,
qui & maximus est, & aternus. Cuius peccati, si soci-
os essem habiturus ego, quos putauit, tamen esset ea con-
solatio tenuis. Sed habet aliorum omnium ratio exitum,
mea nullum.

Quam ob rem, quoniam neq; consilij tui, neque con-
solationis cuiusquam spes ulla mihi ostenditur, non qua-
eram haec a te posthac: tantum uelim, ne pristinum hoc offe-
cium intermitas. Scribas ad me quicquid ueniet tibi in-
mentem, cum habebis cui des, & dum erit ad quem des
quod longum non erit.

Cicero.

Quid restat, nisi ut miser fiam?

O rem perditam, o facinus indignum, o me in fel-
cem,

tem, quid hoc statu uel desperatius, uel foedius? O me
afflictum.

De praedio per calumniam erepto, grauius ange-
rer, nisi iam animus diuturna desperatione ad nouum do-
lorem obduruisset.

Ita animus multis malis obstupuit, ut sensu etiam ma-
lestiae carere coeperit, quod ipsum est omnibus miseris
miserius.

Quid queris? nihil me infortunatius. Nos tamen in-
his etiam miseris, erecto animo, & minime perturba-
to sumus, honestumq; & dignitatem nostram magna cre-
dita tuemur.

Plura scribere non possum, ita sum animo perculso,
& deiecto.

Non faciam ut enumerem miseras omnes, in quas in-
tidi propter summam iniuriam, & scelus, non tam inimi-
corum meorum, quam inuidorum, ne et meum maerorem
exagitem, & te in eundem luctum uocem.

Ego & sepius ad te, et plura scriberem, nisi mihi do-
lor meus, cum omnes partes mentis, tum maxime huius
generis facultatem ademisset.

Itaq; quum meus me maeror quotidianus lacerat &
conscit, tum uero haec addita cura, uix mihi uitam reli-
quam facit.

Nec tam miserum quicquam est, quod non in fortua-
nam nostram cadere uideatur. Quare quando me affli-
ctum & confectum luctu audies, existimato me stultis-
sime meae poenam ferre grauius, quam cueti, quod ci cre-
didit.

Lamenta-
tio gra-
uissima.

diderim, quem esse nefarium non putaram.

Nos non inimici, sed inuidi perdidierunt. Nam quod me tam sepe & uehementer obiurgas, & animo infirmo esse dicis, quæso ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? Ecquis unquam ex tam amplo statu, tam bona causa, tantis facultatibus, ingenij, consilij, gratiæ, tantis præsidij bonorum omnium concidit? Possùm obliuisci qui fuerim, non sentire qui sim? Quo caream honore, qua gloria, quibus liberis, quibus fortunis, quo fratre? Quem ego ut nouum genus calamitatis attendas, quum pluris facerem, quàm me ipsum semper fecissem, uitam ne uiderem, ne aut illius luctum, squaloremq; aspicerem: aut ne me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi, afflictumq; offerrem. Mitto cetera intolerabilia, etenim fletu impediior.

Dies autem non modo non leuat luctum hunc, sed etiam auget. Nam ceteri dolores mitigantur uetustate, hic non potest, & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ uitæ, non cõtinuo augeri. Desidero enim non mea solū, neq; meos, sed me ipsum. Quid enim sum? Sed non faciam, ut aut tuum animum angā querelis, aut meis uulneribus sæpius manus adferam.

Magis opto quàm spero, ut ægroto dum anima est, spes esse dicitur.

Non medius fidius præ lachrymis possùm reliqua nec cogitare nec scribere.

Aut quis me non solum infelicio, sed iam etiam turpior?

Lamenta

Plinius.

Lamentationis exemplum erit tota illa epistola lib. I. Iacturam grauissimam, Rursus li. III. epist. tota. Modo nunciatus est. Rursus: Audio Valerium Martialem,

Lib. V. epist. Tristissimus hæc tibi, tota.

Lib. VIII. epist. Omnia mihi studia,

Mibi aut uidetur acerba semper, & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui uoluptatibus dediti, quasi in diem uiuunt, uiuendi causas quotidie finiunt: qui uero posteros cogitant, et memoriam sui operibus extendunt: his nulla mors non repentina est, ut quæ semper inchoatum aliquid abrumpat.

Triste illud quod Iulius Valēs grauius iacet: quanquam hoc quidem triste, si illius utilitatibus aestimetur, cuius interest quàm maturissime inexplicabili morbo liberari. Illud planè non triste solum, uerum etiam luctuosum, quod Iulius Auitus decessit, dum ex quæstura redit: decessit autem in naui, procul à fratre amatissimo, procul à matre, à sororibus. Nihil ista ad mortuū pertinent, sed pertinuerunt, cum moreretur. Pertinet ad hos, qui supersunt. Iam quidem in flore primo tantæ indolis iuuenis extinctus est, summa consecuturus, si uirtutes eius maturuissent. Quo ille studiorum amore flagrabat: quantum legit, quantum etiam scripsit, quæ nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis abierunt: Sed quid ego indulgeo dolori, cui si frenos remittas, nulla materia nõ maxima est? Finem epistolæ faciam, ut facere possim etiam lachrymis, quas epistola expressit.

Est enim quedam etiam dolendi uoluptas, præsertim

AA si in

si in amici sinum desceas, apud quem lachrymis tuis uel laus sit parata, uel uenia.

Lib. 8. epist. Et gaudium mihi.

LAMENTATORIA MEA.

Si in malum hoc fortuna iniquitate incidissem, honestior esset plaga: nunc nostra culpa uidemur accessisse, quod commode uitari poterat.

Res meae in eum locum deductae sunt, ut si uelis officiosus esse, epitaphium pares tuo Lucilio.

DE GRATULATORIA

epistola.

Quemadmodum in rebus afflictis, amici dolorem consolatione mitigamus, ita si quid accidit laetitia, uoluptatem amici gratulatione conduplicamus. His modis omnibus exaggerabimus animi nostri uoluptatem, quam ex amici successu cepimus, cuius omnia uel commoda, uel incommoda pro nostris ducamus: imò cuius rebus pro incredibili quadam erga illum beneuolentia, magis etiam commoueamur, quam nostris ipsorum. Deinde dignitatem, aut si quid aliud obtigit, uarijs rationibus attollemus: siue per quod sit eximia, siue quod à multis frustra ambita: siue quod ultero non ambiendi delata sit: siue quod bonorum iudicio contigerit, non caeco fauore fortunae: siue quod eiusmodi principis fauore, qui non solet nisi spectatos magnis honoribus ornare: siue quod totum hoc, quicquid est boni, nulli seruat acceptum, nisi sua ipsius industria,

CONSCRIBEN. EPIST.

striae, ut hinc nihil laudis sibi uindicare possit fortunae siue quod praeter spem obtigit. nam haec solent esse gratiora. Mox ubi rem satis auxerimus, ostendemus: tametsi sit amplissimum quod obtigit, tamen inferius esse meritis illius. Hunc tantum esse gradum ad maiora, si modo fortuna uelit hominis uirtutibus respondere. Postremo loco bene ominabimur, benèque precabimur, ut quod obtigit, bonis auiibus sit ipsi, amicis, ac Reipublicae, perpetuo faustum, ac felix. Est et obliqua gratulandi ratio, quando negamus nos amico gratulari honorem qui contigit, sed ipsi honori talem uirum, qui tum demum uidebitur splendidus, ac magnificus, postea quàm ei delatus est, qui suis uirtutibus et ornamentis sit dignitati, quam suscepit, multum dignitatis allaturus. Quemadmodum enim magistratum obsecurat, qui gerit indignus, ita illustrat uir omnium genere clarus et illustris. Aut negabimus nos illi gratulatos dignitatis accessionem, quam ille nec amabit, nec miratur: utpote uir prudens, qui intelligat, quanto cum onere honor ille sit coniunctus: praeterea modestus, qui nihil minus affectet, quàm populares glorias: sed tamen gaudere, quod illi seges ac materia data sit exercendae uirtutis suae, ut qui antehac semper uoluerit prodesse quàm plurimis, nunc etiam possit ob autoritatis accessionem. Licebit utranque rationem adhibere, per occupationem quum prius narrabimus, qui alij essent illi gratulaturi: nos non eadem gratulari, sed ea potius, quae iam diximus in obliqua gratulandi

tulatione dici solere. Frequenter hic incidit genus ena-
comiasticum, ueluti in his, quæ modo recensuimus: alie
quando non incidit, ueluti quum amico gratulamur, qui
incolumis domum rediit ex itinere longinquo, quum a-
mico gratulamur filium natum, nisi forte dicemus hoc
Reipub. interesse, ut optimi quique uiri, & probissima
quæque matronæ, quàm maxime sint sæcundæ, quod ex
bonis scire nascantur boni. Porro felicitatē ciuitatis non
hinc pendere, si quàm plurimos habeat ciues, sed si quàm
optimos.

EXEMPLVM.

Incredibilem animo cepi leticiam, quum te summo
principū, collegijq; consensu, miro populi applausu præ-
sulem creatum esse intelligo. Gaudeo aliquando cum ho-
norem tibi ultro delatum esse, quo tu te semper dignissi-
mum præstitisti: Nec tibi tantum gratulor, qui honore
isto (quanquam tuis moribus, tuæ eruditioni debito) non
multum delectaris, sed multo magis patriæ gratulor,
quæ talem sit potissimum habitura, qualem antehac habuit
nunquam. Gratulor tuis omnibus, quos quum semper mo-
rum innocentia decoraris, nunc etiam honoris claritas
te, et muneris autoritate illustrabis. Gratulor mihi ipsi,
te amplissimis honoribus esse auctum, cuius omnes for-
tunas semper meas esse duxi. Sacerdotio quidem isto,
in uniuersa Etruria neque honestius aliud, neque ma-
gis opimum, neq; tuis rebus commodius contingere po-
terat. Tu tibi quæ es modestia, onus, haud honorem ob-
iectum dices, At ego sic existimo, superos & patriæ
per

per te consultum esse uoluisse, et tibi uirtutis materiam
illustrandæ paratam. Quæ res precor ut primum tibi,
deinde gregi tuo, denique & nobis omnibus uertat be-
ne. Me totum quantus quantus sum, ad tuum obsequium
offero. Vale.

GRATVLATORIAE SYLVA.

Libro 2. epist. Scra gratulatio. Eodem, epistola: Pri-
mum tibi ut de. Cic. epist.
fam.

Lib. 5. epist. Quasi diuinarem. tota.

Qua in re gratulor tibi ita uehementer, ut te quoq;
mihi gratulor, quàm gratias agere malim: alterum non
omnino desidero, alterum uere facere poteris.

Gratulor tibi mi Balbe, uereq; gratulor. Nec sum tam
stultus, ut te usura falsi gaudij frui uelim: deinde frangi
repente, atq; ita cadere, ut nulla res te ad æquitatem ani-
mi postea possit extollere.

Sapienter hæc reliquisti, si consilio: feliciter, si casu.

Gratulor tibi affinitatem uiri, medius fidius optimi.

Libro 15. epistola. Te & pictatis in nos. Et plurimæ
sequentes.

De Cicerone quæ scribis, iucunda mihi sunt, uelim
sint prospera. Cicero ad
Atticum.

Et si contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satis
quæ ex ea magnam leticiam, uoluptatēque capiebam,
tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo
gaudio, quod uulgo hominum opinio socium me ad scri-
bat tuis laudibus.

Sum enim auuidior, etiam quam satis est gloria, & tamen non alienum est à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regi regum fuit honestum, aliquem in consilijs capiendis Nestorem habere: mihi uero gloriosum, te inuenem COS. florere laudibus, quasi alumnus discipline mee.

Lib. 4. epist. Magnam cepi uoluptatem.

Lib. 5. epist. Concesseram in municipium. tota.

Eodem, epist. Bene est mihi.

Lib. 9. epist. Magna me solitudine. tota.

Lib. 1. Explicare non possum.

Politia
nus.

GRATVLATIO MEA.

Lucium tibi generum obtigisse, maiorem in modum gaudeo: speroq; & opto, istam coniunctionem tibi & uoluptati, & ornamento fore.

Neque nobis presul optatior, neq; tibi munus magis optandum potuit obtingere.

Nuncios neq; optatior, neq; iucundior adferri potest, quam qui nuper est de nouis dignitate tua allatus.

Ex tuis literis, quibus te consulem declaratum significas, tantum cepi uoluptatis, quantum te semper amauimus.

O factum bene, rem uoluptariam nuncias, pulchre nuncias, praegaudio uix me capio.

Voluptatem incredibilem mihi tuis literis nuncias.

Literae tuae suauissimae, quibus te nouis honoribus ornatum nuncias, tanta me letitia impleuerunt, ut proorsus dubitem, cui potissimum gratulari debeam: tibi, enim

enim

tui tanta dignitas nec petenti, nec cogitanti contigerit: an patriae, quae talem sit praesulem habitura: an principis: qui talem consiliarium: an mihi potius, qui tuis fortunis perinde ac meis delector.

Scio te istiusmodi ornamenta nec desiderasse, nec delectari, & ita prorsus existimare, onus, non honorem tibi iniectum. At tanto es isto honore dignior, quo delectaris minus, eoq; magis uirtuti tuae gratulor.

Natum tibi bellum puerum, uxore salua uehementer gaudeo.

Quod ex itinere difficillimo, & diuturna peregrinatione patriae sis redditus incolumis, tuo nomine ex animo gaudeo.

Rem tibi ex sententia tua euenisse, incredibile dicta quantum later.

Cauere putes te ipsum ex ista tua fortuna, plus cepisse uoluptatis, quam ego ex tuis literis ceperim, quae me de noua dignitate tua certiores fecerunt,

Quod nouis honoribus sis auctus,

Quod magistratum assequutus. maiozem in mo

Quod legatio tam splendida delata, dum gaudeo.

Quod doctoris titulo ornatus,

Familiam tibi feliciter domi crescere,

Hereditatem amplissimam obuicisse uolupte est: te tam certis, tam charis amicis orbatum non nihil doleo.

Ego abfuisse te tam diu à nobis & doleo, quod carui fructu iucundissimae consuetudinis tuae: & letor, quod absens omnia cum maxima dignitate es assequutus

da 4 tus.

tus, quòdque in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondet.

Gratulor, quod qui semper episcopus fuisti, nunc etiam uideberis.

RESPONSIO AD GRATULATIONEM.

Gratulatio tua & si mihi probatissima, quod ab optimo fit animo, tamē hoc mihi multo incundius est, & gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui uere me a saluti fauerent, te cupidissimum mei, singularemq; mihi beneuolentiam prestiisse cognoui.

RESPONSIO MEA.

O diem letum, non tibi solum, sed tuis etiam omnibus candidissimo notandum calculo.

Si quid esset in rebus meis unione uel candidius, uel preciosius, hac nota signarem eum diem, quo mihi nunciatum est, te nobis ē periculosissimo bello redisse, non solum incolumem, uerum etiam uictorem, & quidem summa cum laude.

O diem terq; quaterq; letum, nec unico margarito mihi signandum.

Precor superos, ut hoc gaudium, quod nobis omnibus largiti sunt, perpetuum esse uelint.

Si casu te contulisti in aulam, gratulor fortunæ tuæ: sin iudicio, magis etiam gratulor tuæ sapientiæ.

DE IOCOSA EPISTOLA.

In unoquoque epistolarum genere, quoties res patitur, iocum admiscere debemus. Quo in genere et Ciceronem plurimum ualuisse, & Ioannem Campanum serè immodicum, ac solutum esse uidemus, sepe proximum scurrilitati. Argutius iocatur Ausonius. Cuiusmodi uero debeat esse iocus, Cicero in libris de oratore, & Quintilianus capite de risu monstrauit. Exempla supeditabit Macrobius, & Athenæus. Primum illud curandum, ut tempestiuus sit iocus, ut liberalis, ut decori minuerit. Qui si apte adhibebitur, plus sepe numero habet momenti, quam oratio quilibet seria. Sed cauendum erit, ne quando nobis eueniat, quod a sino Aesopico castelli lusus infeliciter emulato.

IOCOSAE. SYLVA.

Libro. 7. epist. In omnibus meis.

Nam de Cornelio nihil audeo dicere cuius tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris, quin tu urges istam occasionem, & facultatem, quam melior nunquam reperietur;

Lib. 7. epist. Legi tuas literas.

Eodem. epist. Nisi ante Roma, proxima: Mirabar quid esset, Ac cetera pleraq; ad Trebatium.

Lib. 9. epist. Num tu homo ridiculus es? Et aliquot sequentes ad eundem. Eodem. epist. Accubueram.

Tui desiderium, spe tuorum commodorum consolor.

Nos planè diuites sumus, sed ne erres, Stoico more, qui omnes diuites putat, qui coelo et terra frui possunt,

Ad § Lib.

Lib. 1. epist. Na tu homo es. Item proxima: Pici.

Lib. 5. epist. Ita respōdebo. Itē epist. Si tu edentulus.

Lib. 7. Breues aliquot epistole sunt, partim Iocose, partim argute. Quin & Ausonius multus est in iocando, nec minus Guilielmus Budæus, Gallus & hic.

CONCILIATORIA.

EST genus epistolarum non dissimile commendatorium, quod nobis uisum est appellare conciliatorium, Nam ut commendatione conciliamus alijs fauorem, ac beneuolentiam apud amicos, ita quum studemus nobis conciliare uiros, quibuscum ante hac nulla intercessit notitia, aut amicitia, quodammodo nosmetipsos commēdamus. Hoc argumentum frequens est inter eruditos, dum aliquoties totis regionibus disiuncti, tamen mutuis epistolis sese prouocant ad sodalitatem literariam, ac secedera musarum. Et nescio quomodo uix unquam abest hic lenocinium assentationis, à quo tamen nec sanctimonia probatos uiros uidemus abhorruisse. Illud erit obseruandum, ut ita laudemus eum cuius ambimus amicitiam, ne uel adulari, uel fingere, uel insidiari, uel nostrum negocium agere uideamur. Rursus ita laudemus nos ipsos, ut ne nobis ob arrogantiam pro beneuolentia conciliemus odium. Dicemus similitudinem esse conciliatricem amicitie. Nos illius eximijs dotibus ad amadum inflammatos, quas partim celebri fama, partim ex prædicatione laudatissimorum hominum, partim ex ipsius libris cognouerimus. Nos tametsi multum absimus ab illius uirtutibus, tamen semper huc annexos, ut quod in illo sua

illo suspicimus assequeremur, & aliorum iudicio aliquo usque progressos esse. Suspicionem assentationis subinde deprecabimur. Obtestabimur illius modestiam, ut à mori nostro ignoscat, cui temperare non possumus: etiam non ignari, quantopere uir omni laude superior, prædicatione suarum uirtutum offendatur. In nobis rem at tenuabimus, animum, studium, amorem optimarum rerum exaggerabimus. Orabimus, ut nos in suorum numerum ascribat. Pollicebimur, nos tametsi nouos amicos, nulli ueterum cessuros, studio certe, ac fide, quantum uis reliquis in rebus impares. Nos ipsos, opes nostras, & quicquid operæ nostra præstari poterit, totum illi deferemus, amicos etiam commūde pollicebimur. Potesrat hoc genus amatorio subijci, quo quidem loco non nihil attigimus. Nonnunquam & alios inuicem conciliamus, ac tum quidem hoc intererit inter cōmendationem, & conciliationem, quod qui commendat, petit nonnihil qui conciliat, nihil petit officij, sed tantum conglutinat amicitiam. Ad hoc genus pertinet laudatio certæ personæ. Syluam modo subijcimus, nam & in descriptione nonnihil hac de re meminimus.

LAUDATORIAE SYLVA.

Mihi quidem humanitas tua, uel summa potius sapientia, non iucunda solum, sed etiam admirabilis uisa est. Virum enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum liberalitate deuinctum, nonnihil suspicantem, propter aliquorum opinionem cupiditatis suæ, te ab se abalienatum illa epistola retinuisi.

Cic. epist. fa.

Sed nia

Plinius.

Sed nimirum, quæ sunt in manu hominū, & mihi, & multis contigerunt. Illud uero, ut adipisci arduū, sic etiam am sperare nimium est, quod dari non nisi à dijs potest.

Ego uero Rufum nostrum laudo, non quia tu ut ita facerem petisti, sed quia est ille dignissimus. Legi enim librum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me gratiæ amor ipsius adiecit: iudicavi tamen. Neq; enim soli iudicant, qui maligne legunt

Lib. 1. epist. cuius initium. Si quando urbs nostra.

Laus hominis.

Eodem, epist. Amabam Pompeium.

Lib. 2. epist. Post aliquot annos.

Eodem, epist. Magna Isæum fama.

Lib. 3. epist. Nescio an ullum iucundius.

Eodem lib. epist. Annotasse uideor. Laus poëtæ.

Lib. 6. epist. Sum ex his.

Lib. 9. epist. Vnice probo.

Lib. 1. epist. Mirum est. Laus uitæ rusticanæ.

Lib. 2. epist. Assen para. Vituperatio personæ.

Lib. 1. epist. Tanti mihi sunt.

Lib. 3. epist. Et si magnum te,

Eodem: O decus Italiæ. Laus puellæ.

Lib. 4. epist. Scribis Marianū. Laus concionatoris.

Lib. 12. epist. Quam uellem. Laus pueri.

RESPONSIO AD LAUDEM.

Libro. 15. epist. Letus sum laudari.

L Si laudatus à te, laudare te coepero, uercor ne non tam proferre iudicium meum, quam referre gratiã uidear.

Politianus.

Cicero epist. fam. Plinius.

uidear. Omnia scripta tua pulcherrima existimo, maxime tamen illa, quæ de nobis. Accidit hoc una eademq; de causa. Nam & tu quæ de amicis optime scribis, & ego quæ de me, ut optima lego.

Laudem pariter & gratias agam? Neutrum satis possum, & si possem timerẽ, ne arrogans esset ob ea laudare, ob quæ gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabilia uisa, quanto iucundiora: tanto iucundiora, quanto laudabilia erant.

Lib. 1. epist. Quod proximis literis.

Politianus.

Item epist. Quod ex sequendis rebus.

Item epistola: Lucretium Petreio.

Lib. 2. epist. Legit epistolã. Rursum: Non tu minus.

Eodem, epist. In epistola quadam.

Lib. 3. epist. Et si uideo. Eodẽ, epist. En ad te reuertitur. Rursum epist. Misit ad me. Eodẽ, epist. Vtinã quas.

Lib. 4. epist. Ignosce occupationibus.

Lib. 5. epist. In calce. Lib. 7. epist. Legit epistolam.

Eodem, epist. Honorifica mentio, Item proxima.

RESPONSIO AD LAUDEM MEA

L A Vdes istas quas affatim in me congeris, sic equidem interpretor, quasi non me depingere uolueris qualis sum, sed optimum exemplar præscribere, qualis esse debeam.

Hoc effecit ista tua tam magna laudatio, ut iam mihi minus incipiam placere, qui planè uideam, quantum absim ab ista perfecta uirtutis imagine.

Dum

Dum istam imaginem pingeres, non à me, sed abs te ipso sumebas exemplum.

Sentio quid agas, falsis istis laudibus nostram ignauiam extimulare uoluisti.

Aut planè falleris, aut nobis blanditur tua laudatio, sed blandiatur sanè, dummodo mihi mea studia commendet. Nec enim alio consilio te blandiri scio.

Ideo summa tribuis, non quod ea sim assequutus, sed quod huc me summis uiribus uelis eniti.

Hoc agis laudando, ut aliquando uidear laudandus. Ipse summis ac maximis uirtutibus abundet oportet, qui in alijs paucas ac mediocres sic amat.

Quod in laudando me plus quàm immodica benignitate es usus, non ignoscerem, nisi iam olim ex Homeri ca lege poëtis mentiri liceret. Ait enim, πολλὰ γὰρ

Id est, multa mentium tur poetæ

Δουρα ἀοιδοί.

Id est, iucundissimam tilenam esse laudem.

Non est mihi cornea fibra, quemadmodum ait Persius: nec apud me sanè incredibile est esse uerum, quod scripsit Xenophon, ἡ Δίσις ἄστυμα ἐπαινοῦ ἐνδοξα, utiq; si promerear. Nunc nihil aliud quàm rideri me puto. Est hoc ferè solenne inter eruditos, ut sese mutuis laudibus quasi scabant. Nec in totum damnandas arbitror has assentatiunculas, quibus alitur beneuolentia, et excitantur studia.

OFFICIOSA.

NEC infrequens est et illud epistolarum genus, quo amicis, etiam si nihil petant, operum nostram ultro offerimus, propterea quod sunt quos pudet rogare,

rogare, quum egeant amicorum subsidio. Hos oportet ultro delato officio ad postulandam operam amici prouocare, et ea causa genus hoc officiosum uocare placuit.

OFFICIOSAE SYLVA.

EG O omni officio, uel potius pietate erga te, ceteris Cicero epist. fa. Eris satisfacio omnibus, mihi ipsi nunquam satisfacio. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, ut quoniam tu nisi perfecta re de me non conquisisti: ego quia non idem in tua causa officio, uitam mihi esse acerbam putem.

Nostram fidem omnes, et amorem tui absentis, praesentes tui cognoscent. Si esset in his fides, in quibus esse debebat, non laboraremus.

De ceteris rebus quicquid erit actum, scribam ad te, et ut quàm rectissime agantur omnia, mea cura et opera, diligentia, gratia prouidebo.

Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum animo mihi scribendum arbitror. Quid enim aut me ostentem, qui si uitam pro tua dignitate profundam, nullam partem uidear tuorum in me meritorum assequutus: aut de aliorum iniurijs querar, quod sine summo dolore facere non possum. Ego tibi in hac praesertim imbecillitate magistratum prestare nihil possum: at ea excepta, possum confirmare, te et senatus, et populi Romani summo studio amplitudinem tuam reserenturum.

De Alexandrina re, causaque regia, tantum habeo polliceri, me tibi absentem, tuisque praesentibus cumulate satisfacturum.

¶ A nobis

A nobis agentur omnia diligenter, ut neq; si quid obtineri poterit, non contendamus, nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur.

A me nullum tempus prætermittitur, de tuis rebus & agendi & cogitandi, ut orq; ad omnia Qu. Selicio. Neq; enim prudentiorem quenquam ex tuis, neq; fide maiore esse iudico, neq; amantiorem tui.

A me omnia summa in te studia, officiaq; expecta. Non fallam opinionem tuam.

Tu uelim tibi ita persuadeas, nullã rem esse minimã, quæ ad te pertineat, quæ mihi non charior sit, q̃ me & res omnes, idq; cū sentiam, sedulitate mihi met ipse satisfacere possum, re quidẽ ipsa, ideo mihi non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum, non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia, consequi possim.

Cætera quæ ad te pertinebunt, cum, etiam plus contenderimus, quàm possumus, minus tamen faciemus, quàm debemus.

Omnia uolo à me & postules, & expectes, uincam meis officijs cogitationes tuas.

In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo, Cætera, quæ tibi à multis prompta esse certo scio, à me sunt paratissima. Nihil in re familiari mea est, quod ego malim meum esse, quàm tuum, Hac de re & de hoc genere toto, hoc scribo parcius, quod te id, quod ipse confido, sperare malo te esse usurum tuis.

Ego quæ pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia, diligentissimeq; curabo, tuorumq; tristissimo meo tempore

tempore meritorum erga me memoriam conseruabo.

De mea autem in te uoluntate, sic uelim iudices, me quibuscumque rebus opus esse intelligam, quanquam uideam, quis sim hoc tempore, & quid possim, opera tamen & consilio, studio quidem certe rei, fame, salutis tue præsto futurum.

Quam ob rem tu, quantum tuo iudicio tribuendum nobis esse putes, statues ipse: & ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego uero tibi proficor, atq; polliceor eximium & singulare meum studium, in omni genere officij quod ad honestatem & gloriam tuam spectet, in quo etiã si multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis iudicibus, omnes facile superabo.

Quam ob rem uelim ita & ipse ad me scribas de omnibus, minimis, maximis, mediocribus rebus, ut ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, ut opera, consilio, autoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, priuatis, forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clietum tuorum negocijs, ut quoad eius fieri possit, presentie tue desiderium meo labore minuatur.

Tu tamen ei uelim scribas, ut nullam rem neque tam magnam, neq; tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna uideatur. Omnia quæ in tuis rebus agam, & nõ laboriosa mihi, & honesta uidebuntur.

Tu si quid ad me forte scripseris, perficiam ne te frustra scripsisse arbitrere.

Quotiescunq; filium tuum uideo (uideo autem ferè quotidie) polliceor ei studium quidem meum, et operam

sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis, gratiam autem atque autoritatem cum hac exceptione, quantum ualeam, quantumque possim.

Lib. V I. epistola: Vt reor ne desideres. multos habet locos consolatorios.

Singula persequi non est necesse: uniuersum studium meum et beneuolentiam ad te defero.

Tibi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tueor, à te amari, et quid agas, quidque agatur, certior fieri uolo.

De me autem sic uelim iudices, quantum ego possim, me tibi, saluti tue, liberisque tuis summo cum studio praesto semper futurum.

Ego quid possim, nescio, uel potius me parum posse sentio. Illud tamen tibi polliceor, me quaecumque saluti, dignitati, et tuae conducere arbitror, tanto studio esse futurum, quanto semper tu et studio, et officio in meis rebus fuisti. Hanc meam uoluntatem, ad matrem tuam optimam sceminam, tuique amantissimam detuli. Si quid ad me scripseris, ita faciam ut te uelle intellexero. Si tu minime scripseris, ego tamen omnia quae tibi utilia esse arbitror, summo studio, diligenterque curabo.

Interim uelim sic tibi persuadeas, mihi cum Reip. quae semper habui charissimam, tum amoris nostri causa, maxime curae esse tuam dignitatem. Da operam ut ualeas.

Sed ego tuis neque desum, neque decero, qui siue ad me referunt, siue non, mea tibi tamen beneuolentia, fidesque praestabitur.

Iniuriam enim fieri putabam, quum rogabar.

Quo

Quae ad me de tuis rebus domesticis scribis, quaeque mihi commendas, ea tanta mihi cura sunt, ut me nolim admoneri.

Illud profecto cognosces, mihi te neque chariorem, neque iucundiorum esse quencquam.

Perficiam profecto, ut longi temporis usuram, quae caruimus, intermissa nostra consuetudine, gratia, et charitate, et officiorum meorum magnitudine sarciam.

Perficiam profecto, ut neque Resp. cuius in me animus, neque tu amici desideres.

Cicero ad Atticum. Consolatio.

Sed haec fors uiderit ea, quae talibus in rebus plus quam ratio potest. Nos autem id uideamus, quod in nobis esse debet, ut quicquid acciderit, fortiter, et sapienter feramus, et accidisse hominibus meminimus: nos quoque cum multum literae, tum non minimum idus quoque Martiae consolentur.

Ego quae te uelle, quaeque ad te pertinere arbitror, semper sine ulla dubitatione summo studio faciam. Hoc uelim tibi penitus persuadeas.

Ego quae te uelle, quaeque ad te pertinere arbitror, studiose, diligenterque curabo. Da operam ut ualeas.

Nec uero ulla res erit unquam, in qua ego non uel uide te periculo ea dicam, eaque faciam, quae te uelle, quaeque ad te pertinere arbitror.

Lib. III. Deprehenderunt me. Politianus.

Lib. X. Quanquam nec fortuna,

Non me hercle tam mea sunt, quae mea sunt, quam Plinius quae tua. Hoc tamen differunt, quod sollicitius, et intena

Bb 2 tuis

tius tui me, quam mei excipiūt. Idem fortasse eueniet tibi, si quando in nostra diuerteris, quod uelim facias. Primum, ut perinde nostris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, ut mei expectantur aliquando, qui me secure ac propè negligenter expectant.

Lib. VII. Calestrium Tironem familiarissimum.

Nihil est quod uerearis, ne sit hoc illi molestum, cui orbem terrarum circumire non erit longum mea causa. Proinde nimiam istam uerecundiam pone, teque quid uelis, consule: illi tam iucundum, quod ego, quam mihi, quod tu iubes.

OFFICIOSAE MEAE.

Nihil mihi magis in uotis est, quam ut primum abs te ipso, deinde à cæteris omnibus quam grauisimus esse cognoscar. Sed eiusmodi sunt tempora, ut et tuis in me meritis, et meo in te animo, satisfacere uelim magis quam possim.

Me incolumi, nullam accipies iniuriam: et si manus me uerbis Homericis tibi meum patrocinium polliceri:

Iliad. 6. & Οὐτίκ' ἐμὲ ζώντ' ἔτι χθονὶ δ' ἔγκομυνοιο,
apud Pli. Σὺ δὲ κοίλῃς παρὰ νεοῖ βαρύνει χεῖρας ἐπιόισα.
L. 6. epi. ad Priscā. Nullus me uiuente, et terram aspiciente.

Tibi causas apud naues grauas manus inferet.

Pollio uidetur in te offensior. Hoc quanti æstimes ubi cognoro, tum eadem opera sciero quid mihi sit elaborandum.

Cæteri solent operam polliceri in licitis et honestis, et in his quo præstare possint. Ego uero tibi omnem meam in omni

in omni re sine exceptione polliceor, qua possis tuo arbitratu uel uti, uel abuti. In his quæ perfici non poterunt, tamen efficiam, ut intelligas nec studium, nec fidem usquam defuisse.

Si officiosum est, ultro polliceri opem, aut operam, multo officiosius est, ultro mittere pecuniam. Huius argumēti, tamen si rari, exemplum reperies apud Plinium lib. VI. epist. Quamuis et ipse.

Sum quidē studiorū laboribus ita districtus, ut nemo magis: sed mihi nihil erat in studijs tam cordi, quod non postpositurus sim, si tali amico præstandū erit officium.

Non omnibus dormio, ita non omnibus uaco. Tibi nunquam non ero ociosus, si quid per me fieri uoles.

Non æquum arbitror, ut literarū prætextu me excusent amico: quū hoc ipsum me doceant literæ, non esse deserendum amicitie officium, quo nihil oportet nobis esse antiquius, aut religiosius.

Hoc unum tibi etiam atque etiam persuadeas uelim, nihil existere posse tam durū, tam periculosum, quod non sim tua causa libenter etiam subiturus.

Nihil erit tam arduum, tam asperum, quod non sit iucundum futurum tua causa.

Opes quas tibi pollicear, nec mihi ad sunt, nec mihi desunt.

Hoc corpusculum, hunc animum tibi totum quantus est deuoueo.

Hoc tibi spondeo mi Lucilli, neque animum, neque diligentiam mihi de futurum.

Nec animo, nec studio, nec beneuolentia, nec patientia cuiusquam pro uobis cedam.

DISPUTATORIAE GENVS.

EST epistolarum genus non infrequens inter eruditos, quo studiorum suorum inter se agunt commercia, quum aut sciscitantur de re quapiam, aut respondēt sciscitanti: aut si qua de re parum conuenit disputant. Huius generis, quoniam uarium est, certa ratio reddi non potest. Tantum exempla quaedam indicabo.

DISPUTATORIAE SYLVA.

Cic. epist.
fam.

Lib. VII. epistola: Illu seras heri inter.

Lib. IX. epistola: Amo uerecundiam.

Plinius.

Lib. I. epistola, cuius initium est: Frequens mihi dicitur
sputatio. tota.

Lib. III. epistola: Attuli tibi.

Politia-
nus.

Lib. I. epistola: Ostendet plenum.

Lib. II. epistola: Dictata illa tua.

Lib. III. epistola: Irascris obrectatoribus.

Lib. V. epistola: Et tu mihi.

Lib. IX. epistola: Ego quidem mi Hermolaë. Item
proxima.

Lib. XII. epistola: Quanto opere me semper.

LIBRI DE RATIONE CON-

scribendi epistolas finis.

ABCDE

H

XCV
f
13652

